Diagnosi d'inclusió i exclusió social

Pla Comarcal d'Acció Comunitària Inclusiva del Berguedà

Consell Comarcal del Berguedà

Diputació Barcelona

Elaborat per encàrrec i amb la col·laboració del Consell Comarcal del Berguedà

Consell Comarcal Berguedà

Direcció tècnica

Diputació de Barcelona
Àrea de Cohesió Social, Ciutadania i Benestar
Gerència de Serveis de Benestar Social
Servei d'Acció Social

Consultoria tècnica

MARGES

En intercooperació amb:

el risell

Diputació de Barcelona
Juliol de 2020

ÍNDEX

ÍNDEX *3*
PRESENTACIÓ *5*
INTRODUCCIÓ *8*
ELS CONCEPTES D'EXCLUSIÓ I INCLUSIÓ **8**
Àmbits i factors d'exclusió social i els eixos transversals de desigualtat **10**
El factor territorial com a element d'anàlisi 11
Els eixos de desigualtat **12**
L'ACCIÓ COMUNITÀRIA INCLUSIVA I ELS PLACI *16*
L'Acció Comunitària Inclusiva **17**
Els PLACI **19**
METODOLOGIA *21*
INDICADORS DE CONTEXT *25*
Indicadors demogràfics **25**
Indicadors de l'Àrea d'Atenció a les Persones del Berguedà **41**
ÀMBIT ECONÒMIC *49*
Indicadors de conjuntura **49**
Índex socioeconòmic compost **56**
Indicadors d'exclusió de l'àmbit econòmic **59**
ÀMBIT LABORAL *66*
El mercat de treball **66**
Emprenedoria **69**
Activitat **70**
Contractació **72**
Demanda laboral **80**
Atur **82**
ÀMBIT RESIDENCIAL I TERRITORI *104*
El mercat de lloguer i ajudes a l'habitatge **104**
Subministraments **112**
La pobresa energètica a la comarca 113
Habitatges buits **114**
El transport a la comarca **117**
Espai públic **120**
ÀMBIT FORMATIU *122*
Indicadors formatius a nivell català **122**

L'educació a la comarca del Berguedà **125**
Absentisme 130
Accés a les TIC **130**
Coneixement del català **132**
ÀMBIT SOCIAL I SANITARI ***134***
Dades de salut **134**
Població amb diversitat funcional **137**
Salut mental **139**
Salut mental i estigma 144
Cobertura d'especialistes **147**
Gent gran **148**
Diversitat cultural i salut **149**
ÀMBIT RELACIONAL ***151***
Violència i actituds masclistes **152**
Altres situacions de violència **153**
Ofertes d'oci i lleure **154**
ÀMBIT DE CIUTADANIA I PARTICIPACIÓ ***156***
Diversitat a la comarca **156**
Reagrupament familiar **158**
Persones refugiades **159**
Les entitats de la comarca del Berguedà **161**
Estratègies participatives **164**
DOCUMENT DE SÍNTESI ***166***
PRINCIPALS REPTES I ORIENTACIONS PER A L'ACCIÓ ***180***
ÍNDEX DE TAULES, GRÀFIQUES I MAPES ***185***
AGRAÏMENTS ***189***

PRESENTACIÓ

Des de la Gerència de Serveis de Benestar Social de l'Àrea d'Atenció a les Persones de la Diputació de Barcelona es dóna suport a l'elaboració de plans locals d'inclusió social (PLIS), els quals tenen per objecte concretar i articular la política d'inclusió social i de lluita contra la pobresa, i, el desenvolupament del treball en xarxa entre el conjunt d'actors que intervenen al territori. El Consell Comarcal del Berguedà ha fet una demanda d'assessorament per tal d'elaborar la diagnosi en clau d'inclusió i exclusió social de la comarca.

Actualment, els PLIS es troben en un procés d'integració i fusió amb els Plans de Desenvolupament Comunitari (PDC), fruit del replantejament de l'estratègia d'intervenció social en el territori per part de la Generalitat de Catalunya, donant com a resultat a partir de 2020, dels nous Plans Locals d'Acció Comunitària Inclusiva (PLACI). Els PLACI són, doncs, eines de planificació estratègica a disposició dels ens locals per tal de definir l'estratègia d'inclusió social comunitària que es durà a terme en el territori, de forma conjunta amb altres actors territorials i comunitaris implicats en la lluita per al debilitament dels factors generadors d'exclusió social i la dinamització social.

És per aquest motiu, que la present diagnosi, s'ha concebut com la diagnosi de la inclusió i l'exclusió social del futur Pla Comarcal d'Acció Comunitària Inclusiva (PLACI), incorporant, a més d'una mirada inclusiva, una mirada comunitària.

Trajectòria i experiència comarcal

Els equips tècnics del Berguedà tenen un **àmplia experiència i trajectòria** en l'impuls i elaboració d'eines de planificació estratègica per orientar les polítiques públiques des d'una vessant inclusiva. Entre els anys 2007 i 2010 es va dissenyar i desenvolupar el Pla d'Inclusió Social de Berga. L'any 2011 es va impulsar el Pla d'Inclusió Social del Berguedà i al 2012 es va dissenyar i redactar una primera Diagnosi de l'exclusió social al Berguedà, que va ser presentada l'any 2013.

Durant aquests anys, s'ha impulsat el treball transversal i participat amb els agents clau de la comarca per incidir en les causes de l'exclusió social i minimitzar-ne les conseqüències. S'han promogut programes i accions preventives, de sensibilització i comunitàries.

La demanda d'assessorament extern vol contribuir, d'una banda, a l'actualització de la radiografia de la comarca en relació a la vulnerabilitat, adaptada al nou model PLACI; i, de l'altra, a l'impuls d'un nou pla d'acció que redefineixi el treball fet fins ara, tant a nivell de projectes, com en clau d'estructures i d'espais de treball.

El present document correspon se centra en el mapa de vulnerabilitat de la diagnosi de l'exclusió social i la inclusió al Berguedà.

La diagnosi de l'exclusió social té una **doble vessant:**

- Eina de coneixement: a partir de l'anàlisi de les dades disponibles referents als diversos àmbits i factors de l'exclusió social, podem conèixer quina és la realitat sobre aquest fenomen. Ens permet saber quines són les principals problemàtiques socials existents i quins en són els col·lectius més afectats, a partir de les quals poder establir prioritats en l'actuació.

  Per altra banda, sempre que sigui possible, es mostra l'evolució en el temps d'aquestes problemàtiques per tal d'observar quines són les tendències que mostren al llarg del temps. Això permet observar si les actuacions que ja es duen a terme prèvies al Pla d'Inclusió estan obtenint els resultats esperats i, si s'escau, repensar o reforçar certes actuacions.

- Eina de planificació: La diagnosi de l'exclusió social no només aporta coneixement sobre la realitat social comarcal. Un cop conegudes les principals problemàtiques i col·lectius, cal, en una segona fase, planificar les actuacions a dur a terme. En aquesta fase, disposar d'una bona diagnosi és cabdal. Per tal d'aportar coherència interna i metodològica al Pla Comarcal d'Acció Comunitària Inclusiva, les actuacions a planificar han de sorgir de l'anàlisi de la realitat social.

  A més, planificar en coherència amb la diagnosi, permet fer que els recursos siguin emprats de manera més eficient, ja que s'actua allà on hi ha el problema.

Estructura del document

El document recull **indicadors de cada un dels set àmbits d'exclusió social** que es defineixen més endavant, a més d'un recull **d'indicadors de caire demogràfic i dels Serveis Socials**. Aquesta diagnosi ha estat elaborada a partir del recull de dades secundàries, és a dir, elaborades per diferents organismes i institucions.

La nostra tasca ha estat la de recollir aquells indicadors disponibles més adients per tal de reflectir la realitat social. Però no només ha estat una tasca de recerca, també els hem tractat i elaborat per tal de poder-los presentar de la manera més entenedora possible, ja sigui en forma de gràfic, de forma comparada o amb un tractament matemàtic per tal de poder posar-ho en relació amb el context i que siguin de més fàcil interpretació.

Totes les dades presentades van acompanyades d'una anàlisi sociològica per tal d'ajudar a la lectura i a la seva comprensió, explicant què signifiquen els indicadors i quins són els fenòmens sociològics que ens ajuden a explicar el comportament de certes dades.

Després d'una introducció conceptual es presenten els indicadors, com hem dit, classificats pels àmbits d'exclusió social que la literatura acadèmica ha definit.

A banda de l'anàlisi de les dades quantitatives, a cadascun dels àmbits s'inclou un **recull de percepcions** qualitatives aportades per professionals i entitats i col·lectius de la comarca.

Finalment, el mapa de vulnerabilitat es tanca amb una presentació en format DAFO (Debilitats – Amenaces – Fortaleses – Oportunitats) de les idees més destacades de cadascun dels àmbits i una orientació de les possibles línies d'actuació o reptes a abordar en el futur Pla d'acció del PLACI.

Objectius de la diagnosi

- Facilitar informació rellevant i substantiva per **dissenyar el Pla i planificar les actuacions.**
- Detectar i recollir les **actuacions inclusives que es duen a terme** a la comarca.
- Obrir el procés de disseny del Pla a la **participació del conjunt d'agents.**
- Crear **complicitats entre els diferents actors** i establir un **marc de treball i col·laboració** per consensuar el model de comarca inclusiva.
- Facilitar **espais de treball permanents** en els quals participin el conjunt d'actors (interns i externs).

Abans d'entrar en matèria, cal remarcar la conjuntura en la qual s'ha desenvolupat part del treball de camp. La crisi provocada per la Covid-19, ha agreujat moltes de les problemàtiques detectades, especialment, aquelles que tenen a veure amb la situació econòmica de les famílies, el cobriment de necessitats materials bàsiques (alimentació, subministres, habitatge...), la pèrdua de llocs de treball, l'atenció a la gent gran o l'afectació a la salut emocional.

INTRODUCCIÓ

ELS CONCEPTES D'EXCLUSIÓ I INCLUSIÓ

L'exclusió social no és un concepte unívoc, ni consensuat en l'àmbit acadèmic, com tampoc en l'àmbit polític i administratiu. En la nostra anàlisi, la definició d'exclusió social la situem en el marc de l'estudi de les desigualtats socials i incorpora les transformacions econòmiques, socials, polítiques i culturals que afecten la nostra societat, generant nous riscos i trajectòries de vulnerabilitat en les persones.

En les societats occidentals del segle XXI, les fronteres de l'exclusió social han esdevingut altament mòbils i fluïdes, afectant cada vegada més persones i grups socials (Beck, 2002). Més enllà de la manca de recursos econòmics o materials, hi ha d'altres factors de desigualtat o discriminació social, política, relacional o simbòlica que es manifesten en diferents àmbits o esferes de la vida de la persona.

En aquest context val a dir que el concepte d'exclusió social fa referència a la naturalesa canviant i multidimensional dels problemes socials que sovint han estat descrits i delimitats a partir del terme pobresa. Com la pobresa, l'exclusió social descriu situacions de carència material, però va més enllà i incorpora moltes altres formes de desavantatge social que s'expliquen per transformacions estructurals i situacions de desigualtat; com ara la discriminació, el trencament familiar, els problemes de salut, les carències educatives o la pèrdua del lloc de treball, que dificulten o impedeixen a les persones participar en activitats clau de la societat.

Per tant, l'exclusió social es pot definir més en termes de procés -que afecta de forma canviant a les persones i grups de població al llarg del temps- que en termes de condició social. Com a conseqüència, per analitzar-la i abordar-la cal fer un salt i deixar enrere un enfocament estàtic tradicional (a partir del qual es van posar en marxa les polítiques per combatre la pobresa). Cal, doncs, situar-nos en un escenari més dinàmic i processual que descriu l'exclusió social com a procés que afecta les persones en qualsevol moment de la seva trajectòria vital i que, per tant, pot ser canviant en el temps i objecte d'intervenció per part de les polítiques d'inclusió social.

Ens interessa, doncs, posar de relleu que el terme exclusió social no es refereix únicament als grups de població en situació de marginació severa i a les formes extremes de desavantatge múltiple que poden patir les persones. La perspectiva de l'exclusió social és, per contra, més àmplia i dinàmica. Tenint en compte que el fenomen de l'exclusió social és complex, ens hi podem aproximar des de tres formes complementàries: l'exclusió com a situació, com a risc i com a procés[1].

- **L'exclusió social com a situació**. L'exclusió és un concepte que ens pot servir per definir la situació en què es troba una persona o un grup de persones. Des d'aquesta perspectiva la definim com un estat de necessitat intensa provocat per múltiples factors (materials, educatius, laborals, sanitaris,

[1] Seguim en aquest apartat la conceptualització de Brugué Q. (2010). "Políticas para la Cohesión Social: Nuevos Contenidos y Nuevas Formas" en Guillén,T. y Ziccardi,A. (eds*). La acción social del gobierno local*. México: IGLOM.

entre d'altres). El caràcter multifactorial de les situacions d'exclusió social en dificulta les respostes en forma de polítiques públiques atès que es dota les persones excloses de dos trets que estan lluny de les lògiques tradicionals de la intervenció social: invisibilitat i transversalitat. L'acumulació de factors situa les persones en situació d'exclusió social en una marginalitat extrema i sense possibilitats de ser percebuts amb claredat per les administracions.

- **L'exclusió social com a risc**. L'exclusió social no és només una intensificació i una acumulació de dèficits personals, sinó que també expressa la debilitat dels recursos individuals i col·lectius per fer-hi front. Per tant, l'exclusió social no és només una situació sinó que també es refereix a un context de soledat de l'individu que fa créixer el propi risc de trobar-se en una situació d'exclusió social. La persona exclosa no és només la persona amb menys recursos econòmics o més pobra, sinó que és aquella que sovint viu aquesta situació en soledat, sense relacions socials ni vincles on trobar suport, sense xarxes socials, amb un capital social molt dèbil, amb estructures familiars cada vegada més fràgils i sense valors comunitaris sòlids.

- **L'exclusió social com a procés**. L'exclusió social és la conseqüència de processos socials i econòmics generals que afecten els individus en determinats moments de la seva trajectòria vital. L'exclusió social és un procés que afecta una part significativa de la població que pateix una combinació de desavantatges socials, més o menys greus, en un moment del seu curs vital, com pot ser la manca de treball o la necessitat sobrevinguda de fer-se càrrec d'un familiar dependent, el que la situa en una posició de major vulnerabilitat i risc i la pot abocar a processos d'exclusió social més severs.

En alguns casos i en determinades circumstàncies, aquests desavantatges es poden reforçar mútuament, constituint un procés en espiral que, amb diferents graus d'intensitat, pot donar lloc a un deteriorament progressiu de la situació de la persona en el mercat laboral, impedint que se senti part activa de la comunitat, i dificultant el seu accés tant a mecanismes de desenvolupament personal com als sistemes de protecció social.

L'exclusió social és, per tant, un concepte integral que mostra la complexitat d'un fenomen social que s'expressa en un o més àmbits vitals de les persones, desencadenant situacions d'una gran varietat i intensitat.

D'altra banda, cal també tenir en compte com el concepte d'exclusió social interacciona amb el concepte de vulnerabilitat social, en tant que aquest darrer caracteritza les múltiples situacions de precarietat en què es poden trobar les persones i que es poden transformar en exclusió social, si s'agreugen les circumstàncies o se n'acumulen d'altres a les ja existents[2]. En aquest sentit, el terme exclusió social s'aplica sobre els criteris bàsics de la diversitat i intensitat de factors de vulnerabilitat, i es refereix a un fenomen multidimensional i polièdric, manifestat i definit més, com hem apuntat, en termes de procés que d'estat, que respon a les lògiques de producció i reproducció de les desigualtats que imperen en les nostres societats occidentals.

[2] Subirats, J. (dir.) (2004) *Pobreza y exclusión social. Un análisis de la realidad española y europea*. Barcelona: Fundació La Caixa Estudios Sociales.

Àmbits i factors d'exclusió social i els eixos transversals de desigualtat

Els principals factors de risc i vulnerabilitat es poden classificar en àmbits diferents per mostrar la seva complexitat, multifactorialitat i interrelació en els processos d'exclusió social.[3] Definim primer els set àmbits d'exclusió social que considera la nostra perspectiva teòrica i que es mostren en la taula següent, per a continuació aprofundir en els factors de risc que s'identifiquen en cadascun d'ells, i en els eixos de desigualtat que actuen transversalment en aquestes situacions.

Àmbits exclusió social	Descripció general
Àmbit Econòmic	Nivell d'ingressos econòmics de les persones
Àmbit Laboral	Situació de les persones en el mercat de treball
Àmbit Formatiu	Nivell d'estudis, coneixements i habilitats de les persones (capital formatiu)
Àmbit Social i Sanitari	Nivell de salut de les persones que pot tenir conseqüències en la seva vida social
Àmbit Residencial	Situació de tinença de l'habitatge principal, capacitat fer front despeses de la llar i condicions d'habitabilitat
Àmbit Relacional	Intensitat de les relacions de les persones en l'àmbit familiar, veïnal i comunitari
Àmbit de Ciutadania i Participació	Garantia dels drets civils de les persones i la seva participació en la societat

Font: Guia Metodològica Revisada dels Plans Locals d'Inclusió Social. Diputació de Barcelona (2012)

Una anàlisi més en profunditat de cada àmbit permet identificar els principals factors d'exclusió social, que cal considerar en l'anàlisi de les trajectòries i experiències personals.

- **L'àmbit econòmic** és aquell en el qual s'identifiquen diversos elements que permeten abordar la pobresa com a factor de vulnerabilitat. D'una banda, té en compte els elements més habituals relatius als nivells de renda i despesa, així com la pobresa subjectiva. D'altra banda, incorpora els factors de vulnerabilitat econòmica més freqüents com poden ser les dificultats financeres de la llar i la dependència de la protecció social.

- **L'àmbit laboral**, integra els factors que tenen a veure tant amb l'accés al mercat laboral (atur i accés a treball remunerat) com a les condicions de treball (drets laborals, situacions de treball temporal, ocupació no qualificada o salari baix).

- **L'àmbit formatiu** incorpora els factors que fan referència a la manca o dificultats d'accés al sistema educatiu, així com també destaca els factors relacionats amb el baix capital formatiu de les persones.

[3] V. IGOP (2005). *Análisis de los factores de exclusión social*. Madrid: Fundación BBVA; Subirats, J. (dir.) (2004). *Pobreza y exclusión social. Un análisis de la realidad española y europea*. Barcelona: Fundació La Caixa . Estudios Sociales; Subirats, J. (dir.) (2006*). Procesos de exclusión social y nuevas políticas para la inclusión*. Madrid: Fundación BBVA.

- **L'àmbit social i sanitari** ve determinat per l'accés al sistema de salut i als recursos bàsics. Els factors de risc en l'àmbit de la salut comprenen tota una diversitat de malalties perdurables en el temps i difícilment reversibles com les addiccions, els trastorns mentals i les discapacitats, entre d'altres, que provoquen greus situacions de vulnerabilitat social. Algunes d'aquestes malalties comporten un grau de rebuig social i estigmatització que s'afegeix a les dificultats que la mateixa malaltia pot generar en la persona.

- **L'àmbit residencial** té en compte els factors d'alta vulnerabilitat més comuns vinculats a l'accés a l'habitatge i a les seves condicions (deficiències en les instal·lacions, deteriorament del propi habitatge, edifici i/o entorn o l'amuntegament residencial, entre d'altres).

- **L'àmbit relacional** presenta dos grups diferents de factors de vulnerabilitat. D'una banda, aquells relacionats amb el deteriorament de les xarxes familiars, que solen manifestar-se en l'existència de conflictes o de violència domèstica, familiar i/o de gènere. D'altra banda, l'afebliment d'aquests llaços que es detecta en els casos de persones o nuclis familiars sols o que no tenen suports propers. En aquest sentit, es contemplen situacions vinculades a la soledat i a la manca de suport familiar intern o extern, o l'escassetat de contactes interpersonals i/o d'amistat. En aquest àmbit cal posar de relleu que tant la família com els vincles comunitaris poden exercir de suport fonamental front a les situacions de risc i/o vulnerabilitat. Més enllà de la dimensió afectiva d'aquests vincles, la seva absència, escassetat o deteriorament es pot convertir en un mecanisme d'edificació de barreres objectives i subjectives per a la inclusió social de les persones.

- **L'àmbit polític-ciutadà** inclou factors de vulnerabilitat relatius a les situacions administratives no regularitzades o regularitzades parcialment o els casos de desarrelament social i familiar de la reclusió penitenciària. Igualment, té en compte l'absència de participació social, cívica i política de les persones en la mesura que les allunya de les xarxes socials i comunitàries més properes.

El factor territorial com a element d'anàlisi

Al marc teòric presentat anteriorment cal afegir-hi el factor territorial, que, en el cas present, es concreta en la situació dels territoris en l'eix urbà-rural. Encara manca una producció teòrica suficient per poder incorporar aquest àmbit en el marc teòric de l'exclusió social. Però hi ha recerques que ens permeten contemplar aquest element d'anàlisi. La discussió actual és si el factor territorial és un vuitè àmbit d'exclusió o si és un eix transversal de desigualtat.

En aquest document no s'ha incorporat l'eix territorial com a vuitè àmbit, sinó que és un element que anirà apareixent al document de forma transversal. Com es veurà més endavant, no podem afirmar que la comarca del Berguedà sigui rural, però sí que hi ha una zona territorialment àmplia que pot ser classificada com a tal. Això ens determinarà que hi ha problemàtiques diferenciades en aquests municipis, tal i com en trobarem en d'altres que presenten característiques diferents en l'eix urbà-rural.

La conceptualització i els estudis de l'exclusió social tipifiquen aquesta com un fenomen urbà. Al nostre parer no es pot parlar de manca d'exclusió en els entorns rurals, més encara quan les dinàmiques actuals són de clara terciarització de l'economia d'aquests entorns, equiparant-los als entorns urbans, i quan presenten problemàtiques diferenciades relatives a l'envelliment, la manca d'oportunitats laborals, la mobilitat, l'accés als recursos i serveis, entre d'altres problemàtiques que no permeten parlar d'una igual cobertura de les necessitats bàsiques i l'exercici de drets en entorns rural i urbans.

En el cas del Berguedà es troba una particularitat interessant com són les urbanitzacions. Aquests barris no poden ser considerats rurals, tot i que presenten algunes característiques dels entorns rurals, com són la dispersió, problemes de mobilitat, l'accés als serveis, entre d'altres.

Com hem dit, però, de la mateixa manera que les dinàmiques d'exclusió social no són iguals en entorns rurals que urbans, tampoc ho són els recursos que aquests entorns faciliten per a la inclusió. Segons la recerca de Camprubí (2011) la baixa densitat de població característica dels entorns rurals permet l'emergència i manteniment de xarxes socials de suport en major mesura que en els entorns urbans. En aquestes xarxes, que sorgeixen per la impossibilitat de segregació espacial i d'oci en els pobles (només hi ha una escola, una discoteca, pocs bars, un camp de futbol, on tothom es barreja), circula informació sobre situacions de mancança, però també informació referent a oportunitats laborals, habitatge en millors condicions, entre altres. També és més fàcil entrar en dinàmiques de reciprocitat que reforcen el vincle social. En termes d'acció comunitària, a priori, sembla més favorable aquesta realitat per articular projectes i dur a terme accions de dinamització social.

També és important a nivell de l'Administració: els recursos públics estan menys massificats, el coneixement personal permet actuacions més individualitzades, és més fàcil detectar situacions de mancança i les dinàmiques de treball transversal i coordinació amb entitats es donen de forma més fàcil i natural.

La població rural, exceptuant casos d'aïllament sever, disposa d'un capital social major que la població urbana, ja que aquests últims disposen de molts espais per a la segregació i diferenciació, sent les xarxes molt més homogènies per motiu de classe i procedència. Les dinàmiques d'inclusió informals i que queden al marge dels serveis públics són potencialment més possibles en entorns rurals.

Els eixos de desigualtat

Identificats els principals factors d'exclusió social en cada àmbit, el plantejament de l'anàlisi també ha de tenir en compte que aquests factors s'han d'analitzar considerant els eixos de desigualtat que actuen de forma transversal en totes les dinàmiques d'exclusió social: **el gènere, l'edat i la procedència o ètnia** de les persones. Aquests eixos de desigualtat no constitueixen per si sols factors potenciadors de situacions d'exclusió, sinó que situen les persones en posicions de major o menor fragilitat. Això no obstant, cal tenir en compte que en determinades persones aquests eixos de desigualtat de l'estructura social travessen i condicionen els seus perfils d'exclusió social.

En aquest sentit, l'estudi de l'exclusió social evidencia la permanència i aprofundiment de les desigualtats socials per raó de gènere. En aquest context, es pot distingir entre diversos perfils d'exclusió social o d'elevada vulnerabilitat comunament detectats entre les dones i aquells que es produeixen específicament entre els homes.

Gènere

Pel que fa a les dones, els factors de més incidència en els processos o situacions d'exclusió social són, d'una banda, els vinculats al treball domèstic: les dones suporten la major càrrega de les tasques domèstiques, fet que implica, entre d'altres, majors dificultats d'inserció laboral. A més, un cop en el mercat laboral, les dones suporten nivells de precarietat més elevats que els homes. D'altra banda, les dones pateixen un major nivell de precarietat en l'àmbit de la salut en comparació amb els homes. Entre els perfils de dones altament vulnerables o excloses, es poden distingir principalment tres grups: el de les dones en edat activa que presenten problemes de salut i dependència econòmica derivats de la sobrecàrrega domèstica; el de les dones que encapçalen llars monomarentals amb dificultats econòmiques i escassetat de xarxes familiars i/o socials i, finalment, els de les dones en edat activa que són víctimes de maltractaments i dependents econòmicament. En el cas dels homes, els factors d'exclusió social més importants són els de tipus laboral i aquells que afecten la seva posició com a cap de família i sustentador econòmic de la llar. En aquest sentit, les situacions d'atur perllongat, les jubilacions anticipades, les invalideses per malaltia o per accident laboral, entre d'altres, són les que interfereixen amb més freqüència amb l'estabilitat d'uns rols i unes relacions de gènere clarament determinades per l'estructura social.

Edat

D'altra banda, l'edat de les persones, sovint entrecreuada amb l'eix de gènere, determina perfils d'exclusió molt específics, sobretot entre les persones més joves i les persones més grans. Ambdós grups d'edat es troben al marge del mercat laboral i, tant en un cas com en l'altre, la manca de xarxes familiars i socials de suport, així com els conflictes familiars o situacions de dificultat, poden ser els principals detonants de situacions d'exclusió social. Entre els més grans, els factors de més incidència són l'econòmic, el relacional i la salut.

Els tres principals perfils són el grup de persones més grans de 65 anys amb un deteriorament generalitzat de les condicions de vida, que viuen soles o amb la parella en situació similar, el de les persones grans maltractades psicològicament i/o físicament per altres membres de la llar i el de les dones més grans de 65 anys amb problemes de salut derivats de la sobrecàrrega familiar. Dins els perfils d'exclusió per edats, l'altre grup més vulnerable és el dels infants en situació de pobresa, els adolescents i els joves. Els factors de més incidència a l'hora de determinar situacions d'exclusió entre aquests grups estan vinculats a l'àmbit relacional i formatiu i, a major edat, a l'àmbit social i sanitari i al laboral.

Procedència o ètnia

Finalment, el tercer eix de desigualtat, la procedència o ètnia de les persones, determina l'existència d'una sèrie de perfils de vulnerabilitat o d'exclusió social molt concrets. Les persones immigrades en situacions més pròximes a l'exclusió social acostumen a ser els que procedeixen dels països més empobrits del món (Àfrica, Àsia, Amèrica Llatina i Europa de l'Est), que arriben a Catalunya amb escassos mitjans econòmics cercant una

feina que els permeti millorar les condicions de vida que tenien al país d'origen. A banda de la procedència, no obstant, és important distingir entre la situació dels que es troben administrativament regularitzats i dels que no, atès que les conseqüències que es deriven d'aquest fet determinaran les seves vivències personals i oportunitats.

D'altra banda, un dels elements que sol tenir una influència molt clara i directa en el conjunt de la població immigrada és el dels estereotips i prejudicis que la població autòctona té envers ells i que es posen de manifest en les relacions econòmiques, socials i laborals. Igualment, cal considerar el fet que aquestes persones sovint tenen responsabilitats familiars en els seus països d'origen i també cal tenir en compte el propi procés d'immigració.

Interseccions

Tot i que la definició i conceptualització dels tres eixos de desigualtat social es presenta de forma separada, aquests no es donen de manera aïllada i, sovint, interactuen en els processos d'exclusió social. Així, per exemple, el gènere i l'edat s'entrecreuen a l'hora d'explicar perquè són particularment les dones més grans les que tenen més problemes de salut i precarietat econòmica com a resultat d'una llarga vida de sobrecàrrega en l'àmbit familiar i dependència econòmica. D'altra banda, en nombrosos col·lectius de població immigrada, són les dones les que corren més risc d'exclusió social si es té en compte el seu posicionament social des d'una perspectiva de gènere i la seva vulnerabilitat legal, relacional i laboral en tant que persones immigrades. En ocasions, factors com el nivell socioeconòmic o el nivell d'estudis actuen, de manera similar a l'edat, el gènere i l'origen, com a variables independents que, juntament amb altres eixos, ajuden a explicar processos d'exclusió social en diferents àmbits.

Si tenim en compte els àmbits i factors de risc i els eixos de desigualtat social als que ens hem referit, l'exclusió social es pot definir com una situació d'acumulació i combinació de factors de desavantatge diversos sobre una mateixa persona en un moment determinat del temps, vinculats a diferents aspectes de la seva vida personal, social, cultural i política.

Àmbits	Espais	Factors de risc. Exemples	Eixos desigualtat social
1) Econòmic	Renda	Pobresa econòmica	
		Dificultats financeres de la llar	
		Dependència protecció social	
		Sense protecció social	
2) Laboral	Accés mercat de treball	Atur	
		Subocupació	
		Impossibilitació	
	Condicions laborals	Precarietat	
3) Formatiu	Accés sistema educatiu	Desescolarització	
		No accés educació obligatòria	
	Capital formatiu	Analfabetisme	
		Nivells formatius baixos	
		Fracàs escolar	
		Abandonament sistema educatiu	
		Barrera lingüística	

4) Social i sanitari	Morbiditat	Malalties que provoquen exclusió social	Gènere, Edat, Procedència o ètnia
	Dependència	Malalties que pateixen col·lectius exclosos	
	Addiccions		
5) Residencial	Accés habitatge	Accés en precarietat	
		No accés	
		Pèrdua habitatge	
	Condicions habitatge	Condicions deficients habitatge	
		Condicions deficients habitabilitat	
6) Relacional	Xarxes familiars	Deteriorament xarxes familiars	
		Escassetat o debilitat xarxes familiars	
		Violència de gènere	
		Violència intergeneracional	
		Violència intrafamiliar	
	Xarxes socials	Escassetat o debilitat xarxes socials	
7) Ciutadania i participació	Ciutadania	No accés a ciutadania	
		Accés restringit ciutadania	
	Participació	Privació de dret per procés penal	
		No participació política i social	

Font: Guia Metodològica Revisada dels Plans Locals d'Inclusió Social. Diputació de Barcelona (2012)

La taula anterior ens permet observar, de forma teòrica i a tall d'exemple, quins són alguns dels elements concrets que acaben conformant els factors de risc d'exclusió social. La taula mostra com es concreten els elements més generals, abstractes i teòrics (àmbits), passant per les seves dimensions on es poden generar els factors de risc (espais), per acabar concretant alguns dels factors de risc que es poden identificar en les trajectòries d'exclusió social. Aquest tipus de taules són molt emprades en sociologia, ja que permeten partir d'elements abstractes i arribar a la seva concreció en forma d'indicadors. Cal recordar que els elements d'aquesta taula són exemples que no es corresponen necessàriament amb la realitat específica del Berguedà. Al llarg del present document es van identificant elements i factors d'exclusió específics de la comarca.

Precisament aquest caràcter acumulatiu i processual de l'exclusió social és el que determina en gran mesura l'aproximació metodològica per a la seva anàlisi. Cal entendre com aquests factors i eixos de desigualtat es relacionen i acumulen en la biografia de les persones per tal d'entendre els mecanismes causants i conseqüents de les situacions d'exclusió.

L'ACCIÓ COMUNITÀRIA INCLUSIVA I ELS PLACI

Actualment, la Generalitat de Catalunya es troba immersa en un procés de replantejament de la seva estratègia d'intervenció social en el territori i, per tant, també de les eines que empra per a tal intervenció; els Plans Locals / Comarcals d'Inclusió Social (PLIS) en són una d'elles i, per tant, també es veuen afectades per aquest procés de replantejament.

Concretament, els PLIS es troben en un procés d'integració i fusió amb els Plans de Desenvolupament Comunitari (PDC) que donaran com a resultat, a partir de 2020, els nous Plans Locals d'Acció Comunitària Inclusiva (PLACI). Per assolir aquesta fita l'any 2020, ja s'està treballant en aquesta fusió i ja hi ha els primers resultats i materials que permeten identificar alguns elements que tindran aquests nous PLACI.

Seguint el "Document de Bases del Procés d'Integració dels PLIS-PDC: els PLACI"[4], veiem que els motius d'aquesta fusió són, de forma sintètica:

- Ambdós plans comparteixen les **finalitats i tenen objectius comuns**, a més d'adreçar-se als mateixos perfils de població i col·lectius.

- En els territoris on aquestes dues eines de planificació ja estan operant es donen **dinàmiques de col·laboració informal** efectives en la vesant operativa, però es donen duplicitats en la vesant administrativa. Una finalitat, doncs, és fer els processos més eficients.

- Al llarg del temps d'implementació de les dues eines s'ha detectat que **certs objectius marcats per les dues eines no s'han acabat d'assolir**, més encara si no es compta amb la coordinació i treball compartit entre totes dues. De forma sintètica -i per tant poc exacta-, podem dir que els PDC s'han mostrat menys eficients en la debilitació dels factors d'exclusió i els PLIS en la dinamització comunitària i l'apoderament col·lectiu, malgrat ser objectius marcats per les dues eines.

- Al seu torn, la constatació que **inclusió social i treball comunitari no poden anar deslligats** -la inclusió sempre és duu a terme en un entorn social, l'acció comunitària ha d'impactar en les condicions materials de vida i les dinàmiques d'apoderament col·lectiu són necessàries per transformar la quotidianitat- fa que sigui del tot lògic fusionar les dues eines i plantejar un paradigma d'intervenció que contempli la inclusió social a partir de la dinamització comunitària i l'empoderament col·lectius.

La creació dels PLACI, persegueix, doncs:

- Reforçar el **paper de la ciutadania** i la seva **corresponsabilitat** en la definició de les polítiques socials, així com en la seva gestió.

[4] http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematics/18_accio_comunitaria_i_voluntariat/01_accio_comunitaria/jornada_acciocomunitaria_inclusiva/documentacio/Doc_Bases_Proces_Integracio_PLIS_PDC.pdf

- Aportar **metodologia, estructura i procés** a les dinàmiques actuals de col·laboració entre PLIS i PDC, que ja es donen en el territori.

- **Unificar els conceptes i marcs d'intervenció** en relació amb el treball comunitari i la inclusió social en el si dels ens locals.

- Reforçar els equips tècnics amb **perfils multidisciplinaris** i amb una **complementarietat de mirades** respecte a la intervenció social i comunitària.

- **Augmentar l'impacte del treball comunitari** sobre les persones i les col·lectivitats per tal de reforçar el paper d'aquesta metodologia de treball en tot l'ens local, en fer evident la seva validesa a través dels seus impactes.

- Aportar elements de reflexió en l'atenció social per **evolucionar cap a un model proactiu i comunitari**, posant un èmfasi especial als serveis socials bàsics. Així es busca treure l'estigma que generen les accions reactives en les persones, que pot ser superat per la introducció de processos d'intervenció amb enfocament comunitari. Els serveis i els projectes es dissenyen pensant en la normalització i en la no generació d'espais d'estigmatització o diferenciació.

- Aportar recursos, metodologia i coneixement, així com **promoure debats i reflexions entorn de l'acció comunitària i el treball inclusiu** que es duu a terme des de diferents espais dels ens locals.

L'Acció Comunitària Inclusiva

De forma breu i simplista podríem dir que la inclusió social és el *què* i l'acció comunitària seria el *com.* Però seria un reduccionisme que, tot i poder ser vàlid en alguns contextos o moments, no fa justícia a l'objecte i l'aportació de l'acció comunitària inclusiva.

La conceptualització que es fa de la inclusió social té molts punts de contacte amb la que es fa de l'acció comunitària i, per tant, des d'una vesant conceptual i teòrica, les aportacions que es poden fer en aquest sentit no són significatives. La mostra és el següent triangle que compara els conceptes d'inclusió social i acció comunitària a partir de les aportacions de Subirats (2004) i la Guia operativa d'avaluació de l'acció comunitària de l'Ajuntament de Barcelona (2014):

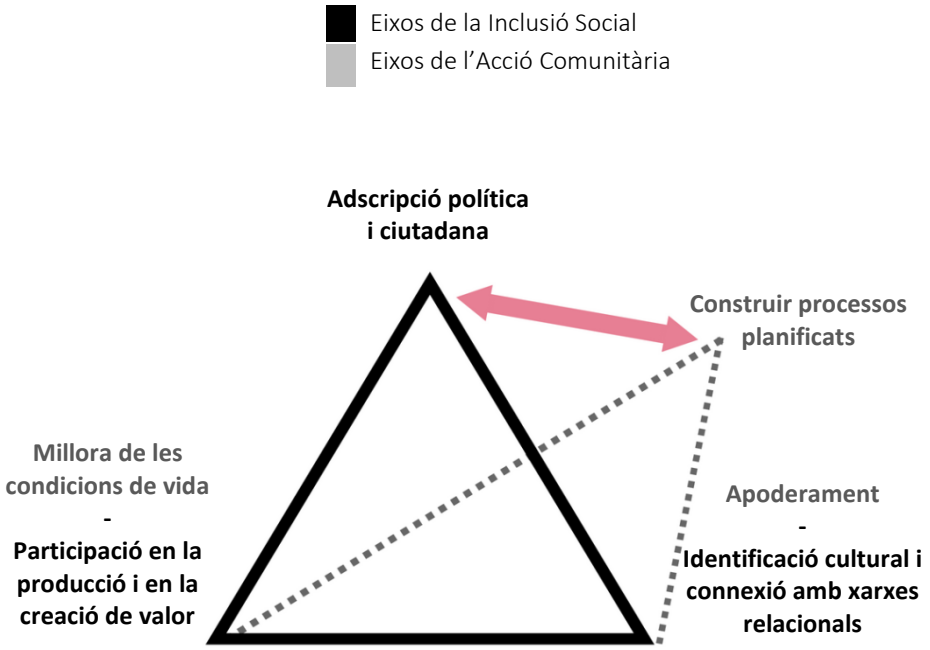

La combinació d'aquestes dues aproximacions conceptuals mostren que els punts de contacte són clars i, des d'un punt de vista teòric, els dos conceptes són molt similars. Els tres vèrtex tenen contactes evidents i presenten poques diferències conceptuals. Podríem apuntar que la formulació dels conceptes en el marc de l'Acció Comunitària tenen una orientació més proactiva i centrada en els objectius, però es pot deure a una qüestió substantiva i amb poca variació en el contingut. És en la vesant més operativa que trobem les complementarietats que permeten parlar d'un concepte que ve a substituir, per adhesió, els dos anteriors.

Resseguint el fil d'aquesta definició operativa de l'acció comunitària inclusiva, el "Document de Bases del Procés d'Integració dels PLIS-PDC: els PLACI" defineix una acció comunitària inclusiva

> *"com la intervenció social que busca, de manera intencionada i planificada, desenvolupar les potencialitats de les persones a partir de processos d'acompanyament i autonomia; dinamitzar i enfortir els vincles socials entre els diferents actors que conviuen en el mateix territori amb l'objectiu de disminuir les desigualtats d'accés a les esferes d'inclusió social de les persones; promoure el desenvolupament social dels territoris, i millorar la qualitat de vida de les persones."*

Dos dels conceptes clau que són sempre presents en els marcs de la inclusió social i l'acció comunitària i, per tant, també en el de l'acció comunitària inclusiva, són els d'**autonomia** i **empoderament.** Aquests dos conceptes estan estretament relacionats ja que no es pot donar un sense l'altre. Malgrat puguin tenir una dimensió individual, l'apoderament necessari per l'autonomia és també grupal i comunitari. L'apoderament individual és quelcom que va més enllà de la capacitació/formació i fa referència a la mobilització conscient d'aquestes capacitats per a la transformació. Ara bé, aquest empoderament es dóna sempre en un marc de relacions socials i comunitàries i és planteja impossible en un "buit relacional". Per tant, l'acció comunitària aporta una dimensió estratègica a les accions inclusives, com també és una finalitat en si mateixa amb una mirada, sempre, orientada a la millora de les condicions materials de vida.

Els PLACI

En aquest apartat s'aporta una definició més sintètica, una definició tipus, però també s'ha d'aportar més complexitat tot fent referència a l'ús instrumental que de l'eina en faran els Equips Tècnics d'Acció Comunitària Inclusiva (ETACI).

Per aquesta definició sintètica es pot fer servir el que s'apunta a la Guia Metodològica Revisada referent als PLIS "El Pla local d'inclusió i cohesió social és l'instrument del qual es dota l'organització de l'ens local per concretar i articular la política d'inclusió social en el municipi" i segueix apuntat aspectes rellevants i interessants també per als PLACI, ja que s'afirma que "és alguna cosa més que un instrument de caràcter operatiu a partir del qual promoure la política d'inclusió social. És, sobretot, el marc substantiu que promou el govern local per construir una plataforma compartida entre tots els actors del municipi on establir els compromisos per a la inclusió i la cohesió social en el territori" i caldria afegir "emprant l'aproximació del treball comunitari".

Els PLACI són, doncs, eines de planificació estratègica a disposició dels ens locals per tal de definir l'estratègia d'inclusió social comunitària que es durà a terme en el territori, de forma conjunta amb altres actors territorials i comunitaris implicats en la lluita per al debilitament dels factors generadors d'exclusió social i la dinamització social.

Al seu torn són eines a disposició dels ETACI per tal de poder estendre i impregnar tot l'ens local (i també el actors del territori) de la mirada i metodologia de treball de l'Acció Comunitària Inclusiva (ACI).

Podem apuntar de forma sintètica els grans objectius dels PLACI:

- Ordenar les accions que es duen a terme al territori en clau inclusiva i comunitària.
- Projectar les estratègies a seguir per garantir el foment de l'ACI.
- Crear acció, projectes i dinàmiques que persegueixin l'objectiu de l'ACI.
- Impregnar la resta d'actors de l'ens local i del territori de les metodologies, conceptes i principis de treball de l'ACI.
- Acompanyar a altres agents en els seus projectes comunitaris.

Els PLACI mantenen la visió integral i transversal que han intentat aportar els PLIS en els seus anys de desenvolupament, mantenint el seu paper de racionalitzadors, visibilitzadors i ordenadors de les accions inclusives i comunitàries que es duen a terme. Cobra especial sentit en un moment en què són diversos els actors que endeguen processos comunitaris als territoris amb una lògica inclusiva. Se'n duen a terme des dels àmbits de la salut, l'educació, l'esport, des d'entitats privades, la cultura, entre d'altres. Això genera una necessària coordinació i mirada estratègica sobre la intervenció en el territori, tasca que els PLACI poden abordar amb garanties.

Aquesta qüestió tot just acabada d'apuntar aporta un repte afegit als PLACI i els seus equips. Aquesta voluntat de definició de l'estratègia comunitària al territori, de racionalització d'altres projectes i de guia i establiment de les bases per a la intervenció en el territori amb la mirada de l'ACI requereix una legitimació per part de tots els actors. Si ja és important dotar d'aquesta legitimitat a nivell intern dels ens locals, més ho és encara fer-ho a nivells administratius superiors per tal de poder coordinar les diverses estratègies d'acció comunitària que coincideixen en l'espai i en el temps.

METODOLOGIA

A continuació, es fa esment de les diferents fases, moments i tècniques utilitzades per al desenvolupament del procés de diagnosi.

1a fase: Establiment de les bases polític-metodològiques del procés

En un primer moment del procés, es va consensuar amb l'equip tècnic d'inclusió i acció comunitària de l'Àrea d'Atenció a les Persones del Consell Comarcal, la Consellera de l'Àrea i la Diputació de Barcelona, el marc de la col·laboració, es van definir conjuntament els objectius amb què es planteja aquesta actualització de la diagnosi, i es van establir els espais de seguiment, coordinació i cocreació del procés.

Els espais que es dibuixen són:

- **Equip de seguiment i execució:** format per les tècniques d'Inclusió del Consell Comarcal. Entre les seves funcions estan l'impuls del procés al territori, dinamització i mobilització de relacions, facilitació de dades quantitatives i secundàries de les diferents àrees de la institució, etc.

- **Grup Motor:** format per l'equip tècnic d'Inclusió, Igualtat, Serveis Socials i Migracions del Consell Comarcal. Les funcions d'aquest grup serien les de contrastar, validar, analitzar la informació que es va generant.

2a fase: Elaboració del mapa de vulnerabilitat i mapa de recursos

Aquesta segona fase comprenia el treball de camp pròpiament dit, que consisteix en :

- L'anàlisi quantitatiu de la realitat d'inclusió i exclusió de la comarca.

- L'anàlisi qualitatiu de la realitat d'inclusió i exclusió de la comarca, a partir de les percepcions de professionals del territori, entitats i grups.

A nivell quantitatiu, aquest document ha estat elaborat a partir d'una cerca i tractament de dades estadístiques extretes de fonts secundàries. Han estat nombrosos el registres consultats per tal d'obtenir la informació necessària per realitzar aquesta aproximació a la realitat de l'exclusió social al Berguedà. Algunes de les dades que es presenten no es poden trobar en el format en què apareixen en el document, ja que han estat tractades per tal d'obtenir informació més acurada i comparable. Molts indicadors han estat creats *ad hoc* per aquest document, sempre partint d'informació accessible. Les fonts han estat diverses, tant registres públics de diversos organismes, com dels serveis específics del Consell Comarcal del Berguedà.

Les fonts de les que s'han extret les dades d'aquest document són:

- Idescat

- INE
- Eurostat
- Hermes (base de dades municipal de la Diputació de Barcelona)
- Departament d'Empresa i Ocupació de la Generalitat de Catalunya
- Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya
- Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya
- Departament de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat de Catalunya
- Departament de Salut
- Dades de diversos serveis del Consell Comarcal
- Diversos informes

Sempre que cal fer front a la realització d'una anàlisi com la que es presenta a continuació, cal tenir present que l'accés a les dades no és sempre el que els investigadors desitjarien. Generar les pròpies dades quantitatives i que siguin representatives del total de la població suposa un cost força elevat a nivell de recursos econòmics i temporals. Per això les dades s'han d'extreure de fonts secundàries, amb la problemàtica que no sempre estan disponibles les dades que es requeririen per afrontar un procés de diagnosi amb condicions, ja sigui per la temporalitat de les dades com de la seva desagregació.

D'altra banda, sovint s'ha de fer front al que s'anomena "la maledicció dels valors petits". Això es dóna quan es treballa amb dades referents a pocs casos i es tracten per tal de poder fer comparatives intragrups i en el temps. En ser valors absoluts petits, poden mostrar variacions percentuals molt grans però que en realitat, a nivell d'impacte social, són molt petits.

Un altre problema de treballar amb fonts secundàries és la impossibilitat d'observar com es creuen i acumulen en un mateix individu o grup diferents factors d'exclusió, perdent així la possibilitat d'observar el seu caràcter acumulatiu i processual.

Cal tenir present que alguns serveis manifesten les dificultats en el procés de recollida de dades de la seva activitat diària. Reconeixen que la manca de temps i els sistemes de recollida establerts dificulten l'obtenció d'unes dades acurades.

Pel que fa a l'anàlisi qualitatiu, s'han utilitzat diferents tècniques per realitzar sessions de treball amb els següents agents:

- **Sessió de treball amb professionals de diferents àmbits (28 de febrer de 2020):** aquesta sessió va constar de dues parts diferenciades. Una primera part formativa i informativa que tenia per objectiu la unificació dels conceptes vinculats a l'acció comunitària inclusiva, la presentació del pla de treball i una primera pinzellada sobre els primers resultats de l'anàlisi quantitativa. La segona part va consistir en una dinàmica participativa que tenia per objectiu recollir les informacions i

coneixements de les 31 professionals de 24 serveis, equipaments i organitzacions presents a la comarca respecte els elements de diagnosi que es van definir.

Així mateix, a banda dels objectius de resultats, es va cercar que les persones participants tinguessin oportunitat de conèixer la resta de participants cercant propiciar la creació de sinèrgies i relacions entre agents de la comarca. La dinàmica va consistir en un World Cafè dividit en 5 espais temàtics sobre els quals totes les persones van poder debatre en relació a les principals problemàtiques, les fortaleses i potencialitats i les especificitats territorials.

- **Formulari online adreçat a entitats i grups del teixit associatiu de la comarca:** davant la impossibilitat de realitzat trobades presencials a causa de l'emergència sanitària provocada per la Covid-19, es decideix dissenyar i enviar un qüestionari online per recollir la percepció de les associacions i col·lectius en relació a les problemàtiques, les fortaleses i les especificitats territorials de la comarca, a més de conèixer si aquestes s'havien vist accentuades per la situació de confinament. Es van recollir 16 respostes.

- **Sessió de treball amb entitats de diferents àmbits (14 de maig de 2020):** es va realitzar en format virtual i prèviament es va fer arribar un dossier amb documentació per si alguna persona volia fer-hi una ullada abans de la sessió. A la trobada, hi van ser-hi presents 11 persones d'entitats i organitzacions de la comarca. Com en el cas de la realitzada amb professionals, es va dividir en dos moments: un primer on es van aportar conceptes teòrics en relació a la inclusió i l'acció comunitària i es van compartir les dades quantitatives més rellevants i l'anàlisi d'aquestes; i, un segon moment, on s'enriquí la diagnosi amb les aportacions de les entitats partint del seu coneixement i percepció de la comarca.

- **Entrevistes personalitzades:** adreçades a complementar i contrastar la diagnosi, ja fos en aquells àmbits on es detectaven buits d'informació, ja fos en àmbits estratègics per a l'elaboració del futur pla d'acció. Es van realitzar dues entrevistes, una per recollir la mirada específica de Serveis Socials i, una altra, per incorporar la visió de sectors més vinculats a l'empresa.

Pel que fa al **mapa d'agents i mapa de recursos,** la conjuntura fruit de la crisi de la Covid-19, posa de manifest dificultats per dur-lo a terme abans de finalitzar el procés d'elaboració de diagnosi: poc marge de temps per recollir, ordenar i creuar les respostes amb el mapa de vulnerabilitat; la voluntat de no saturar ni generar confusió entre les entitats amb l'enviament de dos qüestionaris pràcticament de manera seguida; o la manca de recursos a nivell comarcal per garantir-ne el seguiment i la sostenibilitat de l'eina. El mapa suposa una doble eina, d'una banda, de diagnosi, per identificar què s'està fent i què es troba a faltar per cobrir les necessitats detectades; i, de l'altra, de comunicació, on donar a conèixer les accions, projectes i serveis que s'impulsen a la comarca en clau inclusiva i comunitària. Finalment, es proposa incorporar l'elaboració del mapa de recursos com a línia del futur pla d'acció, aprofitant el mapa com a eina de planificació, un cop ja està acotat què es vol/pot abordar a partir de la diagnosi.

3a fase: Validació i priorització

La tercera fase tenia l'objectiu, d'una banda, de retornar, contrastar i enriquir la diagnosi realitzada; i, de l'altra, validar i prioritzar les problemàtiques. Arrel de la situació de confinament, es fa una adaptació d'aquesta:

- **Elaboració del document de síntesi i document de reptes:** més enllà del contrast del document global de la diagnosi amb l'equip tècnic d'Inclusió, es valora interessant elaborar i document de síntesi -i un altre d'orientació sobre possibles línies a impulsar en el marc del Pla d'acció- on es recullin les idees principals de cada àmbit, per tal de compartir-lo, enriquir-lo i validar-lo amb el Grup Motor del procés.

- **Sessió de treball amb el Grup Motor ampliat (18 de juny de 2020):** realitzada també en format virtual, va comptar amb la presència de 9 tècniques de diferents àrees i serveis del Consell Comarcal. Prèviament a la sessió se'ls va fer arribar el document de síntesi i el document de possibles reptes / línies a abordar. La trobada es va organitzar en dos moments: un primer adreçat a complementar i matissar, des de la seva expertesa, els elements destacats de la diagnosi que apareixien en el document de síntesi, després de l'explicació de cadascun dels àmbits per part de l'equip d'Inclusió; i, un segon moment, a recollir les primeres sensacions sobre les línies d'actuació dibuixades.

- **Presentació institucional (22 de juliol de 2020):** oberta a consellers i conselleres del govern comarcal. Enfocada, d'una banda, a donar a conèixer el procés realitzat i els principals resultats quantitatius i qualitatius que se n'extreuen del mapa de vulnerabilitat, enriquir-los i validar-los; i, de l'altra, banda, assentar les bases per a la continuïtat del procés, amb el disseny i la planificació del Pla d'acció.

- **Sessions de treball intern per al tancament:** adreçades, d'una banda, a acabar de contrastar i validar amb l'equip tècnic d'Inclusió detalls sobre el contingut quantitatiu i qualitatiu; i, de l'altra, a orientar les passes a fer entre la fase de diagnosi i la fase de planificació.

Aquesta fase també contempla la validació del document de diagnosi per part de l'equip polític del Consell Comarcal.

INDICADORS DE CONTEXT

Abans d'entrar a mostrar els indicadors específics de cada un dels àmbits d'exclusió enumerats en la introducció, es mostraran indicadors de context comarcal. Aquests són indicadors relatius a la demografia de la comarca i indicadors dels Serveis Socials comarcals, que ens permeten una primera aproximació a la realitat de la comarca. Pel que fa als indicadors dels Serveis Socials, els mostrats no són tots els indicadors disponibles, sinó que també se'n mostraran en els apartats específics de cada àmbit quan hi tinguin una relació estreta.

En aquest apartat també es justificarà la divisió territorial de la comarca. En general, la comarca del Berguedà es divideix en dues parts segons criteris geogràfics: el Baix i l'Alt Berguedà. La nostra proposta és dividir-la també en dues àrees però en base a criteris sociodemogràfics, els quals, reflecteixen, per una banda aquesta divisió nord sud però també s'hi identifica clarament l'eix que estableix el riu Llobregat (i la C-16). Tot seguit, en la presentació dels indicadors demogràfics, es començarà a justificar aquesta elecció, que es complementarà amb la presentació dels indicadors de la resta d'àmbits.

Indicadors demogràfics

Segons les dades del Padró municipal d'habitants de l'IDESCAT, la comarca del **Berguedà compta, a finals de 2019, amb 39.446 habitants.**

L'evolució de la població mostra una tendència diferent a la tendència general de Catalunya i la vegueria de les Comarques Centrals (malgrat el canvi en els recomptes de població que va suposar la creació de la vegueria del Penedès a 2011, que trenca les sèries de dades de població). La comarca, a diferència dels altres àmbits, ha perdut població en el període 2012 – 2017, mentre que a les Comarques Centrals i Catalunya la pèrdua de població va ser-hi mínima o es va estancar.

Gràfica 1- Evolució de la població del Berguedà per sexes. Absoluts. 1998-2019

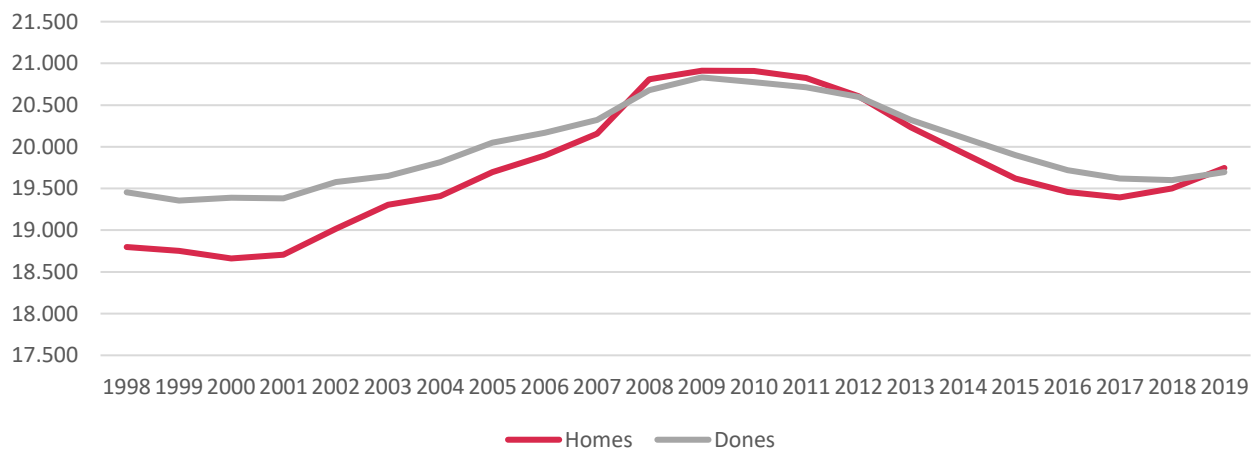

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

La població presenta una tendència creixent en una gran part de la sèrie, excepte en el període de 2012 a 2016 on aquesta decreix. A partir de 2017 comença una lleugera recuperació tot i que encara no s'han assolit els nombres absoluts de població del 2009 – 2010. En el cas de sexe, s'observa com l'evolució entre homes i dones és força similar, però la tendència masculina presenta alts i baixos més marcats, és a dir, la mateixa tendència però més accentuada. Això pot indicar que aquestes fluctuacions en la població vinguin marcades, sobretot, per aspectes vinculats a les oportunitats laborals i situació socioeconòmica que presenta la comarca.

Aquesta població es distribueix de forma desigual en el territori en base a diversos criteris que tot seguit es mostren:

El territori

La **distribució de la població en l'espai de la comarca és desigual,** de fet, s'observa una clara divisió vertical en la comarca en la distribució de la població. Els municipis situats a l'eix de la carretera C-16 agrupen a la majoria de la població de la comarca. En aquest sentit, tot i que no s'observa una pèrdua de població global, sí una redistribució de la població al voltant de l'eix i, per tant, els municipis més petits van perdent població i, en conseqüència, activitat i serveis.

Mapa 1- Població per municipis. Absoluts. 2019

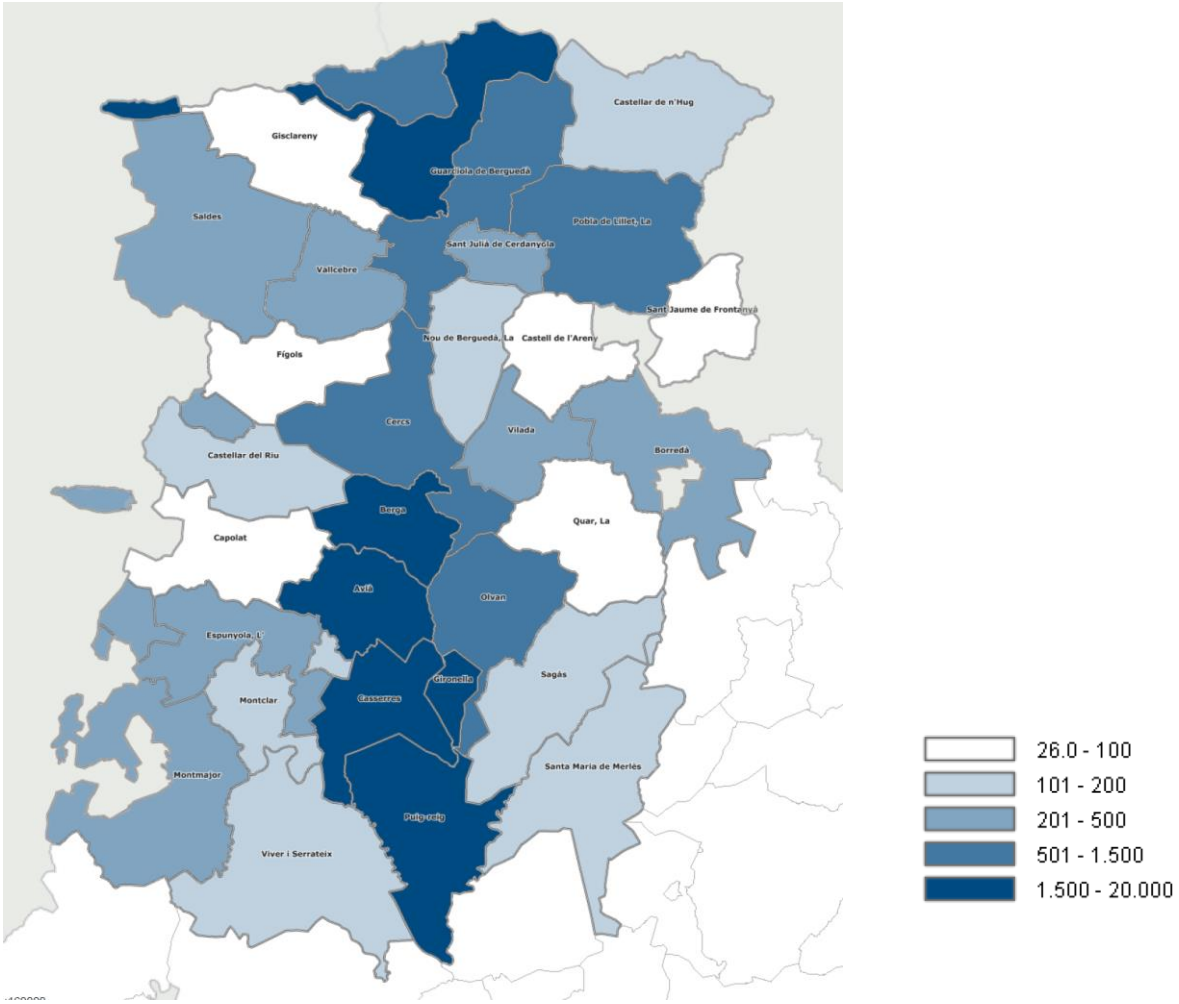

Font: Hermes de la DIBA, amb edició pròpia dels intervals

A continuació es mostra una taula amb els valors de cada municipi per tal que sigui més fàcil la interpretació de les dades. La finalitat del mapa, més enllà de determinar quins són els municipis més poblats, pretenia evidenciar aquesta desigual distribució territorial de la població que, com es veurà, es repeteix per altres variables demogràfiques i socioeconòmiques.

No es presenta en forma de gràfica atesa la gran desigualtat en els valors dels municipis, que genera unes gràfiques de difícil interpretació tot i que es presentin en percentatges respecte el total. La taula, per això, es presenta en ordre descendent per establir una gradació.

Taula 1- Població total per sexe i municipi. 2019

Municipi	Homes	Dones	Total	% Homes	% Dones	% Total
Avià	1.121	1.105	2.226	2,84%	2,80%	5,64%
Bagà	1.064	1.074	2.138	2,70%	2,72%	5,42%
Berga	**8.166**	**8.328**	**16.494**	**20,70%**	**21,11%**	**41,81%**
Borredà	253	192	445	0,64%	0,49%	1,13%
Capolat	44	50	94	0,11%	0,13%	0,24%
Casserres	813	795	1.608	2,06%	2,02%	4,08%
Castell de l'Areny	38	30	68	0,10%	0,08%	0,17%
Castellar de n'Hug	85	74	159	0,22%	0,19%	0,40%
Castellar del Riu	94	75	169	0,24%	0,19%	0,43%
Cercs	577	568	1.145	1,46%	1,44%	2,90%
Espunyola, l'	126	128	254	0,32%	0,32%	0,64%
Fígols	25	17	42	0,06%	0,04%	0,11%
Gironella	**2.384**	**2.442**	**4.826**	**6,04%**	**6,19%**	**12,23%**
Gisclareny	15	10	25	0,04%	0,03%	0,06%
Gósol	*118*	*88*	*206*	0,30%	0,22%	0,52%
Guardiola de Berguedà	464	444	908	1,18%	1,13%	2,30%
Montclar	71	65	136	0,18%	0,16%	0,34%
Montmajor	231	233	464	0,59%	0,59%	1,18%
Nou de Berguedà, la	83	78	161	0,21%	0,20%	0,41%
Olvan	416	438	854	1,05%	1,11%	2,16%
Pobla de Lillet, la	528	567	1.095	1,34%	1,44%	2,78%
Puig-reig	**2.086**	**2.092**	**4.178**	**5,29%**	**5,30%**	**10,59%**
Quar, la	29	24	53	0,07%	0,06%	0,13%
Sagàs	80	68	148	0,20%	0,17%	0,38%
Saldes	159	115	274	0,40%	0,29%	0,69%
Sant Jaume de Frontanyà	18	12	30	0,05%	0,03%	0,08%
Sant Julià de Cerdanyola	125	103	228	0,32%	0,26%	0,58%
Santa Maria de Merlès	89	95	184	0,23%	0,24%	0,47%
Vallcebre	142	108	250	0,36%	0,27%	0,63%
Vilada	217	199	416	0,55%	0,50%	1,05%

Municipi	Homes	Dones	Total	% Homes	% Dones	% Total
Viver i Serrateix	87	81	168	0,22%	0,21%	0,43%
TOTAL	19.748	19.698	39.446	50,06%	49,94%	100,00%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'IDESCAT.

La taula anterior mostra com 18 dels 31 municipis de la comarca no superen l'1% del pes poblacional sobre el total i que els 3 municipis més grans superen el 50% del total de població de la comarca. De fet, algunes de les persones consultades per a l'elaboració de la diagnosi, han assenyalat la **dispersió demogràfica d'una part de la població en nuclis petits i aïllats**, com una de les problemàtiques de la comarca, tenint en compte els efectes que aquesta realitat té a l'hora de fer accessibles els serveis i recursos a tota la població. En aquest sentit, algunes persones d'entitats que viuen a pobles del nord de la comarca, expressen sentir-se més abandonades. A aquesta percepció s'afegeix la sensació que els pobles més petits es van quedant sense joventut, fet que dificulta que es puguin mantenir. Així mateix la Taula 1 ens mostra la distribució per sexes de la població, que s'analitza amb més detall tot seguit.

El sexe

Pel fa a la distribució per sexe, veiem que aquesta és força equilibrada, tot i que hi ha major presència d'homes que de dones, evidenciant una **lleugera masculinització de la població**. Com es veu en la gràfica següent, els homes superen en 0,12 punts les dones, una diferència poc significativa, però en termes generals a Catalunya, les dones són el 51% de la població. Aquestes diferències tant minses no permeten, de moment, fer cap afirmació. Caldrà analitzar les dades comarcals amb més detall.

Gràfic 2. Distribució de la població per sexe a la comarca del Berguedà. 2019

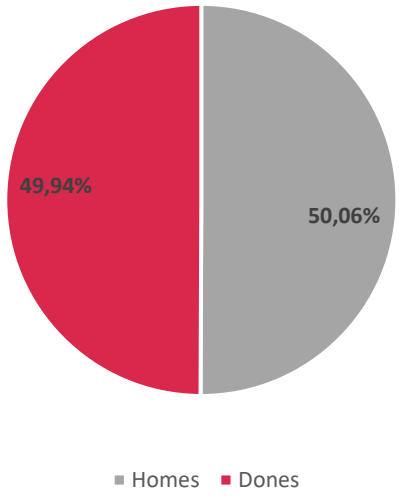

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'IDESCAT

La gràfica següent indica la taxa de masculinitat, és a dir, quants homes hi ha per cada dona. És un índex que es calcula en base 100 (100 indica igualtat entre homes i dones), per tant si el valor està per sobre de 100, hi ha més homes que dones i viceversa.

Gràfic 3- Taxa de masculinitat per municipis del Berguedà. 2019

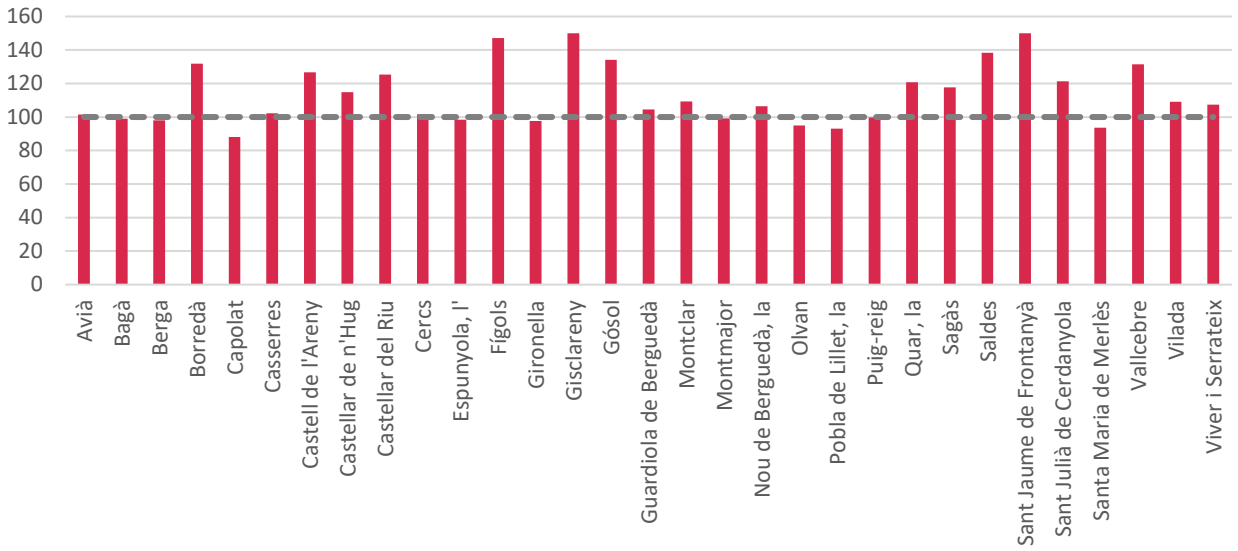

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'IDESCAT

Els municipis que queden per sobre la línia puntejada de la gràfica anterior estan masculinitzats. Entre tots aquests, aquesta masculinització s'observa més acusada en el cas de Gliscareny, Fígols i Sant Jaume de Frontanyà.

L'edat

S'ha pogut veure com la població està desigualment distribuïda per la comarca, com també ho està la masculinització. Un indicador rellevant quan cal fer front als efectes de l'exclusió social és el de l'envelliment i el sobreenvelliment. Una població envellida presenta majors necessitats d'atenció i cures vinculades a la salut, però també presenta majors vulnerabilitats i riscos derivats de l'aïllament, la mobilitat (dintre de casa, al mateix municipi o entre municipis), el maltractament, o les pràctiques comercials indesitjables. Totes aquestes problemàtiques estan creuades pel factor territorial, dificultant l'atenció en els entorns dispersos i amb males comunicacions.

Gràfic 4. Piràmide de població del Berguedà i Catalunya. Percentatges. 2019

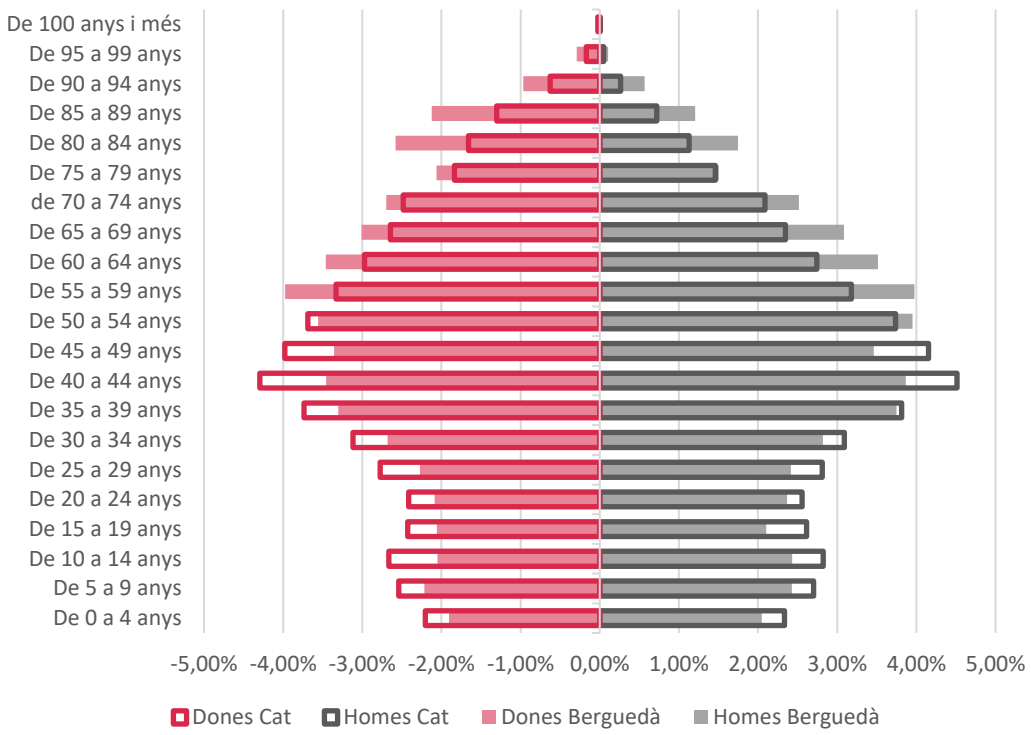

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'IDESCAT

La gràfica anterior mostra la distribució per edats i sexe de la població. Permet observar que els homes són majoria en tots els trams d'edat fins els 70 anys, on les dones són més majoritàries a mesura que avança l'edat. Això és així per la major esperança de vida femenina.

Comparada amb la piràmide de població de Catalunya s'observa com la comarca presenta una menor proporció de població fins els 50 anys. Això exemplifica l'**envelliment de la comarca** comparada amb la resta de Catalunya.

Els índex demogràfics que es mostren en la taula següent de forma comparada aporten una imatge més acurada sobre l'edat de la població a la comarca:

Taula 2- Índexs demogràfics comparats. 2019

	Berguedà	Comarques Centrals (2018)	Catalunya
Envelliment	176,3%	124,0%	123,2%
Sobreenvelliment	21,7%	18,8%	16,8%
Dependència juvenil	22,7%	24,4%	23,2%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat i l'Hermes de la DIBA

La comarca del Berguedà està més envellida (proporció de persones majors de 65 anys respecte les que en tenen menys de 15) que la vegueria i que el conjunt de Catalunya. Una de les causes que s'apunten d'aquest envelliment demogràfic de la comarca és la seva dimensió eminentment rural. Pel que fa al sobreenvelliment (majors de 85 anys respecte majors de 65 anys), els valors ja s'acosten més als de Catalunya tot i que s'hi mantenen per sobre. Aquestes dades concorden amb una major dependència juvenil (menors de 15 anys respecte població entre 15 i 64 anys), ja que la dinàmica demogràfica apunta a una major població jove si la proporció de persones en edat activa és major.

Els mapes següents mostren la distribució territorial dels índex d'envelliment i sobreenvelliment. Com es pot veure, els colors més foscos -que són els que representen els valors més alts- estan majoritàriament a la part nord i nord-oest de la comarca, coincidint amb els pobles més petits i de caràcter més rural. Per contra, els municipis de la part sud són els que presenten unes taxes d'envelliment i sobreenvelliment més baixes.

La gràfica representada a continuació condensa les dades sobre l'edat de la població de forma més entenedora, ja que indica el percentatge de persones grans i persones joves respecte el total de la població en els diferents municipis de la comarca.

Gràfic 5. Percentatge de gent gran i joves respecte el total de la població per municipis. 2019

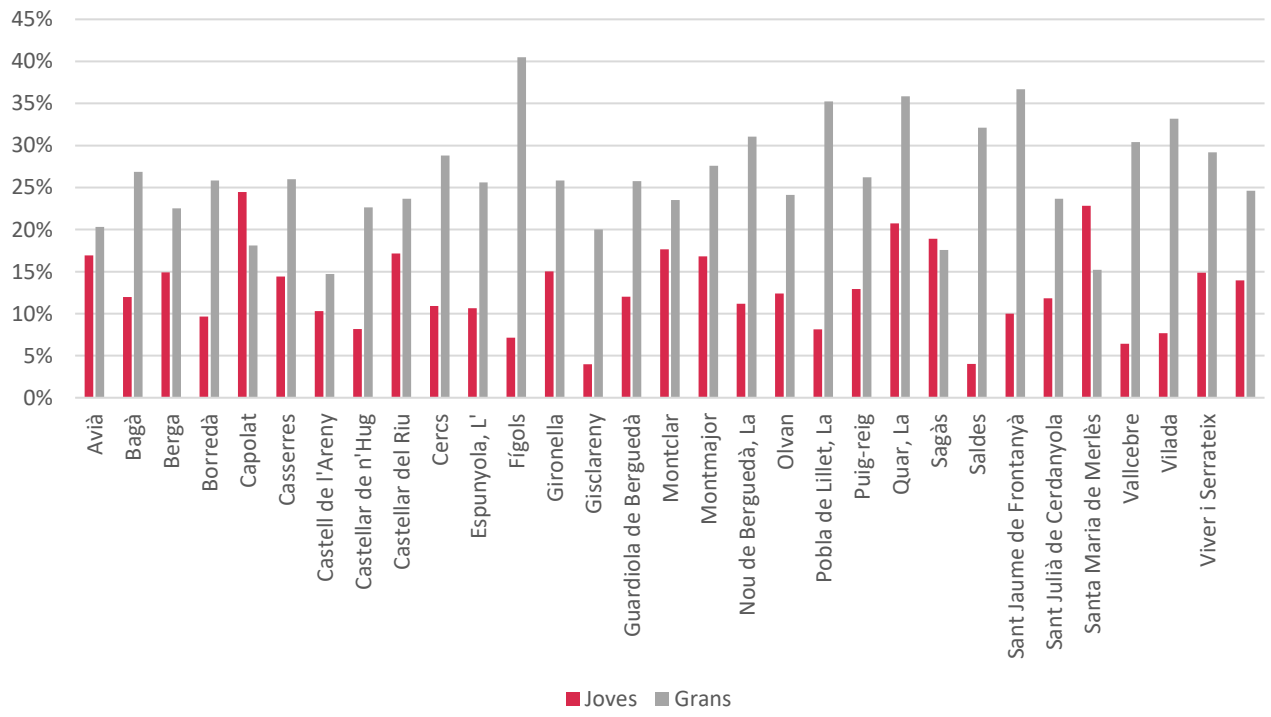

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Hermes de la DIBA

Com es pot apreciar, la majoria de pobles tenen més percentatge de població gran que no pas jove; destacant Fígols amb més d'un 40,48% de població major de 65 anys; també Sant Jaume de Frontanyà amb un 36,67% i la Pobla de Lillet amb un 35,06%. Per la seva banda hi ha Capolat, Sagàs i Santa Maria de Merlès que tenen més percentatge de joves que no pas de persones grans. En aquests tres casos, les dades mostren una tendència

clara a l'augment de la població menor de 65 anys en els darrers 20 anys. En els casos de Sagàs i Santa Maria de Merlès s'observa una davallada de població en edat activa fins el 2010 per remuntar posteriorment. En tots tres casos, la població major de 65 anys ha anat davallant en els darrers 20 anys. A la taula següent mostrem els diferencials de població en els tres municipis des de l'any 2000 per grans grups d'edat.

Taula 3- Diferencial de població per grans grups d'edat entre l'any 2000 i el 2019. Santa Maria de Merlès, Capolat i Sagàs

Diferencial entre l'any 2000 i el 2019	De 0 a 14 anys	De 15 1 65 anys	Més de 65 anys
Santa Maria de Merlès	21	6	-11
Capolat	20	16	-5
Sagàs	9	-5	-11

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

En aquests municipis hi ha arribat població jove provinent de l'Àrea Metropolitana a viure en algunes masies, fet que podria explicar aquestes dades.

Mapa 2- Índexs d'envelliment i sobreenvelliment per municipi. 2019

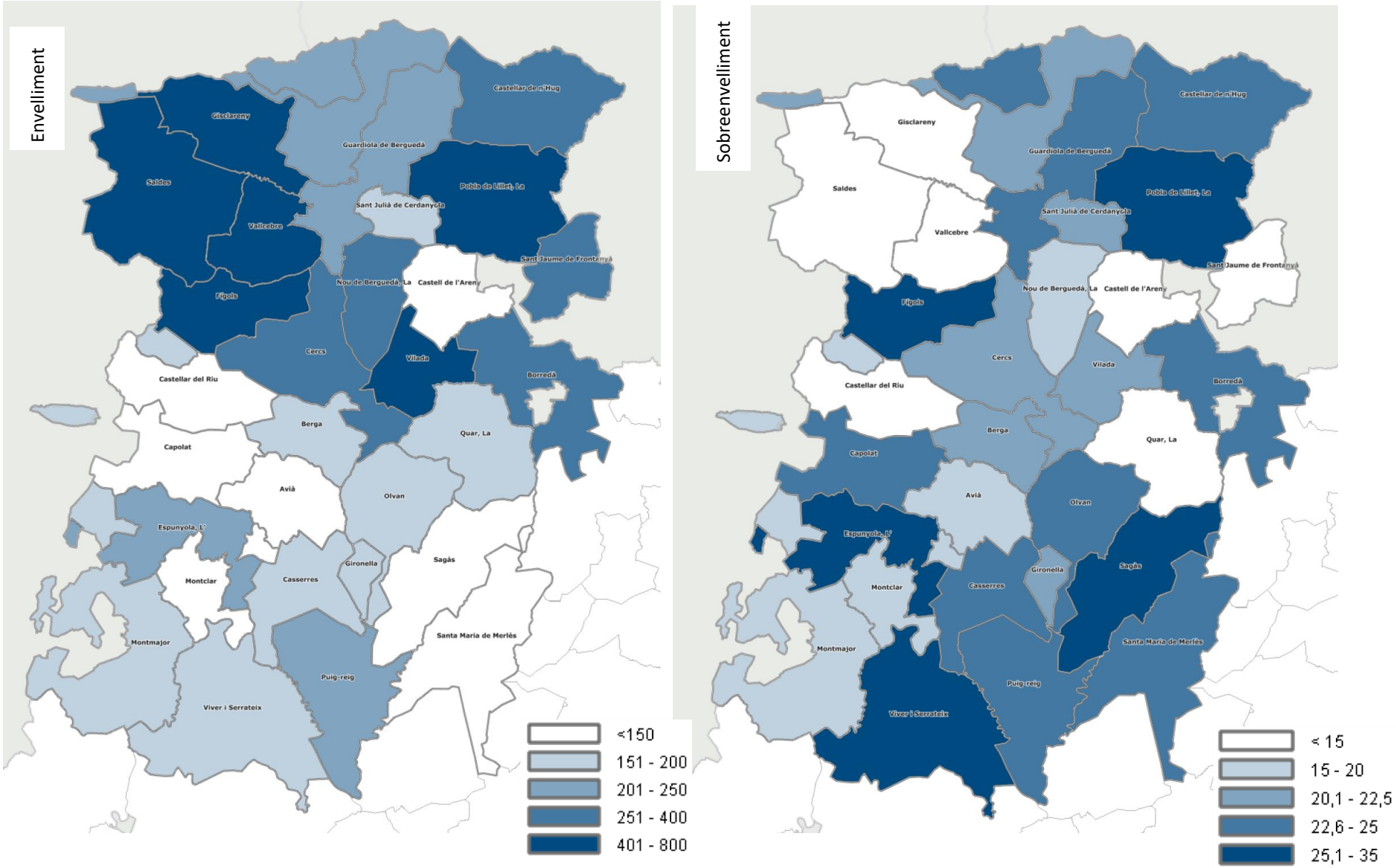

Font: Hermes de la DIBA, amb edició pròpia dels intervals

Aquesta tendència també s'observa si s'analitza l'índex d'envelliment per les zones en que es divideix el SAD del Berguedà, tal i com es pot veure a continuació.

Mapa3- Índex d'envelliment per zones del SAD. 2018

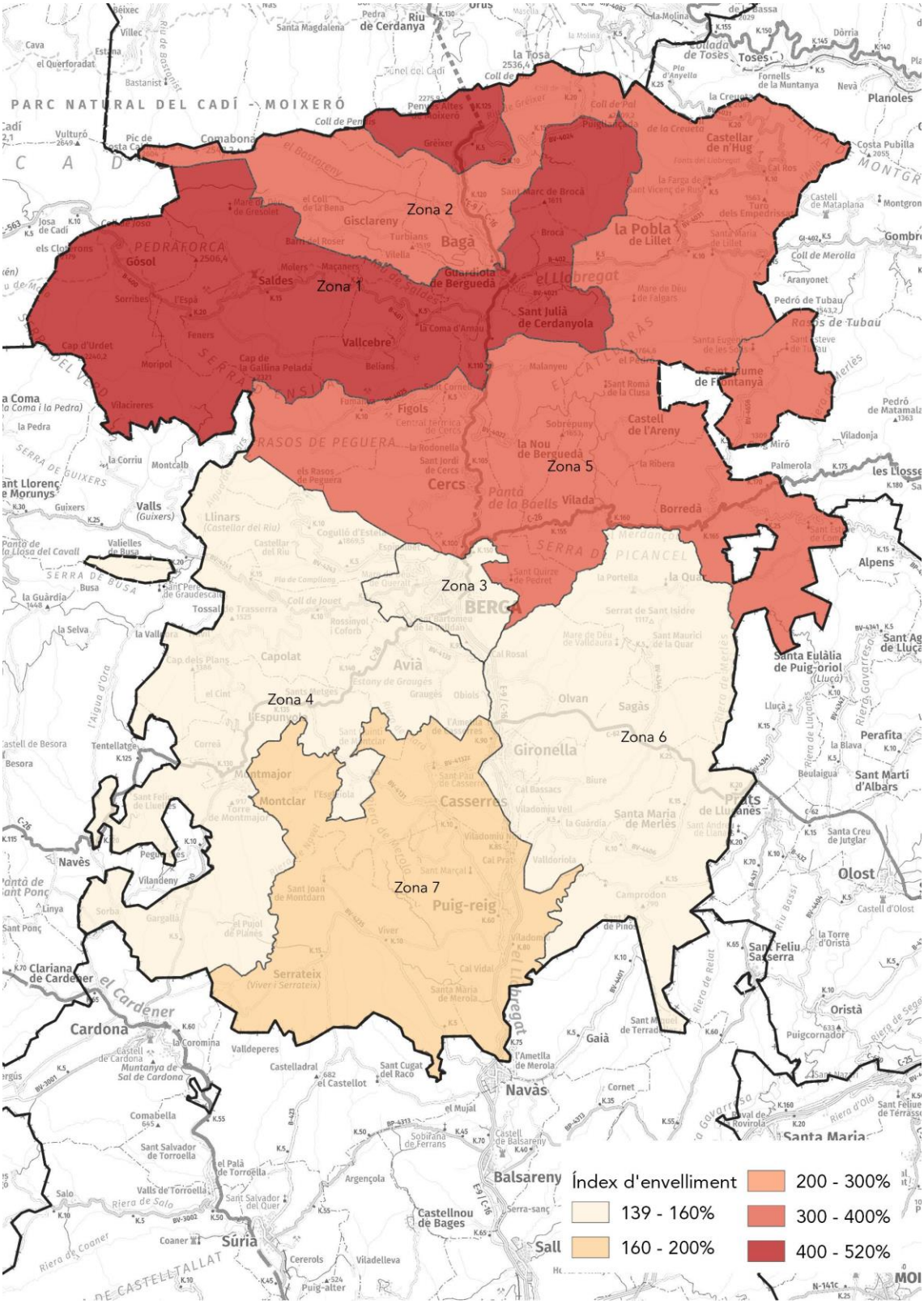

Font: elaboració pròpia a partir de dades dels Serveis Socials del Berguedà.

Per la seva banda, l'índex de dependència juvenil també mostra una distribució marcada com els índexs anteriors, però s'identifica una major presència de població juvenil, proporcionalment, en els municipis al sud de la comarca, el baix Berguedà, els més propers a Barcelona i també s'hi pot observar l'efecte de l'eix nord-sud que estableix el Llobregat i la C-16.

Mapa 4- Índex de dependència juvenil per municipi. 2019

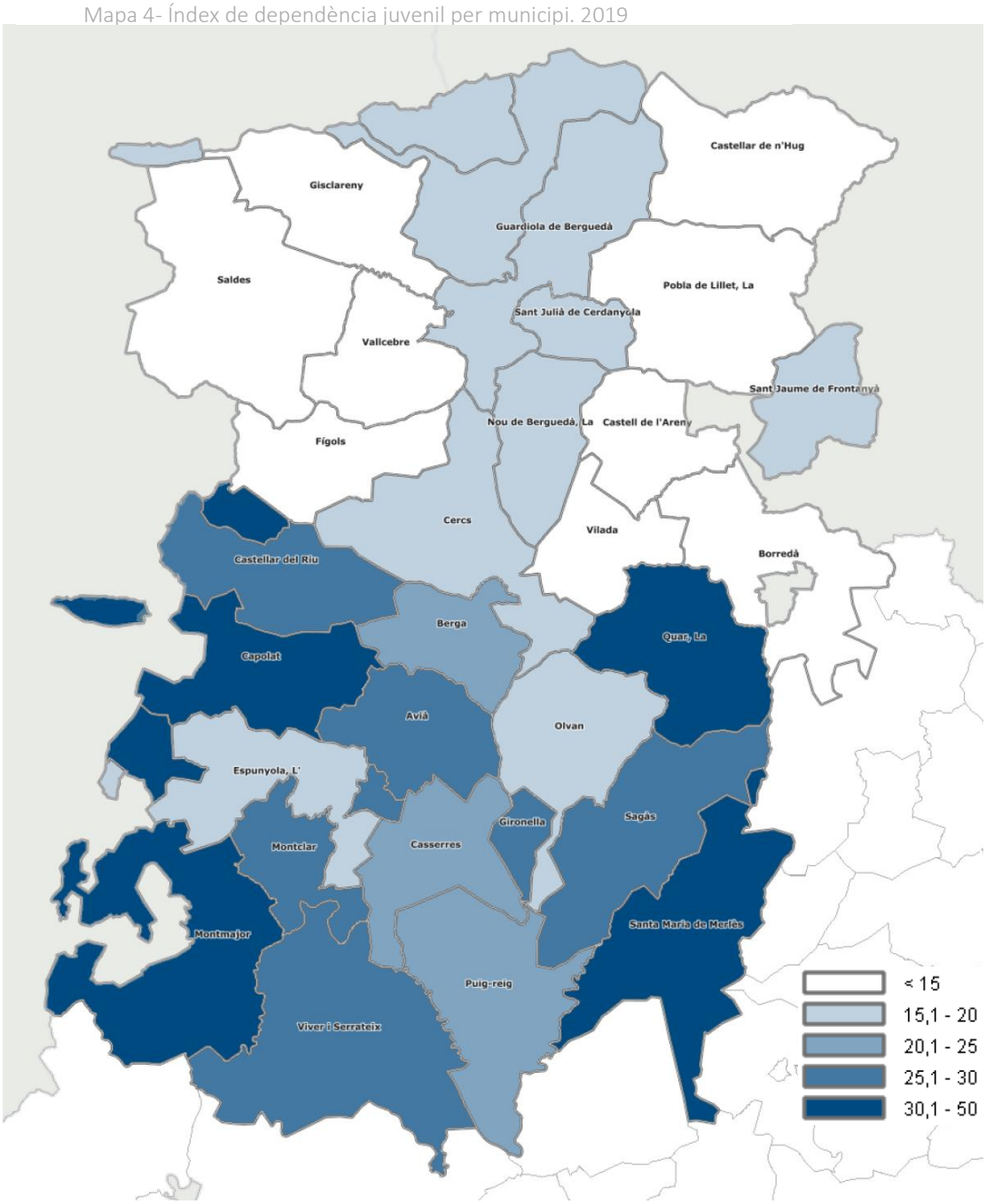

Font: Hermes de la DIBA, amb edició pròpia dels intervals

Es pot afirmar, doncs, que la **població** està **desigualment distribuïda per la comarca en funció de la seva edat** i, al seu torn, això té relació amb la mida dels municipis i la masculinització d'aquests. Cal tenir present, però, allò

apuntat en l'apartat metodològic relatiu a la maledicció dels valors petits. En municipis amb pocs habitants, els percentatges, taxes i índex poden presentar variacions molt importants o valors elevats tot i poder representar un nombre de persones molt baix.

En la taula següent es mostren les dades que han permès la creació dels mapes anteriors.

Taula 4- Índexs demogràfics per municipi. 2019, en percentatges.

	Envelliment	Sobreenvelliment	Dep. Juvenil
Avià	119,16	20,04	26,93
Bagà	222,05	23,76	19,04
Berga	147,79	20,73	24,06
Borredà	247,83	19,3	15,54
Capolat	69,57	12,5	40,35
Casserres	199,53	23,88	22,63
Castell de l'Areny	125	10	14,81
Castellar de n'Hug	257,14	25	12,17
Castellar del Riu	153,85	17,5	26,26
Cercs	282,64	23,98	17,56
Espunyola, l'	200	31,67	17,86
Fígols	566,67	23,53	13,64
Gironella	170,66	20,42	25,3
Gisclareny	600	0	5,26
Gósol	712,50	32,56	5,56
Guardiola de Berguedà	219,23	23,68	18,74
Montclar	116	20,69	33,33
Montmajor	181,94	14,5	27,48
Nou de Berguedà, la	371,43	17,31	14,89
Olvan	201,94	23,56	19,58
Pobla de Lillet, la	459,52	28,5	13,31
Puig-reig	199,81	22,23	21,68
Quar, la	133,33	6,25	37,5
Sagàs	82,35	25	34,34
Saldes	790	11,39	5,68
Sant Jaume de Frontanyà	366,67	0	18,75
Sant Julià de Cerdanyola	196,67	25,42	19,35
Santa Maria de Merlès	68,29	25	35,96
Vallcebre	390	12,82	13,51
Vilada	370,27	25,55	14,45
Viver i Serrateix	174,07	31,91	30

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Hermes de la DIBA a excepció de Gósol, amb dades proporcionades pel Consell Comarcal del Berguedà.

Procedència

Per acabar aquesta repassada a la demografia de la comarca, ens fixarem en la variable procedència i/o lloc de naixement de la població de la comarca.

Gràfica 6- Població segons lloc de naixement. Absoluts. 2000-2018

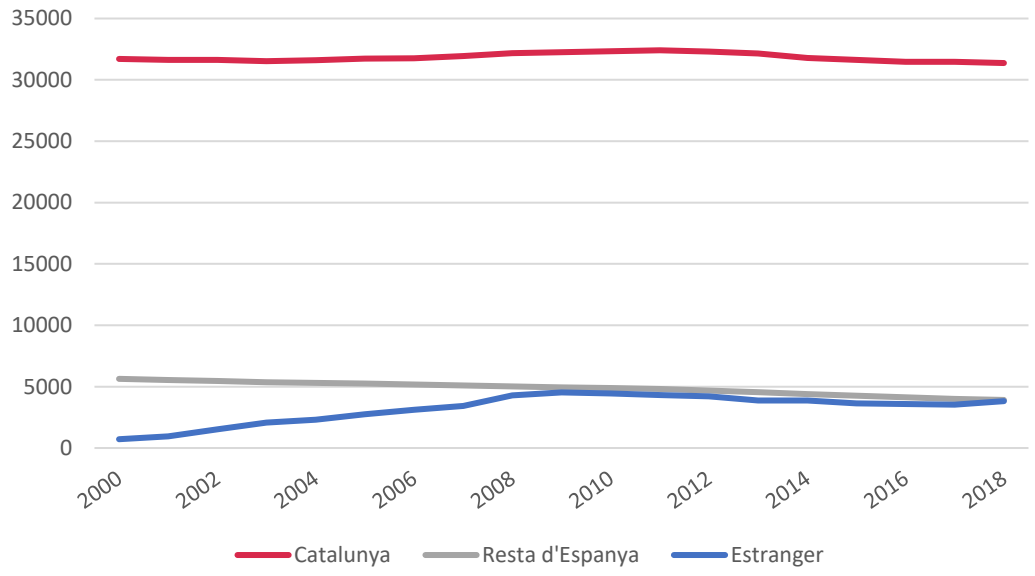

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

Com ja s'ha vist, la població nascuda a Catalunya s'ha mantingut estable, mentre que la població procedent de la resta de l'estat ha davallat en els darrers 18 anys. Per la seva banda la població nascuda a l'estranger ha augmentat des del 2000 fins l'any 2009, quan es manté estable patint una lleugera davallada que es pot vincular a la crisi econòmica i la manca d'oportunitats laborals a la comarca. A 2018 hi ha 3.815 persones estrangeres, un 9,8%.

Aquestes dades donen una idea de la població que migra, tant de la resta de l'estat com de l'estranger, però això no permet observar les problemàtiques de les persones nascudes a la comarca però pertanyents a grups culturals i ètnics diversos, les anomenades **segones generacions**. Se sap que aquestes segones generacions, malgrat ser nascudes a la comarca, poden presentar problemàtiques de discriminació de la mateixa manera que ho fan les persones d'origen estranger. Per això és interessant observar la nacionalitat de la població, ja que moltes d'aquestes segones generacions nascudes a Catalunya, mantenen la nacionalitat d'origen. Les dades de l'Idescat de 2018 indiquen que a la comarca van néixer 390 infants fills/filles de mares estrangeres, destacant la marroquina com la nacionalitat que va tenir més criatures el 2018 (136) seguit de lluny per la romanesa (18).

Mapa 5- Taxa d'estrangeria global per municipi. 2018

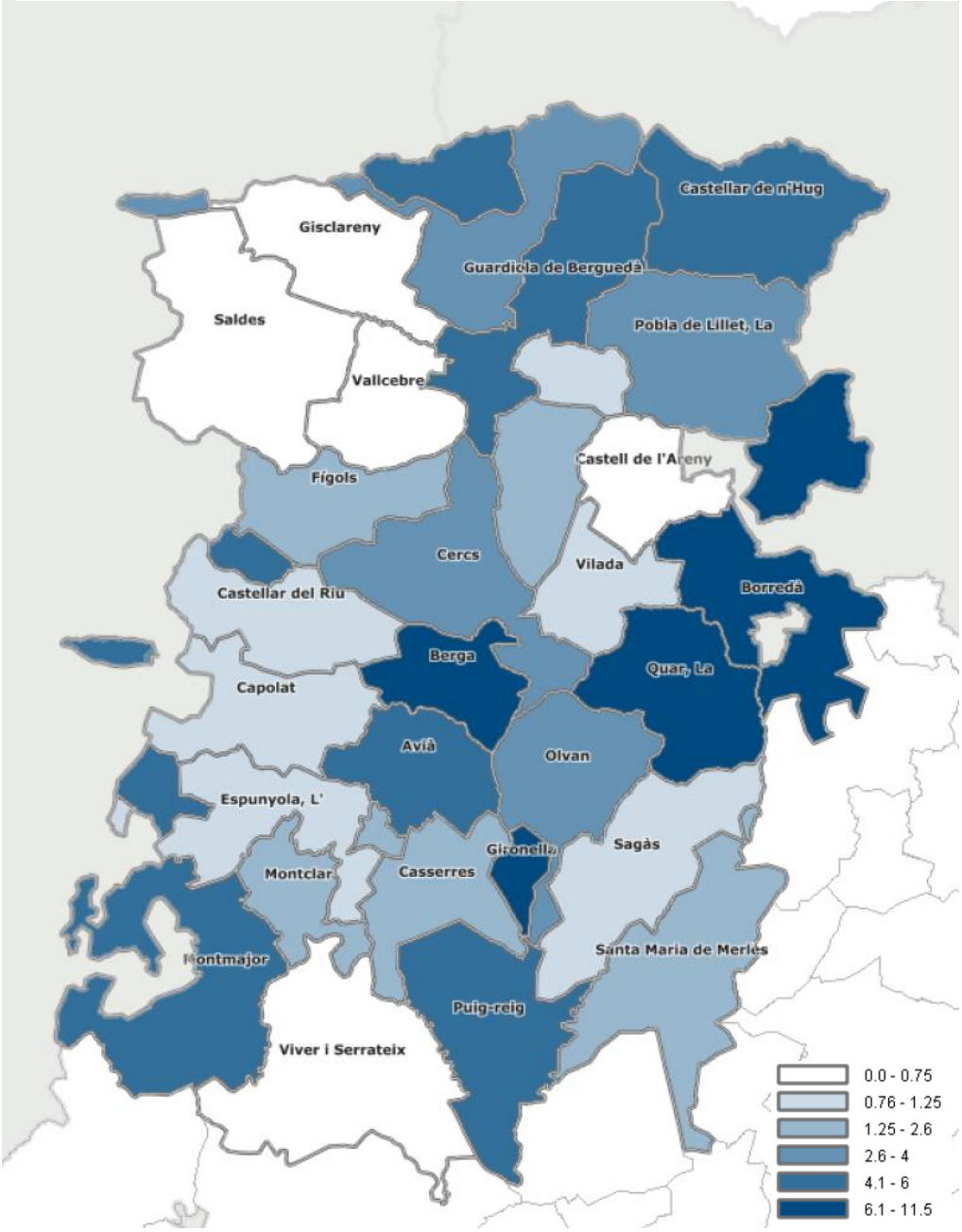

Font: Hermes de la DIBA, amb edició pròpia dels intervals

La distribució de la població d'origen estranger es presenta força desigual. En alguns casos, com Berga i Gironella, coincideix una taxa de població d'origen estranger més elevada amb un major nombre de població, però també es troben percentatges de població d'origen estranger elevada en municipis petits com la Quar. En aquests casos, cal destacar que les decisions migratòries de les persones migrades estan condicionades per múltiples factors: els principals són els vinculats a les oportunitats laborals i, per tant, una determinada indústria o activitat situada en un poble petit pot atraure un nombre significatiu de persones estrangeres; però també hi tenen a veure les xarxes familiars i relacionals, ja que moltes persones estrangeres s'assenten allà on tenen persones conegudes que els poden donar suport en els primers temps de la seva arribada.

La taula següent mostra les dades del mapa anterior:

Taula 5- Percentatge de població d'origen estranger per municipi. 2018

Municipi	Percentatge de població d'origen estranger
Berga	14,36%
Borredà	11,62%
Gironella	10,72%
Quar, la	10,00%
Guardiola de Berguedà	9,02%
Puig-reig	7,82%
Sant Jaume de Frontanyà	6,67%
Montmajor	6,45%
Castellar de n'Hug	5,45%
Avià	5,42%
Pobla de Lillet, la	4,90%
Fígols	4,76%
Bagà	4,55%
Cercs	4,43%
Olvan	4,30%
Nou de Berguedà, la	3,75%
Casserres	3,37%
Castellar del Riu	3,03%
Castell de l'Areny	2,78%
Espunyola, l'	2,33%
Santa Maria de Merlès	2,19%
Capolat	2,08%
Gósol	1,91%
Vilada	1,86%
Sant Julià de Cerdanyola	1,64%
Vallcebre	1,63%
Montclar	1,55%
Saldes	1,51%
Sagàs	1,24%
Viver i Serrateix	1,22%
Gisclareny	0,00%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'IDESCAT

L'any 2018, la **població d'origen estranger representa un 9,8% del total** de la població de la comarca (**l'any 2019, aquest percentatge puja fins el 10,7%**) i presenta unes característiques demogràfiques diverses, atesa la seva recent incorporació i els motius laborals de les migracions, que fa que moltes trajectòries vitals de les persones migrades acabin en els seus llocs d'origen quan es jubilen.

Gràfica 7- Piràmide de població de les persones d'origen estranger i total. 2018

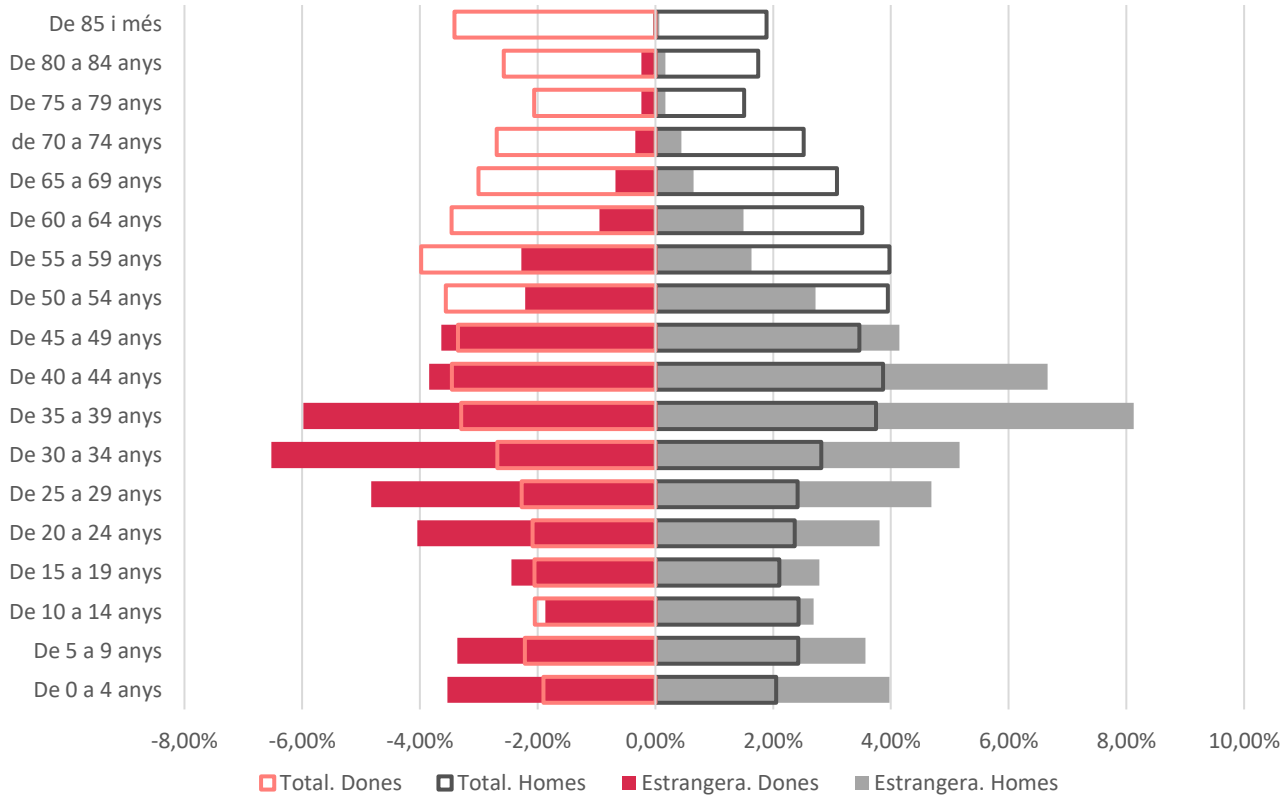

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Hermes de la DIBA

La població d'origen estranger té més presència en les edats infantils, sobretot de 0 a 9 anys, i especialment en les franges d'edat actives, de 20 a 49 anys. Hi ha poca presència de persones d'origen estranger a partir dels 50 anys d'edat, amb un envelliment i sobreenvelliment molt baix. La població d'origen estranger de la comarca es concentra, doncs, en les edats més actives, les més demandades pel mercat laboral: entre els 20 i els 50 anys.

Taula 6- Índexs demogràfics del Berguedà i de la població d'origen estranger del Berguedà. 2019

	Berguedà Total	Berguedà població d'origen estranger (2018)
Envelliment	176,3%	15,9%
Sobreenvelliment	21,7%	3,4%
Dependència juvenil	22,7%	24,4%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Hermes de la DIBA

La taula anterior mostra com, efectivament les taxes d'envelliment i sobreenvelliment són molt menors en la població d'origen estranger, a diferència de la taxa de dependència juvenil, que és superior. Això vol dir que

entre la població d'origen estranger, proporcionalment, hi ha molta menys gent gran i més població jove. Aquest fet remarca la naturalesa laboral de moltes migracions i dóna idea de les necessitats diferenciades de la població d'origen estranger pel que fa a serveis de cura i/o salut.

Pel que fa al país de naixement de les persones d'origen estranger, la comarca del Berguedà compta amb la presència de 47 nacionalitats diferents sense comptar l'espanyola. Les nacionalitats amb més de 50 persones són les de la taula següent:

Taula 7- Principals nacionalitats de la comarca del Berguedà. 2018

Nacionalitat	Població
Marroc	1.075
Romania	613
Veneçuela	110
Colòmbia	90
Polònia	86
Hondures	84
Geòrgia	67
Equador	62
República Dominicana	62
Xina	56

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Hermes de la DIBA

A nivell demogràfic hem vist com la comarca del Berguedà presenta dues realitats diferenciades. L'eix que estableix el riu Llobregat (i la carretera C-16), de nord a sud, concentra la major part de la població. Aquests municipis presenten unes característiques una mica més industrialitzades que la resta de municipis, més allunyats del riu. Aquests municipis, amb algunes excepcions, estan menys envellits i masculinitzats i també concentren una major població d'origen estranger. També s'observa una segona divisió territorial entre el nord i el sud, especialment visible en referència a l'edat de la població. Així, els municipis del nord de la comarca, més d'alta muntanya, tenen una població més envellida mentre que els municipis del sud tenen un percentatge de població jove superior.

Indicadors de l'Àrea d'Atenció a les Persones del Berguedà

En aquest apartat es fa una presentació d'indicadors facilitats pels serveis socials del Consell Comarcal del Berguedà. Les dades que es mostren aquí no són totes, ja que en cada capítol relatiu als diversos àmbits d'exclusió es presentaran, també, dades específiques dels serveis socials.

Mapa 6- Persones usuàries de serveis socials al Berguedà per zona EBAS. 2018

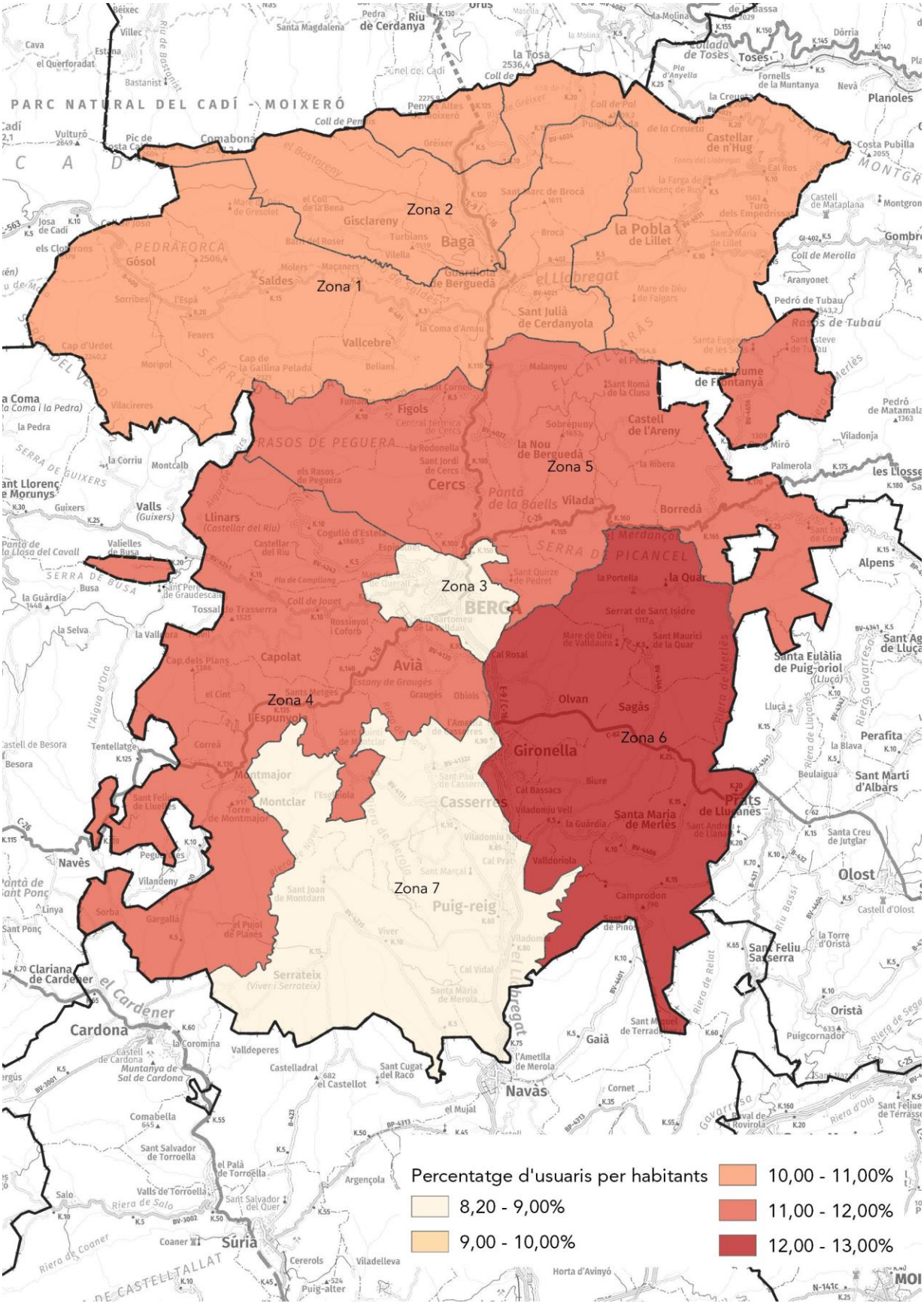

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Àrea d'Atenció a les Persones del Berguedà

Mapa 7- Persones usuàries de serveis socials al Berguedà per municipi. 2018

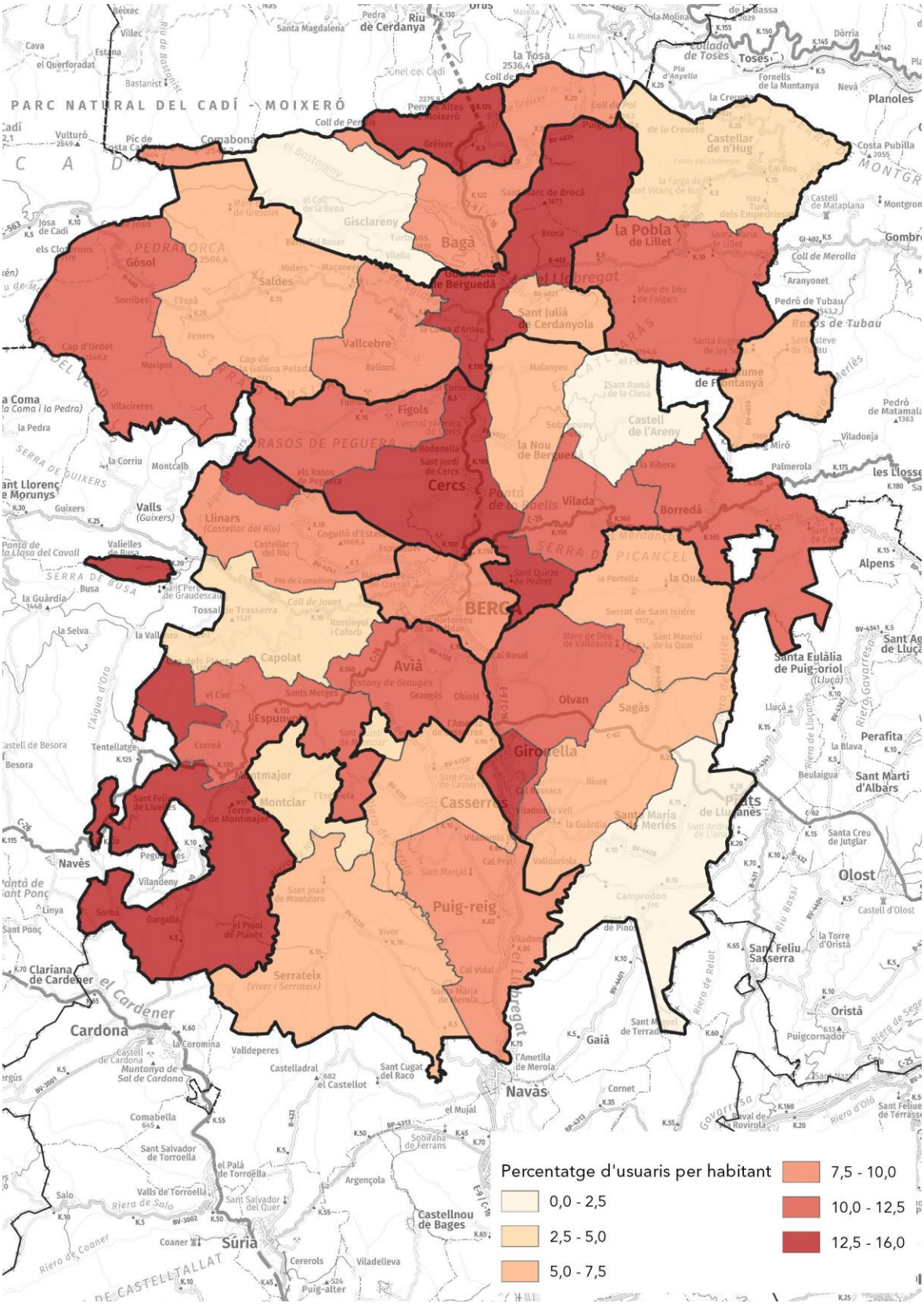

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Àrea d'Atenció a les Persones del Berguedà

Tot seguit es mostren dades generals sobre l'estat de la comarca pel que fa a l'atenció dels serveis socials i les principals problemàtiques que cal abordar al llarg de diversos anys, que permeten obtenir una visió general sobre l'atenció.

Pel que fa al perfil de persones ateses, les dades mostren el següent:

Taula 8- Persones ateses pel SAD dels Serveis Socials del Berguedà. Nombre i hores 2018

		SAD SOCIAL		SAD DEPENDÈNCIA	
		Usuaris/àries	Hores	Usuaris/àries	Hores
De 0 a 17 anys	Homes	9	109,5	0	0
	Dones	3	18	1	140
De 18 a 64 anys	Homes	15	1.010	10	1.162,75
	Dones	24	1.735	18	2.051
De 65 a 84 anys	Homes	49	2.509,5	26	3.028,25
	Dones	104	5.470,5	66	7.106,5
85 anys o més	Homes	42	2.771	45	4.165
	Dones	105	7.045,5	147	14.036,5
TOTAL HOMES		115	6.400	81	8.356
TOTAL DONES		236	14.269	232	23.334
TOTAL		**351**	**20.669**	**313**	**31.690**

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Àrea d'Atenció a les Persones del Berguedà

La taula anterior mostra clarament com els perfils més atesos en el Servei d'Atenció Domiciliària són dones grans, especialment en els casos de dependència, on les dones majors de 85 anys són gairebé la meitat dels usuaris atesos. També aquest grup és el que ha disposat de més hores de servei, tant en relació al SAD Social com al de Dependència.

Aproximadament **un 70% de les persones ateses en el SAD són dones**, la meitat de les quals majors de 85 anys.

Taula 9- Tipologia de problemàtiques ateses. Evolució 2014 - 2018

	2018	2017	2016	2015	2014
Aprenentatge	169	204	255	344	162
Discapacitat	595	611	661	788	267
Econòmiques	1.061	1.309	1.439	1.849	785
Habitatge	197	258	309	431	115
Laborals	655	858	958	1.007	371
Mancances Socials	1.712	1.918	1.823	1.874	956
Salut i Drogodependències	1.417	1.441	1.321	1.349	666
Sospita Maltractament	63	56	59	115	36
TOTAL ATENCIONS	5.869	6.655	6.825	7.757	3.358

Font: elaboració pròpia a partir de dades del de l'Àrea d'Atenció a les Persones del Berguedà

El nombre d'atencions que realitza el Servei s'ha mantingut estable des del 2014, tot i que sembla que hi ha una lleu tendència a la baixa en el nombre total d'atencions realitzades. Cal destacar que les Mancances Socials són el motiu més nombrós, amb Salut i drogodependències ocupant el segon lloc. Destaquen els motius Econòmics que, des del 2014 han patit una forta davallada, passant de ser el segon motiu d'ús al tercer. Aquesta tendència a la baixa que mostren les dades, contrasta amb la percepció de professionals del territori vinculades a Serveis Socials que consideren que les ajudes d'allotjament i alimentació han incrementat en els últims anys. La resta de motivacions per acudir al Servei es mantenen estables en el temps, amb una lleu davallada a partir del 2017. Les dades corresponents als 2014 presenten valors molt diferents a la resta d'anys analitzats, segurament a un canvi de metodologia en la presa de dades.

Mapa 8- Problemàtiques majoritàries ateses en cada zona dels EBAS. 2018

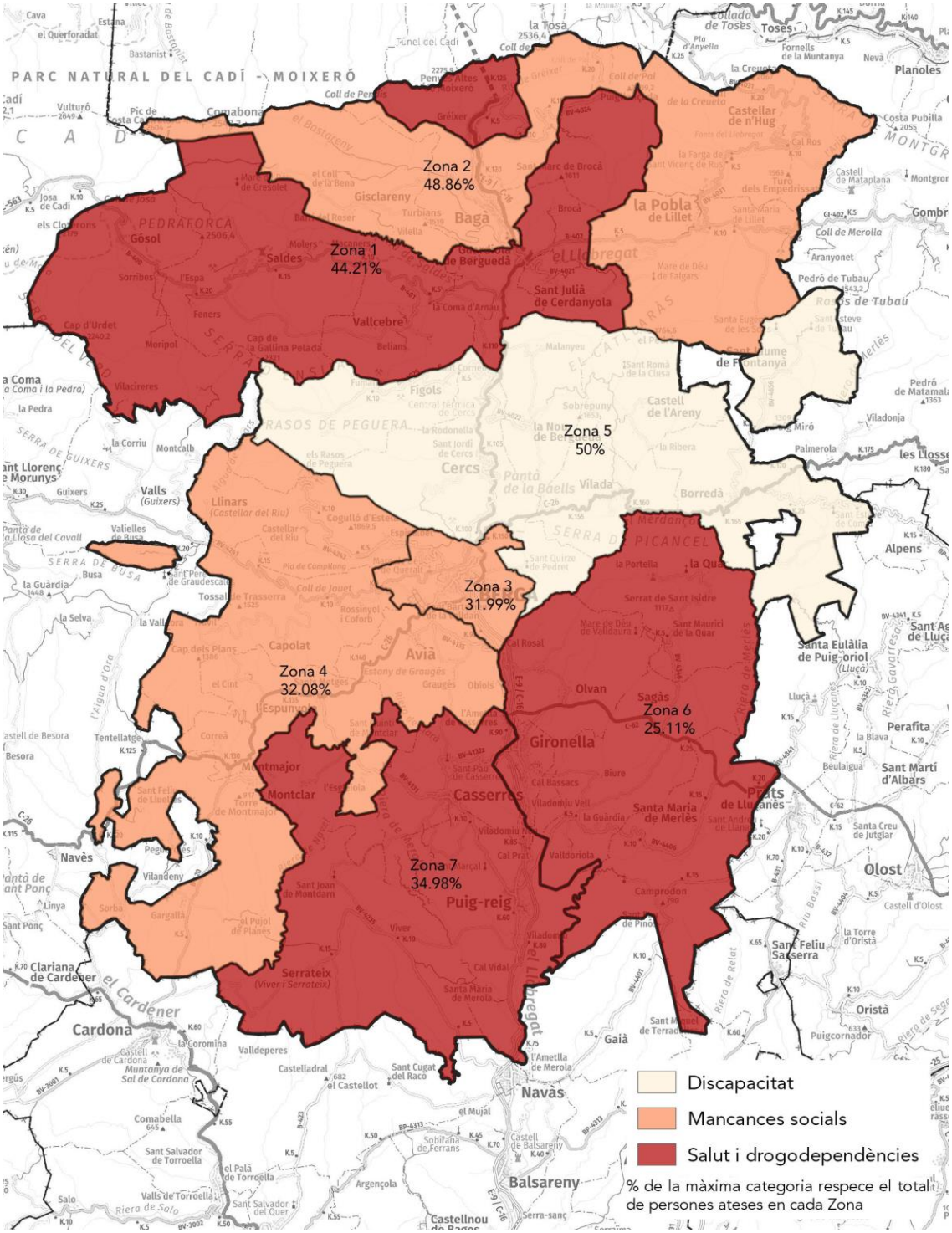

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Àrea d'Atenció a les Persones del Berguedà

Gràfic 8- Increment percentual d'atencions per motiu 2015-2018

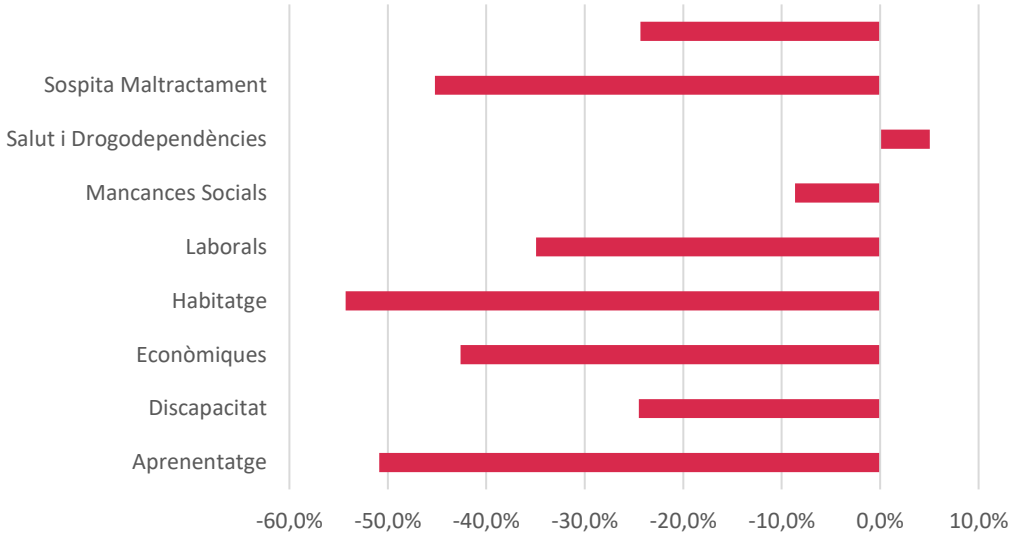

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Àrea d'Atenció a les Persones del Berguedà

Segons les dades proporcionades pels serveis socials de l'Àrea d'Atenció a les Persones del Berguedà, es comptabilitzaren 1,5 problemàtiques per a cada persona atesa.

Finalment, per acabar aquesta repassada general als indicadors dels serveis socials, es presenten les dades de les ajudes d'urgència social. Recordar que altres dades de l'Àrea d'Atenció a les Persones es mostraran en els capítols dels àmbits concrets.

Taula 6- Import i nombre de persones beneficiàries del programa de prestacions econòmiques de caràcter social del Consell Comarcal per tipus, 2018.

	Programa de Prestacions Econòmiques	Beques menjador socioeconòmiques
Nombre persones ateses	290	437
Import	100.045,08€	

Font: elaboració pròpia a partir de les memòries de l'Àrea d'Atenció a les Persones del Berguedà .

En el cas de les beques menjador socioeconòmiques (que exclou les beques obligatòries de transport), la gran majoria, un 82%, corresponen a un 50% de l'import del menjador escolar. Les beques menjador han cobert un 12,5% de la població escolar del Berguedà.

Mapa9- Import total dels ajuts per zona, 2018

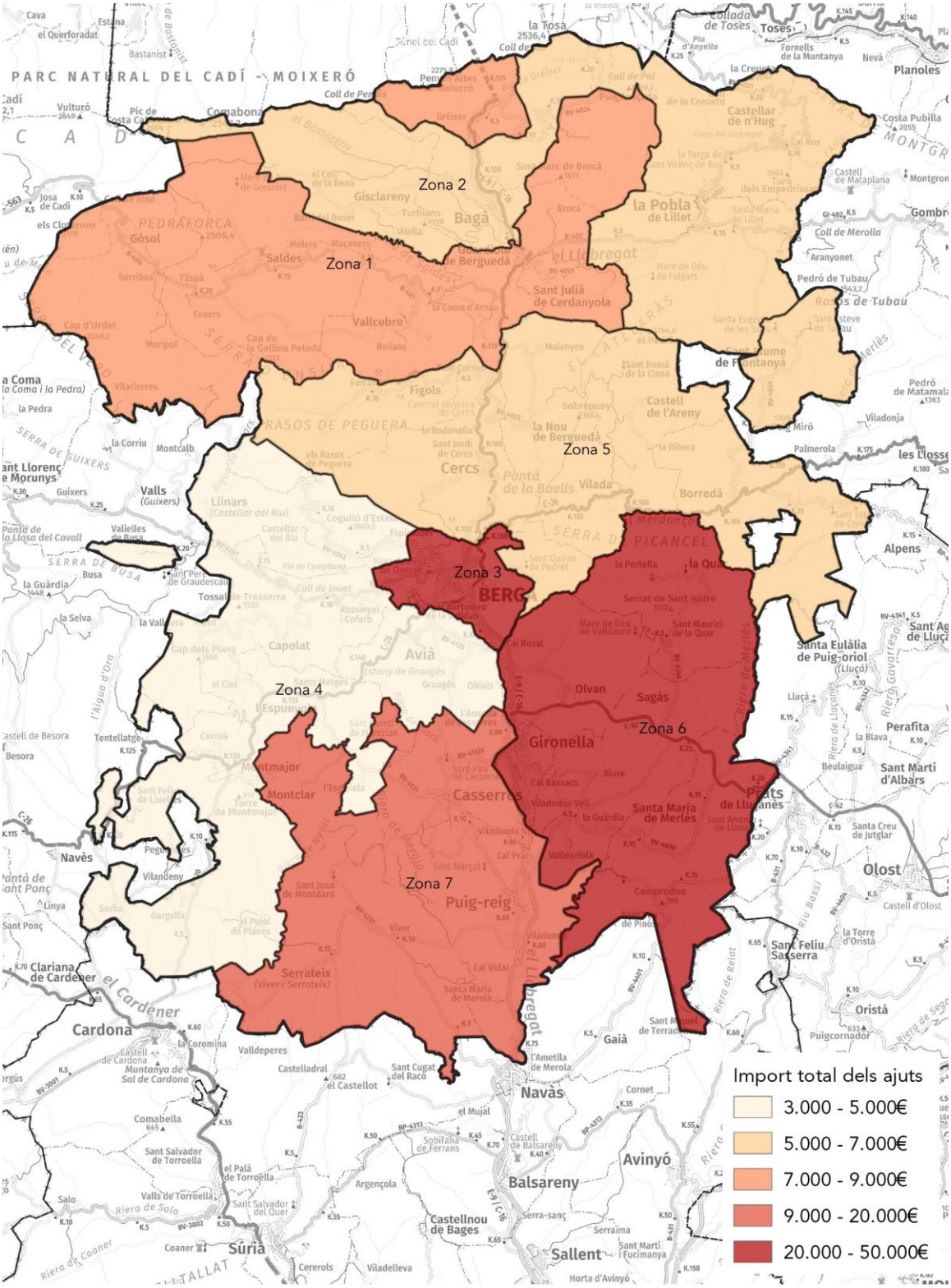

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Àrea d'Atenció a les Persones del Berguedà

ÀMBIT ECONÒMIC

Tot seguit es mostren indicadors relatius a l'àmbit econòmic. Es presentaran indicadors a nivell macro-econòmic i d'altres a nivell micro. Això permetrà tenir una visió general de la comarca i la seva evolució econòmica i veure com les llars de la comarca estan afrontant aquesta època en què, les dades macroeconòmiques confirmen que la crisi ja ha passat però, la situació d'aquesta sortida, per a moltes llars, és molt similar a la que hi havia en plena crisi.

Malgrat l'exclusió social és un fenomen multifactorial, l'àmbit econòmic és un dels principals a l'hora de definir les situacions d'exclusió. A les situacions de mancança econòmica no s'hi arriba d'una sola manera: a) es poden trobar situacions de pobresa heretada, que són aquelles situacions d'exclusió cronificades que es transmeten de generació en generació en el si d'una família. Són nombrosos els estudis que relacionen les problemàtiques econòmiques en la llar, o una adscripció de classe baixa, amb uns pitjors resultats acadèmics, pitjors problemes de salut i unes ocupacions més precàries. Aquesta és una altra de les característiques de l'exclusió, el seu caràcter relacional: patir mancances en un dels àmbits, comporta patir-ne en d'altres. b) les altres situacions de pobresa són les de pobresa sobrevinguda; situacions que arrel de la crisi econòmica han caigut en situacions de greu vulnerabilitat o exclusió i que no s'han recuperat atesa la desigual sortida de la crisi i l'aprofundiment de les desigualtats resultant.

Cal tenir en compte les dinàmiques de segregació urbana que s'han donat en els darrers anys, sobretot a l'Àrea Metropolitana de Barcelona, on les persones en situacions de vulnerabilitat i/o exclusió s'han vist expulsades cap a les perifèries i els barris i municipis amb menors costos d'habitatge (i amb menors recursos socials per fer front a aquesta arribada de població). Aquesta tendència, com es relata en els espais de treball qualitatius que s'han dut a terme per a la realització de la diagnosi, ha arribat també al Berguedà, amb l'arribada de famílies en situacions de vulnerabilitat que s'han assentat en els municipis de la comarca.

Indicadors de conjuntura

Aquest recull d'indicadors macroeconòmics permetran fer una imatge de la realitat econòmica de la comarca. Els valors d'aquests indicadors no sempre estan actualitzats i no sempre permeten tenir una visió realista sobre la realitat social. Com s'ha comentat anteriorment, algunes persones afirmen que la crisi -prèvia a la nova provocada per la Covid-19- ja ha acabat ,perquè els indicadors macroeconòmics han recuperat valors anteriors a la crisi, però en realitat, per analitzar l'exclusió social, aquests valors són poc rellevants. Es tracta de mitjanes que no permeten aportar una visió sobre la distribució de la riquesa ni la segregació social. Malgrat això, resulta pertinent poder fer una mirada general a la situació econòmica de la comarca.

Tot seguit es mostrarà un breu recull de dades que analitzen el Valor Afegit Brut (VAB), un indicador creat per l'informe de l'Anuari Econòmic Comarcal del BBVA. Aquest indicador és una aproximació al PIB.

El Berguedà ha tingut una evolució del VAB molt similar al comportament d'aquest indicador a nivell català, mostrant unes tendències molt similars pel que fa a pujades i baixades en els darrers anys. De fet, des del 2013 aquest indicador ha pujat un 12,4% a Catalunya i un 9,6% al Berguedà. Aquest creixement del 9,6% no ha estat igual en tots els sectors, sent el dels serveis el que mostra un augment més alt des de 2016 i el primari mostrant un creixement més limitat. Tot i això, la contribució del VAB per sectors ha mostrat una tendència on **l'agricultura encara té un pes relativament important** mentre que en el conjunt de Catalunya presenta una tendència negativa

L'any 2017, l'estructura del VAB per sectors era la següent:

Gràfica 9- Pes del VAB per sectors al Berguedà i Catalunya. 2017

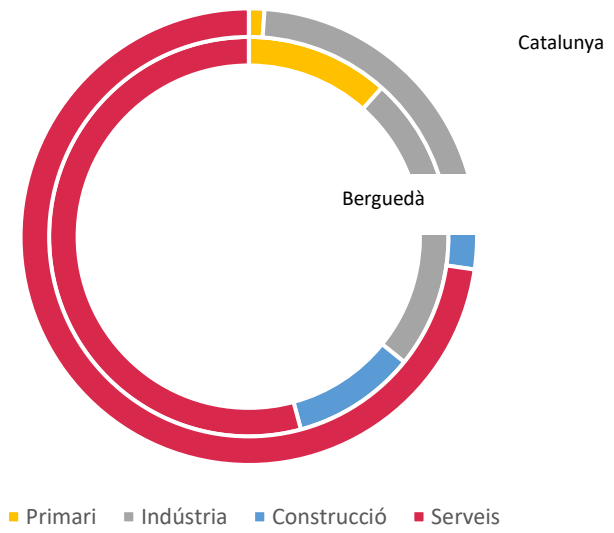

Font: elaboració pròpia a partir de l'Informe Econòmic Anual del Berguedà 2018

La gràfica anterior permet comparar l'estructura per sectors del Berguedà (cercle interior) respecte la de Catalunya (cercle exterior). S'observa un major pes dels sectors primari, industrial i de la construcció a la comarca del Berguedà, així com un menor pes del sectors serveis. Aquestes dades donen dimensió del **major caràcter primari i rural de la comarca**. El Berguedà presenta una major **diversificació econòmica** que no pas el conjunt de Catalunya, cosa que a priori hauria d'aportar major resiliència a l'economia comarcal i una demanda més diversificada de perfils que permetés una inserció laboral més reeixida. En aquest sentit, a les sessions de treball qualitatiu per elaborar la diagnosi, professionals de diferents àmbits destaquen que la disposició d'un sector agrari fort pot suposar una oportunitat per a moltes persones joves migrades de zones rurals i que tenen coneixements de ramaderia i agricultura. Altres mirades apunten que aquesta diversificació es tradueix en tenir poc de tot, però moltes limitacions perquè la comarca es pugui especialitzar en algun sector en concret.

Tot i això, l'Anuari Econòmic Comarcal del BBVA 2018 afirma que "a diferència del conjunt català, el VAB del Berguedà no ha recuperat els valors previs a la crisi. El mateix succeeix, i de forma més severa, en ocupació,

també amb un saldo de la dècada 2007-17 sensiblement pitjor que el del conjunt del país. Aquesta dinàmica menys positiva, tot i la millora dels darrers exercicis, reflecteix la més intensa contracció del període 2007-13 (del -15,7 % en VAB i del -23,1 % en afiliació), per la seva dependència de la demanda interna, tant en construcció com en serveis personals." Aquest mateix informe aporta informació relativa a la manca de recuperació econòmica de la comarca respecte les dades de 2007, especialment en l'ocupació, que encara no s'ha recuperat respecte el nombre d'afiliacions existents a 2007. Hi ha la percepció entre professionals del territori que la comarca encara no ha acabat de fer la reconversió econòmica després del tancament de les mines i el tèxtil.

Tot seguit s'analitza la Renda Familiar Bruta Disponible. Aquest indicador és una mitjana de la relació entre la renda total del municipi i el nombre d'habitants. Per tant, és una magnitud que no aporta informació respecte la distribució de la renda, sinó sobre el volum d'aquesta. Es presenta, en la gràfica següent, aquesta renda en base 100, on 100 és la renda mitjana de la comarca; els municipis amb valors de més de 100 estan per sobre i viceversa.

El Berguedà és una comarca que se situa sota la mitjana catalana: si el valor català és 100, el valor del Berguedà és 96,5. En euros, la mitjana de la comarca és (al 2016 i segons dades de l'Idescat) de 16.400€ per habitant, mentre que a nivell català és de 17.000€. De les 42 comarques, el Berguedà se situa en la posició 9, sota el Ripollès i sobre la Garrotxa. De les 6 comarques de la vegueria de les Comarques Centrals, on totes són sota la mitjana catalana, ocupa la segona posició, només per sota d'Osona. No obstant això, aterrant en un nivell més micro, la percepció de professionals de serveis i d'entitats del territori és que el nivell salarial de la comarca per a feines homologables és més baix que a la comarca veïna del Bages.

La gràfica següent mostra aquesta poca variació per municipis pel que fa a la RFBD per habitant. Les dades estan representades en base 100, cosa que significa que el valor 100 és la mitjana de la comarca i els valors de cada municipi es presenten en relació a aquest valor mitjà. A nivell intern, la comarca del Berguedà presenta uns valors de la RFBD per habitant força similars entre els municipis. Els valors extrems són la Quar i Sagàs, per dalt, amb 115 i 111 respectivament i Montclar, per sota, amb 96,4. La major part dels municipis presenten un valor entre 99 i 105. També hi destaquen Sant Julià de Cerdanyola (109), i Castell de l'Areny (108).

En aquest sentit, algunes aportacions qualitatives ressalten que una part de la població de l'Alt Berguedà disposa d'unes pensions contributives elevades dels anys treballats a la mineria. Aquest actiu que hi ha actualment a la comarca podria anar desapareixent a mig o llarg termini, lligat a l'evolució natural de la població, la qual cosa suposaria una pèrdua d'ingressos important per a moltes famílies.

Gràfica 10- Renda Familiar Bruta Disponible per municipi, sobre base 100. 2018

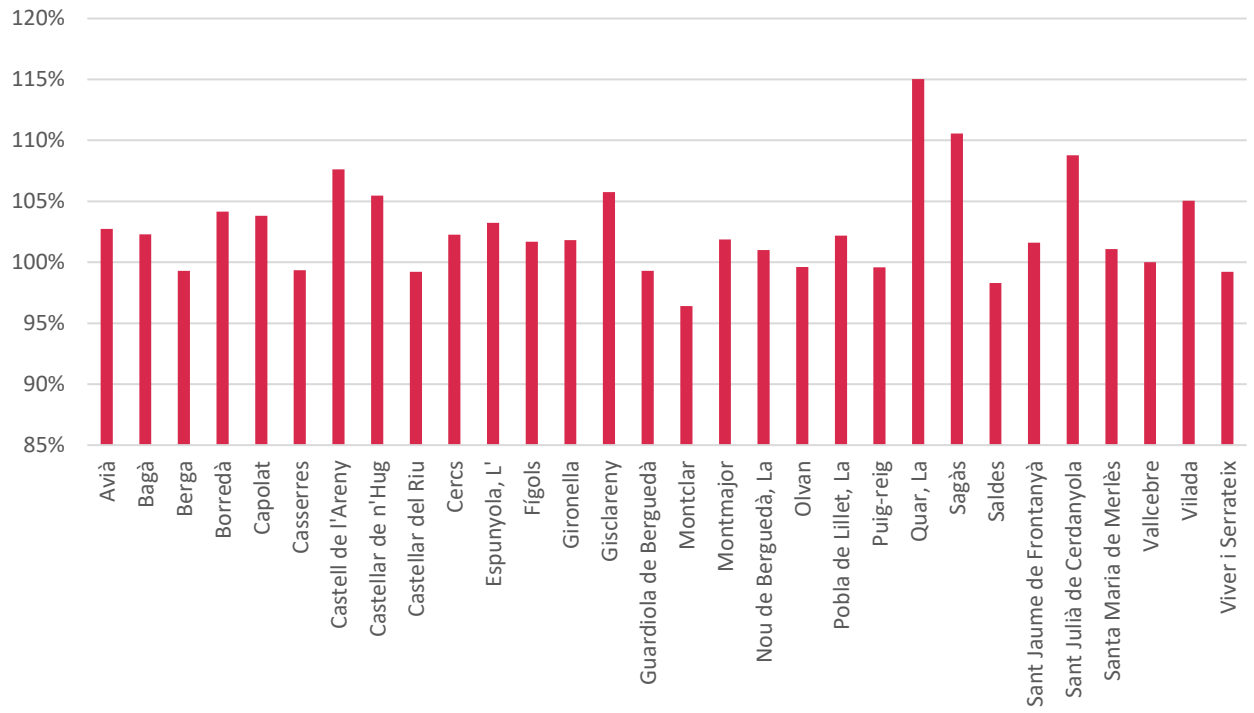

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Hermes de la DIBA. No es disposen de dades de Gósol.

Cal fer una mirada a l'indicador de l'Impost Sobre la Renda de les Persones Físiques per veure com ha evolucionat aquest al Berguedà en els darrers anys. Segons l'Hermes "Consisteix en l'import format pel total de rendiments obtinguts pel contribuent durant el període impositiu. Inclou principalment, els rendiments del treball, el capital immobiliari i mobiliari, els rendiments empresarials i professionals i les variacions patrimonials."

Gràfica 11- Evolució de l'IRPF al Berguedà. Absoluts 2010-2016

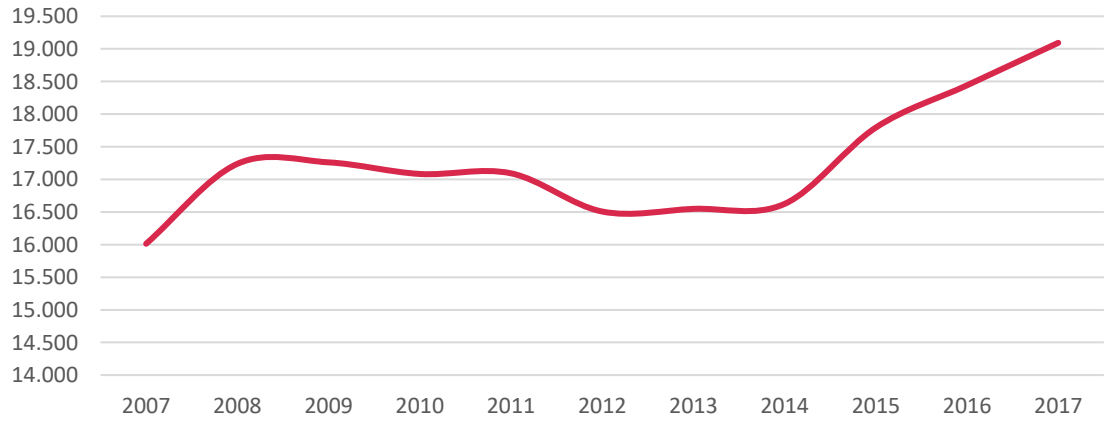

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

La base imposable d'aquest impost mostra una evolució creixent pel conjunt de la comarca, un 14,5% en el període analitzat. Això indica una major entrada de rendes a les llars, o almenys a algunes ja que això és una mitjana. Tampoc hi entren les despeses de les llars, per això és més indicat analitzar, com s'ha fet abans, la Renda Familiar Bruta Disponible per habitant, però aquest indicador de l'IRPF aporta una dimensió sobre l'activitat global de la comarca pel que fa a rendiments del treball.

Gràfica 12- Evolució de la base de l'IRPF per municipis. Percentatges 2010-2016

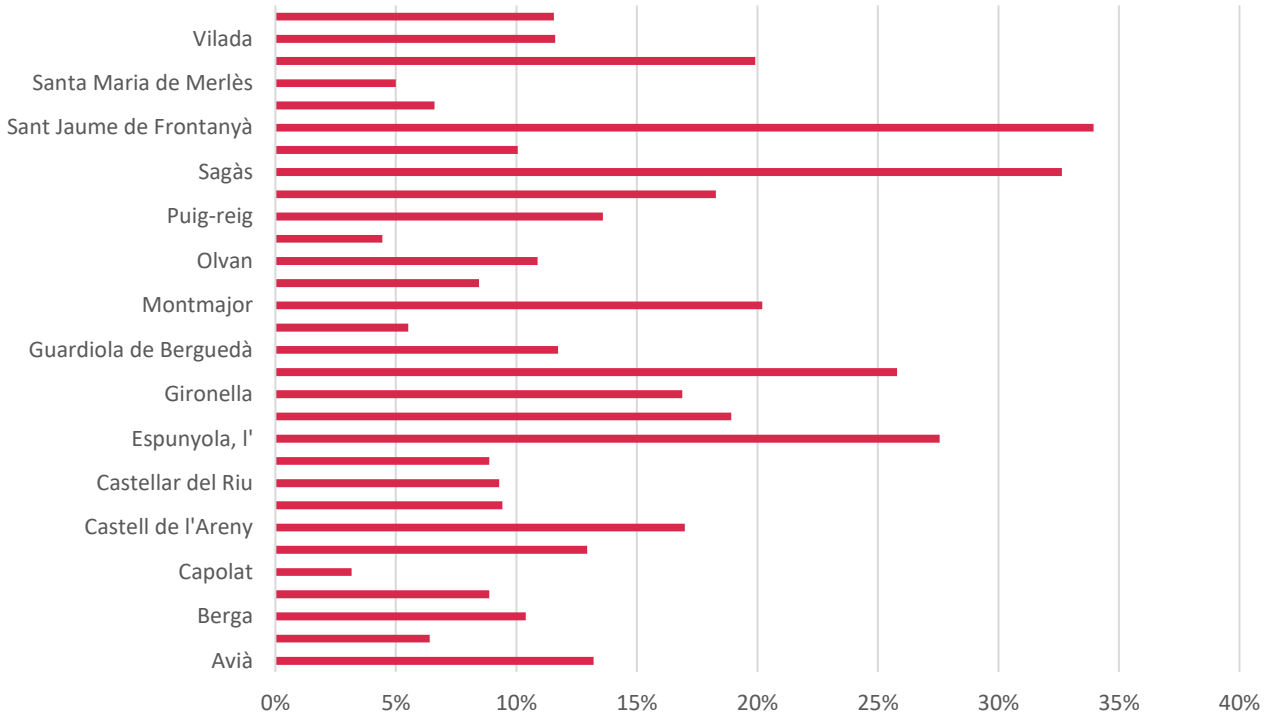

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

Observant l'evolució de la base de l'IRPF per municipi es veu que aquesta és positiva en tots els casos. Cal remarcar, però, que les persones amb major situació de vulnerabilitat solen quedar fora d'aquestes dades, ja que per sota de cert llindar de renda no cal fer la declaració[5].

5 Estan obligats a declarar tots els contribuents persones físiques residents a Espanya, llevat dels que hagin percebut, exclusivament, rendes procedents de:

Rendiments del treball personal, iguals o inferiors a 22.000 euros anuals:

- Sempre que procedeixin d'un sol pagador.
- Quan hi hagi diversos pagadors, sempre que la suma del segon i posteriors per ordre de quantia no superin en el seu conjunt la quantitat de 1.500 euros.
- Quan els únics rendiments de treball consisteixin en prestacions passives (pensions de la Seguretat Social i de classes passives, prestacions de plans de pensions, assegurances col·lectives, mutualitats de previsió social, plans de previsió social empresarial, Plans de previsió assegurats i prestacions d'assegurances de dependència), sempre que la determinació del tipus de retenció aplicable s'hagués realitzat d'acord amb el procediment especial reglamentàriament establert (a sol·licitud del contribuent mitjançant presentació del model 146).

Cal, però parar atenció a un fet com la capacitat de compra dels salaris. Malgrat els salaris nominals puguin pujar, com així ha sigut durant els darrers anys, els salaris reals no ho han fet, ja que cal aplicar-hi la correcció de la inflació. En l'informe del "Monitor de Oportunidades y Satisfacción en el Empleo" d'Adecco s'apunta que en el cas de Catalunya els salaris han perdut un 2% de poder adquisitiu en els darrers dos anys, o el què és el mateix, els salaris han perdut 400€ de poder de compra en els darrers dos anys. Aquest informe xifra en un 1,6% l'increment salarial nominal en els darrers dos anys, però en un 2% la davallada dels salaris reals.

Per acabar aquesta mirada conjuntural, es mostren indicadors de context relatius a la pobresa i l'exclusió social de l'àmbit territorial català per poder tenir una visió del conjunt del país per, després, poder analitzar algunes dades disponibles per la comarca del Berguedà.

Gràfica 13- Taxa de risc de pobresa desprès de transferències socials a Catalunya. 2014-2018

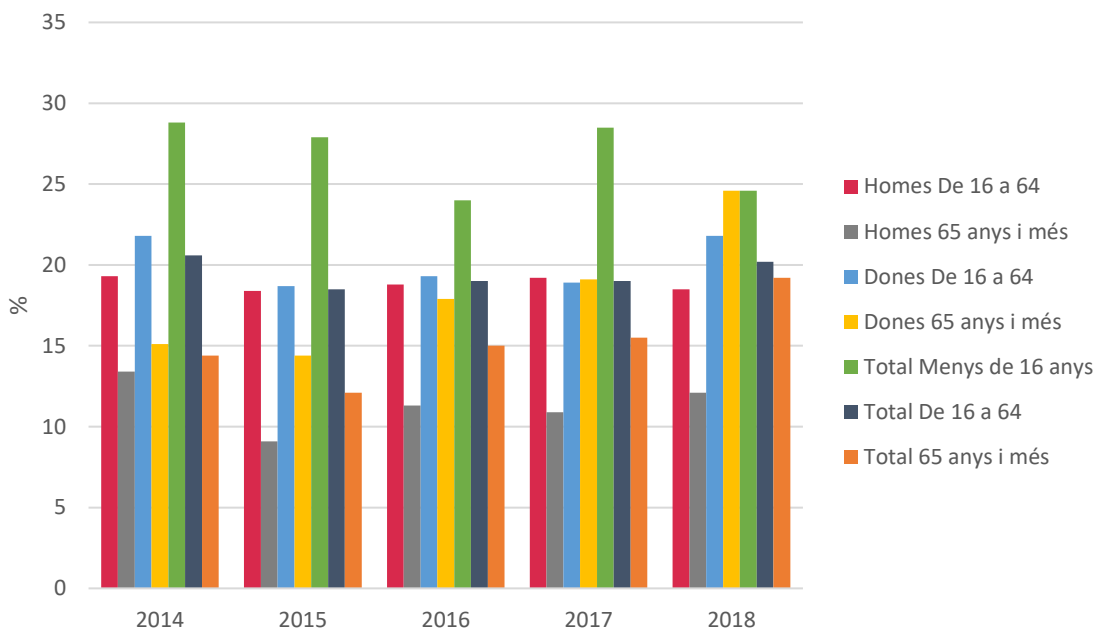

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

La gràfica anterior mostra com **les persones menors de 16 anys són les més representades en la taxa de risc de pobresa** en tota la sèrie temporal, només igualades per les dones majors de 65 anys a 2018 i superant el 25% fins aquest darrer any. Per la seva banda, els homes majors de 65 anys són els que menys presents estan a les taxes de risc de pobresa, ja que cobren pensions de jubilació després de vides actives amb unes trajectòries laborals més o menys estables, però més constants que no pas les actuals. S'observa un **clar biaix de gènere en**

El límit es fixa en 12.643 euros anuals, llevat de per als contribuents morts amb anterioritat al 5 de juliol de 2018, que es manté en el límit de 12.000 euros, en els supòsits següents:

- Quan els rendiments del treball procedeixin de més d'un pagador i la suma de les quantitats percebudes del segon i restants per ordre de quantia superin la quantitat de 1.500 euros anuals.
- Quan es percebin pensions compensatòries del cònjuge o anualitats per aliments no exemptes.
- Quan el pagador dels rendiments del treball no estigui obligat a retenir.
- Quan es percebin rendiments íntegres del treball subjectes a tipus fix de retenció.

Font: web Agència Tributària (consulta 4/9/2019)

les taxes de pobresa, on les dones de tots els trams d'edat són sempre més presents en les taxes de pobresa. De fet, les dades agregades per sexe posen de relleu aquest biaix de gènere, ja que el 2018 les dones presentaven una taxa de risc de pobresa del 24,1% mentre que els homes la presentaven del 18,4%.

Gràfica 14- Taxa de risc de pobresa després de les transferències socials per composició de la llar. Catalunya. 2014-2018

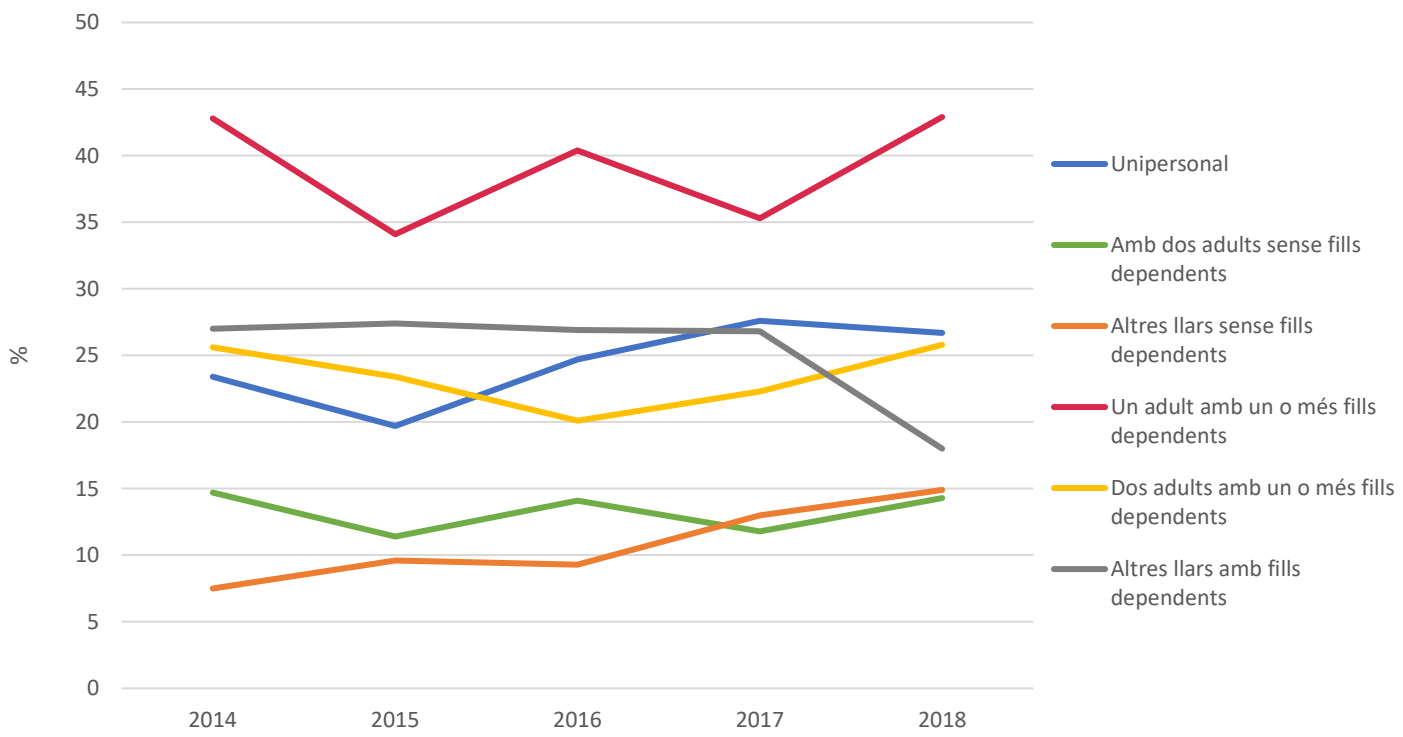

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

La gràfica anterior mostra clarament com les **llars amb major taxa de risc de pobresa són aquelles on hi ha presència de fills o filles dependents amb una sola persona adulta**. Les llars unipersonals han empitjorat la seva situació, possiblement per l'augment del cost de l'habitatge, al que cal fer front amb un sol salari. El tercer perfil de llar amb major risc de pobresa són les llars amb dues persones adultes i criatures dependents. El fet de no tenir fills/filles dependents, com es pot observar, aporta certa seguretat contra el risc de pobresa.

Posant l'accent sobre les famílies on hi ha una persona adulta sola i el biaix de gènere que s'apuntava anteriorment, cal posar l'accent sobre el fet que al 2018 i segons dades de l'Idescat, el 79% de les llars amb una persona sola amb fills/filles dependents eren de dones. Per tant, i fent un càlcul aproximat, a 2018 hi havia unes 112.950 llars de mares soles amb filles/fills sota el llindar de risc de pobresa. En el cas del Berguedà, l'Idescat xifra en un 1,2% les llars de la comarca que eren monoparentals al 2017, això, en termes absoluts són (calculant pel nombre de llars de 2011, que eren 16.878) 203 llars monoparentals, de les quals, si s'extrapolen les proporcions generals de Catalunya, **160 llars són de mares soles sota el llindar de risc de pobresa**.

El llindar del risc de pobresa és la quantitat econòmica anual a partir de la qual es considera que una llar pateix risc de pobresa. Aquest llindar és diferent en funció de la composició de la llar:

Taula 7- Llindar del risc de pobresa per tipologia de la llar. Catalunya. 2018

Composició de la llar	€
Llars d'un adult	10.981,4
Llars de dos adults	16.472,2
Llars d'un adult i dos infants	17.570,3
Llars de dos adults i dos infants	23.061,0

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

A Catalunya, doncs, l'any 2018 el llindar de a pobresa se situa en els valors que mostra la taula anterior. En el cas del Berguedà la Renda Familiar Bruta Disponible per habitant se situa, segons dades de l'Hermes al 2018, en una mitjana de 20.327€.

Índex socioeconòmic compost

Volem mostrar un altre indicador que elabora el Departament de Salut, és l'índex socioeconòmic compost. Les variables que formen aquest índex són:

- **Esperança de vida**: Esperança matemàtica que indica el nombre d'anys de vida que s'espera que visqui una persona a partir d'una edat determinada.
- **Població exempta de copagament farmacèutic**: % població que degut a situacions de baixa renda es troben exemptes de copagament farmacèutic:
  - persones que cobren prestacions no contributives (i els seus beneficiari/àries);
  - persones que han tingut un subsidi de desocupació i l'han exhaurit (i els seus beneficiaris/àries);
  - persones que cobren una renda mínima d'inserció (i els seus beneficiaris/àries);
  - persones que cobren una renda activa d'inserció (i els seus beneficiaris/àries);
  - altres col·lectius específics protegits, com persones amb patologies específiques, discapacitat o menors tutelats/des.
- **Població amb rendes inferiors a 18.000 euros**: % població que d'acord amb la seva informació fiscal tenen ingressos anuals inferiors a 18.000 euros; no inclou les persones exemptes de copagament farmacèutic.

- **Població amb rendes superiors a 100.000 euros**: % població que d'acord amb la seva informació fiscal tenen ingressos anuals superiors a 100.000 euros.

- **Població amb ocupacions manuals**: % de població de 16 anys o més amb ocupacions manuals:

  – treballadors/res dels serveis de restauració, personals, protecció i venedors/res;

  – treballadors/res qualificats/des en activitats agrícoles, ramaderes, forestals i pesqueres;

  – artesans/nes i treballadors/res qualificats/des de les indústries manufactureres i la construcció;

  – operadors/res d'instal·lacions i maquinària i muntadors/res;

  – ocupacions elementals.

- **Població amb nivell d'instrucció insuficient:** % població de 16 anys o més que no sap llegir o escriure, o té estudis primaris (nivells 0 i 1 de la classificació CCED-2014 (A)).

- **Taxa de mortalitat prematura (x 1.000 hab.)**: Nombre defuncions de persones menors de 75 anys per 1.000 habitants.

- **Hospitalitzacions evitables (x 1.000 hab.)**: Nombre d'hospitalitzacions pels diagnòstics de MPOC (Malaltia Pulmonar Obstructiva Crònica), insuficiència cardíaca i diabetis.

Aquestes variables es calculen amb la fórmula següent:

*0,37 *exempts + 0,40* 100.000) + 0,41 *ocupacions manuals + 0,43 *instrucció insuficient + 0,27 *mortalitat prematura + 0,29 hospitalitzacions evitables*

La desagregació territorial disponible per aquest indicador és l'àmbit corresponent a les Àrees Bàsiques de Salut (ABS).

Gràfica 15- Índex Socioeconòmic Compost. ABS Berguedà. 2017

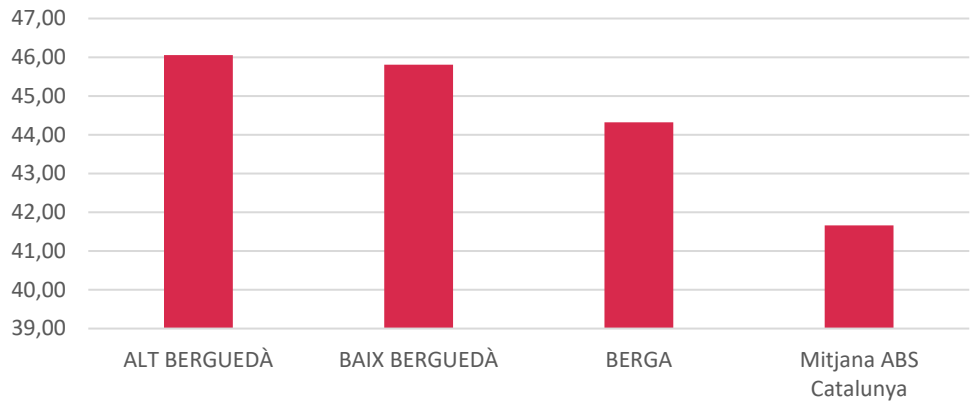

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Salut

L'indicador és de lectura inversa, és a dir, un valor més alt indica un nivell socioeconòmic més baix, on el valor 1 és la mitjana catalana. Segons quest indicador, la població de les ABS del Berguedà tenen un nivell socioeconòmic menor que la mitjana de les ABS de Catalunya. Les dues ABS del Nord i Sud de la comarca presenten un valor més elevat que no pas l'ABS de Berga. Una mirada més detallada als components de l'indicador pot aportar una major explicació d'aquestes dades de l'indicador:

Taula 8- Variables de l'Indicador Socioeconòmic Compost. 2017

	ALT BERGUEDÀ	BAIX BERGUEDÀ	BERGA
Població exempta de copagament farmacèutic	0,6651875	0,7765704	1,084939
Població amb rendes inferiors a 18.000 euros	1,086816	1,134049	1,053802
Població amb rendes superiors a 100.000 euros	0,2201582	0,3376672	0,3113217
Població amb ocupacions manuals	1,076806	1,29727	1,139752
Població amb nivell d'instrucció insuficient	1,063955	1,064788	0,8825178
Taxa de mortalitat prematura	1,204919	1,358527	0,9411675
Hospitalitzacions evitables	0,9542339	0,8800958	1,038423

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Salut

Les ABS de Berguedà Alt i Baix tenen menor població exempta de copagament, és a dir, menys població en les situacions descrites (persones amb pensions no contributives, amb renda garantida, renda d'inserció o subsidi de desocupació), per contra, hi ha major població amb un nivell d'instrucció insuficient (atesa la major edat de la població en aquestes zones) i també hi ha major mortalitat prematura (mortalitat en persones menors de 75 anys).

Aquesta taula ens aporta dades rellevants per diversos àmbits d'anàlisi:

- **Econòmic:** En termes econòmics, hi ha més persones dependents de prestacions en l'ABS de Berga que no pas a les zones alta i baixa de la comarca. El Baix Berguedà és la zona que concentra major població amb rendes inferiors a 18.000€, però també la que té més població amb rendes per sobre els 100.000€, per tant, és la zona més desigual de la comarca. La zona més cohesionada en termes de renda és Berga, on hi ha menys persones amb rendes inferiors als 18.000€.

- **Laboral:** L'Alt Berguedà és la zona amb menys persones amb treballs manuals, segurament, pel major pes del sector turístic, per contra, el Baix Berguedà és la zona amb més persones amb treballs manuals.

- **Formatiu:** El nivell d'instrucció més baix és en les zones alta i baixa de la comarca, segurament, per un major envelliment de la població.

- **Sociosanitari:** Les zones alta i baixa és on hi ha més mortalitat prematura. La zona de Berga és la que acumula més hospitalitzacions vinculades a mals hàbits de salut.

Indicadors d'exclusió de l'àmbit econòmic

Ja s'ha apuntat anteriorment que, en un nivell més micro, es pot estimar que al Berguedà hi ha unes 160 llars de mares soles sota el llindar de la pobresa. Des del teixit associatiu centrat en l'atenció a persones, es detecta **precarietat econòmica i pobresa en moltes famílies de la comarca**. Aquesta percepció es confirma des dels serveis socials que atenen moltes famílies amb insuficients recursos econòmics per fer front a necessitats bàsiques (aliments, subministraments, lloguer...). Tot seguit es presentaran dades del Berguedà vinculades als factors d'exclusió social de l'àmbit econòmic.

Segons les dades de l'Idescat, la cobertura de les prestacions per desocupació ha anat baixant en els darrers anys, reduint a menys de la meitat de la població aturada el nombre de persones que cobren una prestació per desocupació.

Taula 9. Ajuts relatius a la protecció social al Berguedà. Evolució 2013 - 2017

	2017	2016	2015	2014	2013	Increment percentual 2017-2013
Mitjana de les pensions contributives de la població de 65 anys i més	1.073,3	1.053,4		1.011,4	994	8,0%
Prestacions no contributives[6]	0,8%	0,8%	0,8%	0,9%	0,9%	-11,1%
Prestacions de desocupació[7]	47,7%	48,2%	48,2%	51,5%	55,2%	-13,6%
Renda mínima d'inserció[6]	1,1%	1,3%	1,5%	1,2%	1%	10,0%
Prestacions d'ajut al lloguer[8]	2,1%	1,9%	1,5%	0,5%	0,6%	250,0%
Ajuda alimentària[6]	3,5%	3,7%	3,7%	6%	6,1%	-42,6%
Ajuda alimentària als infants de 0-8 anys[9]					18,1	--
Expedients informatius i de risc d'infants iniciats durant l'any (per 10.000 h.)	28	28	56,1	39,2	35,5	-21,1%

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

En relació a la cobertura de les prestacions per desocupació, sembla que es correspon la davallada de cobertura amb un augment del nombre de persones que reben la Renda Mínima d'Inserció (cal tenir en compte que aquest indicador es calcula sobre la població total en lloc de sobre el total de persones aturades registrades). L'augment del nombre de prestacions d'ajut al lloguer, que ha augmentat substancialment, també podria anar vinculada a la davallada de la cobertura de la prestació de desocupació. Alhora, a nivell professional es posa de relleu que la precarietat del mercat laboral i el disseny de les prestacions desincentiven moltes persones d'acceptar feines temporals o parcials, ja que això pot suposar perdre ingressos durant mesos.

Per contra, les dades mostren que el nombre de persones que reben ajuda alimentària ha davallat significativament des del 2013. Aquesta dada que recull l'Idescat pel Berguedà es contradiu amb les percepcions dels Serveis Socials de la comarca, més encara, arrel de la situació provocada per la Covid-19 que, només a Berga, ha fet augmentar en un 40% més de l'habitual la demanda d'aliments. D'altra banda, el fet de que en algunes zones es presti aquest suport alimentari per part d'entitats de forma complementaria o exclusiva, pot distorsionar aquestes dades respecte la realitat social percebuda a la comarca.

Aquestes dades mostren que hi **ha moltes llars que han vist els seus ingressos reduïts**, ja que quan s'esgoten les prestacions -si s'hi ha tingut accés- s'accedeix a un conjunt de subsidis i rendes d'inserció que comporten, entre d'altres, una davallada del nivell de renda.

[6] Calculat sobre la població total

[7] Calculat sobre el total d'aturats registrats

[8] Calculat sobre el total de llars

[9] Calculat sobre la població de 0 a 8 anys

Gràfica 2- Nivell de cobertura de les prestacions per desocupació sobre total de persones aturades. 2012-2017

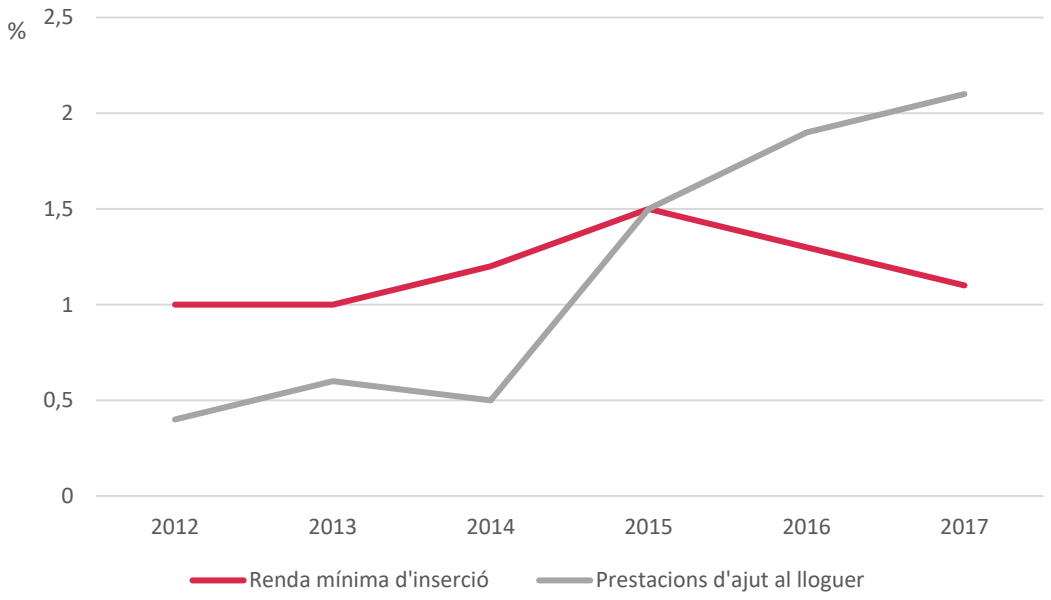

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

Al seu torn, les llars que presenten necessitats per fer front al pagament del lloguer augmenta, al mateix temps que disminueix la cobertura de la Renda Mínima d'Inserció.

Les **pensions no contributives** són uns ingressos econòmics mensuals que l'estat garanteix a aquelles persones que no tenen recursos suficients per a la seva subsistència i no poden acollir-se – per manca de cotització a la Seguretat Social- a les pensions contributives. Les pensions no contributives per jubilació, se'n beneficien les persones per raó de la seva edat, que no han cotitzat mai a la Seguretat Social o bé han cotitzat un temps insuficient per tenir dret a una pensió contributiva, i que es troben en estat de necessitat.

Per altra banda, les pensions no contributives per invalidesa estan destinades a persones d'entre divuit i seixanta-cinc anys afectades per una discapacitat permanent, igual o superior al 65%, de caràcter físic, psíquic o sensorial, sense recursos econòmics suficients i que no puguin acollir-se al sistema contributiu de pensions.

Gràfica 3- Evolució de les PNC de jubilació i invalidesa al Berguedà 2016-2018

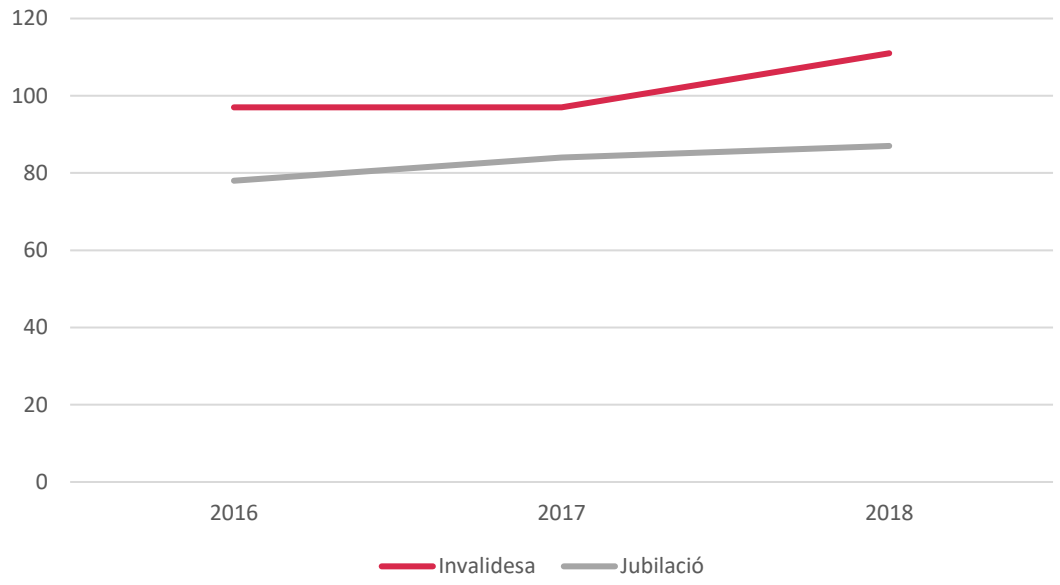

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

En els dos tipus de prestacions l'evolució és creixent, tot i que molt més marcada en el cas de les d'invalidesa.

En comarques rurals, les prestacions no contributives per jubilació les solen rebre dones que han treballat tota la vida al camp sense cotitzar o persones que han treballat de forma irregular i no han generat els drets suficients per accedir a una prestació contributiva de jubilació.

Observant la distribució d'aquestes PNC a la comarca, el biaix és evident. Al 2018, les dones tenien el 57,6% del total de les prestacions: el 67% de les de jubilació i el 51% de les d'invalidesa. La **desigualtat de gènere en la distribució de les tasques productives i reproductives** explica aquesta sobrerepresentació evident de les dones en les PNC de jubilació, ja que moltes dones han treballat a casa sense rebre remuneració ni generar drets de jubilació o, en molts casos, han treballat a casa i a fora però de forma submergida. Per altra banda, les pensions d'invalidesa estan igualment sobrerepresentades per les dones però en menor proporció, això es pot explicar per la seva major esperança de vida i, per tant, arriben a més edat amb majors problemes de salut. L'import d'aquestes pensions s'ha situat, de mitjana i a la comarca del Berguedà, en 402€ les d'invalidesa i 350€ les de jubilació, el 2018.

Aquesta **desigualat de gènere** apuntada anteriorment **també es fa palesa en les pensions contributives**[10]. A la comarca del Berguedà són més homes que no pas dones les que cobren pensions contributives (un 53,6%

[10] El finançament d'aquestes prestacions es realitza mitjançant les cotitzacions que l'empresa ocupadora i les persones assegurades abonen a la Tresoreria General de la Seguretat Social.
Tipus de pensions
Les pensions es classifiquen segons la classe de contingència que cobreixen.
Pensió de jubilació

d'homes al 2018), amb un import d'aquestes també més elevat que les pensions de les dones. A desembre de 2018, de mitjana, els homes van cobrar 530€ més al mes que no pas les dones del Berguedà.

La gràfica següent mostra el diferencial entre import i quantitat de pensions contributives de tots els règims per sexe. Els valors negatius (les barres de l'esquerra) indiquen que la proporció és favorable a les dones, mentre que els valors positius (les barres de la dreta) mostren una proporció favorable als homes.

En el moment d'accedir a l'edat establerta de jubilació, si es compleixen els requisits de cotització, es té dret a percebre una pensió de caràcter vitalici per tal de cobrir la pèrdua d'ingressos derivada del cessament de l'activitat laboral, que és el resultat d'aplicar a les bases de cotització declarades durant els darrers anys les proporcions que corresponguin segons el total d'anys cotitzats.

A partir del desembre del 1997, les pensions d'invalidesa de les persones beneficiàries que superen els 64 anys passen a ser considerades de jubilació, excepte en el cas de les pensions de l'assegurança obligatòria de vellesa i invalidesa (SOVI). Aquest fet genera un trencament de la sèrie en les dues pensions.

Pensió d'incapacitat permanent

En la seva modalitat contributiva, quan per accident o malaltia la persona protegida no pot continuar desenvolupant la seva activitat professional, la Seguretat Social li reconeix el dret a una pensió, l'import de la qual es defineix d'acord amb l'edat de l'afectat, els anys de cotització, la gravetat de la incapacitat i si aquesta s'ha generat fruit d'un accident laboral o d'una malaltia professional, així com d'acord amb les bases de cotització declarades.

Pensió de supervivència

Per tal de compensar la situació de necessitat econòmica produïda per la defunció de la persona afiliada o pensionista, els qui en depenien econòmicament obtenen drets a pensions. En aquest cas, és el causant qui havia de tenir una relació prèvia amb la Seguretat Social. Els requeriments necessaris són diferents en cada un dels casos.

Pensió de viduïtat

És un tipus de pensió de supervivència. A més dels requisits generals exigits al causant, el beneficiari d'aquesta pensió haurà d'acreditar que és el cònjuge supervivent amb uns requisits determinats de convivència: persona separada judicialment o divorciada perceptora d'una pensió compensatòria o que pot acreditar la consideració de parella de fet.

La pensió de viduïtat pot ser compatible amb la pensió de jubilació o d'incapacitat permanent a la qual es tingui dret i, en determinats casos, amb les rendes del treball del beneficiari.

Pensió d'orfenesa

És un tipus de pensió de supervivència. Aquesta pensió la perceben els fills o filles de la persona desapareguda o els fills que el cònjuge supervivent hagi aportat al matrimoni en determinades circumstàncies.

Pensió a favor de familiars

És un tipus de pensió de supervivència. En determinats casos es pot atorgar pensions a persones amb parentiu diferent del de fill o filla però que mantenien relació de dependència amb la persona desapareguda. Aquesta pensió es calcula amb els mateixos criteris que la d'orfenesa.

A partir del novembre del 1996, es produeix un trencament en la sèrie de pensions d'orfenesa i a favor de familiars perquè es passa a considerar com a pensionistes els beneficiaris de la pensió, en lloc dels perceptors (progenitors o tutors) com s'havia fet fins aquell moment. En conseqüència, s'incrementa substanciosament el nombre de pensions i en disminueix l'import mitjà.

Complements a mínims

L'Estat fixa anualment els imports mínims als quals ha d'arribar cada tipus de pensió contributiva. Aquests imports són en funció de les responsabilitats familiars de les persones beneficiàries i del seu nivell de renda. La Seguretat Social complementa les pensions que quedin per sota d'aquestes rendes amb els complements a mínims.

Font: Idescat (consulta 4/9/2019)

Gràfica 4- Diferencial per sexes de l'import i nombre de les pensions al Berguedà a 2018. Percentatges

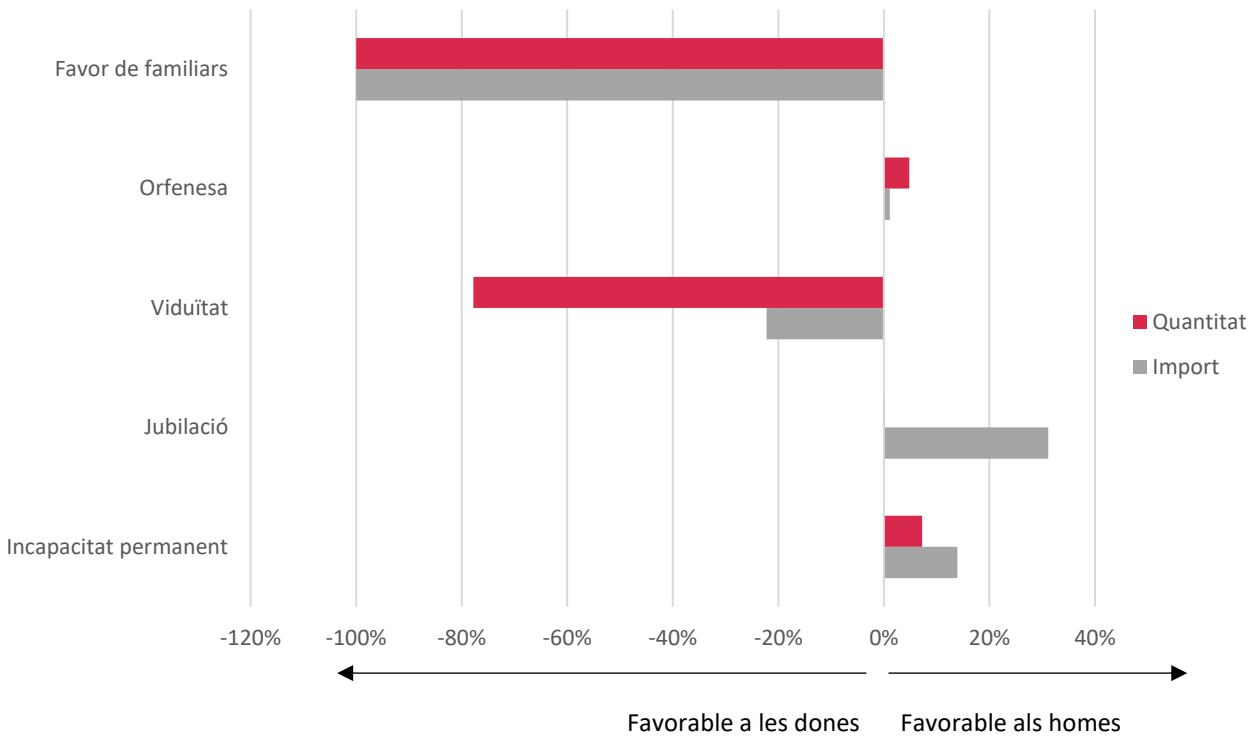

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

La gràfica anterior mostra dades interessants. Hi destaca, amb diferència, les pensions a Favor de familiars, totes rebudes per dones. En termes generals els homes reben menys pensions contributives, però reben més import, en un diferencial significatiu. La major esperança de vida de les dones evidencia la seva gran presència en les prestacions de viduïtat. Aquelles prestacions que estan més vinculades al mercat de treball acostumen a ser afavorides als homes tot i que, en el cas de les de jubilació, s'observa clarament com els homes en reben un 31% més d'import però només un 0,2%. Aquesta diferència està més marcada en les pensions d'incapacitat -també vinculades a la participació al mercat de treball- on els homes reben un 7% més de les prestacions però amb un import del 14% més que les dones.

Aquesta gràfica explica una **desigualtat per sexe en el mercat de treball**: tant pel que fa a la participació en el mercat de treball regulat, com pel que fa a la nul·la valoració de les tasques reproductives. Però més enllà d'això, posa l'alerta sobre una realitat com és la de les **dones grans que**, al tenir una major esperança de vida, **han de passar els darrers anys amb un nivell d'ingressos més baix** (continuant molts cops oferint serveis reproductius no remunerats).

Des de la mirada professional es fa palesa una problemàtica lligada a l'àmbit econòmic però difícil de trobar recollida a cap dada. Es tracta de l'**economia submergida**. Per a moltes persones en situació administrativa irregular o perceptores de subsidis incompatibles amb una ocupació, l'economia submergida és l'única opció d'accedir a una renda que permeti subsistir o complementar ingressos minsos. Tot i aquest paper de sostén d'algunes situacions molt vulnerables, l'economia submergida és un espai propici per l'explotació, la precarietat i les relacions laborals abusives. A banda, és un **espai molt feminitzat** si ens fixem en el sector de les cures. En

aquest sentit, des del teixit associatiu que ha format part de la diagnosi es detecta que les dones en situació administrativa no regular tenen dificultats d'accés a feines dignes.

Per últim, professionals de diferents serveis i organitzacions apunten que, tant les persones grans com les migrades, tenen **dificultats** importants en la seva **relació amb les entitats bancàries**. Les entitats cada cop són més hostils per a les persones grans -també a nivell arquitectònic- o de baixa formació, ja que deriven les gestions als caixers i als tràmits online. Des d'una punt de vista territorial, la manca d'oficines en molts pobles petits dificulta les persones a poder relacionar-se amb el seu banc. Per altra banda, es percep que la utilització de diners en metàl·lic va de baixada i això també afegeix dificultats a les persones grans, sense accés a recursos TIC o amb baixa formació.

- **Precarietat econòmica i pobresa** en moltes famílies
- **Desigualtats de gènere** en clau econòmica
- 160 llars amb **mares soles sota el llindar de risc de pobresa**
- **Dones grans que han de passar els últims anys de vida amb ingressos baixos**
- **Economia submergida** com a espai propici per a la precarietat

ÀMBIT LABORAL

Tot seguit es presenten indicadors de l'àmbit laboral. Tot i que en termes d'exclusió allò que és més rellevant és l'atur i la precarietat laboral, també es farà una repassada general al mercat de treball de la comarca per poder posar en context l'àmbit laboral comarcal.

En la mesura del possible totes les dades es presentaran desagregades per sexe, edat i procedència per observar com la problemàtica laboral impacta de forma diferenciada en diferents col·lectius.

L'**àmbit laboral està estretament relacionat amb l'accés a una renda**. Una de les principals conseqüències de la crisi econòmica ha estat la destrucció d'ocupació, especialment en els sectors de la construcció i industrial.

Aquests llocs de treball, com s'ha apuntat anteriorment, no es recuperen en la mesura que fora desitjable i aboca a un **context amb un atur estructural elevat**. Col·lectius de joves i de majors de 45 anys són els que pateixen especialment els impactes de la nova configuració del mercat laboral: uns amb poques oportunitats d'incorporació – especialment d'incorporació de qualitat- i els altres amb poques oportunitats de reincorporació.

En aquest context han fet fortuna els discursos sobre l'emprenedoria individual i "l'autonomització" de la força de treball. En línia amb el discurs liberal de l'individualisme, les persones que han quedat sense feina no poden esperar a que una empresa els torni a contractar, ja que el model de feina assalariada garantida s'ha acabat, sinó que han "d'activar-se" i sortir a buscar les oportunitats que brinda el mercat per aquells/lles que saben on i com buscar-les.

Aquest discurs, juntament amb les possibilitats de capitalització de la pràctica totalitat de l'atur per emprendre un negoci, ha fet que moltes persones que no han pogut reincorporar-se en el mercat laboral de forma assalariada hagin emprés un negoci. La problemàtica ve en el cas de moltes persones que han emprés en els mateixos sectors on no trobaven ocupació, entrant en una espiral de precarització laboral i autoexplotació, fins el punt d'esgotar el capital i no tenir, al no haver-ne generat- una prestació d'atur.

El mercat de treball

A continuació es presenten indicadors laborals de caràcter descriptiu que mostren quina és l'estructura del mercat laboral de la comarca del Berguedà. Les dades presentades a continuació tenen una finalitat descriptiva i complementària a les dades analitzades anteriorment en relació a l'estructura productiva de la comarca.

El Berguedà té un **mercat de treball més diversificat** que no pas el del conjunt de la demarcació. Tot i ser una economia de serveis, els pesos de l'agricultura, la industria i la construcció són més rellevants. Aquesta característica de major diversificació és un element positiu per reforçar la resiliència del mercat de treball comarcal. De fet, la varietat de llocs de treball al sector primari, secundari i terciari, però especialment la

permanència de la pagesia i la ramaderia -del món rural, en general- és percebuda com una de les fortaleses de la comarca. Tanmateix, hi ha qui opina que una de les potencialitats econòmiques del territori és el turisme que es pot practicar a la comarca.

Ara bé, des de professionals en contacte directe amb les empreses i amb una mirada global de la comarca, es troba necessari incorporar una mirada empresarial i estratègica a tot allò que es vulgui promoure a nivell comarcal perquè les accions puguin tenir incidència real en la millora de les condicions de vida i les oportunitats laborals de la comarca. En aquest sentit, s'apunta la importància de cercar estratègies de col·laboració i treball conjunt sostingudes en el temps i amb una mirada estratègica de la comarca.

L'evolució dels grans sectors productius s'ha mostrat diferenciada en funció d'aquests, així, des del 2009, l'agricultura ha guanyat en nombre d'empreses (118%), mentre que la resta de sectors, indústria, construcció i serveis, n'han perdut (-18%, -51% i -3% respectivament). Queda clar que **els anys de crisi econòmica han afectat especialment al sector de la construcció.**

Observant el mercat de treball en funció del règim laboral, es comprova que al Berguedà hi ha més persones autònomes que no pas al conjunt de la demarcació. A la comarca la població que treballa com a assalariada representa el 70,1% del total, mentre que a la demarcació ho fa un 84,64%. Per sectors, la distribució és la següent:

Gràfica 19- Persones assalariades i autònomes per sectors respecte el total. Berguedà i demarcació de Barcelona. 3rT 2019

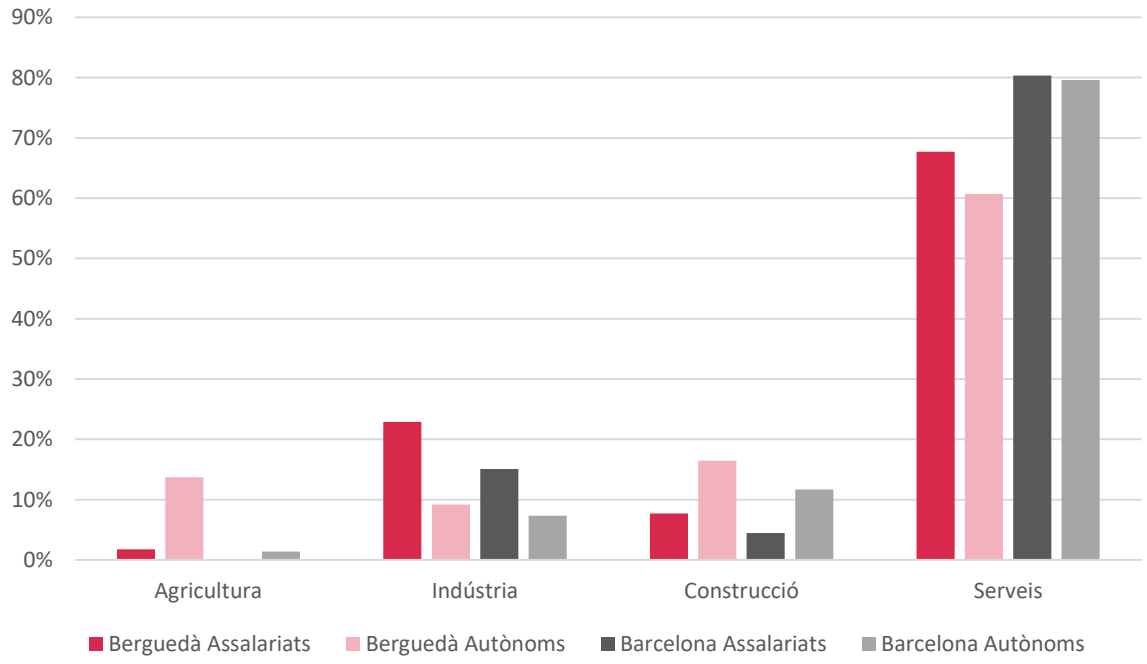

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Hermes de la DIBA

Respecte la demarcació es pot observar com hi ha més persones autònomes en el sector agrícola i de la construcció, sent l'agricultura on la diferència és més acusada. Aquesta diferència en el nombre de persones

autònomes es fa especialment acusada entre els dos territoris en el sector agrícola a causa de la baixa proporció de població ocupada que el sector té.

Professionals i entitats del territori apunten una relació directa entre l'àmbit laboral i l'àmbit social i sanitari, en el sentit que, la naturalesa del mercat de treball de la comarca -amb un major pes industrial i agrícola que altres zones més urbanes- fa que hi hagi **majors afectacions a la salut pel desenvolupament de les feines**. També es detecta que les persones d'aquests sectors -sobretot autònomes- triguen més en demanar les baixes laborals i, aleshores, les afectacions es tornen més greus, fent necessari l'allargament de les baixes.

La gràfica que es presenta tot seguit, resulta especialment interessant per observar aquest efecte "d'autonomització" que es va donar als anys de la crisi. La principal sortida que es donava en un context de destrucció de llocs de treball era l'emprenedoria i, especialment, l'emprenedoria individual. Ja s'han comentat a l'inici d'aquest apartat els efectes que això pot tenir.

Gràfica 20- Comparativa de persones assalariades i autònomes en el temps i percentatge d'autònoms respecte el total

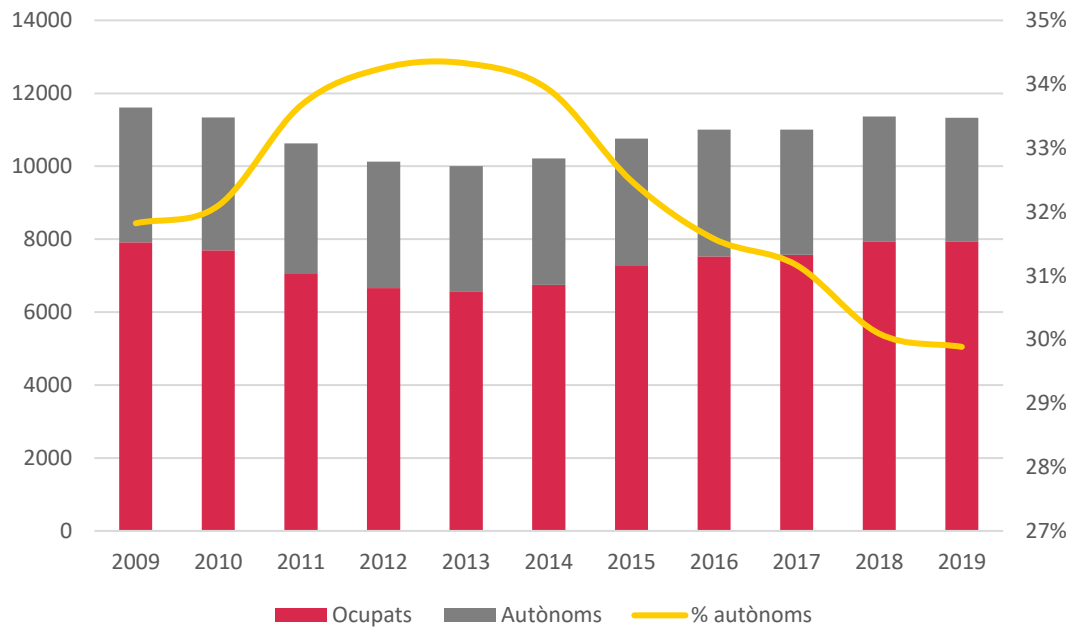

Font: elaboració pròpia a de dades de l'Hermes de la DIBA

La gràfica anterior mostra clarament com en els anys de major impacte de la crisi econòmica sobre el mercat de treball, la proporció de persones autònomes sobre el total d'afiliacions a la seguretat social puja clarament, mentre que a mesura que els macro indicadors apunten a una sortida de la crisi, la proporció d'autònoms/mes cau. Per moltes persones, doncs, fer-se autònoma era una sortida a la crisi d'ocupació, però una sortida circumstancial que no responia a cap vocació emprenedora ni a una voluntat d'autoocupació. Certament l'increment de la proporció es déu a la davallada d'afiliacions com a persones assalariades, però l'ocupació es va destruir per igual a autònoms/mes i assalariats/des, per tant, es pot inferir que moltes persones passaven d'un règim a l'altre, cosa que explica la relativa estabilitat del règim d'autònoms. També és cert que moltes persones autònomes, si en tenen la possibilitat, continuen pagant les cotitzacions per no perjudicar la jubilació.

Emprenedoria

Observant les dades específiques de les empreses cooperatives, facilitades pel Registre de Cooperatives, podem veure com entre el 2017 i 2018 el saldo ha estat positiu. S'han creat 6 cooperatives a la comarca.

Gràfica 21- Evolució del nombre de cooperatives 2018-2019. Percentatge de noves cooperatives.

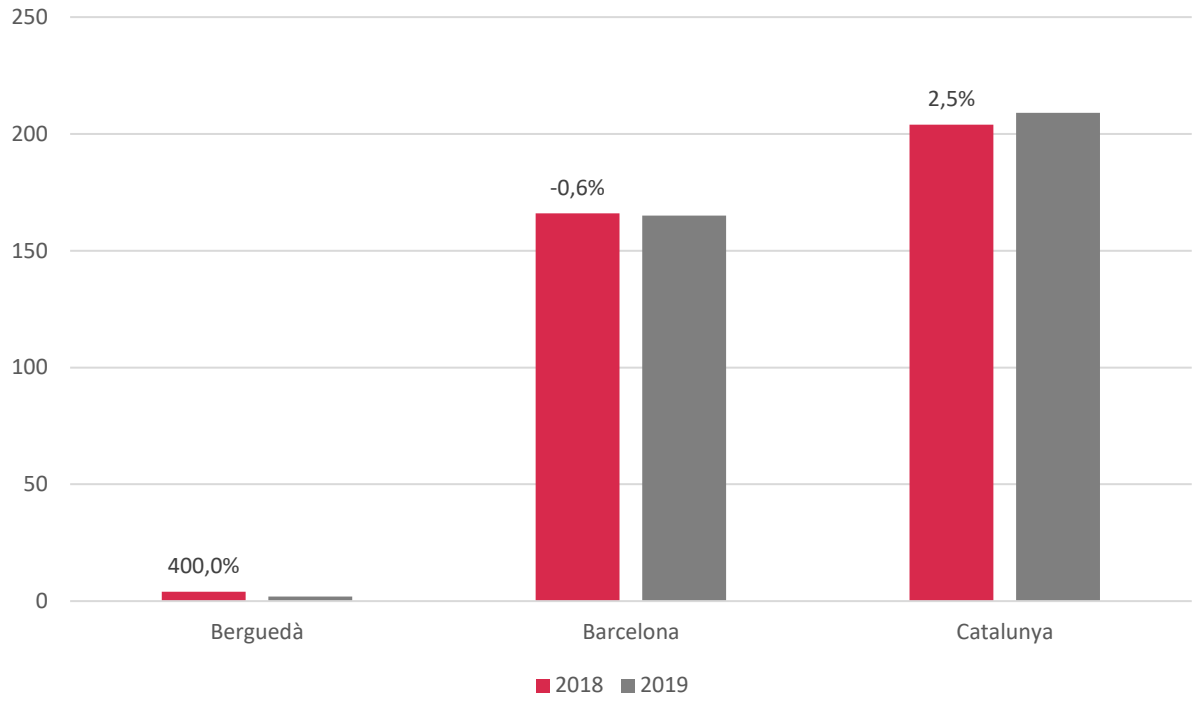

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya

El tipus de cooperativa amb un nombre major d'activitat el 2019 són les cooperatives de treball associat, seguides en un nombre molt menor per les cooperatives agràries.

Gràfica 22- Nombre total de cooperatives al Berguedà el 2019 per tipologia

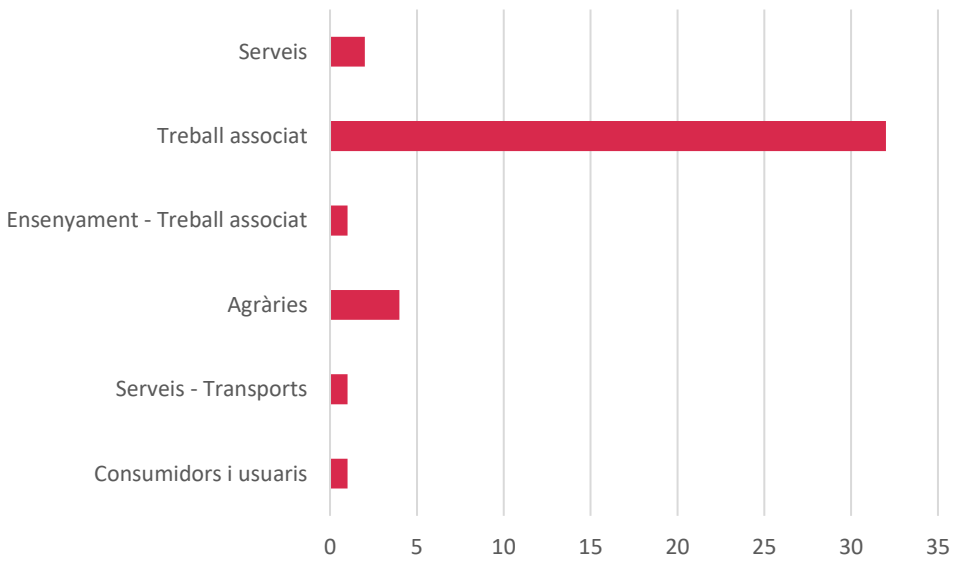

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya

Activitat

La taxa d'activitat de la comarca del Berguedà és, segons dades de l'Idescat del 2011, del 58,60%. Aquesta és una xifra **lleugerament inferior a la de la vegueria, que era de 63,60% i del 65,70% a la província i també al conjunt de Catalunya pel 2011**. Val a dir que, pel 2018, l'Idescat disposa de dades pel conjunt de Catalunya i de la província, amb taxes d'activitat inferiors, del 61,3% i el 61,4% respectivament. Això indica que el Berguedà té un nombre de població activa inferior a la província i al conjunt de Catalunya, on poc més de la meitat de la població entre 16 i 65 anys és activa. A data de setembre de **2019, la taxa d'atur registrat** al Berguedà era del **10,32%,** presentant una variació intertrimestral del 5,77% però una davallada en la variació anual del -3,68%.

Gràfic 23- Població activa per sexe i edat al berguedà el 2019. Percentatge sobre el total.

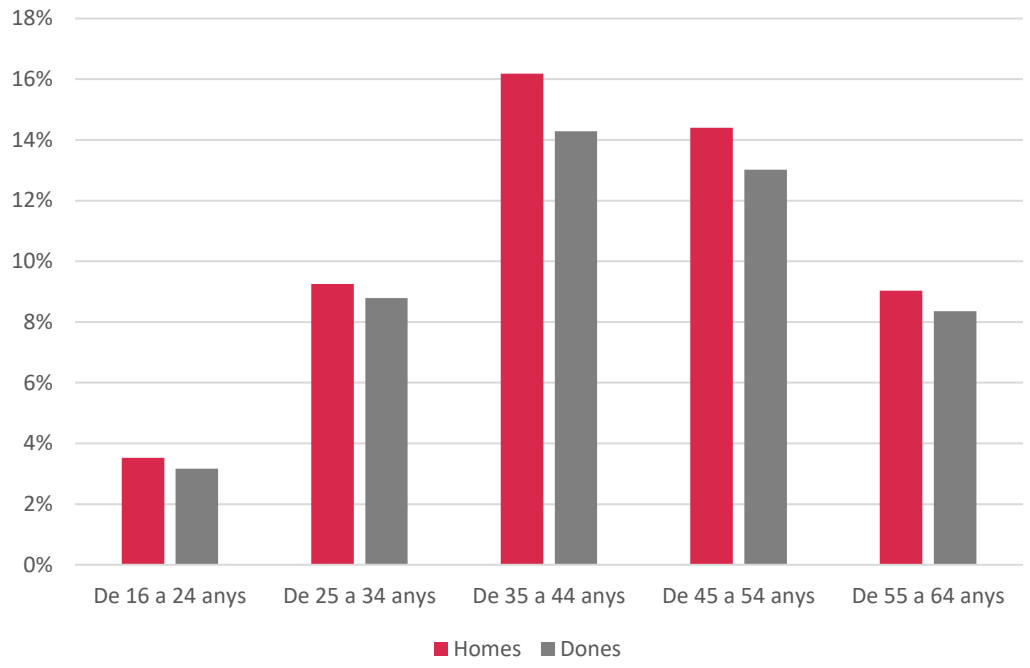

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona

Observant la distribució per sexe, es pot confirmar una predominança del nombre d'homes a la població activa del Berguedà. Aquesta diferència és fa més evident en el tram d'edat entre els 35 i 44 anys, que correspon amb franges d'edat reproductives. Aquesta és una distribució habitual tenint en compte el model de *male bread winner*, és a dir, el model laboral on el pare de família treballa i la dona és qui es queda a casa a càrrec de les tasques reproductives.

Comparant aquesta distribució per sexe amb àmbits geogràfics superiors, es pot veure com la **població activa** del Berguedà està **lleugerament més masculinitzada** respecte el conjunt de la província i molt similar al total de Catalunya.

Taula 10 Població activa per sexe al Berguedà, Província de Barcelona i Catalunya, 2019

	Homes	Dones
Berguedà	52,4%	47,6%
Província de Barcelona	51,2%	48,8%
Catalunya	52,5%	47,5%

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona i IDESCAT

Contractació

Tradicionalment s'ha afirmat que l'ocupació és una de les millors polítiques socials, però aquesta afirmació ja no és vàlida, ja que l'elevada precarietat laboral fa que el fet de disposar d'una ocupació ja no sigui sinònim de poder disposar d'una situació d'inclusió, ni tant sols en l'esfera laboral i productiva. Actualment s'està experimentant una **baixada molt significativa del poder adquisitiu de les persones treballadores** atesa la pujada del cost de la vida i la inflació i la baixada efectiva dels salaris. Això produeix la generalització del fenomen dels *poor workers*. Aquests són un col·lectiu de persones que, malgrat tenir una feina, estan per sota del llindar de pobresa.

Amb les dades disponibles no es pot quantificar aquesta realitat, però la precarietat laboral és un fenomen que hi va estretament relacionat. És per això que cobra sentit observar en quines condicions es produeix la contractació laboral a la comarca.

Sí que es pot, però, observar l'evolució dels salaris a Catalunya en els darrers anys en els que hi ha dades disponibles. Entre 2010 i 2017 el guany mitjà anual per treballador/a va baixar de forma significativa, com es mostra en la gràfica següent.

Gràfica 24- Evolució dels guanys mitjans per treballador/a Catalunya 2010-2017

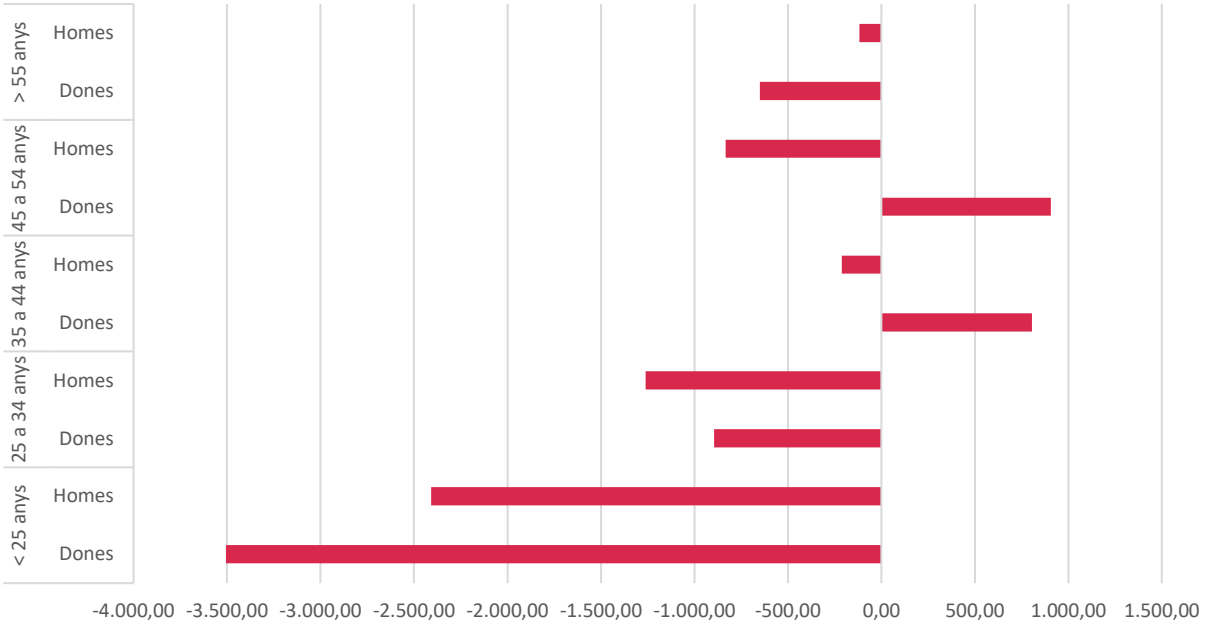

Font: elaboració pròpia a partir de l'Encuesta Anual de Costes Laborales (INE)

L'anterior gràfica mostra que la davallada en els guanys de les persones de Catalunya no han tingut un impacte igual en funció dels eixos de desigualtat: les dones joves són les que en major mesura van veure davallar els seus guanys entre el 2010 i el 2017, seguit dels nois menors de 25 anys. De fet, només el grups de dones de 35 a 54 anys han vist augmentar el seus guanys. Tot i això, en termes generals, i com s'ha vist en les gràfiques 11 i 12, la base d'IRPF ha augmentat.

Segons les dades de la Diputació de Barcelona sobre contractació a la comarca, ha mostrat una evolució positiva els darrers anys, excepte el 2019 on aquesta ha tornat a davallar.

Gràfica 25- Variació interanual de la contractació al Berguedà. 2006 a 2019

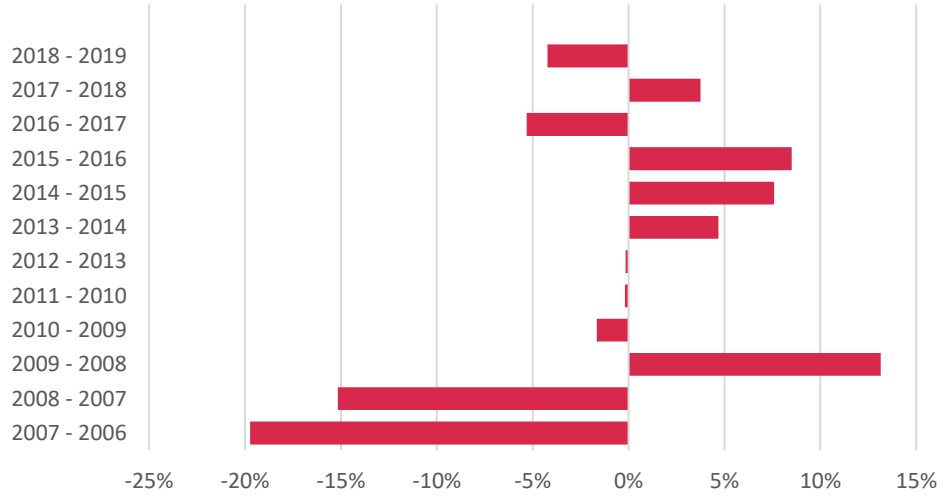

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Hermes de la DIBA

Després d'una variació negativa acusada els primers anys, la contractació al Berguedà va experimentar varies oscil·lacions però, en termes generals, sembla que amb un balanç positiu, especialment perquè les variacions negatives entre 2009 i 2012, els primers anys de la crisi, varen ser pràcticament nul·les. El 2019 i el 2017 la contractació va tornar a caure i en uns valors més elevats que en els anys de crisi.

Aquelles situacions laborals desitjables, de forma general i sense atendre a particularitats, són les que es produeixen de forma indefinida i a jornada complerta. Això respon a la necessitat de tenir estabilitat laboral i una recursos suficients per tal d'afrontar projectes vitals a llarg termini i disposar de certa estabilitat vital i sense ruptures en la trajectòria.

En el conjunt de gràfiques següents es pot observar l'evolució de la contractació en funció de diverses variables com el sexe i edat.

Gràfica 26- Evolució de la contractació a la comarca per sexe i edat. 2014 a 2019. Berguedà. Absoluts

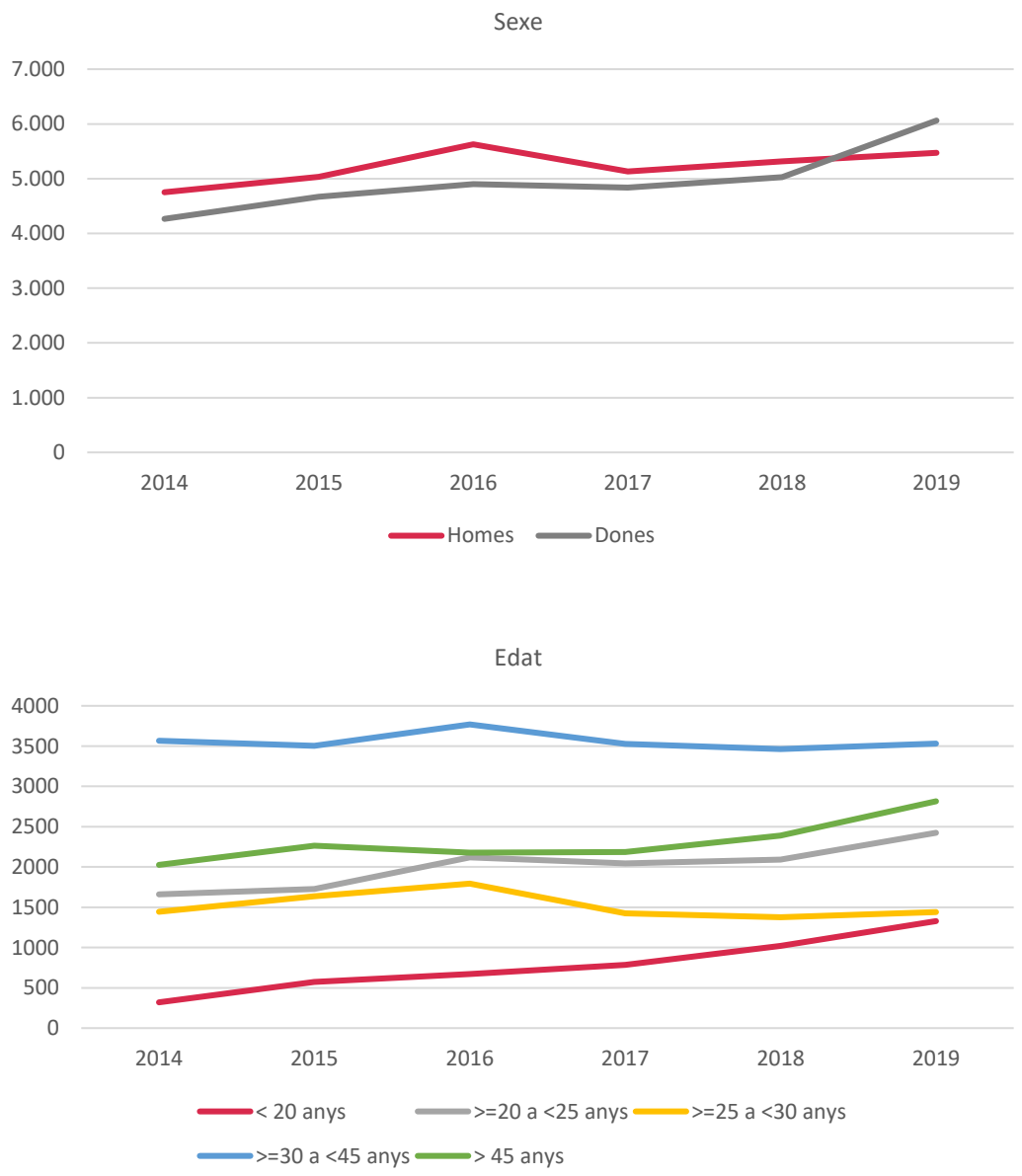

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Hermes de la DIBA

La contractació en el darrer any ha augmentat lleugerament tot i els dubtes i precaucions que l'expectativa d'una nova crisi econòmica pot causar. En la sèrie temporal, els homes han estat els més contractats, una mitjana del 6,6% més, amb la notable excepció del 2019, quan les dones els superen en unes 600 contractacions i la contractació masculina va baixar respecte la femenina un 9,7%. També la franja d'edat amb una major proporció de contractacions és la situada entre els 30 i els 45 anys, amb un 30,6% del total de contractacions, tot i que cal destacar que els menors de 20 anys han augmentat de manera significativa les contractacions, al voltant d'un 30% anual des del 2018.

Ara bé, si s'analitza l'augment de contractació en el darrer any, es pot veure com aquests impactes també es distribueixen de forma desigual.

Taula 11- Evolució de la contractació 2018-2019 per sexe i edat. Berguedà

< 20 anys	>=20 a 25	>=25 a29	>=30 a 44	> 45 anys	Total
30,07%	15,87%	4,58%	1,93%	17,73%	11,53%
Homes	Dones				
2,93%	20,64%				

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Hermes de la DIBA

El darrer any la contractació ha augmentat un 11,53%, tenint major impacte en les dones i en la població menor de 20 anys. Aquests són els col·lectius pels quals hi ha més ajudes a la contractació, tot i que no es pot assegurar que aquesta sigui a causa d'aquesta distribució demogràfica de l'augment de la contractació.

Després de saber a quins col·lectius s'ha contractat en major o menor mesura, cal veure com és aquesta contractació.

Gràfica 27- Evolució de la contractació per durada del contracte 2006-2019. Berguedà

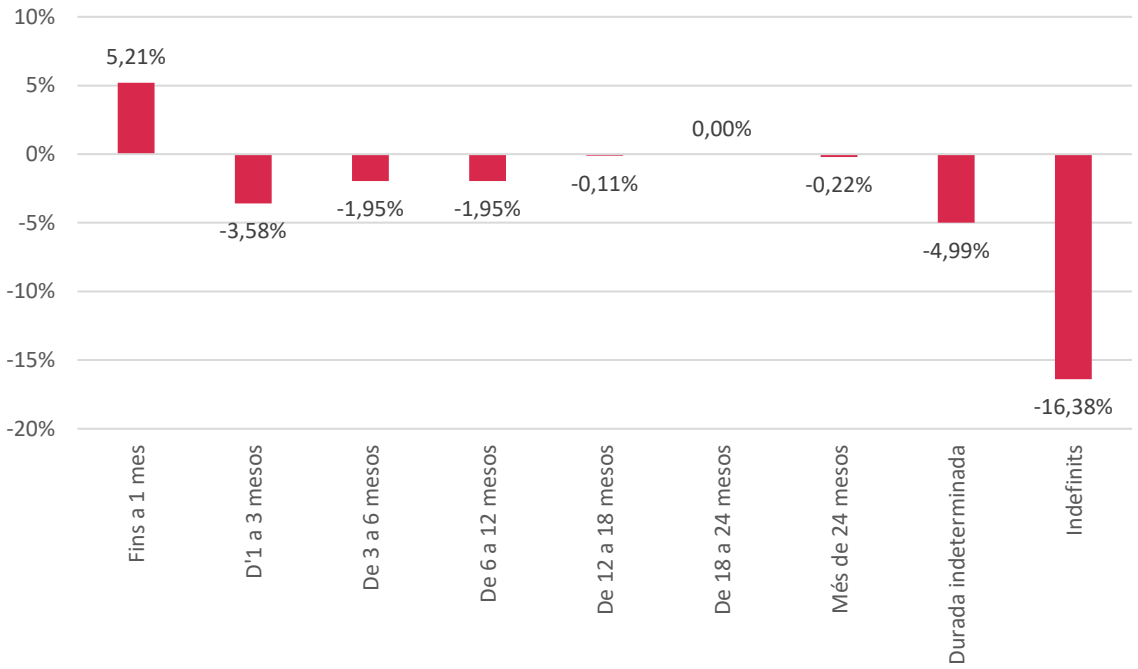

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Hermes de la DIBA

La contractació al Berguedà s'ha donat, en els darrers anys, de forma majoritària amb una durada menor a un mes, és l'únic tipus de contracte que ha augmentat, en un 5%, la seva contractació. La resta de contractes, especialment els de llarga durada, han disminuït pràcticament tots. **La contractació**, doncs, **s'ha anat precaritzant per via d'una major temporalitat.**

La temporalitat en termes generals és alta, al 2019 el 87% dels contractes a Catalunya eren temporals. En la gràfica següent hem comparat la temporalitat del Berguedà amb les comarques limítrofs i les que formen part de la vegueria.

Gràfica 28- Percentatge de contractes temporals sobre el total de contactes al 2019

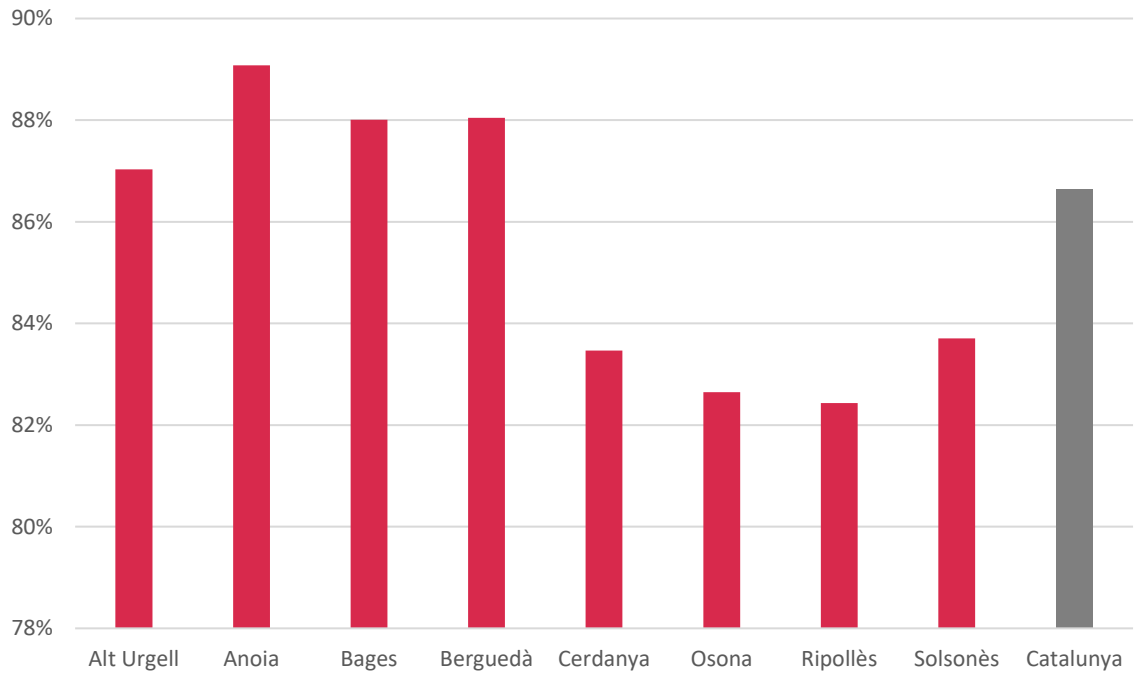

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

En els casos d'Osona i Ripollès, comarques amb menor temporalitat, es pot apuntar als efectes de la indústria alimentària com a factor que determina una menor temporalitat, amb grans empreses que opten per una contractació més estable. El Berguedà es troba sobre la mitjana catalana. Si s'ordenen les 43 comarques de menor a major temporalitat, el Berguedà es troba a la posició 21, és a dir, a la meitat.

Gràfica 6- Evolució de la població en risc de pobresa al treball. 2013-2018

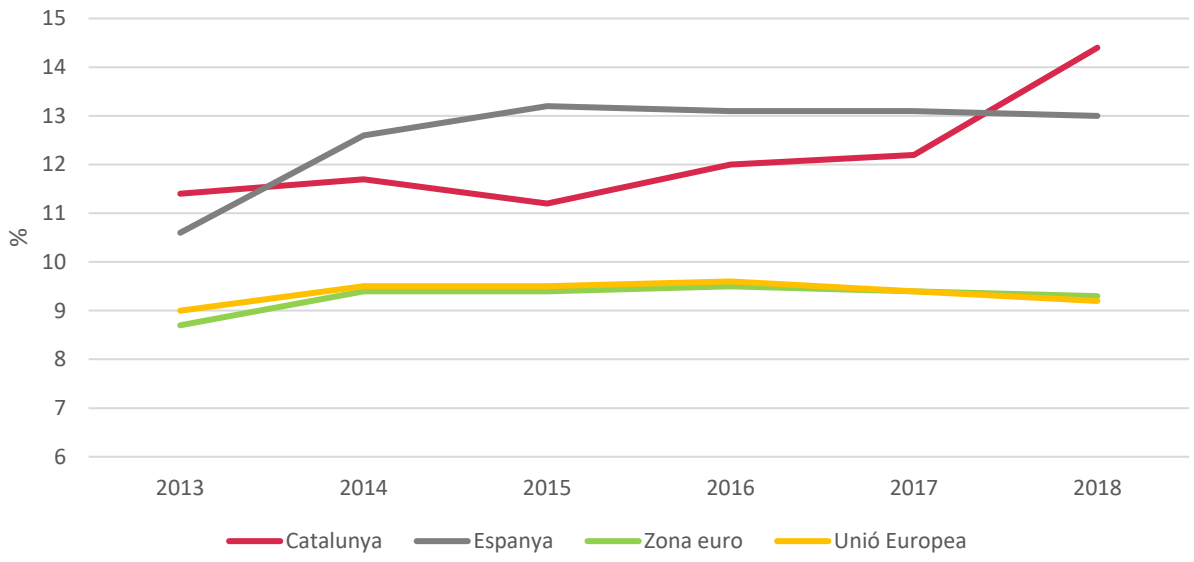

Font: elaboració pròpia a partir de dades de Idescat

La gràfica anterior mostra l'evolució de la taxa de risc de pobresa en el treball i la proporció de persones que van treballar almenys set mesos durant l'any de referència i que tenen una renda disponible equivalent per sota del llindar de risc de pobresa. És a dir, quanta gent va treballar i, malgrat això, encara es mantenen sota el llindar de la pobresa. Sembla clar que en el cas català, la desigualtat s'ha accentuat en els darrers anys, posant de relleu que **el mercat de treball i la inserció són incapaços de ser protagonistes de trajectòries reeixides d'inclusió social i superació de situacions de pobresa**. La precarietat i les praxis laborals dubtoses en són la principal causa. Per sexes, aquestes dades mostren com en el darrer any (2018) les dones s'han vist molt més afectades per aquesta realitat. Les dones han passat de ser l'11% de població ocupada sota el llindar de la pobresa el 2017 a ser el 15% al 2018. En un any, **les dones treballadores sota el llindar de la pobresa han augmentat un 4% absolut, un 27% relatiu**.

Amb les dades disponibles no es pot quantificar aquesta realitat en el cas del Berguedà, però la precarietat laboral és un fenomen que hi va estretament relacionat i la comarca no escapa a aquestes tendències generals. És per això que cobra sentit observar en quines condicions es produeix la contractació laboral a la comarca.

La incidència de la contractació temporal tampoc és igual en funció de les variables transversals que creuen els àmbits d'exclusió. A continuació es presenten les dades disponibles referents als tipus de contracte (temporal o indefinit) en funció de les variables de sexe i edat, per tal de veure com la incidència de la temporalitat es reparteix entre els diferents col·lectius.

Gràfica 30- Tipus de contracte per sexe. Percentatge sobre el total de contracte. Berguedà 2019

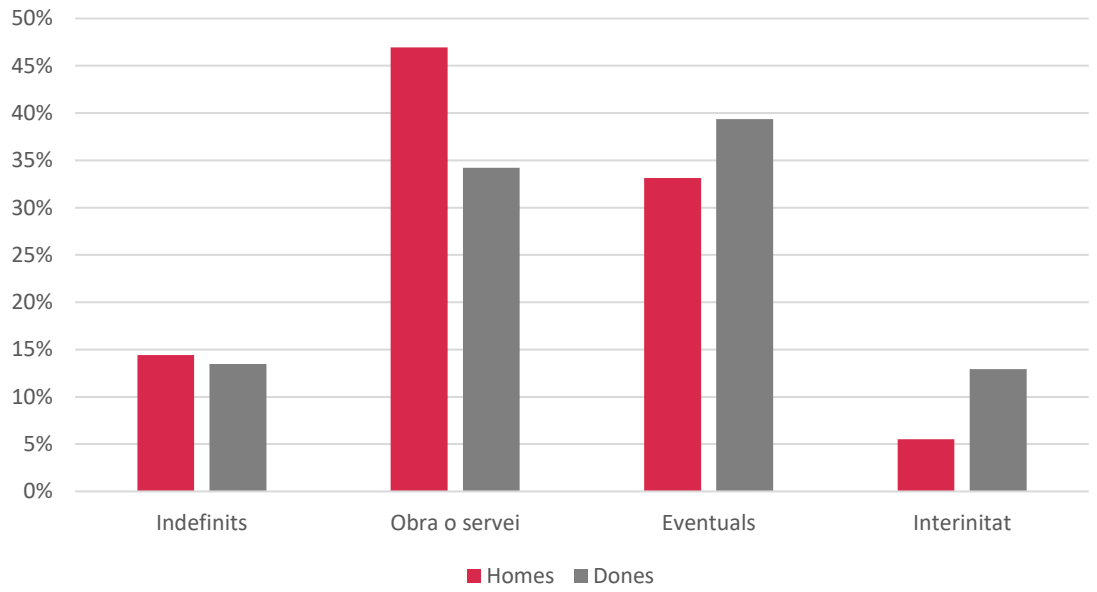

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona

Tal i com s'observa en el gràfic anterior, les dones presenten un índex de temporalitat lleugerament major que no pas els homes a excepció dels contractes d'obra i servei, on hi ha una major proporció d'homes. Aquesta és una tendència general que evidencia les **desigualtats de gènere en el mercat de treball**. Les dones accedeixen a una proporció menor d'ocupacions de qualitat. A més, les que hi accedeixen reben unes retribucions menors. Tot i que no es disposi de dades referents a les retribucions salarials desiguals a al Berguedà, aquesta és una realitat contrastada a Catalunya.

Gràfica 31- Tipus de contracte per edat. Percentatge sobre el total de contractes. Berguedà 2018 11

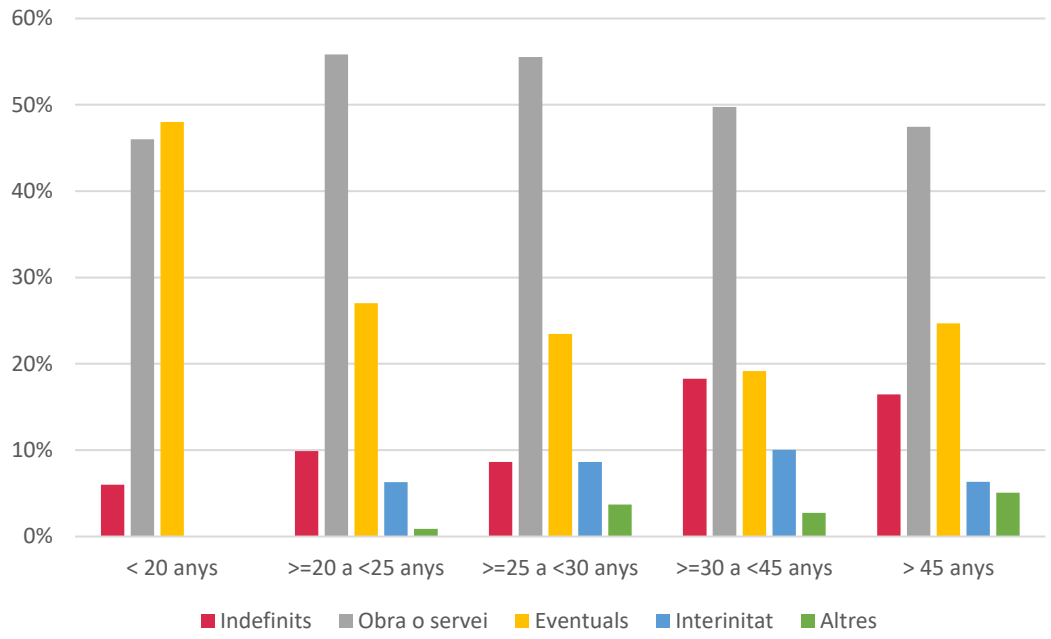

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona

El gràfic anterior posa en relleu com, tot i que els contractes temporals (Obra o servei i Eventuals) són clarament majoritaris en totes les franges d'edat, els contractes indefinits guanyen major pes en les franges d'edat superior als 30 anys.

En relació als contractes temporals, tot i ser predominants en totes les franges d'edat, prenen major rellevància en el grup d'edat inferior als 20 anys, pes que respon a la precarietat que acostuma a anar lligada a la incorporació al mercat laboral.

Aquesta tendència observada està en estreta relació amb la constatació que, en l'actual mercat de treball, els segments de població altament valorats són cada cop més reduïts. Entre els 30 i els 45 anys és quan un treballador/a troba major recompensa en la venda de la seva força de treball, ja sigui en forma de salari o de condicions laborals. Són moltes les situacions de persones majors de 50 anys que no troben feina atès a que el mercat de treball ja no les considera "empleables".

Aquesta és una realitat difícil per als segments del mercat laboral situats als extrems generacionals. Les **persones joves**, de forma general, **no poden accedir a ocupacions estables que les permetin emancipar-se i començar un projecte de vida autònom**. Tampoc poden acumular una experiència i formació en el lloc de treball suficient com per accedir a posicions laborals més elevades i de més responsabilitat. En cas de poder treballar, el jovent té una rotació laboral molt elevada que el situa sempre en els graons més baixos de la categoria laboral, amb el que això suposa en termes salarials o de construcció d'una carrera laboral i professional. L'altra

[11] EN aquest gràfic es presenten dades del 2018 ja que la base de dades de la Diputació de Barcelona, pel 2019, classifica tots els tipus de contractes com a Altres.

problemàtica que pateix la **població jove és l'atur que a Catalunya superava, a finals de 2018, el 25%,** inferior a altres anys, però encara amb un pes elevat.

Per la seva banda, les persones de més de 45 anys, tenen el seu principal inconvenient en l'atur. Però també en els alts índex de temporalitat que tenen implicacions negatives en la seva base de cotització per a la jubilació, si això suposa una davallada dels ingressos percebuts o períodes d'atur intercalats en la seva rotació laboral.

Des dels anys de la crisi, s'ha apostat per fomentar les polítiques actives d'ocupació, adreçades a millorar l'ocupabilitat de les persones a través de mesures d'orientació, ocupació i formació adreçades a persones en situació d'atur. En aquest sentit, professionals que han format part dels espais d'elaboració de la diagnosi, opinen que els Plans d'Ocupació no tenen impacte en la capacitació i autonomia de les persones que hi accedeixen, esdevenint més aviat un recurs ocupacional per accedir a una renda que doni pas a un subsidi fins el següent pla d'ocupació. Es valora necessari reforçar la seva vessant pedagògica i capacitadora per a l'autocandidatura.

Demanda laboral

Des del punt de vista de la demanda laboral, una part de les persones d'entitats i professionals consultades, té la percepció que el teixit empresarial de la comarca és majoritàriament de petites empreses familiars centrades en oficis, cosa que determina les demandes laborals que existeixen: es cerquen persones amb coneixement d'oficis i escassegen ofertes per a persones sense qualificació. Aquesta visió es contraposa a visió de professionals en contacte directe amb les empreses i indústries, que apunten que les empreses cerquen persones -fins i tot amb disposició de formar-les- però moltes places no s'acaben cobrint, sobretot les no qualificades. A més, s'apunta que, el fet que les petites empreses s'encarreguin de tot el procés productiu i de distribució, limita les possibilitats de generació d'ocupació al territori.

Al seu torn, des de mirada professional també es detecta una **manca d'experiències formatives en el lloc de treball** perquè persones sense formació puguin **aprendre un ofici** des del mateix lloc de treball, tot i que hi ha hagut un augment dels FP duals a la comarca. Segons s'esmenta, l'altra vessant d'aquest fenomen és que tampoc hi ha demanda de feines qualificades, la qual cosa genera una **fugida de la comarca de persones amb qualificació en cerca d'oportunitats laborals**. En aquest sentit, persones representants del teixit associatiu coincideixen a observar una dependència de llocs de treball d'altres comarques.

Es detecten altres **factors que condicionen l'accés a la feina a determinats col·lectius**, com és el cas de persones amb trastorn mental, diversitat funcional (física o intel·lectual), persones LGTBI, o persones migrades. Des de la mirada professional es percep un **cert prejudici** per part d'algunes persones empresàries que dificulta l'accés d'aquests grups al món laboral. S'apunta que el fet que el teixit empresarial estigui format en gran part per petites empreses, fa que moltes quedin exemptes de complir la Llei d'Integració Social de persones *Minusvàlides* (LISMI) i, aquelles que l'han de complir, contracten persones amb diversitat funcional física. En aquest sentit, es destaca que a la comarca hi ha una empresa d'inserció que ocupa poques persones, el Grup Horitzó - entitat social que ocupa 6- 7 persones amb trastorn de salut mental o risc d'exclusió- i el CET Taller

Coloma que fins fa poc no contractava persones amb trastorn mental. Actualment l'entitat Grup Horitzó i el CET estan en procés de fusió i s'esperen majors oportunitats laborals per a persones amb diversitat funcional i trastorn mental. En aquest sentit, des del teixit associatiu especialitzat en aquest àmbit, es reclama garantir el suport i la viabilitat de l'Associació Pro Disminuïts Psíquics del Berguedà -que gestiona, entre d'altres, el CET Taller Coloma- perquè pugui continuar oferint opcions laborals al territori. Ara bé, més enllà de promoure la contractació a través d'empreses d'inserció o centres especials de treball, des del teixit associatiu i des de professionals de les administracions, es posen de manifest les **dificultats que tenen les persones amb trastorn mental d'accedir a una feina dins una empresa ordinària**, motiu pel qual, poc sovint es fa pública la problemàtica.

També s'esmenten condicionants que dificulten l'accés a una feina a persones en especial situació de vulnerabilitat, com és el l'**accessibilitat física**. Es destaca que -tant Berga ciutat, com la resta de pobles- són molt poc accessibles per a persones amb diversitat funcional -l'espai públic en si mateix i la majoria de locals tenen escales- fet limita molt les possibilitats de mobilitat i, per tant, d'inserció laboral d'aquest grup.

En el cas de persones migrades, a banda de l'estigma que fa que perdin oportunitats laborals, tenen especials dificultats si es troben en **situacions administratives incomplertes**. Els retards en la disponibilitat de papers degut a processos administratius llargs, fa que molts llocs de treball que podrien ser per a elles acabin ocupats per altres persones atesa la necessitat de cobrir les places. En aquest sentit, com s'ha comentat en l'àmbit econòmic, la disposició d'un sector agrari fort podria suposar una oportunitat per a joves que migren de zones rurals amb coneixements de ramaderia i agricultura. Ara bé, aquesta opció es veu impedida per qüestions administratives i de mobilitat dels joves a les explotacions: a banda de la necessitat de disposar de permís de treball, cal que les persones pageses i els/les joves generin vincle i confiança abans de formalitzar la contractació, fent necessari un paraigua per donar resposta a les dificultats que impedeixen materialitzar aquesta oportunitat: transport, residència, generació de vincle, papers, etc. Poder articular un projecte d'aquest tipus permetria revitalitzar el sector primari i treballar en la continuïtat de moltes explotacions. D'altra banda, la **manca de coneixement del català**, segons s'apunta des de la mirada professional, també exclou a determinats perfils de població de feines d'atenció al públic. Com a oportunitat, des del teixit associatiu que acompanya persones migrades, s'assenyala que, el fet de ser una comarca petita, aporta més seguretat en les feines de persones que no tenen la situació regularitzada, ja que, en cas d'abús, de seguida es pot identificar i conèixer.

Tenint en compte la dificultat d'accés a una feina que tenen les persones en situació de vulnerabilitat, es troba a faltar, d'una banda, **accions de sensibilització social a les empreses** perquè coneguin la realitat d'aquestes persones i, de l'altra **coordinació dels serveis d'intermediació laboral existents** perquè, entre d'altres, facilitin la presa de contacte, la cura de les relacions, acompanyament i seguiment de casos.

Un altre condicionant que es posa de relleu per part de professionals, és la **manca de transport**. Aquesta problemàtica, destaquen, afecta les possibilitats d'inserció de moltes persones, arribant a fer perdre oportunitats laborals. El transport és especialment insuficient fora de l'eix del Llobregat i, fins i tot en l'eix, hi ha pocs horaris adaptats a la realitat laboral: d'una banda, les persones que entren aviat -moltes indústries comencen els torns a les 6h- no tenen alternatives de transport, així com les que entren tard han d'esperar; i, de l'altra, l'existència d'horaris partits fa que la gent hagi de quedar-se 2 o 3 hores en polígons sense poder-se moure i aprofitar aquestes estones mortes. Aquesta manca important de transport fa que en moltes ofertes

laborals exigeixin disposar de carnet i vehicle malgrat es pugui compartir vehicle o anar amb transport públic. Les direccions de les empreses volen que els treballadors/res puguin tenir autonomia en la mobilitat davant les disfuncions del transport a la comarca. Aquesta exigència -segons s'esmenta, no fonamentada en molts casos- limita les oportunitats laborals de persones que no tenen carnet i/o vehicle. Malgrat aquesta realitat, l'impuls del transport a demanda i l'adaptació d'aquest per donar una major cobertura al territori es valora com una bona iniciativa que cal expandir i fer créixer.

Per últim, un altre condicionant que afecta transversalment els diferents àmbits és la **deficient xarxa de cobertura mòbil i d'internet d'alta velocitat**, que fa que molts territoris perdin oportunitats d'ubicació d'empreses o de professionals liberals. En aquest sentit, també s'apunta que la millora de les xarxes de comunicació afavoriria el teletreball i l'opció de quedar-se a viure a la comarca.

En connexió amb l'àmbit formatiu, es detecta, a més, una manca important de **competències TIC**, especialment en la població més vulnerable que, a més, es veu abocada a fer molts tràmits (laborals, de prestacions...) per internet.

Atur

El factor de risc més rellevant dins de l'àmbit laboral és l'atur. De forma directa, la conseqüència de l'atur és la pèrdua de poder adquisitiu que, en funció de les finances de la llar i el seu nivell d'endeutament, pot comportar greus dificultats. Els casos de desnonaments sempre van precedits d'una situació d'atur.

Aquesta pèrdua de poder adquisitiu cobra especial rellevància quan la prestació s'acaba. En el millor dels casos, les prestacions tenen una durada de 2 anys, però com es veurà més endavant, són nombroses les situacions d'atur que s'allarguen més de 24 mesos al Berguedà.

En un nivell més personal i psicològic, les situacions d'atur tenen un fort impacte sobre els estats emocionals de les persones. Aquesta no és una situació nova, ja l'any 1931, Laszarsfeld, entre altres, van dur a terme un estudi clàssic i que ha servit de referent en el camp de la sociologia del treball. Aquest estudi, que porta per títol "Els aturats de Marienthal", va concloure que les situacions d'atur generen unes dinàmiques de desestructuració de la quotidianitat i del temps de vida, les situacions de depressió i pèrdua d'autoestima són molt més freqüents i el consum cultural baixa dràsticament. Malgrat l'antiguitat d'aquest estudi, les seves conclusions són plenament vigents, com també s'observa en la pel·lícula "Los lunes al sol" de Fernando León de Aranoa (2002).

A banda de les conseqüències de caràcter individual, les situacions d'atur generalitzat tenen un impacte directe en el funcionament global de l'economia. La pèrdua de poder adquisitiu comporta una baixada del consum i, per tant, del dinamisme de l'economia. Això genera una desacceleració en la producció i més atur.

Segons la dada més actual del Departament d'Ocupació de setembre de 2019**, la taxa d'atur al Berguedà era del 10,13% i al conjunt de Catalunya del 10,25%**.

Al llarg dels darrers anys les dades de l'atur han mostrat una evolució positiva al recuperar-se les macromagnituds econòmiques després de l'impacte de la crisi econòmica. Tot i això, com hem vist en les dades de contractació i com es veurà en les de l'atur, aquesta recuperació no ha suposat una millora generalitzada de les condicions de vida de la població, sinó que s'ha accentuat la desigualtat social i la precarietat laboral.

Actualment, les expectatives d'una nova recessió econòmica han acabat impactant en el mercat laboral i tenint conseqüències reals en forma d'un increment dels ERO. De fet, segons dades de la Cambra de Comerç de Barcelona, els acomiadament vinculats a ERO han augmentat un 40% el 2019 respecte l'any anterior. En aquest cas, apunten se centra en els sectors financer i automoció.

Gràfica 32- Evolució de l'atur registrat al Berguedà. Absoluts 2005-2019

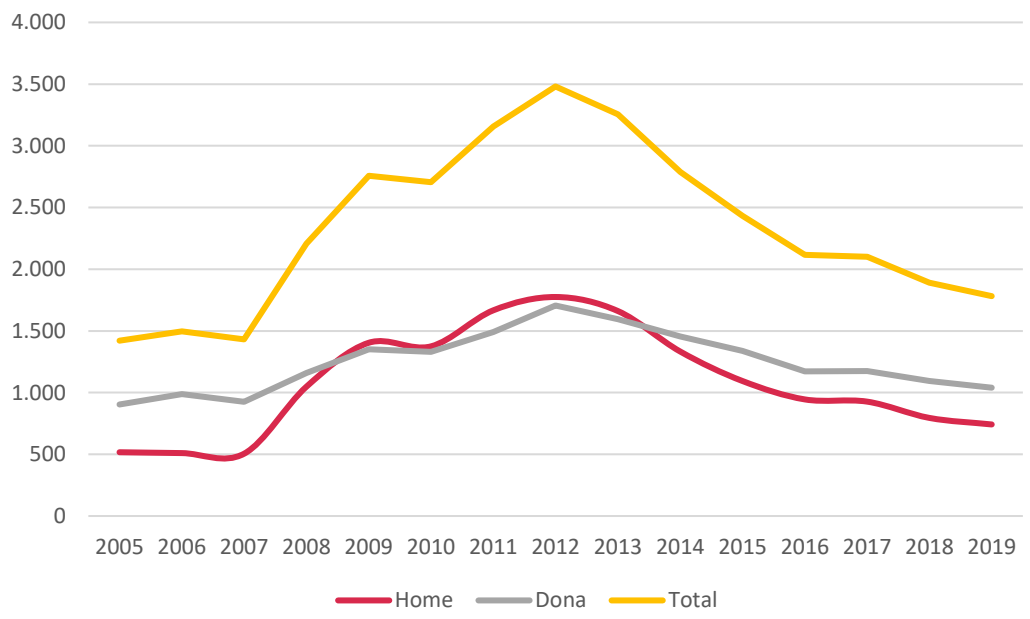

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu de Catalunya

En el cas del Berguedà, però, l'atur registrat ha mostrat una tendència decreixent, també aquest 2019 encara que amb una baixada lleugera. De fet, la tendència general a Catalunya és similar.

Taula 12. Nombre absoluts de persones en situació d'atur al Berguedà per municipi. Sexe i edat, desembre de 2019.

	Avià		Bagà		Berga		Borredà		Capolat		Casserres		Castellar del Riu		Castellar de n'Hug	
Edat \ Sexe	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D
Menors de 20	1	0	0	0	11	6	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
De 20 a 24	2	1	3	3	18	16	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0
De 25 a 29	2	4	4	3	31	34	0	1	0	0	3	2	0	0	0	0
De 30 a 34	2	6	5	2	36	41	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0
De 35 a 39	4	4	5	2	35	57	0	0	0	0	1	10	0	1	0	0
De 40 a 44	2	1	3	3	43	55	2	1	0	0	4	5	1	0	1	0
De 45 a 49	1	5	3	6	43	49	0	0	0	0	1	4	0	0	1	0
De 50 a 54	5	3	6	3	46	79	0	3	0	1	4	1	0	0	1	0
De 55 a 59	2	9	7	15	50	85	1	3	0	0	4	5	0	0	0	0
De 60 a 64	2	9	6	8	62	82	2	2	0	0	4	13	0	1	2	1
Més de 64			0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Total	23	42	42	45	375	504	6	11	0	1	24	40	1	2	5	1

	Castell de l'Areny		Cercs		Espunyola		Fígols		Gironella		Gisclareny		Guardiola de Berguedà		Gósol	
Edat \ Sexe	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D
Menors de 20	0	0	0	0	0	0	0	0	2	3	0	0	0	0	0	0
De 20 a 24	0	0	1	1	0	0	0	0	2	6	0	0	0	0	0	0
De 25 a 29	0	0	2	4	0	0	0	0	12	5	0	1	1	4	0	0
De 30 a 34	0	0	0	5	0	1	0	0	7	7	0	0	2	5	0	1
De 35 a 39	0	0	2	2	1	0	0	0	9	17	1	0	0	1	0	0
De 40 a 44	0	0	5	2	0	1	0	0	16	19	0	0	3	4	0	0
De 45 a 49	0	0	1	1	2	0	0	0	10	10	0	0	1	2	0	0
De 50 a 54	0	0	4	5	0	0	0	0	12	12	0	1	1	2	0	0
De 55 a 59	0	0	5	10	1	1	0	0	9	21	0	1	5	10	0	0
De 60 a 64	0	0	5	8	1	1	0	1	18	30	0	0	2	8	0	0
Més de 64	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Total	0	0	25	38	5	4	0	1	97	130	1	3	15	36	0	1

	Montclar		Montmajor		la Nou de Berguedà		Olvan		la Pobla de Lillet		Puig-reig		la Quar		Saldes	
Edat \ Sexe	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D
Menors de 20	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0
De 20 a 24	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	6	0	0	0	1
De 25 a 29	0	1	0	1	0	0	1	0	2	0	8	5	0	0	0	0
De 30 a 34	0	0	0	1	0	0	3	0	1	2	5	7	0	0	0	1
De 35 a 39	0	0	0	0	0	0	1	2	2	1	2	17	0	0	0	0
De 40 a 44	0	0	0	3	0	0	1	3	0	2	5	9	0	0	0	0
De 45 a 49	0	0	0	0	1	0	3	2	0	1	10	9	0	0	1	0
De 50 a 54	1	0	0	0	0	0	0	3	2	3	7	15	1	1	2	0
De 55 a 59	0	0	0	1	0	1	0	4	4	7	12	20	1	1	0	2
De 60 a 64	0	0	2	1	0	1	2	6	5	10	13	20	0	0	1	0
Més de 64	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Total	2	1	2	7	1	2	12	20	17	26	64	108	2	2	4	4

	Santa Maria de Merlès		Sagàs		Sant Jaume de Frontanyà		Sant Julià de Cerdanyola		Vallcebre		Vilada		Viver i Serrateix	
Edat \ Sexe	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D
Menors de 20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
De 20 a 24	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
De 25 a 29	0	0	0	1	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0
De 30 a 34	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0
De 35 a 39	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1	0	0
De 40 a 44	0	1	0	0	0	0	0	0	2	0	1	1	0	0
De 45 a 49	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
De 50 a 54	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0
De 55 a 59	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	5	0	1
De 60 a 64	0	1	0	0	0	0	0	1	0	1	2	1	0	1
Més de 64	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Total	2	5	0	1	0	0	2	1	5	5	7	9	0	2

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya

A continuació es mostren les dades sobre la taxa d'atur per cada municipi. Cal tenir present que aquesta taula és creada a partir de la taxa d'atur registral i les persones aturades registrades del Departament d'Empresa i Ocupació i la Mostra de Vides Laborals de la Seguretat Social.

Taula 13 Taxa d'atur registral per a cada municipi, desembre de 2019.

Municipi	Taxa
Avià	5,84%
Bagà	9,67%
Berga	11,44%
Borredà	7,80%
Capolat	2,78%
Casserres	8,77%
Castellar del Riu	7,14%
Castellar de n'Hug	10,00%
Castell de l'Areny	0,00%
Espunyola, L'	7,63%
Fígols	20,00%
Gósol	SD
Gironella	10,43%
Gisclareny	25,00%
Guardiola de Berguedà	13,39%
Montclar	5,88%
Montmajor	4,39%
Nou de Berguedà, La	5,56%
Olvan	8,82%
Pobla de Lillet, La	10,12%
Puig-reig	9,20%
Quar, La	13,33%
Sagàs	1,61%
Saldes	7,14%
Sant Jaume de Frontanyà	0,00%
Santa Maria de Merlès	7,87%
Cercs	13,21%
Vallcebre	11,36%
Vilada	9,64%
Viver i Serrateix	2,27%
Sant Julià de Cerdanyola	3,90%
	10,13%

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona. No es disposen de dades de Gósol.

Mapa 10- Taxa d'atur registral per municipi. Desembre 2019

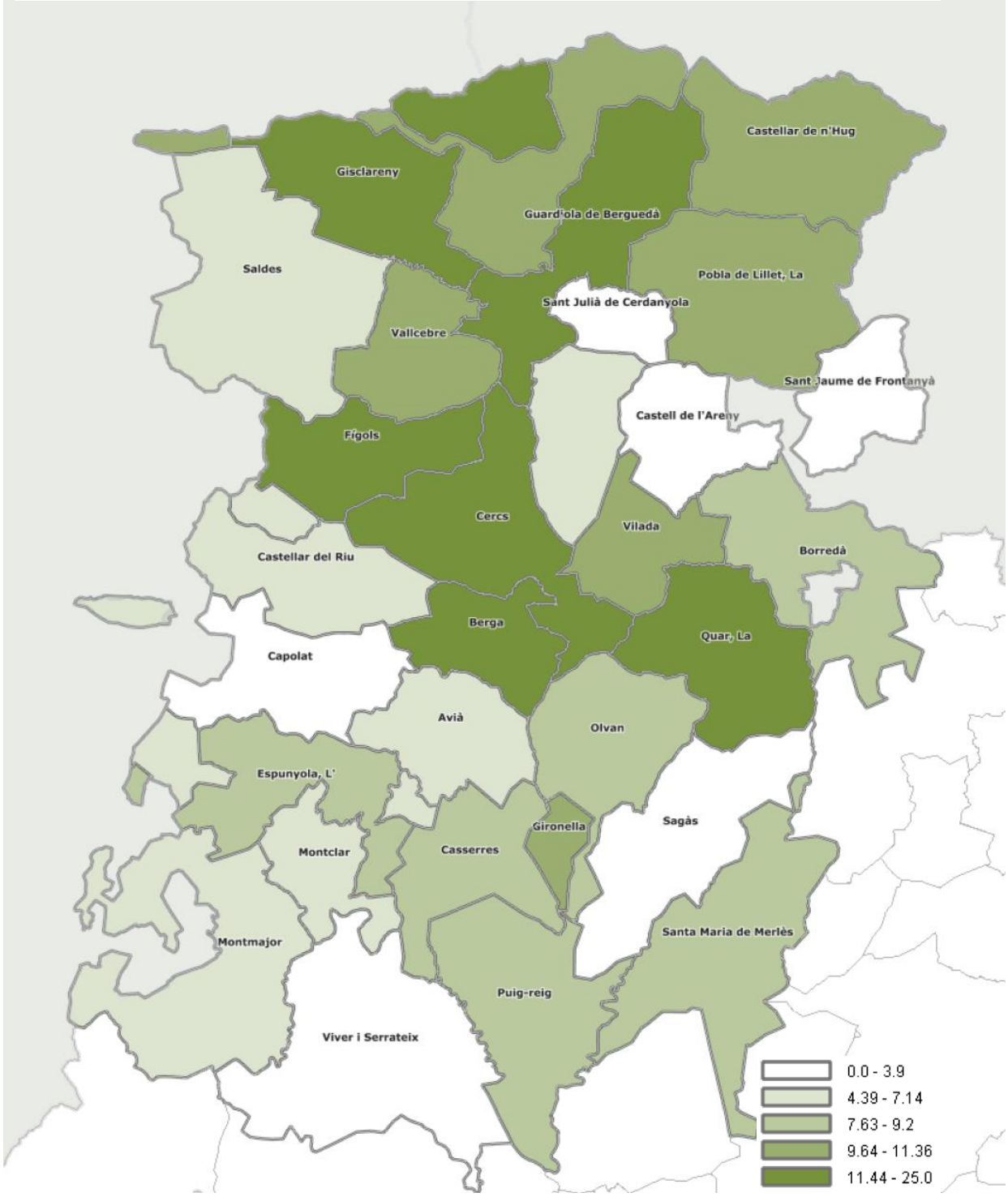

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona

Les dades de la taula anterior, vistes en la seva distribució territorial, confirmen la desigual distribució de l'atur en la comarca, sent **la zona nord on més es concentra la població aturada.**

A continuació es presentaran un seguit d'indicadors que permeten observar amb més detall quines són les característiques de l'atur al Berguedà i quina és la situació de la comarca respecte al conjunt de Catalunya.

Es pot observar quins són els col·lectius més afectats per l'atur i, per tant, quins haurien de ser els col·lectius a rebre una atenció especial de les polítiques de caire assistencial i de curt termini.

Taula 18- Taxes d'atur per sexe i edat. Berguedà 2019.

Edat	Homes	Dones	Total
De 16 a 24 anys	7,89%	8,20%	**8,04%**
De 25 a 34 anys	8,15%	9,45%	**8,78%**
De 35 a 44 anys	5,35%	8,93%	**7,03%**
De 45 a 54 anys	6,66%	9,71%	**8,11%**
De 55 a 64 anys	14,64%	28,02%	**21,08%**
TOTAL	**7,96%**	**12,53%**	**10,13%**

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona. No inclou dades de Gósol.

La taula anterior mostra les taxes d'atur calculades en base a les dades de la població activa estimada que facilita la Diputació de Barcelona. La taxa total que surt del càlcul "aturats/població activa*100" no coincideix amb el càlcul que brinda el Departament de d'Ocupació perquè l'organisme de la Generalitat ho calcula en base a la població afiliada a la Seguretat Social, mentre que les dades de la Diputació corresponen a una estimació de la població activa. La dada més fiable és la del Departament d'Ocupació, però aquests no faciliten les dades desagregades per edat i sexe a nivell comarcal.

Tot i les possibles desviacions fruit del càlcul de la taxa, es pot afirmar que la taxa d'atur del Berguedà (10,13%) era al 2019 lleugerament inferior que la del conjunt de Catalunya, segons dades de l'Idescat, del 10,9% (3r T del 2019).

Destacar també que la **major taxa d'atur general es dóna en el cas de les dones**. La població activa femenina en els trams més alts d'edat és molt menor que la població activa masculina. En termes absoluts hi ha menys dones aturades, però en relació a la menor població activa, la taxa és molt elevada. **Les taxes d'atur de les dones majors de 55 són molt elevades, més del doble de la mitjana de l'atur comarcal**.

Taula 14- Atur absolut a desembre de 2019 i variació entre 2010 i 2019 per sexe i edat, Berguedà.

	Absoluts Homes desembre 2019	Absoluts Dones desembre 2019	% Variació Homes 2010 - 2019	% Variació Dones 2010 - 2019
Menors de 20 anys	17	9	-22,73%	-40,00%
De 20 a 24 anys	31	36	-61,73%	-50,68%
De 25 a 29 anys	68	66	-60,00%	-45,90%
De 30 a 34 anys	66	80	-66,50%	-49,69%
De 35 a 39 anys	65	116	-63,69%	-26,58%
De 40 a 44 anys	89	110	-47,95%	-20,29%
De 45 a 49 anys	78	91	-47,30%	-35,92%
De 50 a 54 anys	92	133	-45,24%	-27,72%
De 55 a 59 anys	102	204	-29,66%	-12,82%
Majors de 59 anys	129	207	37,23%	97,14%
TOTAL	**737**	**1.052**	**-46,40%**	**-20,90%**

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu

L'atur s'ha reduït en els darrers 10 anys, tal i com mostra la taula anterior, en tots els trams d'edat a excepció del majors de 59 anys, especialment en les dones, on l'atur gairebé es dobla. Una part es pot explicar per les estratègies familiars de suport en les cures, ja que moltes dones d'aquesta edat poden estar en disposició d'assumir les tasques de cura dels nets per alleugerir les càrregues econòmiques- vinculades a la contractació de serveis de cura- i facilitar la conciliació laboral dels seus fills/filles. Les dificultats d'incorporació al mercat de treball i les condicions en què es pot donar aquesta, desincentiven moltes dones grans que veuen el seu paper de suport familiar molt més productiu i necessari que no pas una incorporació precària al mercat de treball.

En termes generals, però, s'observa que la reducció de l'atur ha estat molt més accentuada en la població masculina (-46,4%) que no pas en la femenina (-20,9%), on la reducció ha estat de menys de la meitat, i s'ha centrat majoritàriament en els trams de població jove-madura (de 25 a 40 anys).

Gràfic 33- Atur per sexe i edat. Comparativa Berguedà - Catalunya. Percentatge sobre el total, desembre 2019.

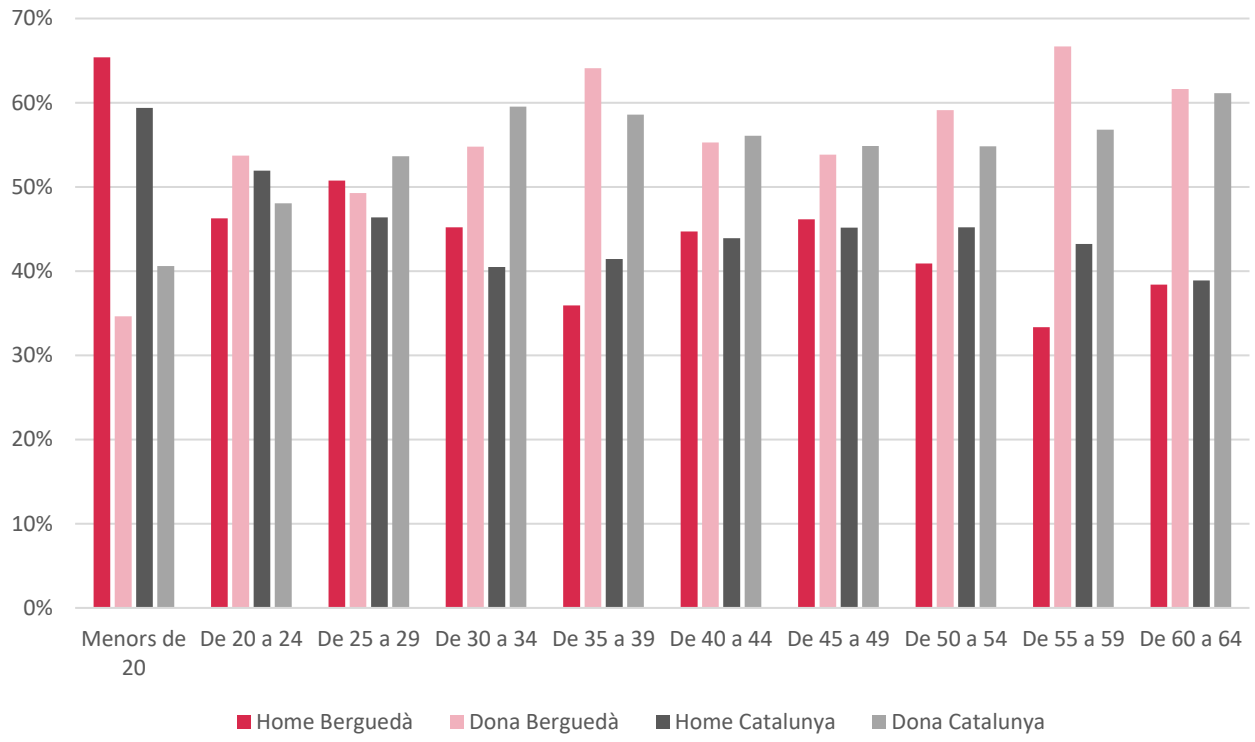

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona

Si es comparen les dades d'atur per edats i sexe generals de Catalunya amb les de la comarca, es veu que el comportament del Berguedà no és gaire divergent del conjunt català a excepció de la franja d'edat de 20 a 24 anys. En termes generals, el Berguedà segueix la mateixa tendència que Catalunya, amb **proporcions més altes d'atur en les dones en tots els trams d'edat a partir de 30 anys**. En aquestes franges d'edat, la proporció de dones en atur al Berguedà acostuma a ser més alta que al conjunt de Catalunya a excepció dels 60 als 64 anys, on està igualat. En el tram d'edat dels menors de 20 anys, el Berguedà, de la mateixa manera que Catalunya, té una proporció molt major d'homes en atur que dones. En la franja d'edat entre 20 i 24 anys, el Berguedà té, proporcionalment, més dones en atur que homes, a la inversa que el conjunt de Catalunya.

La gràfica següent mostra l'evolució de l'atur per gènere al Berguedà. Mostra la desigualtat en la que les dones han estat sempre més presents a l'atur. Els anys de crisi van comportar certa convergència, on el percentatge d'homes en atur era lleugerament superior al de les dones, per tornar a divergir després.

Gràfic 34- Evolució de l'atur al Berguedà per gènere. Percentatge sobre el total d'aturats.

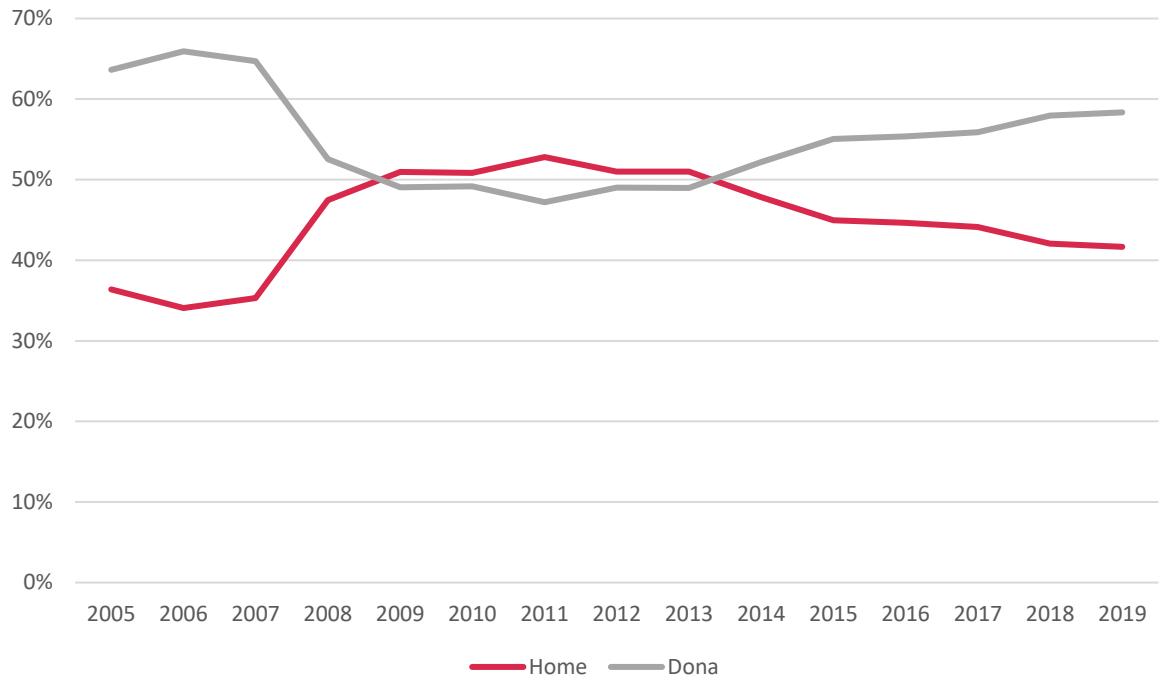

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu

Gràfica 7- Evolució de l'atur per trams d'edat al Berguedà. 2005-2019

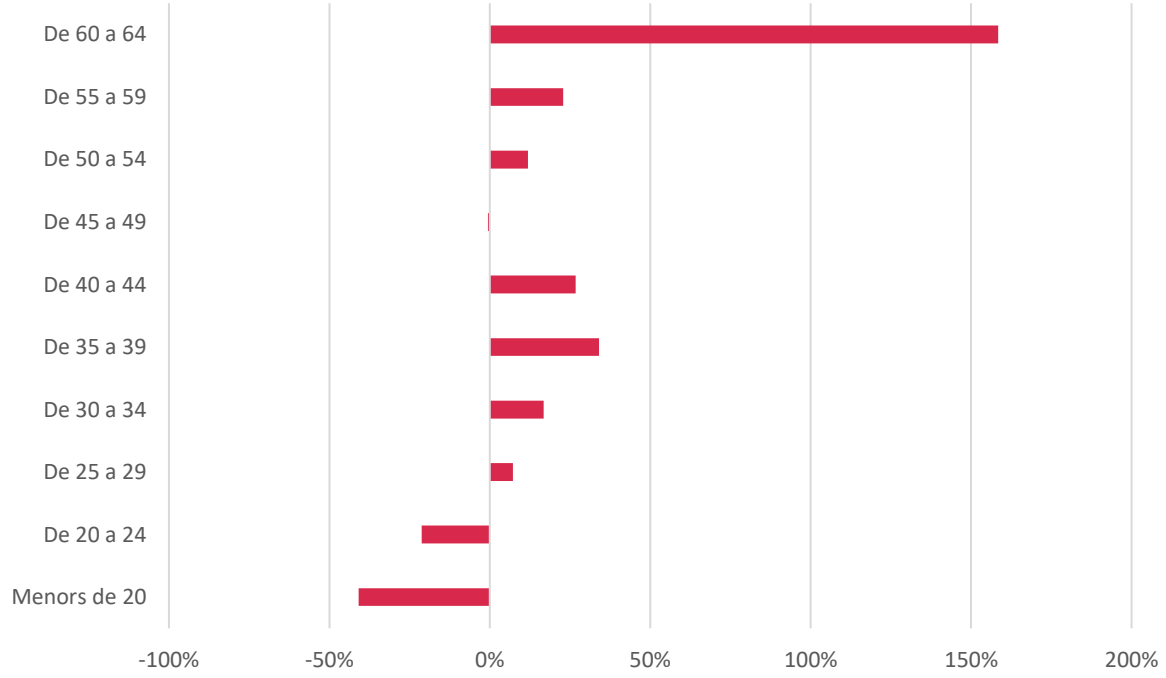

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu

Gràfica 8- Evolució de l'atur al Berguedà per grups d'edat. Percentatge sobre el total d'aturats

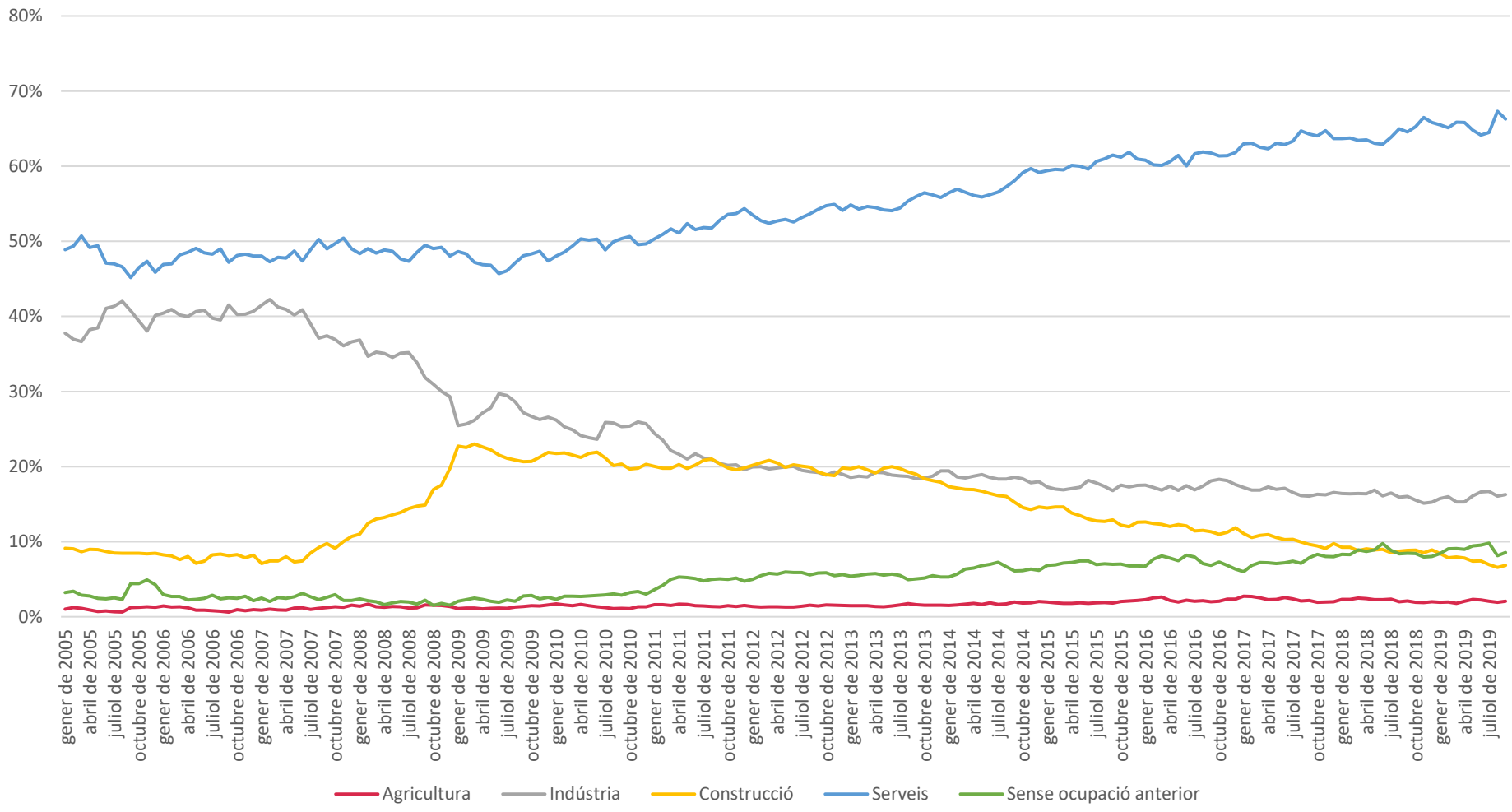

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu

Les dues gràfiques anteriors mostren com ha evolucionat l'atur del Berguedà en funció de l'edat de les persones aturades. La primera ens indica la variació de l'atur per diversos trams d'edat i cal destacar que l'atur ha crescut de forma proporcional a l'edat de les persones a excepció del grup d'edat entre els 45 a 49 anys, en que disminueix mínimament. El punt d'inflexió és als 25 anys: fins aquesta edat, l'atur entre 2005 i 2019 ha baixat, especialment en els menors de 20 anys. A partir dels 25 anys, l'atur creix en pràcticament tots els trams d'edat, sent els més grans, de 60 a 64 anys, on més ho ha fet.

La darrera de les variables sociodemogràfiques (els eixos de desigualtat definits en la part introductòria) és la procedència. Al Berguedà **el 18% del total de les aturades era estrangera** a desembre de 2019. Aquesta xifra puja fins el 21% en el cas del conjunt de Catalunya. Aquesta dada ens pot indicar quin gruix de persones poden presentar majors dificultats de reinserció al mercat de treball, ja que per norma general, les persones estrangeres tenen menors nivells formatius (estudis homologats que es puguin fer servir en una candidatura) i, en funció de la procedència, majors dificultats idiomàtiques.

En aquest sentit, professionals de diferents serveis i entitats coincideixen a diferenciar les dificultats que es troben les persones / famílies que arriben / viuen a la comarca sense conèixer prèviament ni català ni castellà -persones migrades del continent africà-, d'aquelles que es troben les persones / famílies que arriben d'altres països -en el cas de Llatinoamèrica- que sí que coneixen una de les dues llengües. Es percep que les persones adultes procedents de països africans necessiten, entre d'altres, una familiarització amb la informàtica i els ordinadors per a la realització de tràmits administratius (demandant d'ocupació, sol·licituds online...), coneixement de l'entorn i de la llengua. En canvi, es percep que les persones adultes provinents de països de Llatinoamèrica, tenen un altre tipus de necessitats, com l'homologació d'estudis, o la conciliació i cura de les criatures per poder treballar, etc. En aquest cas, es detecta que en nombroses ocasions, aquestes persones disposen de titulació per exercir oficis i professions molt demandades a la comarca, però davant la impossibilitat d'homologar els seus estudis, han de tornar a començar de nou.

Taula 15 Percentatge de persones en situació d'atur d'origen estranger i autòcton. Atur registrat a desembre de 2019.

	Berguedà	Catalunya
Autòctons	82,4%	79,3%
Estrangers	17,6%	20,7%

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu

Per analitzar la major o menor presència de diversos col·lectius de persones estrangeres a l'atur cal veure la relació entre la presència de certes procedències a la comarca i la seva representació en l'atur. Les dades disponibles, però, ens obliguen a agrupar per continents de procedència.

Gràfica 37- Comparativa atur i pes poblacional per continents d'origen, 2018

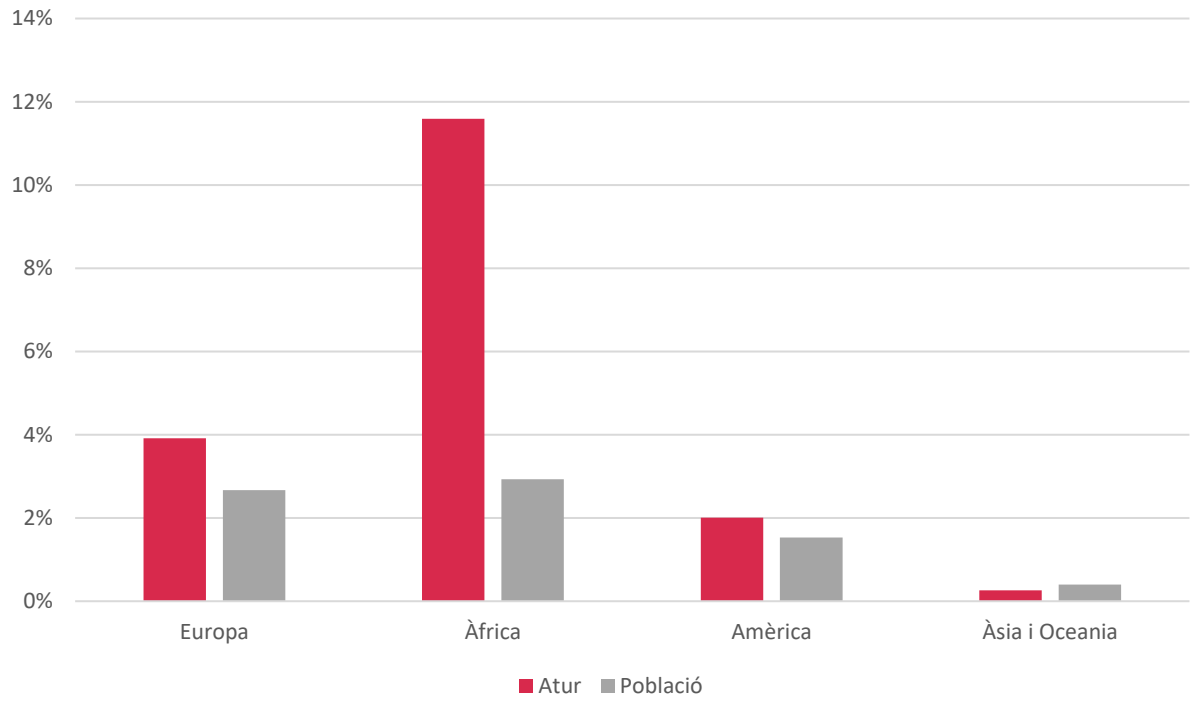

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu i Idescat

La gràfica anterior compara la presència de població per continents (sent "Europa" el recompte de la població del continent europeu no espanyola) i com es distribueix l'atur també per continents. En una distribució normal les barres estarien en una proporció similar. En aquest cas veiem que la població d'origen africà està sobrerepresentada en l'atur, és a dir, que hi ha més persones aturades del què tocaria pel seu pes poblacional. En concret, la gran presència de població d'origen africà a la comarca és del Magreb, tal i com es veu en la gràfica següent.

El major diferencial positiu és en la població d'origen asiàtic, que està molt menys representada en l'atur -registrat- que no pas les altres procedències. Cal remarcar que són dades d'atur registrat que poden amagar situacions d'atur efectives però que no emergeixen perquè no es fa ús dels serveis públics d'ocupació, posant de relleu circuits de suport alternatius i tancats.

Gràfica 38- Atur persones d'origen estranger per procedència. Comparativa Berguedà -Catalunya. Percentatge sobre el total, desembre 2019

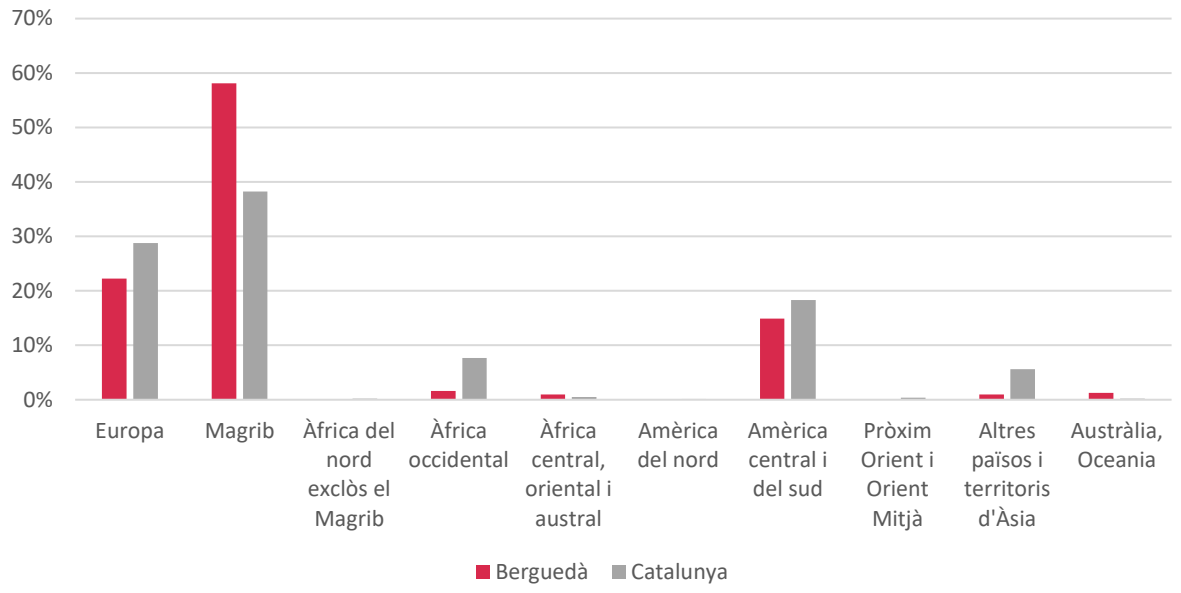

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu

La distribució de l'atur per procedència del Berguedà guarda una certa relació en la seva distribució amb la general de Catalunya, tot i que amb un sobrepès de la població magrebina sobre la resta. La població magrebina representa el 3,02% del total de la població catalana i el 8,2% del total dels aturats catalans. Al seu torn, la població magrebina del Berguedà representa el 3,2% de total i el 10,2% del total de població aturada. Certament hi ha una **sobrepresentació de la població magrebina del Berguedà a l'atur**, però els diferencials són escassos i no ens permeten afirmar discriminacions específiques a aquest col·lectiu.

Gràfica 1 Evolució de l'atur de persones d'origen estranger al Berguedà segons procedència. Percentatge sobre el total de persones en situació d'atur

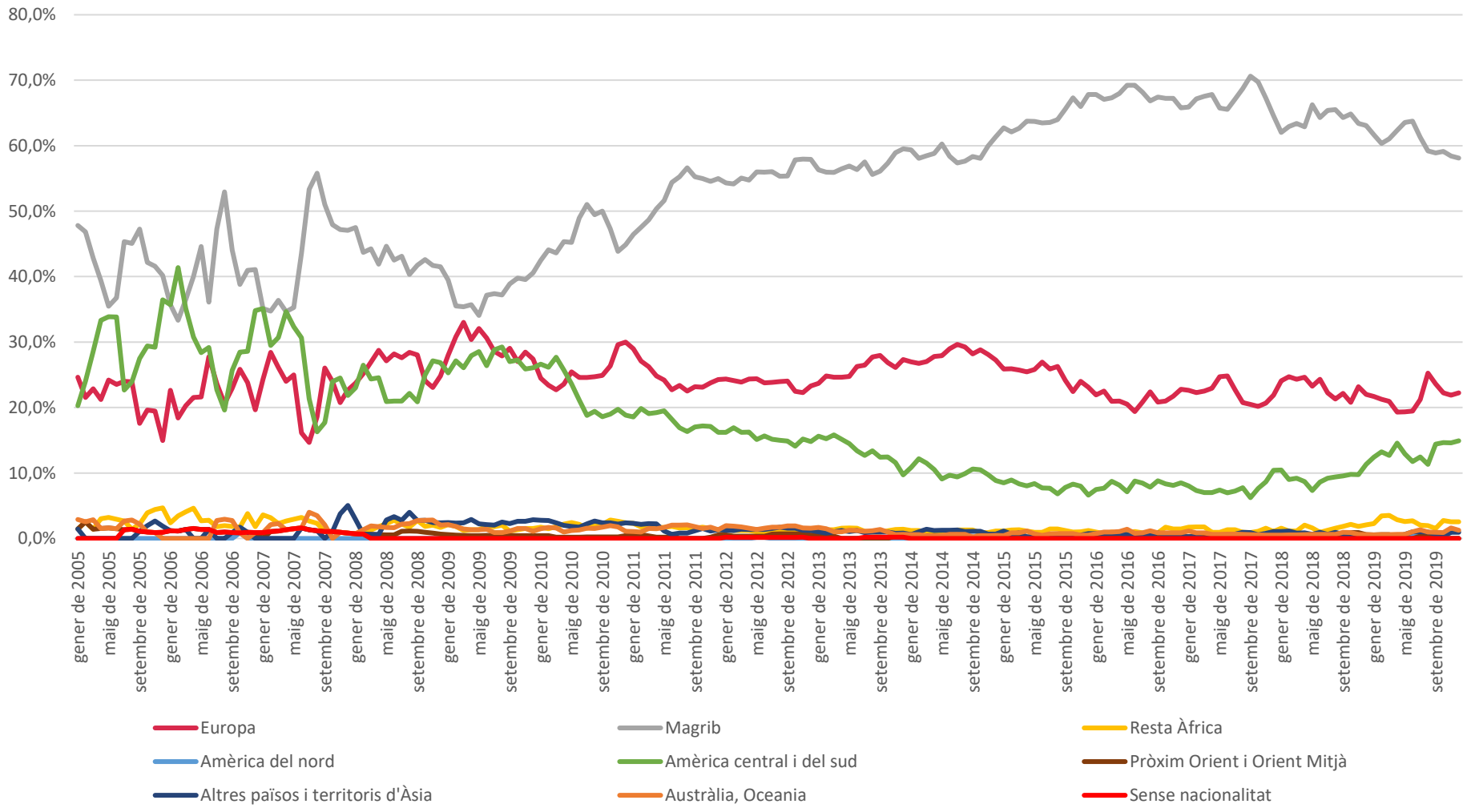

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu

De fet, la gràfica anterior indica que la població magrebina està sortint dels registres de l'atur en major mesura que cap altra procedència, encara que a un ritme més baix que l'augment de la població aturada des del 2010. De fet, la major part de les procedències es mantenen estables en els últims anys, especialment des del 2010, a excepció de la població magrebina, que comença a disminuir i de la població d'Amèrica central i del sud, que sembla que inicia un lleuger augment a l'alça.

Gràfica 2 Atur per nivell formatiu. Comparativa Berguedà – Catalunya. Percentatge sobre el total, desembre 2019.

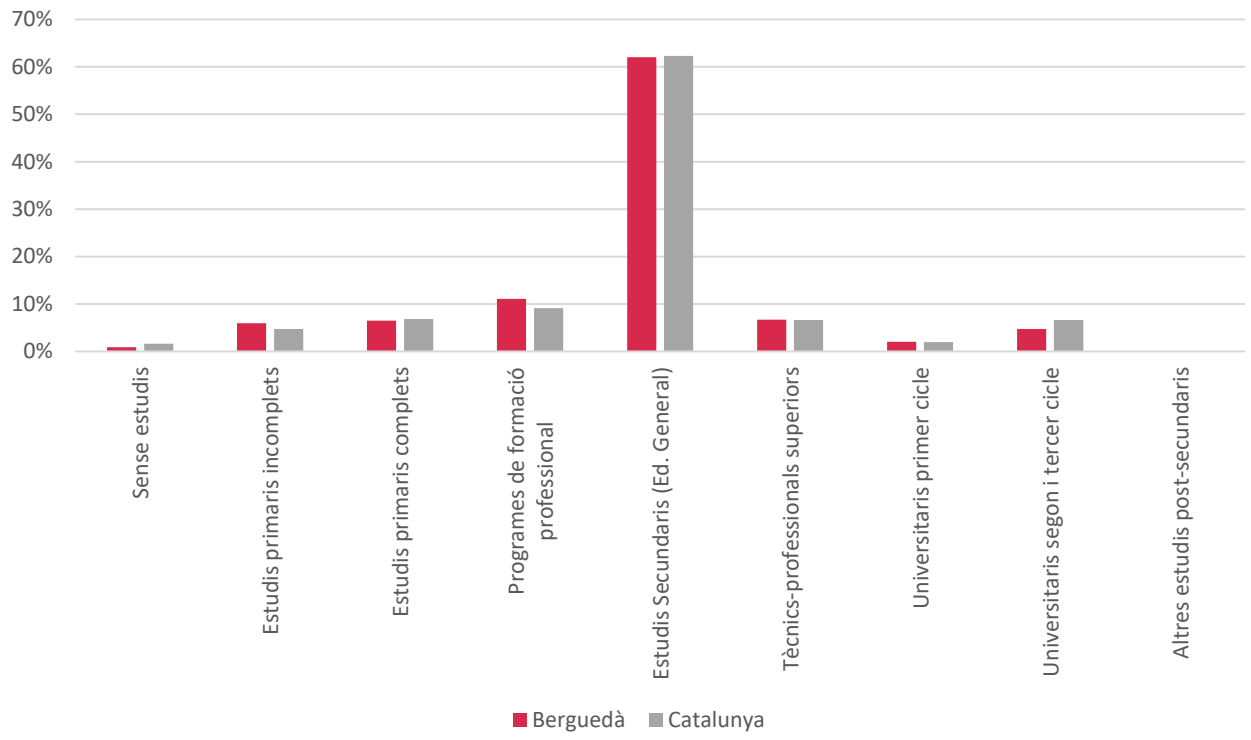

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu

Per nivell formatiu, la distribució de l'atur al Berguedà és força similar a la catalana. El gruix es troba, en la població amb estudis secundaris no especialitzats, que és el gran gruix de població catalana. Si comparem la distribució de la població total per nivells formatius (dades del cens 2011) de Catalunya i el Berguedà amb la distribució de l'atur per nivell formatiu, veiem que la relació és molt similar. Les persones amb estudis secundaris no especialitzats (ESO o Batxillerat) estan en major mesura a l'atur. En la resta de categories, els percentatges de persones aturades són molt menors i similars als del conjunt de Catalunya. Això posa de relleu que els estudis secundaris especialitzats o els universitaris són una "protecció" contra l'atur.

Gràfica 41- Evolució de l'atur al Berguedà per nivell formatiu. Percentatge sobre el total d'aturats.

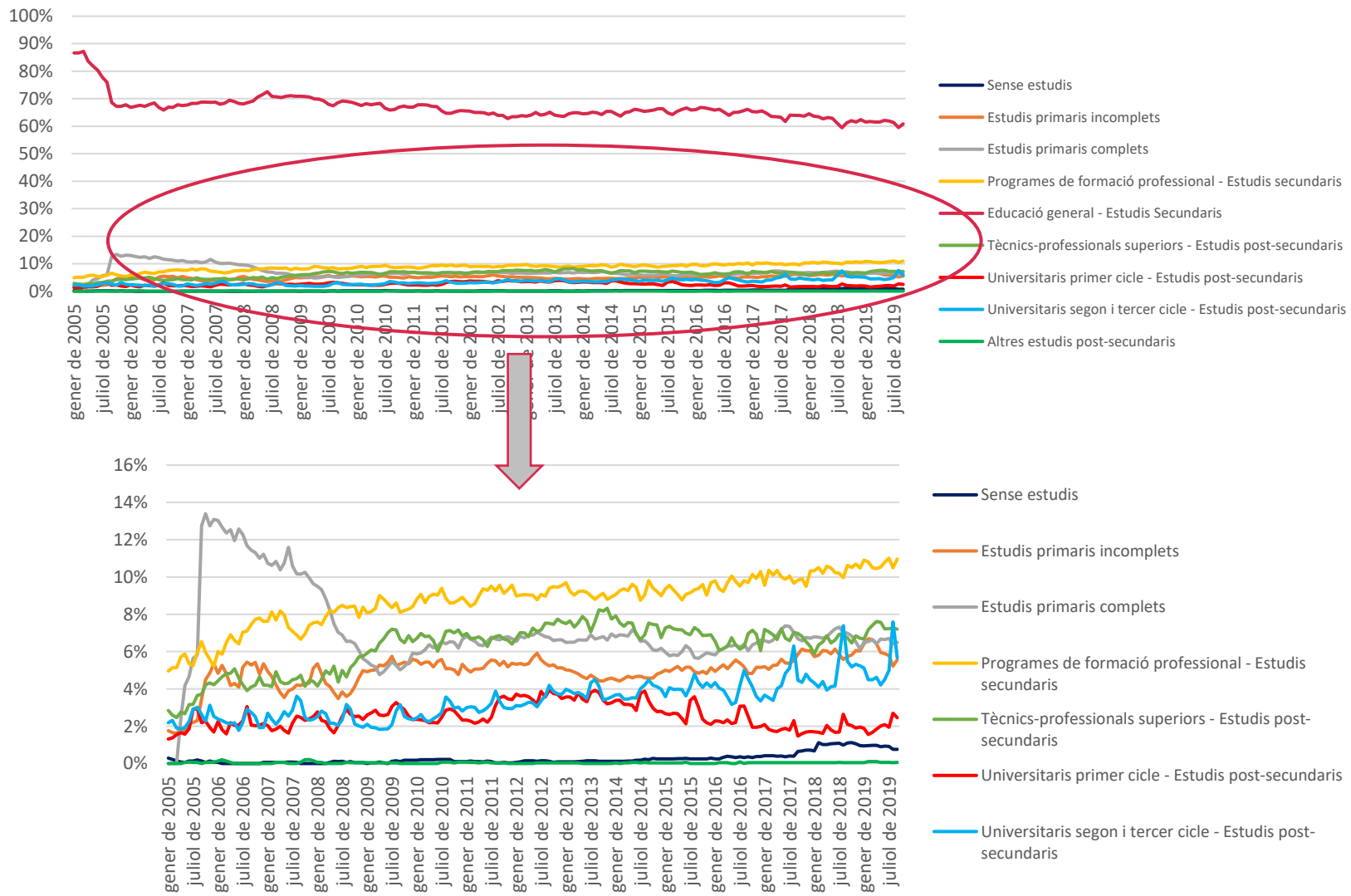

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu

Tot i això, la gràfica anterior mostra una tendència que contradiu les afirmacions anteriors. El nivell d'estudis es relaciona amb menors nivells d'atur en termes generals, però les tendències que s'observen són diferents. El grup que més ha baixat el nivell d'atur ha estat el col·lectiu de persones amb estudis primaris complerts, que a partir de 2008 experimenta una gran baixada en el nivell d'atur tot i experimentar una petita pujada el 2011. També és representatiu l'augment dels nivells d'atur en els estudis universitaris, de primer i segon cicle, que tenen un comportament paral·lel i cíclic important amb puntes d'atur recurrents els mesos d'octubre. A partir de 2013, però, les persones aturades amb estudis universitaris de segon cicle experimenten un augment d'aturats/des mentre que els aturats/des universitaris/àries de primer cicle disminueixen. El col·lectiu de persones sense estudis també ha augmentat a partir de 2017 els aturats/des, amb un percentatge, però, encara per sota de l'1%. També destaquen les persones amb estudis tècnics i professionals superiors, amb una taxa d'atur gairebé nul·la.

Gràfica 42- Atur per sector. Comparativa Berguedà – Catalunya i comparativa de pes total dels sectors. Percentatge sobre el total, desembre 2019

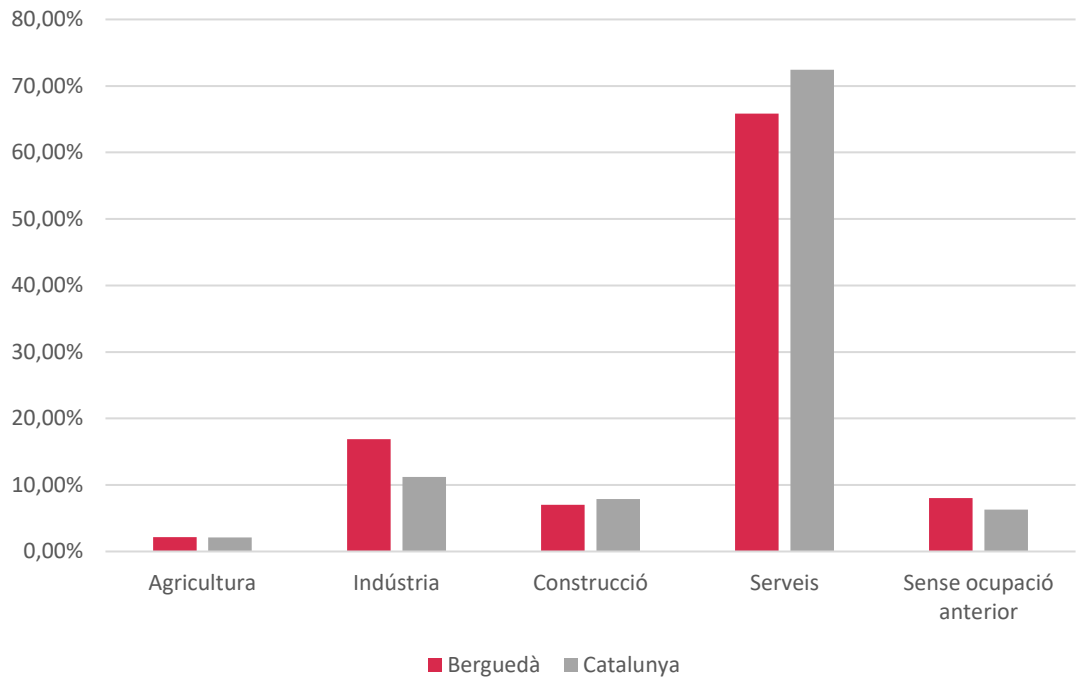

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu

L'anàlisi per sectors mostra com l'agricultura i els serveis presenten uns nivells d'atur d'acord al seu pes sobre el mercat de treball. En canvi, la indústria i els serveis presenten comportaments diferents: el sector industrial té uns nivells d'atur inferiors al que li pertocaria, mentre que la construcció és a l'inrevés. La gràfica següent posa de relleu aquesta relació entre els sectors serveis i industrial.

Gràfic 43- Evolució de l'atur al Berguedà per sectors. Percentatge sobre el total d'aturats

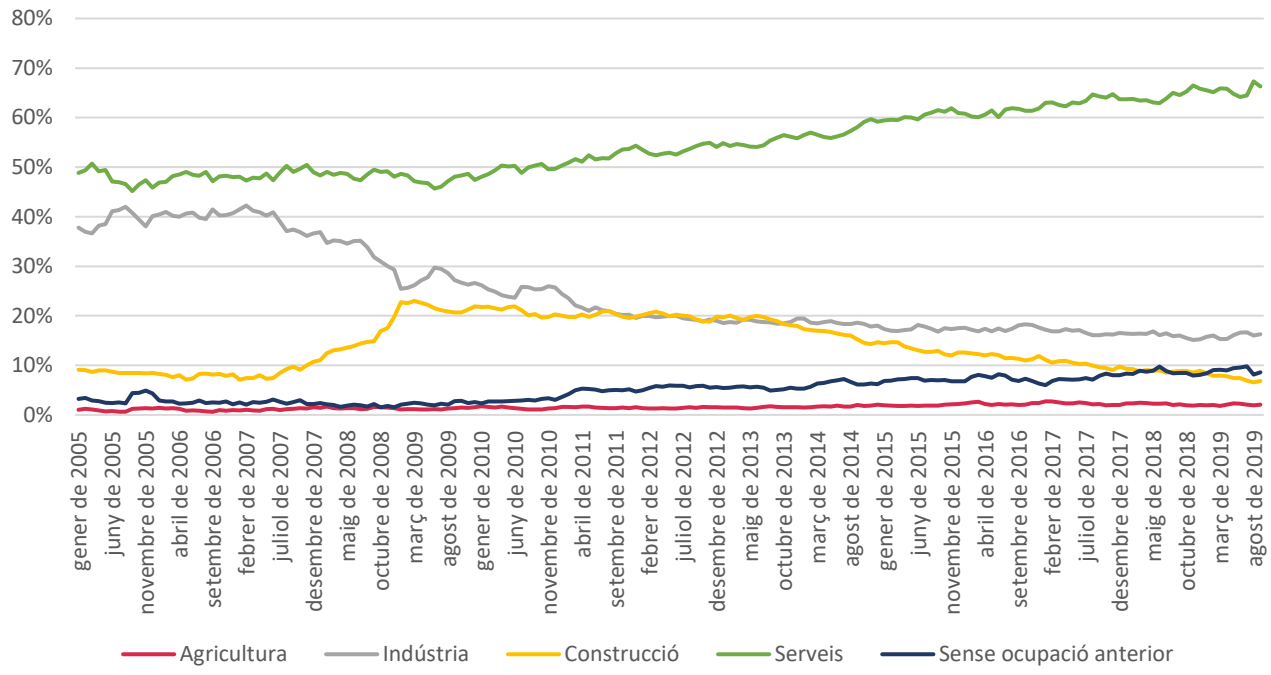

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu

Aquesta gràfica també posa de relleu com les persones sense ocupació anterior, que majoritàriament són joves que s'incorporen al mercat de treball i nouvinguts/des, tenen una tendència a l'alça en el nombre de persones aturades, arribant a superar els aturats/des en el sector de la construcció; cosa que manifesta les dificultats per accedir al món del treball per aquests col·lectius.

Taula 16- Evolució de l'atur al Berguedà per sectors. Gener 2010 - desembre 2019

Sector	Variació 2010-2019
Agricultura	5,41%
Indústria	-53,68%
Construcció	-79,17%
Serveis	15,13%
Sense ocupació anterior	84,62%

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu

La variació per sectors en els darrers deu anys posa de relleu que l'agricultura i serveis són on ha crescut l'atur. La construcció, malgrat tot, ha davallat en persones aturades. Això pot ser per un creixement de l'ocupació o bé per una qüestió de registre de dades on aturades de la construcció fan una demanda ocupacional en altres sectors i, per tant, surten del grup d'aturats en el sector de la construcció.

Gràfic 44- Atur per durada. Comparativa Berguedà - Catalunya. Percentatge sobre el total, desembre de 2019

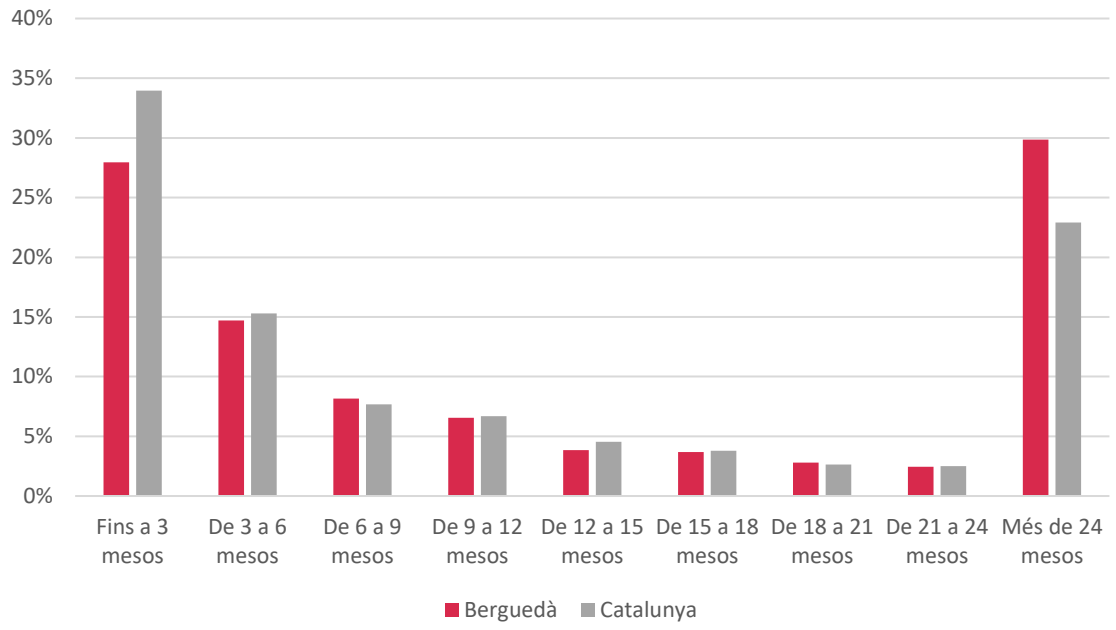

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu

Gràfica 45- Evolució de l'atur de llarga durada al Berguedà per durada. Percentatge sobre el total d'aturats.

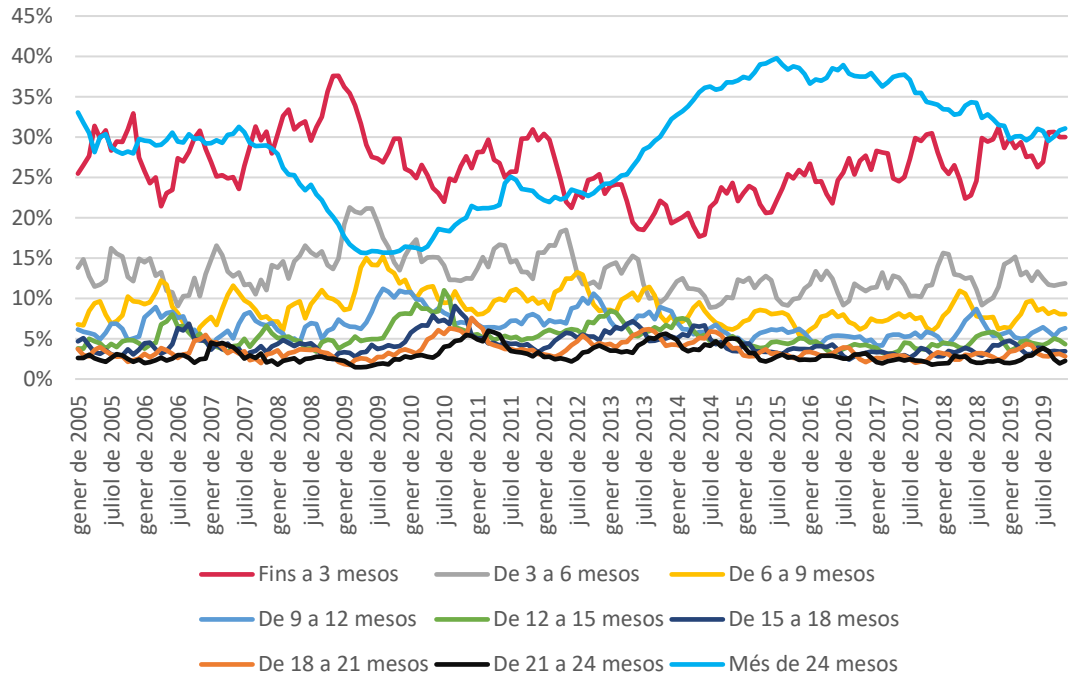

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori del Treball i Model Productiu

Les dues gràfiques anteriors ens mostren com es comporta la durada de l'atur. En termes generals, es segueix la tendència del conjunt de Catalunya. Ara bé, les situacions d'atur de llarga durada són lleugerament més

freqüents que no pas les de molt curta durada, tendència inversa al conjunt de Catalunya, on hi ha més rotació al mercat de treball i, per tant, més persones en estades a l'atur freqüents però curtes. Aquest atur fluctuant afecta a les persones al no poder estabilitzar situacions laborals que permetin fer projectes vitals a mitjà-llarg termini. Així mateix veiem que l'atur de llarga durada (més de 24 mesos) és molt present també al Berguedà - la situació més present- i més que en conjunt de Catalunya. Aquest atur de llarga durada va davallar molt es primers anys de la crisi, per tornar a repuntar en els darrers anys; possiblement s'hi pugui atribuir l'impacte de polítiques ocupacionals en aquest sentit.

Taula 17 Persones beneficiàries de prestació per desocupació per tipus i municipi. Valors absoluts i evolució 2009-2019.

Municipi	Nivell contributiu 2019	Nivell contributiu 2009	Variació % 2009-2019	Nivell assistencial (subsidis) 2019	Nivell assistencial (subsidi) 2009	Variació % 2009-2019	Renda activa 2019	Renda activa 2009	Variació% 2009-2019	Variació atur 2009-2019
Avià	25	68	-63,2%	22	40	-45,0%	4	nd	nd	2,64%
Bagà	28	69	-59,4%	34	56	-39,3%	nd	nd	nd	4,44%
Berga	242	699	-65,4%	243	486	-50,0%	35	16	118,8%	1,80%
Borredà	4	18	-77,8%	8	11	-27,3%	nd	nd	nd	2,44%
Capolat	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	0,00%
Casserres	26	46	-43,5%	22	30	-26,7%	nd	nd	nd	4,24%
Castell de l'Areny	nd	3	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	2,50%
Castellar de n'Hug	nd	5	nd	4	3	33,3%	nd	nd	nd	-3,84%
Castellar del Riu	3	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	0,00%
Cercs	21	45	-53,3%	22	17	29,4%	nd	nd	nd	-1,21%
Espunyola	3	3	0,0%	nd	nd	nd	nd	nd	nd	0,00%
Fígols	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	2,19%
Gironella	72	165	-56,4%	64	124	-48,4%	5	nd	nd	-19,08%
Gisclareny	4	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	1,82%
Guardiola Berguedà	8	27	-70,4%	23	23	0,0%	nd	3	nd	2,33%
Montclar	3	nd	nd	nd	3	nd	nd	nd	nd	1,79%
Montmajor	6	8	-25,0%	nd	5	nd	nd	nd	nd	0,98%
Nou de Berguedà	nd	4	nd	nd	3	nd	nd	nd	nd	0,83%
Olvan	9	23	-60,9%	12	24	-50,0%	nd	nd	nd	-1,42%
Pobla de Lillet	13	28	-53,6%	20	20	0,0%	nd	nd	nd	1,30%
Puig-reig	60	150	-60,0%	53	92	-42,4%	nd	nd	nd	-9,50%
Quar	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	-0,21%
Sagàs	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	3,02%
Saldes	nd	11	nd	nd	9	nd	nd	nd	nd	0,00%
Sant Jaume de Frontanyà	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	-1,10%
Sant Julià Cerdanyola	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	3,76%
Santa Maria de Merlès	5	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	4,07%
Vallcebre	nd	4	nd	nd	6	nd	nd	nd	nd	-0,20%
Vilada	5	22	-77,3%	6	16	-62,5%	nd	nd	nd	-1,68%
Viver i Serrateix	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	3,15%

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona

Gràfic 46- Diferencial entre persones en situació d'atur i persones beneficiàries de prestació per desocupació, 2019.

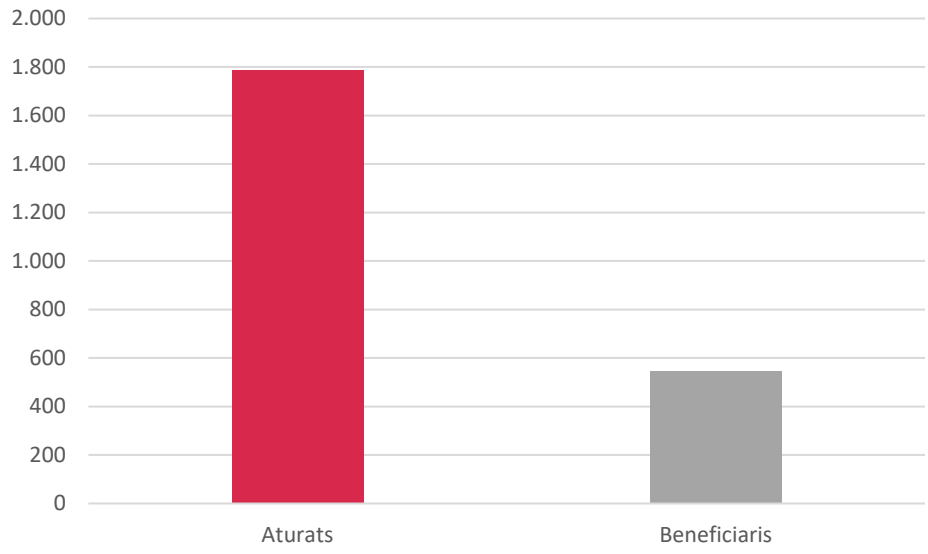

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona

Tant la taula com la gràfica anterior posen de manifest el decalatge entre població aturada i cobertura de les prestacions de desocupació. Segons les dades de 2018, **hi ha 1.244 persones aturades a la comarca que no reben cap prestació per desocupació**. En termes econòmics per les llars, això té importants afectacions.

La taula ens mostra poques dades, però cal destacar l'augment de la Renda Activa (només dades de Berga), ja que és la darrera prestació per desocupació abans d'esgotar tot suport econòmic per la desocupació. Cal destacar, mirant la darrer columna de la taula anterior, que el nivell de variació de l'atur és positiva en termes generals -ha pujat en la majoria de municipis- mentre que les prestacions han anat davallant generant aquest decalatge que dóna com a resultat que 1.244 persones aturades no tinguin cap suport econòmic institucional .

- **Desigualtats de gènere** en clau laboral
- **Fugida de la comarca** de persones amb **alta qualificació** en cerca d'oportunitats
- **Dificultats d'accés a una feina** per a persones migrades, LGTBI+, trastorn mental, diversitat funcional o en situació administrativa incomplerta.
- Baixa **sensibilització social de les empreses** per conèixer la realitat de col·lectius vulnerables.
- **Diversitat d'agents d'intermediació laboral** amb dèbil coordinació entre ells que pot generar confusió entre la població
- **Transport públic insuficient** que afecta les possibilitats d'inserció
- Deficient **xarxa de cobertura mòbil i d'internet** d'alta velocitat

ÀMBIT RESIDENCIAL I TERRITORI

L'àmbit residencial és un dels més rellevants al veure's clarament afectat per les ruptures en altres àmbits d'exclusió social, a banda de les dinàmiques macroeconòmiques actuals que han convertit l'habitatge en un bé d'especulació augmentant-ne els preus de forma molt marcada. No en va, és una de les principals problemàtiques identificades pels diversos actors de la comarca. L'habitatge, doncs, es veu afectat per les situacions d'atur que acaben impactant en les rendes i, aquestes, a la capacitat de les llars de fer front als pagaments de les quotes hipotecàries o els lloguers. Si aquests problemes econòmics persisteixen i no permeten afrontar els pagaments de l'habitatge, es poden generar situacions d'endeutament i/o desnonament; al seu torn, això genera problemàtiques associades com les ocupacions -esmentades per professionals del territori en la part qualitativa. Així mateix, vinculat a l'habitatge hi ha tota la problemàtica relacionada amb la pobresa energètica. Des d'una mirada dels itineraris d'inclusió, l'accés a un habitatge digne esdevé una condició indispensable des d'on començar el treball amb altres àmbits (el *Housing First* és un enfocament de treball amb persones sense llar, amb molt d'èxit, que implica que el primer que cal fer per treballar la inclusió és proporcionar un habitatge digne i, després, plantejar altres processos de treball).

En aquest àmbit també hi tenen lloc els aspectes vinculats a l'espai públic (insuficiència, inadequació, inseguretat) i les problemàtiques derivades que poden afectar a la convivència i la cohesió social.

En una comarca com el Berguedà, les qüestions territorials també prenen espacial rellevància. La ruralitat i les dificultats associades en termes de mobilitat i accés als serveis són una constant en totes les valoracions de tipus qualitatiu que es fan de la vulnerabilitat a la comarca.

El mercat de lloguer i ajudes a l'habitatge

Arrel de la crisi immobiliària de la passada dècada, el mercat de lloguer va emergir com una alternativa raonable al protagonisme del règim de propietat. La major flexibilitat del règim de lloguer d'adaptar-se a les possibilitats econòmiques de les llars va fer que moltes optessin per aquest règim d'accés a l'habitatge per sobre de les rigideses de la compra. Els primers anys de la crisi el mercat de lloguer presentava preus elevats per la inèrcia de la bombolla, però aquests van baixar posteriorment. Actualment el preu del mercat de lloguer torna a pujar de manera inconnexa amb els salaris i les rendes de les llars, cosa que fa que per a moltes famílies aquesta sigui una opció d'accés a l'habitatge que presenta dificultats.

Gràfica 47- Evolució del preu mitjà mensual del lloguer. 2005-2018

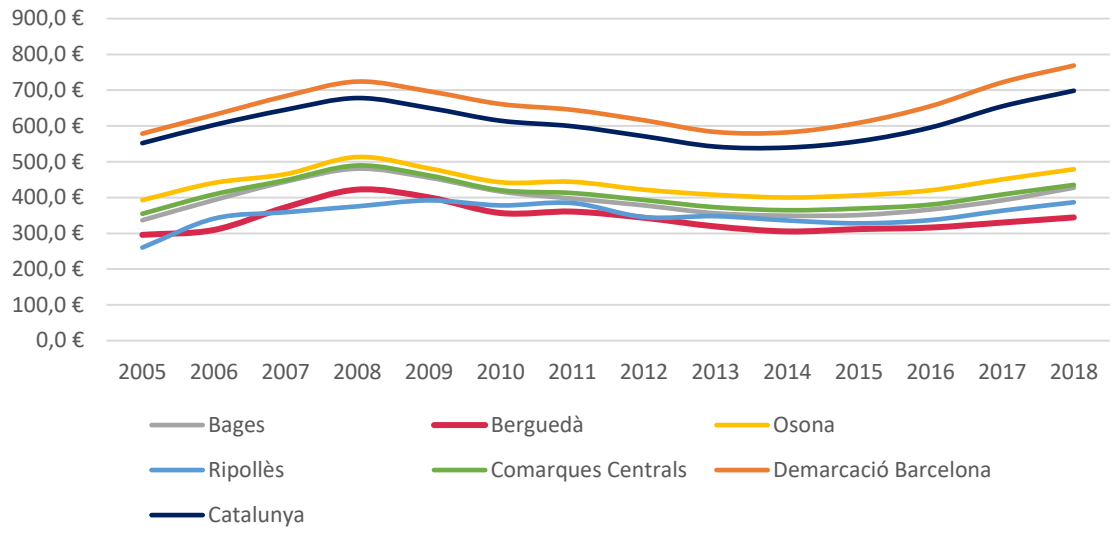

Font: Elaboració pròpia a partir de Servei d'Estudis i Documentació d'Habitatge

La gràfica anterior mostra com l'evolució del mercat de lloguer al Berguedà ha estat paral·lela a la de les Comarques Centrals i, en la seva tendència, igual que la resta d'àmbits territorials analitzats a excepció del Ripollès: el punt més alt a 2008 per baixar fins el 2014 quan torna a remuntar. En els casos dels preus generals de Catalunya i la demarcació, els preus de 2018 han arribat a ser més alts que els de 2008, segurament empesos per la dinàmica de Barcelona ciutat i la seva àrea metropolitana. En aquest sentit, professionals presents en espais generats per a l'elaboració de la diagnosi, troben necessària una regulació dels preus del lloguer. Respecte els preus mitjans de lloguer de 2008, només el Barcelonès (11,07%), el Garraf (5%), Gironès (1,41%), el Maresme (2,5%), el Ripollès (35), el Vallès Occidental (0,5) i el Vallès Oriental (1,52%) han augmentat a 2018.

Les dades agregades de renda i preus dels lloguers indiquen que la renda ha augmentat més que no pas els preus de lloguer. El perill d'extreure conclusions d'aquestes dades és que amaguen les situacions de desigualtat existents, ja que els indicadors de renda només aporten una visió de conjunt de la comarca i no permeten filar més prim per observar com aquesta renda es distribueix de forma desigual entres les diverses llars. La realitat apuntada des de la comarca és que hi ha moltes llars amb problemàtiques per accedir l'habitatge. Com mostren les dades presentades anteriorment dels propis serveis socials, les ajudes d'urgència per allotjament i subministraments han augmentat en nombre en els darrers anys, davant la dificultat de fer front a un lloguer amb uns ingressos cada cop més precaris.

Mapa 11- Cost mitjà mensual del lloguer 3T 2019

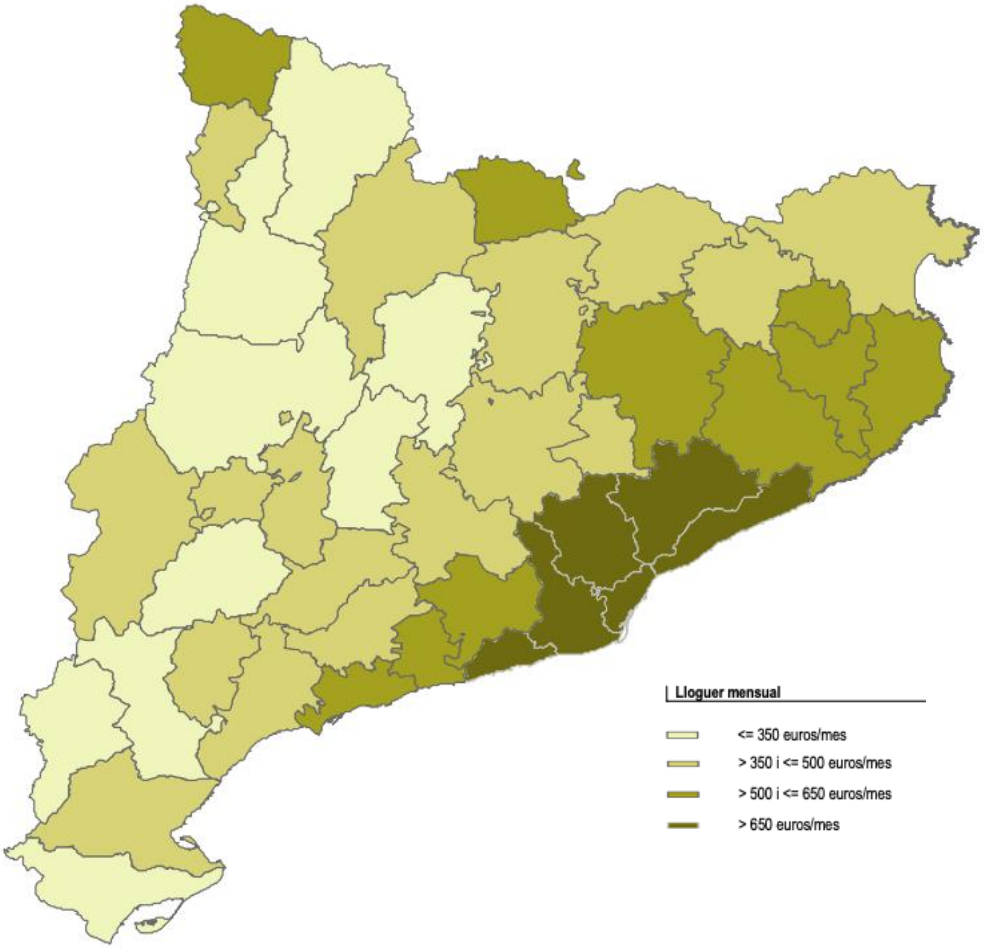

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Atles del mercat de lloguer de Catalunya

La figura anterior permet veure com es distribueixen els preus del lloguer a Catalunya, observant-se clarament com l'àrea metropolitana de Barcelona (AMB) és el territori amb els lloguers més elevats del país. El Berguedà es situa, com les altres comarques de la segona línia de la Demarcació de Barcelona, en uns preus baixos, entre 350 i 500€ al mes, fet que propicia que població expulsada de les comarques de l'AMB pels elevats preus de l'habitatge s'hi emplacin, especialment en aquells municipis amb millors comunicacions.

Les dades d'ajudes al lloguer que ofereix el Departament d'Habitatge mostren que l'increment a la comarca del Berguedà ha estat significatiu en els darrers anys.

Gràfica 48- Evolució de les ajudes al pagament de lloguer al Berguedà. 2012-2018

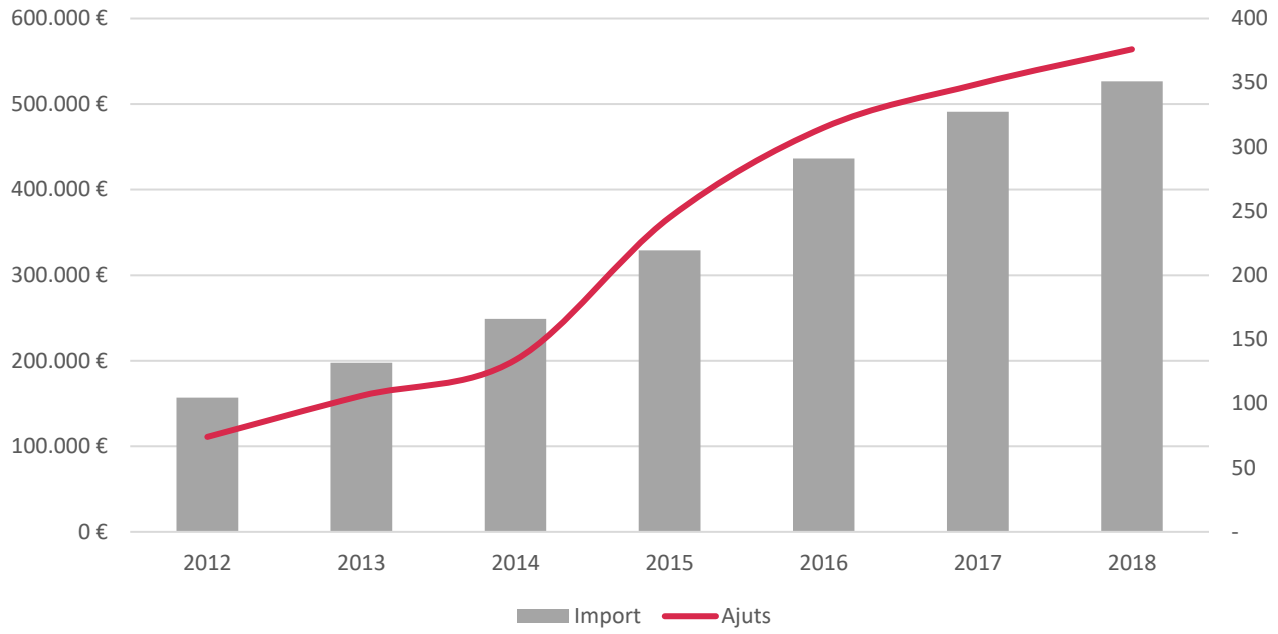

Font: Elaboració pròpia a partir del Departament d'Habitatge de Catalunya

El **nombre d'ajudes a la comarca s'ha multiplicat per 5 entre 2012 i 2018**, mentre que l'import total de les ajudes s'ha multiplicat per 3,4 en el mateix període. La **cobertura és major però amb imports menors**: al 2012 cada ajuda corresponia (de mitjana) a 2.121€, mentre que a 2018 cada ajuda corresponia a 1.400€. Les últimes dades disponibles per al 2019 per part de l'Oficina Comarcal d'habitatge registren **263 sol·licituds d'ajut al lloguer.** D'aquestes, aproximadament **el 50% es van denegar** al·legant motius de concurrència competitiva i reducció de la partida pressupostària disponible respecte altres anys.

Les dades de les **persones inscrites al registre de sol·licitants d'habitatges amb protecció oficial** mostra increment en el conjunt de la comarca, ja que entre 2012 i 2018 les persones inscrites al registre s'han multiplicat per 1,6, passant de 91 persones al 2012 a 153 a 2018. No tots els municipis de la comarca tenen persones inscrites en aquest registre, la gran majoria es localitzen a Berga (126), a Gironella (9), Olvan (6) i Guardiola de Berguedà (3) com els municipis amb major nombre de persones inscrites tot i que en un nombre molt baix.

Pel que fa als habitatges llogats a través de la mediació de **borses d'habitatge de lloguer social**, les dades disponibles mostren que la borsa de lloguer del Berguedà està estancada des de fa uns anys en el seguiment de 10 contractes de lloguer. Malgrat s'apunta que és un recurs que rep nombroses demandes d'habitatge per part de veïnes i veïns de la comarca, la percepció generalitzada és que és un **servei poc conegut, poc emprat - sobretot per la part de persones propietàries- i amb un estancament de la mobilització de pisos a llogar.**

Respecte el **parc d'habitatges de lloguer**, professionals de diferents serveis i organitzacions posen de relleu l'existència de **pocs habitatges** en el mercat de lloguer i **dificultats per trobar-ne en alguns municipis**. Una de les possibles causes que s'apunten en aquest sentit és la reticència d'algunes persones propietàries a llogar el

seu pis, en concret, en llogar-lo per a tot l'any. Es detecta en alguns municipis petits que hi ha gent que no es pot quedar a viure per falta d'habitatge i ha de marxar a altres municipis. També es percep que bona part de la **gent jove es voldria a quedar a viure a la comarca**, però es troba amb una manca de recursos per accedir a un habitatge o per rehabilitar habitatges envellits en els quals poder viure-hi. Des de l'àmbit professional també es denuncia que algunes persones propietàries prefereixen llogar el seu pis els caps de setmana com a habitatge turístic, que aporta més benefici econòmic. En relació a aquest **lloguer estacional**, es detecta la necessitat de regular l'increment de pisos turístics ja que es considera que va en detriment del desenvolupament de la comarca.

Segons les dades aportades en l'informe "L'estat de l'habitatge a la comarca del Berguedà. 2018. Fase Inicial", el Consell Comarcal del Berguedà va detectar el 2018 **197 casos de problemàtiques relacionades amb l'habitatge**, 76 de les quals estaves relacionades amb habitatges deficients. Aquest informe també exposa que el Servei d'Intermediació en Deutes de l'Habitatge (SIDH), havia gestionat 24 expedients el 2017 enfront dels 46 el 2014. Les últimes dades disponibles registren 6 expedients tramitats el 2019, igual que l'any 2018.

El Consell Comarcal disposa d'un **servei de mediació en els casos de risc de pèrdua de l'habitatge habitual per deute hipotecari o de lloguer (SIDH/Ofideute)** que està impulsat a través d'un conveni entre el Consell Comarcal i la Diputació de Barcelona, amb la col·laboració de la Generalitat i el Col·legi d'Advocats. El SIDH inclou un servei d'orientació jurídica que és des d'on es fa orientació i suport en els casos de risc de pèrdua d'habitatge. També s'atenen processos de desnonaments amb l'objectiu de guanyar temps i que la persona/família pugui buscar un nou habitatge.

Aquest mateix informe determina que la comarca disposa de suficient habitatge nou ja que **detecta a Berga 142 habitatges nous i no venuts i 440 a tota la comarca**. També descriu com els preus mitjans de l'habitatge de compra estan començant a repuntar després de la forta pujada que van patir a causa de la bombolla immobiliària, amb pic de preus el 2008, i una brusca **baixada fins a la meitat** del preu el 2014-2016. En el cas del lloguer, detecta un increment desigual dels preus mitjans, que van assolir un preu mínim el 2014. La distribució del preu del lloguer al Berguedà ve determinada, entre altres factors, pel caràcter dels municipis, els municipis turístics acostumen a tenir preus de lloguer més alts.

Mapa 12- Antiguitat del parc construït. Cens de 2011

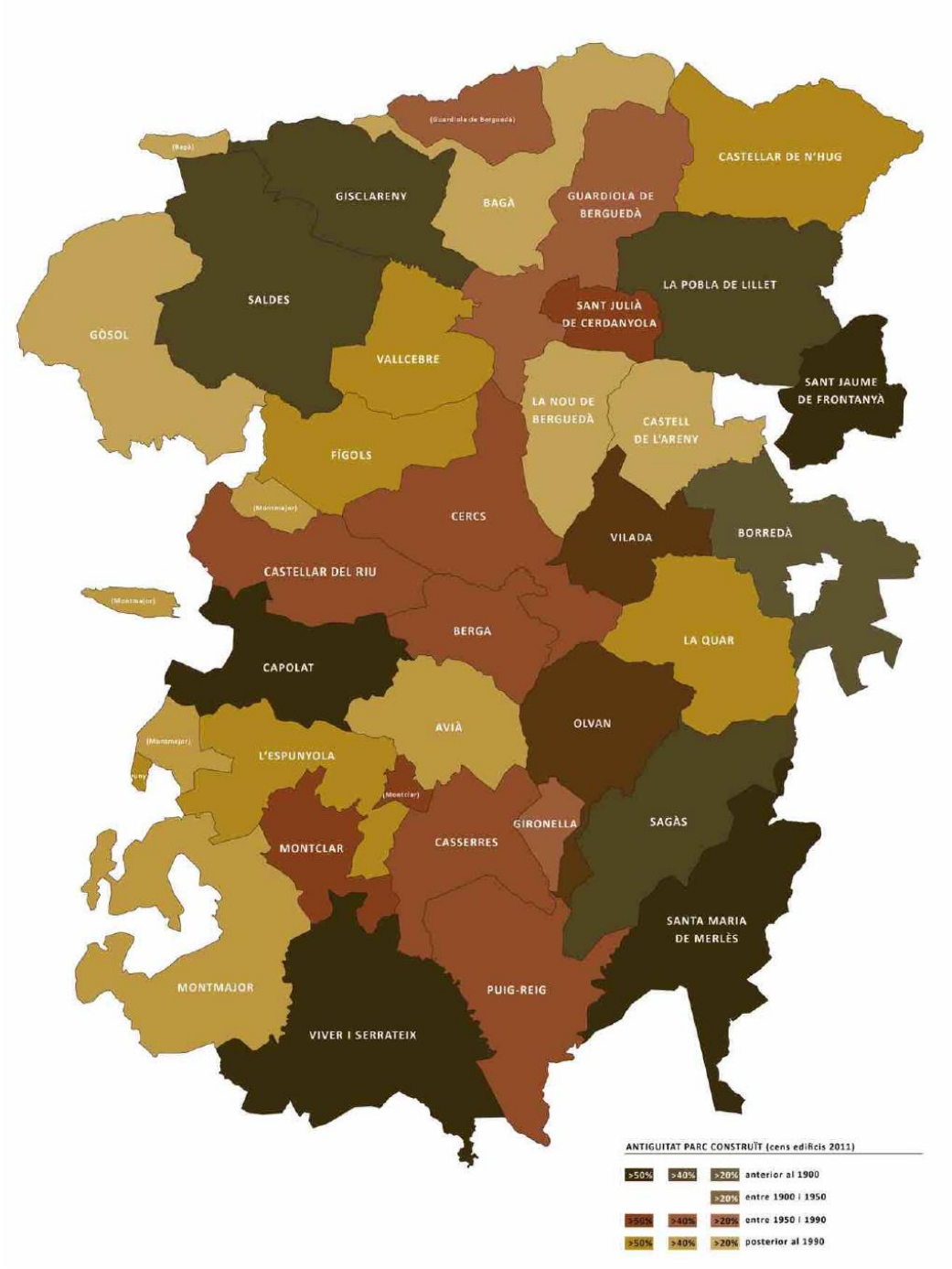

Font: L'Estat de l'habitatge a la comarca del Berguedà.

També és rellevant destacar que l'informe determina que **el parc d'habitatges del Berguedà és envellit**, per sobre de la mitjana catalana. En general, els municipis de caràcter més agrari, a la banda sud de la comarca, tenen edificis més antics. En canvi, els municipis amb una major activitat minera van experimentar una elevada activitat constructiva entre els anys 40 i 60 del segle passat. Per una altra banda, els municipis de caràcter turístic tenen aquest pic constructiu entre el 2002 i el 2011. En relació amb l'envelliment del parc d'habitatges, en els municipis amb l'habitatge més disseminat és on s'acostumen a trobar més mancances a causa que les

construccions hi són antigues i no han estat rehabilitades. En aquest sentit, les dades es reforcen amb la percepció de serveis i entitats que posen de relleu el deteriorament del parc d'habitatge públic, sobretot en el cas d'alguns barris, fins al punt de deixar de ser una opció. Es detecten molts habitatges en desús, per exemple, a les colònies industrials, al casc antic de Gironella, també a alguna zona de Puig-reig, cada vegada més desocupats i deteriorats. Sovint, l'envelliment del parc d'habitatge es relaciona amb la poca accessibilitat i amb l'abandó dels nuclis històrics; l'espai públic i equipaments amb barreres arquitectòniques, sumat a la manca d'ascensors, són condicionants que sovint agreugen l'aïllament de persones grans, sobretot al casc antic, a municipis petits i a habitatges sense ascensor. De fet, les dades mostren que en un 91% del parc d'habitatges es detecten problemes d'accessibilitat, dada preocupant en una comarca on es dóna de manera clara un envelliment de la població. Per exemple, s'estima que entre un 60% i un 90% dels edificis amb habitatges en 4rta planta no disposen d'ascensor.

En aquest sentit, es troben a faltar mesures per incentivar la rehabilitació d'habitatges en desús per mobilitzar-los i posar-los a disposició de la borsa d'habitatge.

Mapa 13- Estat del parc construït: Deficient, dolent, ruïnós. Cens de 2011.

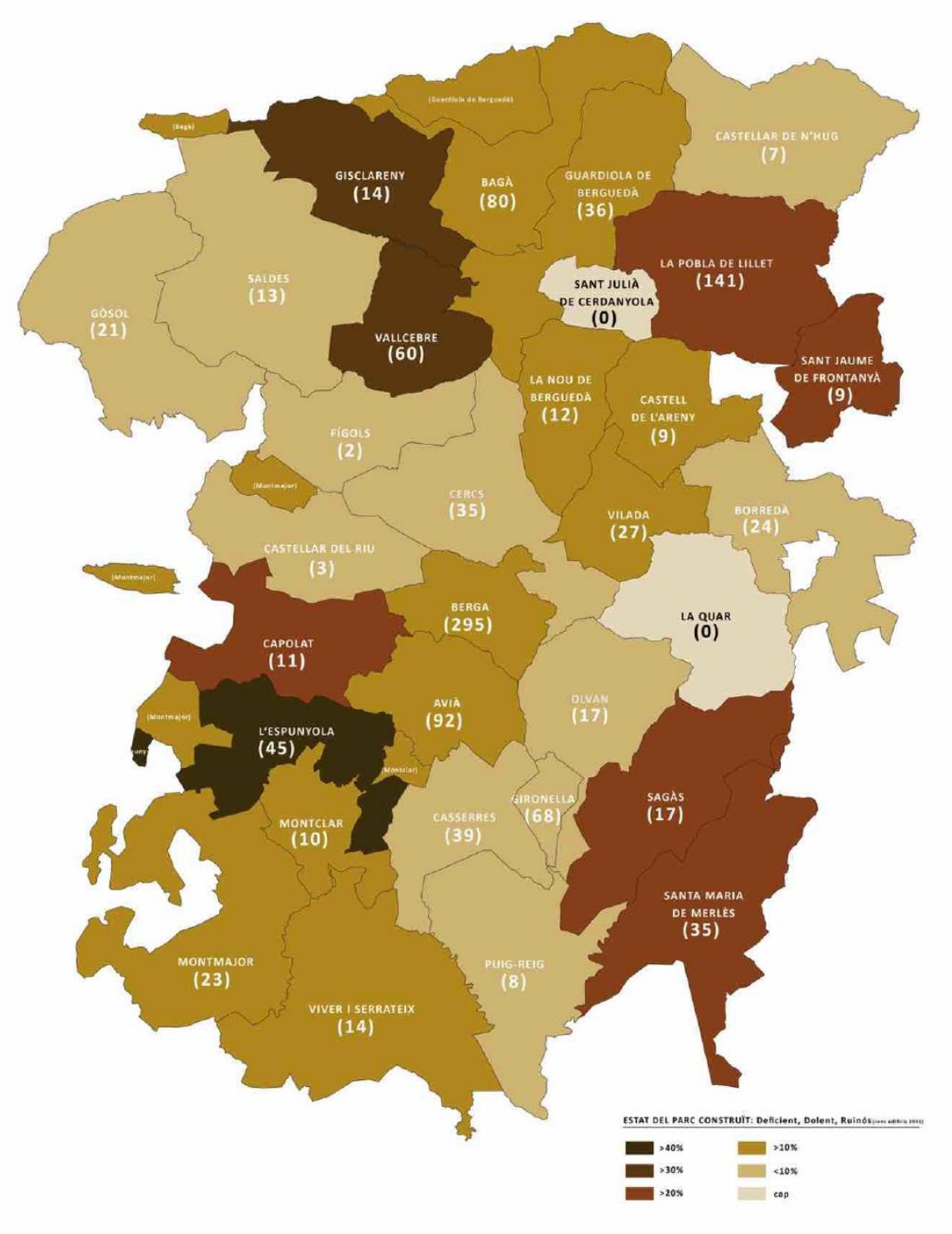

Font: L'Estat de l'habitatge a la comarca del Berguedà.

Subministraments

L'actual model de definició del preu de l'energia fa que resulti molt complicat extraure estadístiques que permetin determinar un preu de l'energia. Tot i això es poden establir mitjanes dels costos hora a hora del mercat elèctric. La gràfica següent mostra els preus mitjans de compra d'electricitat i són preus sense impostos.

Gràfica 50- Evolució preus energia elèctrica €/kWh amb impostos inclosos

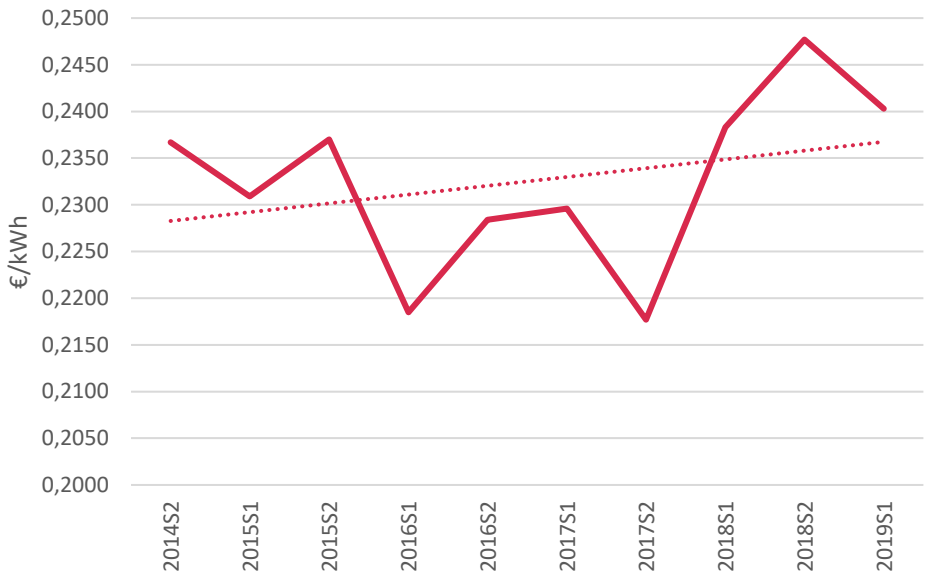

Font: Elaboració pròpia a partir de dades Eurostat

El preu de l'energia elèctrica ha pujat en els darrers 5 anys de forma clara, seguint la tendència creixent en els anys de crisi. Aquest darrer any 2019 el preu mitjà ha davallat respecte el preu que va marcar el 2018. Tot i això, el 1r semestre de 2019 els consumidors de l'estat espanyol van pagar l'energia elèctrica més cara (sense impostos) de tota la UE després de Bèlgica i Irlanda.

Més enllà d'aquests preus i les seves oscil·lacions, resulta rellevant poder fer una mirada a les dades del Panel de Hogares de la Comisión Nacional de Mercados i Competencia, on es pregunta, entre altres temes, sobre aspectes vinculats als subministraments energètics. Les dades que es mostren tot seguit no poden ser representatives només de la situació del Berguedà, ja que el Panel és representatiu a nivell estatal, però pot donar una orientació de l'estat de les llars respecte els subministraments.

La majoria de llars, al 2019, tenen una combinació de gas i electricitat (39,4% electricitat i gas natural i el 23,2% electricitat i butà), tot i així, el 61% de les llars tenen cuines de vitroceràmica o inducció. Allò rellevant és que el **77% de les llars no coneixen el mercat regulat**, xifra que pujava fins el 80% fa 3 anys. En el cas del gas, el desconeixement del mercat regulat és del 74% de les llars. A la pregunta de en quin mercat (lliure o regulat) les persones tenen contractada l'electricitat, el **64% no ho saben** (per un 69% en el cas del gas) **i un 8% afirmen estar al mercat regulat** (per un 7% en el cas del gas). El **35% de les llars no saben quina tarifa tenen contractada**, tot i que fa 5 anys aquesta xifra era del 45%.

Respecte a la tarificació per hores, **el 62% de les llars afirmen no tenir en compte els diversos preus de l'electricitat en les diferents hores del dia**, per tant, no empren cap estratègia per adaptar els seus consums als diferents preus al llarg del dia (per altra banda, aquestes estratègies són complicades en llars amb obligacions laborals i/o familiars). Des del 2015, aquest percentatge de llars que no tenen en compte els diversos preus al llarg del dia no ha variat, cosa que indica que el sistema de tarificació horària no ha generat cap canvi d'hàbits en les persones consumidores.

Per contra, el 65% de les llars enquestades afirmen conèixer el Bo Social i els requisits per accedir-hi, xifra que contrasta amb el poc coneixement general del sector de l'electricitat i el gas.

Per acabar, destacar que el 32% de les llars que tenen gas i electricitat amb el mateix proveïdor afirmen haver-ho fet així a causa d'una oferta de la comercialitzadora. Això implica no tenir els subministraments en el mercat regulat i acabar pagant un preu més car pels subministraments un cop acabada l'oferta promocional.

La pobresa energètica a la comarca

Des dels Serveis Socials del Consell Comarcal s'ha fet una anàlisi específica de la problemàtica de la pobresa energètica atesa al 2018. Tot seguit en presentem els principals resultats. Cal apuntar que les dades són extretes dels informes de vulnerabilitat que s'elaboren a petició de les companyies abans d'iniciar un procés de tall per impagament (d'acord a la Llei 24/2015). Per tant, les dades següents només fan referència aquelles llars que acrediten els supòsits[12] de vulnerabilitat marcats per la Llei 24/2015 i que han patit algun impagament en els subministraments que hagi motivat l'activació del procediment.

Per zones dels Equips Bàsics de Serveis Socials, les principals dades són les següents:

Taula 18- Dades de suport a consumidors/res en situació de vulnerabilitat per Zona dels EBAS. 2018

	Import electricitat	Import gas	Import aigua	Import combinada	Imort total	% consumidors vulnerbales / total de zona
Zona 1	153,00 €	819,89 €	81,35 €	- €	1.054,24 €	0,43%
Zona 2	506,91 €	127,98 €	- €	- €	634,89 €	0,20%
Zona 3	6.666,96 €	2.012,93 €	1.002,51 €	138,28 €	9.876,98 €	1%
Zona 4	2.168,32 €	199,16 €	841,63 €	- €	3.212,32 €	1,60%
Zona 5	1.874,06 €	- €	624,69 €	- €	2.498,74 €	1,90%
Zona 6	4.721,50 €	2.151,84 €	83,57 €	- €	6.963,87 €	1%
Zona 7	2.352,22 €	168,02 €	1.244,37 €	1.475,39 €	5.250,50 €	2,00%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Consell Comarcal

12

- Els ingressos de la unitat familiar de la llar no supera els límits establerts a l'article 5.101
- A la llar hi viu alguna persona afectada per dependència energètica, és a dir, que necessita màquines assistides per a sobreviure, segons l'article 5.13
- Els ingressos de la unitat familiar són superiors als límits establerts a l'article 5.10
- No es pot acreditar la situació de risc d'exclusió residencial de la persona perquè es desconeixen les seves dades.

Les xifres totals són de **29.491€** destinat a ajuts de subministraments l'any 2018, repartits en **127 ajuts** amb una cobertura de **390 persones, 131 (un 30%) de les quals menors de 16 anys** . Aquest import es distribueix, percentualment, de la següent manera: 51% electricitat, 24% gas natural, 20% aigua i un 5% en factures combinades de gas i electricitat. L'informe posa de relleu que la major incidència de pobresa energètica es detecta a les zones més poblades: Berga, Gironella i Puig-reig.

Cal destacar que les dades de la Taula 25 només recullen les llars a les quals s'ha fet un informe de vulnerabilitat després d'una demanda de les companyies, per tant podria haver-hi altres situacions de vulnerabilitat energètica no detectades. Per exemple, no recull les situacions d'endarreriment en el pagament, ni tampoc aquelles situacions d'autocontenció que podrien passar desapercebudes pels serveis socials. En aquest sentit, professionals presents als espais qualitatius de diagnosi, tot i valorar les millores de la llei, segueixen detectant una manca de recursos per afrontar el pagament de subministraments. A més cal destacar un fenomen de les zones rurals vinculat a la pobresa energètica i, sobretot, entre les persones grans: moltes persones grans que viuen en masies o cases velles de poble viuen en **condicions de salubritat insuficients** si es mira **des de l'òptica de la humitat i la temperatura**, tot i que aquestes persones no ho visquin de forma problemàtica perquè "sempre ha estat així". Detectar aquests casos o l'**autocontenci**ó és un dels reptes que comparteixen tots els ens locals en la seva lluita contra la pobresa energètica.

Habitatges buits

Les problemàtiques d'accés a l'habitatge al Berguedà, i a altres indrets, han de conviure amb una realitat rellevant com és l'existència d'habitatges buits als pobles i ciutats. Els nombre d'habitatge buits són importants a tot arreu, però no hi ha informació actualitzada i contrastada al respecte. En resum, no hi ha un coneixement veraç i actualitzat sobre aquesta realitat pel que fa al Berguedà.

Les dades existents més actualitzades a les que hem pogut accedir són relatives al Cens de 2011 i a un estudi de l'Agència Catalana d'Habitatge de 2013.

Pel que fa a les dades de 2011 del Cens, les hem recollit en la gràfica següent:

Gràfica 51- Habitatges buits i buits sobre el total. 2011

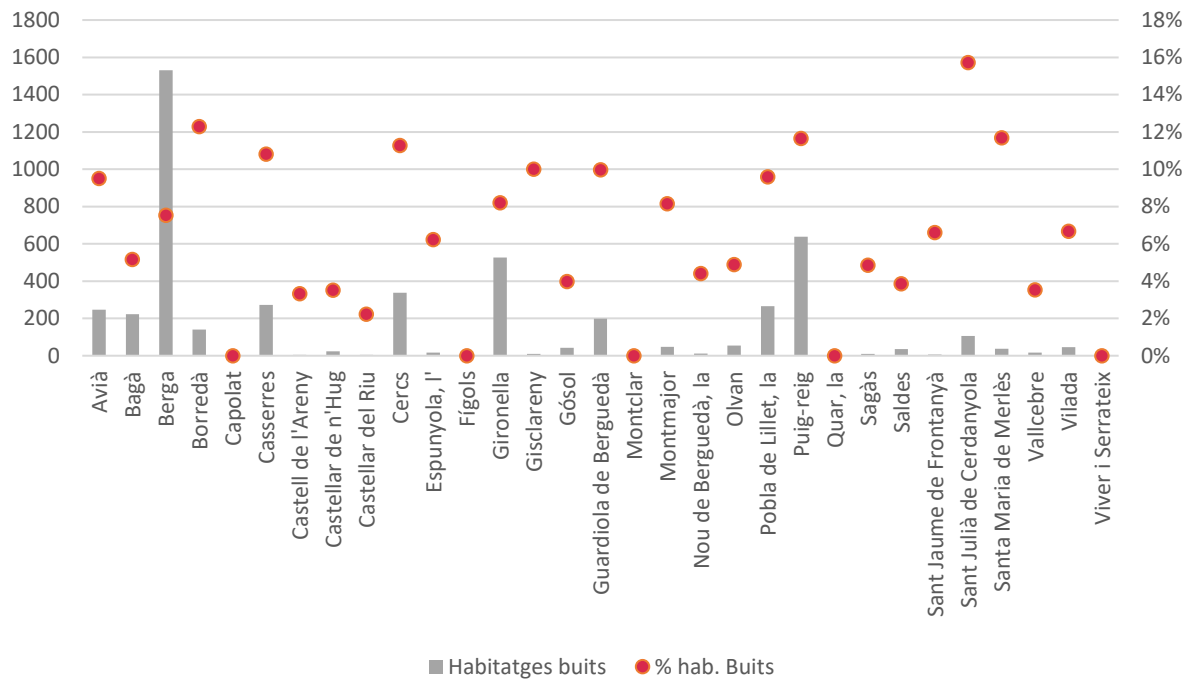

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Cens 2011

La gràfica anterior mostra com al 2011 hi havia un **nombre important d'habitatges buits** especialment a Berga però també a Puig-reig i Gironella. La proporció d'aquests habitatges buits sobre el total mostra com Sant Julià de Cerdanyola és el municipi amb una major proporció d'habitatges buits, seguit de Borredà. La suma de tots els habitatges buits de la comarca era segons el Cens de 2011 de 4.905.

Per la seva banda, l'Estudi sobre els estocs d'habitatges a Catalunya: Habitatges registrats sense vendre, inscrits als Registres de la Propietat i Mercantils de Catalunya de l'Agència Catalana de l'Habitatge aporta les següents dades: al Berguedà hi havia 440 habitatges d'obra nova sense vendre a 2013.

Aquesta realitat és pot observar en la seva distribució per comarques:

Mapa 14-- Estoc d'habitatges per comarques. 2013

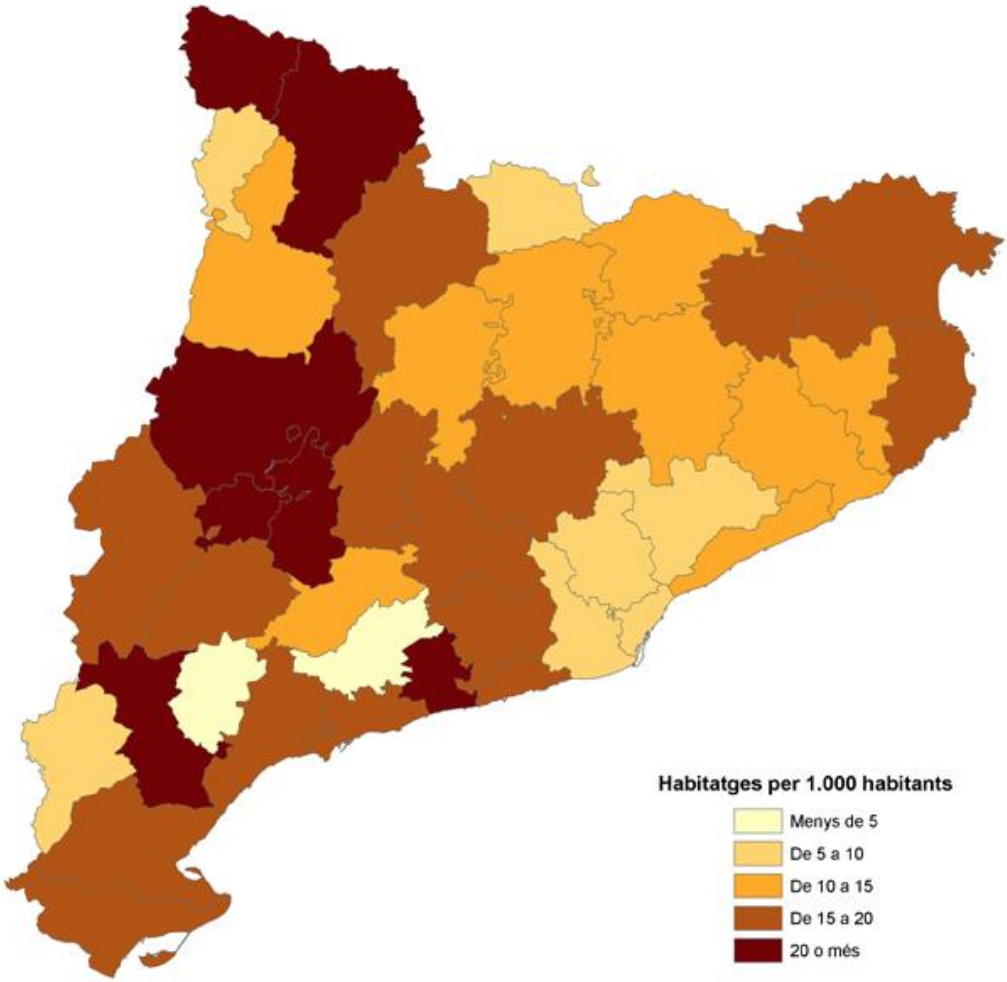

Font: l'Estudi sobre els estocs d'habitatges a Catalunya, 2013

El Berguedà es troba en la banda mitjana de les comarques catalanes amb un major nombre d'estocs de pisos per vendre.

Les dues fonts de dades mostren un desajust important, ja que una es basa en el Cens i l'altra en els habitatges d'obra nova en el mercat. Les dues fonts de dades combinades indiquen que al 2013 hi havia, aproximadament, **uns 4.465 habitatges buits fora el mercat**. D'aquest llistat caldria restar-hi els que estan en oferta de lloguer i aquells que es troben en una situació d'habitabilitat insuficient (en situació catalogada de "mal estat" i "ruïnós" n'eren 442 segons el Cens de 2011) per conèixer el potencial d'habitatges que podrien ser mobilitzats per posar al mercat de compravenda o de lloguer a través de la Borsa d'Habitatge de la comarca. Amb aquesta resta teòrica, obtindríem aquells habitatges buits fora del mercat de lloguer i de compra i que estan en condicions de ser habitades (en bon estat).

No obstant, a banda de conèixer el número potencial d'habitatges disponibles -que a nivell professional es considera que no és suficient- i, encara que el preu del lloguer i de compra sigui més baix que a altres territoris -en comparació sobretot amb l'àrea metropolitana- des dels serveis i entitats es fa èmfasi en les **dificultats**

d'accés, es troben a faltar **recursos per facilitar l'accés a l'habitatge**, **sobretot en el cas d'alguns col·lectius** concrets, com poden ser: joves migrats sols -que, en conseqüència, un cop fora dels centres de referència, han d'optar per l'ocupació o dependre de l'activació de recursos d'urgències-, persones grans que necessiten habitatges adaptats i accessibles, persones amb dificultats de mobilitat, persones -especialment dones- que es troben en una situació administrativa incomplerta, etc. També es detecten casos de persones que faciliten l'empadronament als seus domicilis a canvi de diners -la gent s'hi empadrona per realitzar tràmits d'arrelament familiar- i habitatges sobreocupats.

Tanmateix, com ja es va esmentar en els indicadors de context, s'apunten unes dinàmiques específiques pel que fa a la distribució de la població arreu de la comarca. D'una banda, es detecta un **despoblament de zones rurals**, des de les quals els i les joves marxen a la zona metropolitana a la recerca de millors oportunitats laborals i experiències. De l'altra, la **concentració de persones vulnerables a algunes zones i barris** -de Berga i de les colònies- on d'altres no hi volen anar a viure. En aquest sentit, s'observa que al municipi de Berga hi ha determinades zones on viu població més vulnerable, com el barri Santa Eulàlia. Coincideix amb zones on es van construir els primers pisos de protecció oficial per allotjar la població migrada als anys 60 d'altres territoris de l'Estat i, posteriorment, s'han anat quedant els familiars descendents. També es correspon a zones on part dels habitatges s'han llogat a persones migrades. Tradicionalment ha costat que els veïns i veïnes que ja vivien a Berga volguessin anar allà a viure. Segons es comenta, aquesta tendència respon a dinàmiques de relació del territori.

Per últim, **la manca d'habitatge a preu accessible, està expulsant moltes persones de les zones urbanes cap a la comarca**, sobretot en cas de col·lectius vulnerables que acostumen a venir de manera obligada bàsicament per aquesta raó, segons s'apunta des de la mesa d'emergències de la comarca. Aquest segon fenomen provoca l'**arribada de famílies sense xarxa social** ni altres recursos, però, alhora, pot esdevenir una oportunitat si s'aconsegueix reconvertir la comarca en terra de qualitat de vida, d'entorn natural, que promogui les noves tecnologies a zones rurals i colònies, que atregui famílies joves amb projectes que hi vulguin venir a viure.

El transport a la comarca

Com s'ha comentat als àmbits anteriors, la mobilitat és un element transversal a tenir en compte. Des del punt de vista professional es destaca la **poca presència de transport públic a la comarca** i el **dèficit de comunicació a municipis i barris aïllats i envellits**. Des d'algun sector del teixit associatiu també es detecta una manca d'infraestructures com carreteres.

El Consell Comarcal ha elaborat una avaluació del sistema de **Transport a Demanda** (TaD), que a partir del 2018 dóna servei a tota la comarca, amb un increment del doble de persones usuàries. Els resultats d'una enquesta telefònica a les persones usuàries posa de relleu la bona valoració del servei: allò més ben valorat és el servei que fan els taxistes, seguit del preu i, l'element menys valorat són els horaris, tot i que la valoració és positiva en tots els casos. No obstant això, des d'entitats i professionals s'esmenta que el servei costa d'activar i no pot cobrir tota la demanda existent.

En termes de millora del servei s'apunta:

- Ampliar la freqüència de pas i disposar de més horaris
- Ampliar el servei al cap de setmana
- Connectar el TaD amb els autobusos que arriben de Barcelona a darrera hora.
- Reduir el temps amb que cal reservar els viatges.

Pel que fa a l'accessibilitat, es detecten **dificultats d'accés per a persones amb mobilitat reduïda** a alguna estació de venda de bitllets de transport, a la central d'autobusos de Berga -que no disposa d'accés habilitat per a cadires de rodes-, així com a la flota d'autocars del transport públic, a la majoria dels quals els manca plataforma d'accés. En aquest sentit, persones que conviuen amb aquesta realitat diàriament, etziben que, per realitzar un desplaçament en transport públic adaptat, han d'avisar amb 24h d'antelació per tenir-ho disponible.

Segons el Pla de Joventut del Berguedà 2020-2023, **la població jove troba a faltar opcions de mobilitat per motius d'oci**, ja que només hi ha un servei per la Patum, però no la resta de l'any.

Per lligar amb l'apartat següent, presentarem dades relatives a la **mobilitat obligada per motius d'estudis** a la comarca. Les dades més recents són del curs 2018/2019. No es presentaran dades de mobilitat obligada per motius laborals perquè la darrera dada disponible és de 2011; tampoc dades de mobilitat per estudis universitaris, ja que dels 755 estudiants universitaris del curs 2017/2018, el 100% cursen els estudis fora de la comarca.

Pel que fa als estudis no universitaris, les dades que facilita l'Idescat indiquen el següent:

Taula 19- Necessitats de mobilitat obligada per motius d'estudis. Curs 2018/2019

No universitaris	Absoluts	Percentatge
Total estudiants	5530	100%
Residents que estudien a la comarca	4960	89,7%
Residents que estudien en altre municipi de la comarca	910	18,3%*
Residents que estudien fora de la comarca	570	10,3%**

Font: elaboració pròpia a partir d'Idescat

**Sobre total dels que estudien a la comarca ** Sobre total d'estudiants*

La taula anterior indica que un 28,6% dels estudiants no universitaris de la comarca té necessitats de transport -tant a la mateixa comarca com en una altra- per poder atendre els estudis, unes 1.480 persones en termes absoluts.

Si analitzem les dades de forma més detallada per nivell formatiu, podem veure com es distribueixen les necessitats de mobilitat per formacions no universitàries. Aquesta dada ens indica, a més, la disponibilitat d'estudis a la comarca.

Gràfica 52- Mobilitat obligada per motius d'estudis no universitaris. Curs 2018/2019

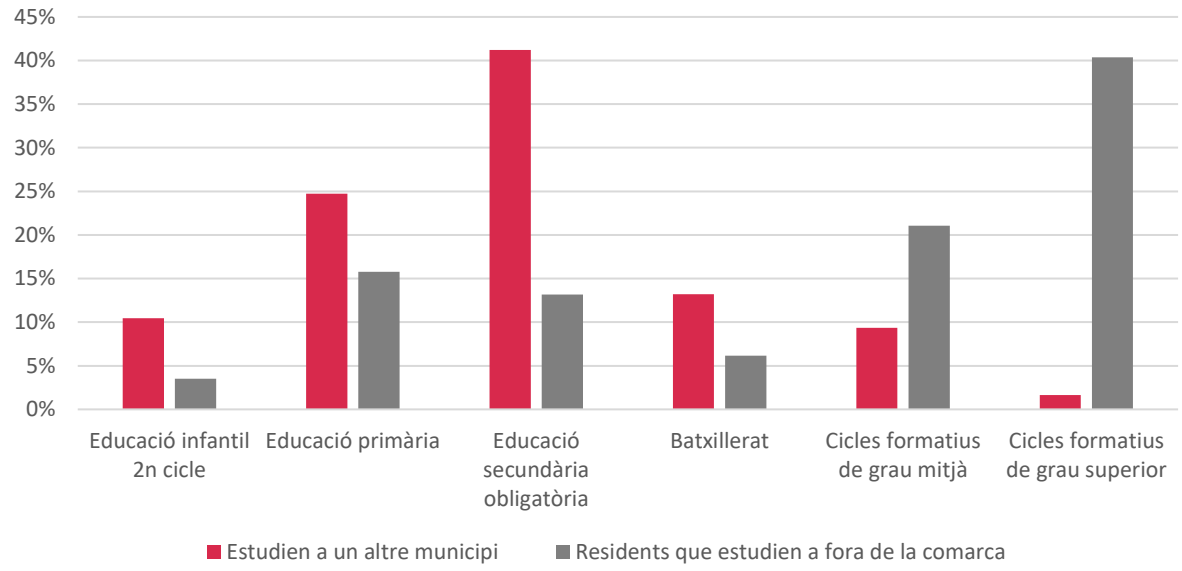

Font: elaboració pròpia a partir d'Idescat

De forma clara, la població del Berguedà que vol cursar cicles formatius ha de marxar de la comarca, especialment els cicles de grau superior on el 40% de les persones els cursa fora de la comarca.

Per edats, aquestes dades responen a la formació que cal realitzar fora del municipi de residència o fora de la comarca. Les persones majors de 18 anys són les que més estudien fora de la comarca (53%), mentre les de 12 a 15 anys són les que més ho fan fora del seu municipi (40%). Per sexes veiem que són els homes qui de forma majoritària estudien fora del seu lloc de residència: el 54% del total estudien fora del seu municipi (pel 46% de dones) i el 56% ho fa fora de la comarca (pel 44% de dones). En aquest punt és important conèixer la distribució dels centres a ala comarca: dels instituts de secundària -7 en tota la comarca- 4 es troben situats a Berga (2 de públics i 2 de concertats) i 3 distribuïts als municipis més grans (un a Bagà, que cobreix Alt Berguedà i part de Cerdanya; un a Gironella, que cobreix una part del Baix Berguedà; i un a Puig-reig que cobreix la resta de baix Berguedà). També hi ha infants que viuen a municipis sense escola, a qui se'ls transporta a l'escola més propera, seria el cas dels municipis més petits, com per exemple, Sagàs, Merlès o Gòsol.

L'evolució temporal mostra una dinàmica força estable en els darrers anys:

Gràfica 53- Evolució temporal de la mobilitat obligada per estudis no universitaris

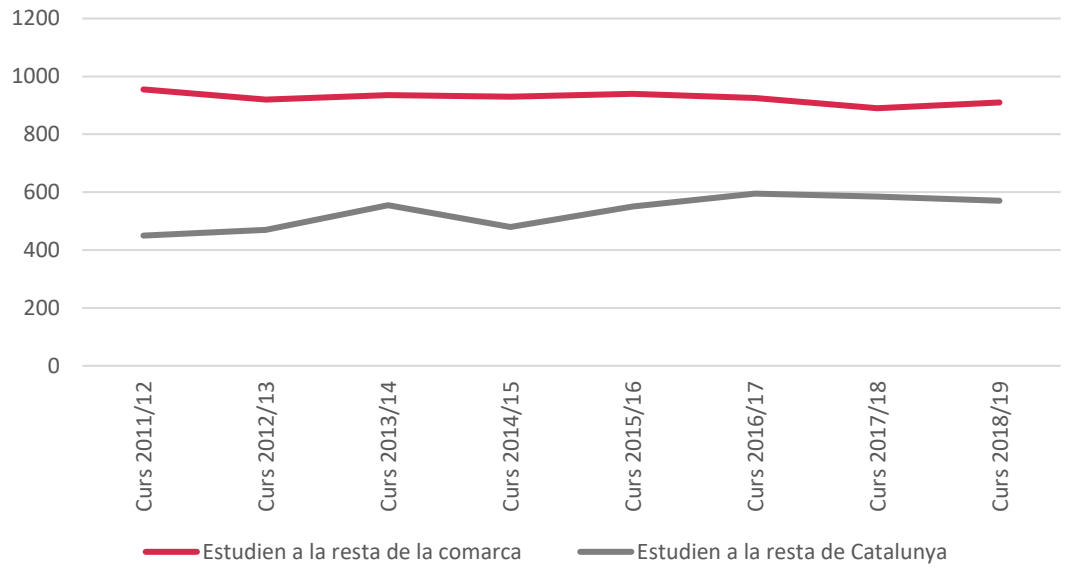

Font: elaboració pròpia a partir d'Idescat

Finalment, destacar que dels alumnes que estudien fora de la comarca estudis no universitaris, el 40% ho fan al Bages, el 25% al Barcelonès i un 15% a Osona.

Espai públic

Des de persones vinculades al teixit associatiu es coincideix a remarcar com a potencial de la comarca l'**entorn natural proper, el seu patrimoni natural, cultural** i el turisme associat a aquest espai natural. La proximitat a aquest entorn es destaca com un element especialment positiu per a persones amb trastorn mental.

Com s'ha esmentat anteriorment, l'orografia del terreny en ocasions suposa una **barrera a l'accessibilitat,** sobretot per a persones amb mobilitat reduïda. En d'altres ocasions, des de la mirada específica de persones que es desplacen en cadira de rodes, tot i les millores en accessibilitat, sorgeixen altres obstacles a la seva autonomia com la dificultat per trobar wàters adaptats.

- **Dispersió demogràfica d'una part de la població en nuclis petits i aïllats i envelliment demogràfic i despoblament de zones rurals**
- **Dificultats d'accés a l'habitatge** per manca d'oferta
- Manca de recursos per facilitar l'accés a l'**habitatge a determinats col·lectius,** especialment a joves migrats sols que han d'acabar ocupant o amb activació de recursos d'urgències
- Reticències de persones propietàries de pisos buits a posar-los a la **borsa de lloguer social**
- Parc d'habitatges **envellit i deteriorat,** i manca d'incentius per rehabilitar
- Presència d'**habitatges buits en desús**
- **Increment no regulat de pisos turístics** amb **lloguer estacional**
- **Colònies tèxtils envellides** amb dèficit de serveis essencials
- Espai públic, equipaments i alguns serveis amb **barreres arquitectòniques**
- Manca de recursos creixent per afrontar el **pagament de subministraments**
- Situacions de **pobresa energètica**

ÀMBIT FORMATIU

La formació és un aspecte clau pels itineraris d'inclusió social. Ja s'ha vist en l'apartat de les dades d'atur com el nivell formatiu representa, encara avui, una certa garantia contra les situacions d'atur i la durada d'aquestes. Però no només la formació reglada és rellevant, també ho és la formació i capacitació generals per tal de poder treballar en posteriors dinàmiques d'empoderament i autonomia personals i grupals; el foment de l'autonomia i l'empoderament de les persones passa necessàriament per tenir habilitats i capacitats personals per gestionar la pròpia vida i fer front a les ruptures i problemàtiques que es van donant en les trajectòries de vida de forma solvent.

Així mateix, el sistema educatiu i sobretot en les primeres etapes vitals (0-3 anys), és una institució amb una alta capacitat de reduir les desigualtats que són presents en la societat. L'accés a l'etapa de 0-3 anys s'ha demostrat com un element cabdal per a la reducció de les desigualtats en les posteriors trajectòries educatives.

Accedir a dades d'aquest àmbit relatives a factors de desigualtat i d'exclusió en l'àmbit educatiu resulta complicat i més a nivell comarcal i municipal, per tant, es mostraran dades descriptives i ens recolzarem en la diagnosi qualitativa per obtenir informació relativa als factors d'exclusió d'aquest àmbit a la comarca.

Indicadors formatius a nivell català

Algunes de les dades que són més rellevants en termes d'un mapa de vulnerabilitat en l'àmbit educatiu només estan disponibles a nivell general de Catalunya. Tot i que aquestes dades no ens parlin de la realitat concreta del Berguedà, les mostrarem per tenir una visió global de l'educació a Catalunya.

Un dels principals problemes en el sistema educatiu és **l'abandonament escolar**, definit com el percentatge de població d'entre 18 i 24 anys que ha assolit com a màxim la primera etapa de l'educació secundària respecte al total de població del mateix grup d'edat.

Gràfica 54- Abandonament escolar 2001-2019. Percentatge

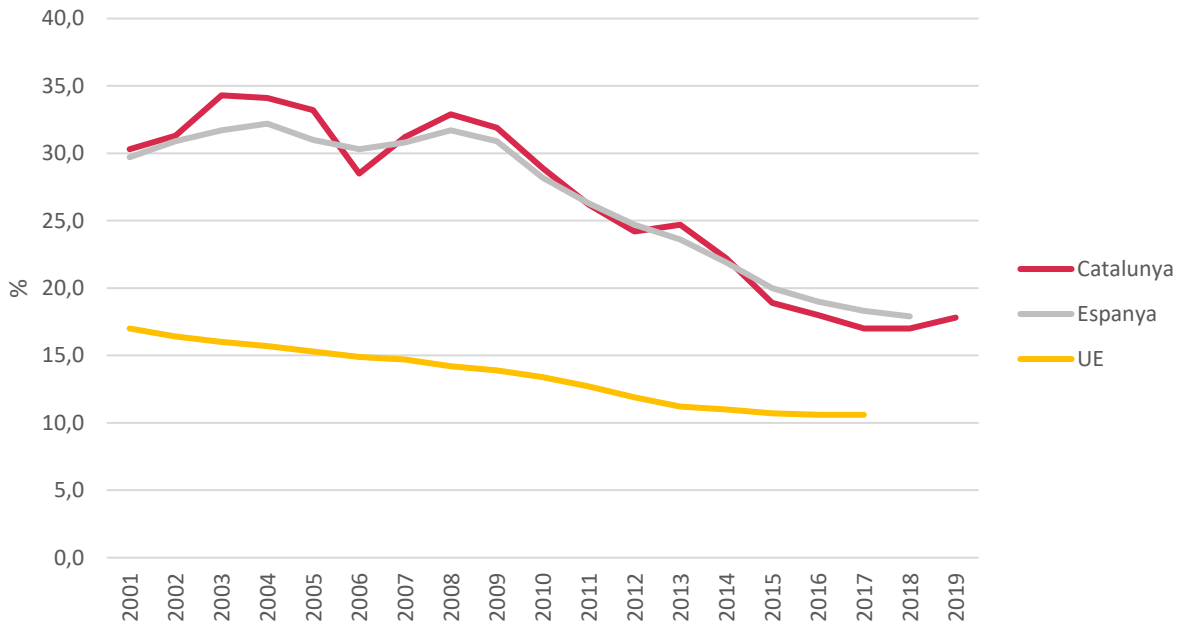

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament

L'alumnat que ha abandonat els estudis ha anat disminuint al llarg dels darrers anys, notant-se una davallada més continuada i acusada arrel de la crisi econòmica. Les dades d'abandonament mostren una clara diferenciació per gènere: l'any 2019 van abandonar els estudis un **23,3% de nois per un 12,2% de les noies**. Aquesta és una tendència que al conjunt de l'estat es manté, i també a nivell europeu, tot i que les diferències són molt menors.

Un altre indicador rellevant és el d'alumnes de 15 anys amb baix rendiment escolar, extret de les proves de l'informe PISA. Les dades (de 2003 a 2015) mostren que els resultats de matemàtiques i ciències ha anat millorant amb els anys, mentre que els de comprensió lectora han empitjorat. Tot i això, els resultats catalans són millors que els de la resta de l'estat i de la UE.

Taula 20- Alumnes de 15 anys amb baix rendiment escolar. Percentatges 2015

	Catalunya	Espanya	UE
Comprensió lectora	15,4%	16,2%	19,7%
Matemàtiques	17,7%	22,2%	22,2%
Ciències	15,7%	18,3%	20,6%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament

Respecte a la **formació permanent**, les dades mostren com la població de 25 a 64 anys que reben educació o formació ha anat creixent en els darrers 2 anys, després d'una tendència a la baixa.

Gràfica 55- Evolució de la formació permanent per sexe. Catalunya

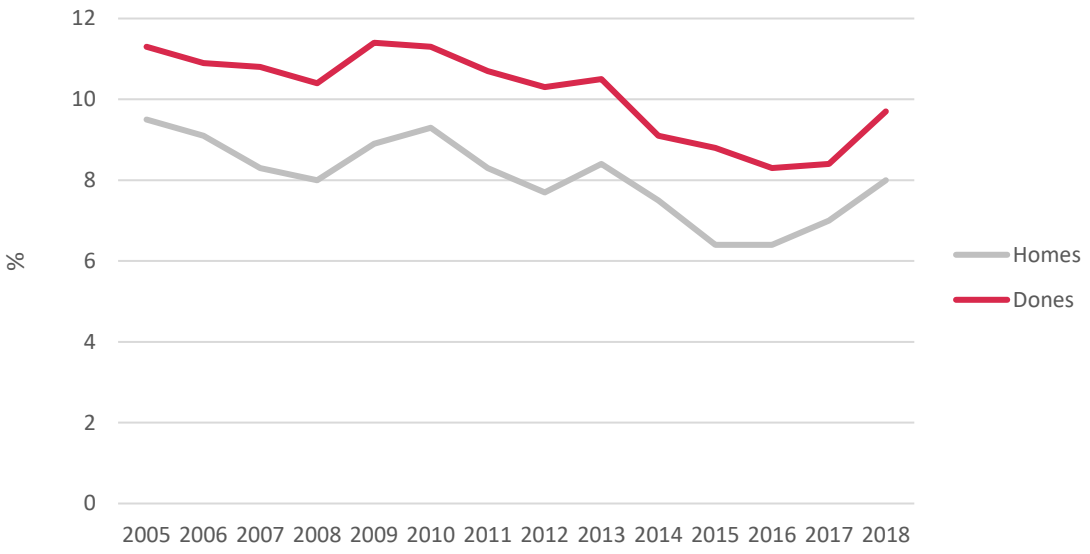

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament

La tendència és clarament a la baixa, fins el 2016, tant en els homes com en les dones. Durant els primers anys de la crisi s'observa un repunt en la formació permanent, segurament de les persones que volien millorar la seva ocupabilitat a través de la formació, però després torna a davallar, possiblement per la necessitat d'ocupacions a jornada completa o multi ocupacions que no permet compaginar amb estudis. La davallada de la renda de les llars pot explicar la impossibilitat de cursar estudis. Aquest repunt dels darrers anys, però, no ha permès que Catalunya millori les seves dades de formació permanent (8,8% el 2018) respecte el conjunt de l'estat (10,5%) ni respecte el conjunt de la UE (11,1%).

Per acabar aquesta repassada, veurem un indicador més. És la població no ocupada que tampoc està cursant estudis, els popularment coneguts com a *ni-ni.*

Gràfica 56- Població no ocupada que no cursa estudis. Catalunya

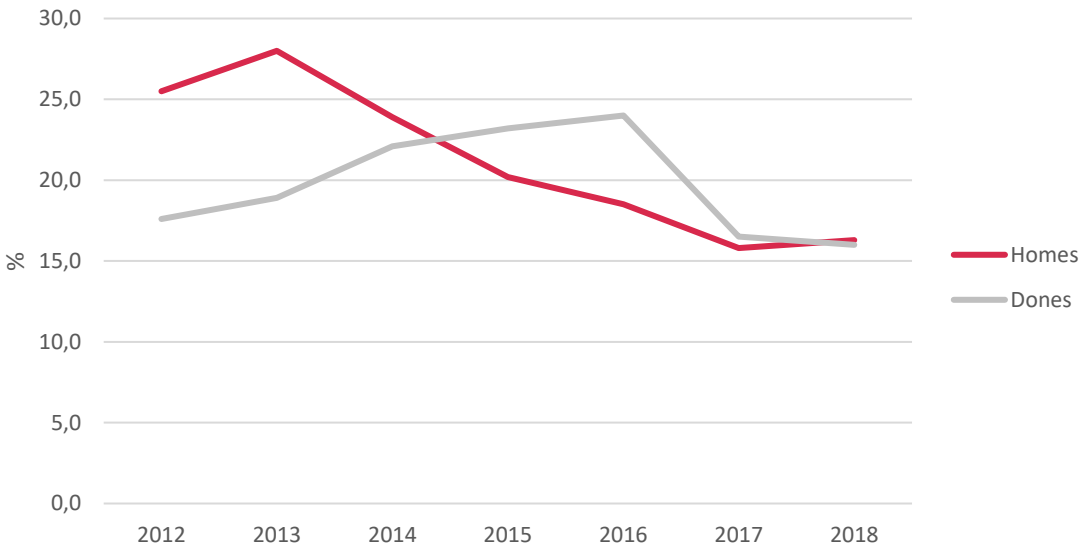

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Ensenyament

Els i les anomenades *ni-ni* han davallat en els darrers anys a Catalunya, arribant a uns nivells de pràctica igualtat de gènere a 2018. En termes generals tant nois com noies han millorat les dades, tot i que les noies han mostrat una pujada més recent, mentre que els nois han portat una tendència a la baixa més uniforme. Possiblement es pot deure a la **masculinització d'algunes formacions professionalitzadores**. Comparativament, Catalunya presenta el mateix nombre de *ni-ni* el 2018 (16,1%) que l'estat espanyol, però superior al conjunt de la UE (13,7%).

L'educació a la comarca del Berguedà

L'any 2013 va tenir lloc el procés participatiu del Pla Educatiu Territorial del Berguedà. En aquest procés es va dur a terme una diagnosi que resumim tot seguit, afegint en cada punt aquells elements als quals també s'ha fet referència en el procés d'elaboració de la present diagnosi:

- La **mobilitat i el transport** apareix com un àmbit estretament vinculat a les dificultats formatives de la comarca, ja que les deficiències en la mobilitat i la dependència del transport privat limiten les oportunitats formatives, sobretot post-obligatòries, de la població dels municipis de la comarca -ja sigui en desplaçaments intracomarcals com intercomarcals. Aquestes problemàtiques tenen major incidència en col·lectius vulnerables. Aquesta realitat genera problemàtiques derivades com el desarrelament dels joves, que han de marxar dels seus territoris perquè no hi ha oferta formativa i no hi tornin per manca de possibilitats laborals.

  Als espais generats per aportar informació qualitativa a la diagnosi, professionals de serveis i entitats continuen remarcant la **manca d'una xarxa de transport públic adaptada a les necessitats**

de la comarca com una de les principals dificultats per accedir a recursos formatius, però també de lleure i oci. No obstant això, es destaca la posada en marxa el 2019 de noves connexions en transport públic des de la comarca cap a universitats i centres educatius:

- Servei de transport Berga – UAB – Barcelona: mitjançant la incorporació d'aquesta línia en el contracte programa de la companyia ALSA els dies lectius, es possibilita que els/les estudiants de la comarca que cursen estudis a la Universitat Autònoma, puguin pujar i baixar de forma semidirecta, fent que moltes d'elles no necessitin pernoctar (amb pis de lloguer o residència) al campus universitari i d'aquesta manera, a banda de propiciar un estalvi econòmic a les famílies, es manté l'arrelament dels/de les joves a la comarca. Des de l'inici de curs (mitjans de setembre 2019) que es va iniciar aquesta línia, el número de persones que utilitzen el servei s'apropa a les 200 mensuals.

- Servei de transport Berga-UVIC: mitjançant un ajust d'horaris de les dues línies anteriors existents (Berga – Prats de Lluçanès i Prats – Vic) que oferia l'operador Sagalés, s'ha possibilitat la seva connexió i crear la línia Berga – Vic adaptant els horaris perquè coincideixin amb les entrades i sortides de la UVic i possibilitar el desplaçament d'estudiants del Berguedà cap a la capital d'Osona. Tot i iniciar-se també amb el calendari lectiu (mitjans de setembre) es percep un augment de persones usuàries en relació als serveis preexistents i s'espera que a partir del nou curs pugui consolidar-se.

- Servei de transport IES Bagà: amb l'extensió des de Berga fins a Bagà d'una expedició de la línia Manresa – Castellar de N'Hug, concretament la que fins aleshores finalitzava a Berga a les 8:00 del matí, amb un recorregut directe de Berga a Bagà arribant a Bagà a les 8:25h, es possibilita que els potencials estudiants dels cicles formatius que s'imparteixen a l'Institut de Bagà disposin de transport públic. De moment no es tenen dades concretes segregades de la utilització d'aquesta expedició.

- Vinculada a la problemàtica anterior es relata que la **centralització dels recursos formatius** a la capital de comarca i/o als municipis grans, limita l'accés a certes formacions a causa de les mancances de mobilitat existents.

- Mancances en **ensenyaments post obligatoris** que es centren en:

  - Necessitat de diversificació i ampliació de l'oferta de formació professional en relació a les especialitats.

  - Manca d'oferta de cicles formatius de grau superior.

  - Revisió i adequació de l'oferta a les necessitats i possibilitats de la comarca.

  - Manca de participació i coordinació i de planificació conjunta de l'oferta post-obligatòria.

- Necessitat d'un centre públic de formació professional que sigui el referent comarcal.

Les formacions professionals que s'ofereixen a la comarca són: activitats esportives (Bagà), agroalimentari (Puig-reig), sociosanitari, administratiu i electromecànic (Berga). Des de la vessant professional apareixen diferents mirades. D'una banda, s'apunta que **l'oferta formativa no reglada** és **insuficient**, està **condicionada per la visió adulta i marcada per biaix de gènere**. De l'altra, es considera que aquesta oferta, tot i que limitada, cobreix les necessitats poblacionals (en relació al número d'habitants); ara bé, cal **millorar-ne** no només **l'oferta**, sinó les condicions per **fer-la atractiva i accessible**. Es troba a faltar **posar en valor la formació professional** de la mateixa manera que es valora la continuació dels estudis a la universitat, facilitant connexió en transport públic amb uns horaris adaptats als horaris de les classes, l'**acord amb altres comarques perquè joves que estudien cicles en aquell territori puguin realitzar les pràctiques al Berguedà encara que estudiïn a Manresa**, o l'**orientació i l'acompanyament acadèmic personalitzat** a l'hora de prendre una decisió sobre l'itinerari a escollir un cop finalitzada la formació obligatòria, amb informació específica de les diferents alternatives disponibles.

En aquest sentit, professionals de diversos serveis i entitats, destaquen que aquesta **manca d'oferta formativa post-obligatòria, s'agreuja en certs col·lectius de joves** (amb necessitats educatives especials, joves migrats sols, joves amb famílies amb pocs recursos econòmics, dones en situació administrativa irregular...).

A més, es lamenta que s'hagi perdut un servei que abans existia a la comarca i que, actualment -2020- ja no s'ofereix, com és la **preparació de les proves d'accés als cicles formatius**. D'altra banda, es detecta que hi ha poc coneixement dels recursos formatius existents i es remarca la importància de transmetre aquesta informació a través de les persones referents directes dels i de les joves.

- Mancances en la coordinació a nivell territorial i entre actors educatius. Concretament:

  - Dificultats i/o manca de coordinació dels agents que intervenen en l'àmbit educatiu

    Aquest punt contrasta amb la percepció de professionals de diferents serveis i entitats, que als espais generats per complementar la diagnosi a nivell qualitatiu, coincideixen a posar en valor els recursos amb què es compta -com el Centre de formació de persones adultes, l'Agència de Desenvolupament del Berguedà, Càritas, els propis Ajuntaments, referents d'acompanyament com les figures de dinamització cívica...- i la bona coordinació que hi ha entre ells; fortalesa afegida al fet que a la comarca hi hagi pocs/ques professionals i, per tant, més possibilitats d'entendre's.

  - Manca d'espais permanents de coordinació entre els diferents agents socials, de salut, econòmics i educatius

- Manca de participació i treball conjunt en la planificació de l'oferta educativa de la comarca

- Baix nivell de coordinació de les administracions locals i comarcal (ajuntaments i consell comarcal) en l'àmbit educatiu

- Necessitat d'enfortir i impulsar les coordinacions entre centres educatius i serveis de diferents àmbits (social, salut, etc.)

  Des de les entitats especialitzades en atenció a persones amb diversitat intel·lectual, s'esmenta la necessitat de millorar la **coordinació entre els diferents ens que intervenen en l'atenció a les persones amb diversitat funcional intel·lectual** per tal que, en la transició entre l'etapa escolar i l'etapa adulta, es garanteixi el desenvolupament de la persona i l'accés a serveis (orientar itineraris segons perfils, valorar si falta algun recurs en l'etapa formativa entre escola i món laboral).

- Necessitat de donar a conèixer i reclamar l'atenció a les característiques específiques del territori a l'hora de planificar (escola rural, dificultat de complir les ràtios exigides, etc.)

  En aquest sentit, professionals de diferents àmbits esmenten que cal tenir en compte la dispersió geogràfica i els municipis que queden aïllats. A més, s'apunta que la comarca té molta matrícula viva d'infants i joves que arriben tant d'altres països com de l'àrea metropolitana. No obstant això, es considera que hi ha una **bona distribució de l'alumat a la comarca.**

- Manca d'un espai de concertació dels ajuntaments i administracions públiques en temes educatius.

- Desajust entre l'oferta formativa i la realitat econòmica de la comarca (Pla de Joventut del Berguedà 2020-2023).

- Problemàtiques **d'abandonament i fracàs**, tot i que les xifres no són especialment elevades. Més endavant es mostren dades específiques d'abandonament.

- A la comarca s'observa una **mancança de recursos per atendre a la diversitat** i per al diagnòstic precoç i detecció de casos que necessiten atenció especialitzada.

  En aquest sentit, professionals de diversos àmbits, perceben que aquesta mancança encara és ben present als centres educatius amb **dèficit de personal vetllador o de logopèdia**, per exemple. També es posa de relleu la manca de recursos que ofereixin alfabetització informacional i l'existència de barreres arquitectòniques en alguns recursos formatius.

- Cal **reforçar la formació ocupacional i la formació continuada** a través de coordinació i treball en xarxa entre els gents implicats, així com treballar per reduir les barreres d'accés que suposa el transport.

  Des de professionals de serveis en contacte directe amb empreses i des d'on s'impulsen programes formatius professionalitzadors, s'apunta que acaben funcionant les formacions vinculades a certificats de professionalitat, més que no pas la formació a mida amb pràctiques segons les necessitats expressades per les empreses. En aquest sentit, es detecta **la necessitat de treballar actituds i hàbits laborals previs** amb una part de la gent jove que accedeix a aquestes formacions.

  Es debat entre professionals de serveis i entitats sobre possibles factors que poden condicionar l'accés a ofertes formatives existents, com la percepció d'un cert desprestigi de la formació professional i ocupacional, la manca de temps per formar-se -en els casos de persones ocupades- o la manca de motivació per formar-se.

- La realitat comarcal i dels recursos fa que **els municipis petits no disposin de suport tècnic en l'àmbit formatiu,** cosa que dificulta el desplegament de polítiques educatives en aquests municipis.

- Les **AMPAs** realitzen una labor important, però reclamen suport tècnic en l'accés i gestió de subvencions, així com en enxarxament entre elles.

- La **formació de persones adultes** presenta un estat insuficient per donar resposta a les demandes formatives existents a la comarca. Es concreta la problemàtica en les instal·lacions i l'oferta formativa.

- En relació a les **activitats extraescolars**, s'apunta: manca d'oferta, sobretot en municipis petits; necessitat de reforçar la tasca de les entitats de lleure; manca d'espais; manca de coordinació entre municipis.

  Per part d'alguna entitat de l'àmbit educatiu es posa de manifest que **els infants que viuen a pobles petits tenen menys oportunitats**, per exemple a nivell d'**extraescolars**, perquè, o bé no s'arriba a un número suficient de criatures per poder-les realitzar, o bé, són més cares perquè hi ha pocs infants per realitzar-les.

  Des del teixit associatiu especialitzat en lleure, es detecten diagnòstics de salut mental en infants que participen en activitats d'educació en el lleure, però s'apunta que les famílies no sempre ho comuniquen a l'equip educatiu, no se sap si perquè no en són conscients de la situació, perquè ignoren la informació, o perquè els hi costa reaccionar. Es valora positivament que aquests/tes infants participin en grups "normalitzats" i, per tant, esdevé un repte i, alhora, una oportunitat poder treballar amb i des de la seva realitat. En aquest sentit, es creu interessant poder fer **formació als equips educatius de les entitats sobre com tractar infants i joves amb diagnòstic.**

En el cas del municipi de Berga, es disposa d'un centre obert amb activitat diària amb serveis d'acompanyament socioeducatiu, berenar i activitats de lleure. També és disposa de un servei socioeducatiu itinerant per alguns municipis de la comarca. Ara bé, la percepció és que aquests recursos donen cobertura a les necessitats d'uns determinats infants o famílies, i poden produir un efecte estigmatitzant i poc divers.

- Finalment, es detecten necessitats en **infraestructures físiques** a l'Escola d'Adults, l'Escola Oficial d'Idiomes i en espais educatius de lleure en municipis petits.

Per últim, més enllà de les dificultats d'accés a formació post-obligatòria per a alguns col·lectius de joves esmentades anteriorment, s'observen **dificultats per poder homologar la formació** d'aquelles persones procedents d'altres països. Tanmateix, es perceben obstacles perquè **persones que es troben sense documentació o en situació administrativament irregular puguin accedir o continuar una formació**, com és el cas de les persones **demandants d'asil** que, en el moment en què se'ls denega la petició, no poden continuar la formació que estiguin realitzant. En aquest sentit, professionals vinculats amb el sector empresarial, apunten que, mentrestant no arriba un permís temporal de treball, només els poden oferir sessions informatives, malgrat les ganes de treballar que manifesten.

Absentisme

En relació a l'èxit educatiu, des de l'àmbit professional es percep un **cert abandonament prematur**, sobretot en nois, que acostuma a anar lligat a la procedència de la família de la persona jove o al nivell socioeconòmic. Com a especificitat territorial es detecta una pèrdua de joves o, potser, una no arribada d'aquests/tes a la formació.

El protocol d'absentisme de la comarca ha realitzat una avaluació del protocol. Les dades que es presenten tot seguit fan referència a 4 del 23 centres que participen del protocol. Aquests 4 centres Han detectat 12 casos d'absentisme, la majoria dels quals són puntuals o absentisme moderat. D'aquests, se n'han resolt 5.

Entre professionals de diferents àmbits s'apunta la **dificultat de dimensionar aquest fenomen**, ja que consideren que el protocol existent no s'activa o s'activa molt tard. També es posa de manifest que, en ocasions, quan s'activa, és per traspassar la situació i no per abordar-la integralment entre serveis. Per últim també es fa evident que el protocol és un instrument per posar de manifest la situació però que **manquen més recursos i espais de treball per atacar les causes reals de l'absentisme de manera transversal i des d'una perspectiva integral** de la persona jove.

Accés a les TIC

Una de les problemàtiques en els territoris amb un caràcter rural marcat és el de l'accés a les tecnologies TIC. Aquest, és un factor de generació de desigualtat que acaba discriminant encara més a certs col·lectius. En

aquest sentit, es valoren positivament els espais culturals / cívics que faciliten l'accés a la formació, a les TIC i a l'autoformació i el fet que aquests espais també acompanyin les persones a realitzar tràmits (SOC, estudis...).

La fibra òptica requereix d'una instal·lació física que acostuma a aprofitar les principals vies de comunicació, però fora de les carreteres principals, hi ha dificultats per fer-la arribar, ja que les empreses que ho fan no hi veuen possibilitat de lucre. A canvi, la tecnologia mòbil i l'accés a dades a partir de la tecnologia 4G permetria l'accés a internet d'alta velocitat sense necessitat de la infraestructura física de la fibra òptica. Tot i això, la figura següent mostra com la cobertura de la tecnologia mòbil tampoc arriba a tota la comarca.

Mapa 15- Cobertura mòbil general i cobertura 4G a la comarca

Font: Dpt. de Polítiques Digitals i Administració Pública

La figura anterior mostra com **la cobertura general de mòbil no arriba a tota la comarca**, però la cobertura 4G que permetria la instal·lació d'indústria i empreses de coneixement al territori, està força més limitada, concentrant-se a Berga i els principals municipis, a l'eix de la C16 i altres vials de comunicació. No obstant això, també es dóna un debat entre si cal atraure grans indústries o fer créixer les existents. La manca de connexió és un dels condicionats de la comarca, però també s'apunten la manca de sòl industrial disponible a un preu competitiu.

Tal i com es comentava en l'àmbit laboral, entitats i professionals coincideixen a detectar una **manca important de competències TIC**, especialment en la població més vulnerable que, a més, es veu abocada a fer molts tràmits per internet. Alhora, hi ha molta població sense disponibilitat d'ordinadors ni internet a casa, cosa que l'obliga a fer servir el recursos existents, moltes vegades no destinats a aquesta finalitat. No obstant això, s'insisteix en que la fractura digital que s'observa en les famílies amb més dificultats econòmiques, no només ve provocada per la manca d'accés a dispositius electrònics, sinó per la **necessitat d'acompanyament a la realització d'aquests tràmits online**. En aquest sentit, es fa èmfasi en la necessitats d'obrir més a la ciutadania en general el Punt

Òmnia existent a Berga, millorant-ne l'accessibilitat, proximitat de l'atenció, etc. Tanmateix es valora la feina de capacitació TIC que es realitza des de l'Escola de persones adultes (CFA Berguedà) i des del Casal Cívic.

Coneixement del català

La comarca compta amb diferents recursos que permeten l'aprenentatge de la llengua catalana i coneixement de l'entorn:

- A Berga:
    - **Consorci per la Normalització Lingüística -Servei Local de Berga i Servei Comarcal del Berguedà:** formació Bàsic 1 i 2, intermedi, suficiència i superior. L'any 2019, es van inscriure 342 persones al nivell inicial / bàsic (formació presencial) i 32 persones als nivells intermedi, suficiència i superior (formació en línia).
    - **Centre de Formació de Persones Adultes (CFA Berguedà):** formació inicial (A1) i instrumental 1 i 2 (alfabetització).
    - **Cáritas:** a través del projecte "Llengua i cultura per immigrants": aprenentatge oral, inicial i instrumental.
    - **Servei de Primera Acollida** impulsat des del Consell Comarcal. Des d'aquest últim servei s'ofereix un itinerari formatiu d'acollida amb mòduls A, B i C. El mòdul A és pròpiament del de llengua (que es pot realitzar també al Centre de Formació de persones adultes -CFA- i al Consorci per la Normalització Lingüística -CPNL-); el mòdul B, és el laboral (que s'imparteix des del Servei d'Ocupació de Catalunya – SOC) i el mòdul C, és el de coneixement de l'entorn.

      Amb les dades d'aquest servei, el 2019, 34 persones han realitzat el mòdul A (no ha estat possible accedir a les dades globals de persones inscrites i persones que han finalitzat la formació del mòdul A en els altres espais esmentat anteriorment). Pel que fa al mòdul C, al Servei de Primera Acollida han registrat 274 inscripcions, de les quals 140 persones l'han finalitzat.
- A Gironella: formació oral i instrumental promoguda pel mateix Ajuntament.
- A Puig-reig: formació de català bàsic per a persones migrades, promoguda pel propi Ajuntament.

Professionals de diferents serveis i entitats coincideixen a diferenciar les dificultats que es troben les persones / famílies que arriben / viuen a la comarca sense conèixer prèviament ni català ni castellà -persones migrades del continent africà-, d'aquelles que es troben les persones / famílies que arriben d'altres països -en el cas de Llatinoamèrica- que sí que coneixen una de les dues llengües.

Es percep que les persones adultes procedents de països africans necessiten un **acompanyament en el coneixement de la llengua** -tant oral com escrita- i, en bona part dels casos, necessitat per part dels i de les professionals de **servei de traducció** per garantir una comunicació fluïda a l'hora de ser ateses als serveis públics. En aquest cas, es detecta que hi ha dones que s'adrecen al CAP acompanyades per la seva filla o el seu fill més gran perquè pugui fer la traducció, ja que no sempre està disponible el servei públic de traducció; la qual cosa fa que nois i noies, hagin d'assumir unes responsabilitats que no els corresponen per a la seva edat. S'esmenta que, tot i que al CAP existeix un servei d'interpretació, no sempre es pot activar amb la celeritat necessària.

Tanmateix, des de la vessant professional es detecta que, encara que la persona conegui la llengua catalana, acostuma a donar-se una certa vergonya, un cert respecte a no saber expressar-se bé, una percepció de "si no parles català, et miren malament", la qual cosa sovint és una dificultat perquè persones que no el saben, o l'estan aprenent, vulguin relacionar-se amb persones que -als seus ulls- tenen un domini del català. No obstant, es valora l'**elevada consciència que hi ha entre la població de la importància del coneixement de la llengua catalana.**

- Cert **abandonament prematur** dels estudis i dificultats de dimensionar l'absentisme
- Dèficit de **coordinació del procés de transició** de l'etapa escolar a l'etapa juvenil i adulta
- Insuficients **serveis d'orientació** i acompanyament personalitzat
- Poc **coneixement dels recursos** formatius existents
- Manca d'**oferta formativa post-obligatòria**, agreujada per a determinats joves
- **Oferta formativa no reglada** insuficient, condicionada per la visió adulta i biaix gènere
- Insuficients recursos a centres educatius per **atendre la diversitat** i fer **diagnòstic precoç**
- Dificultats d'**homologació d'estudis** a persones procedents d'altres països
- Manca d'**oportunitats formatives** per a persones en **situació administrativa no regularitzada**
- **Deficiències en la mobilitat** que limiten les oportunitats formatives
- Manca de **competències TIC**, especialment en població més vulnerable
- Infants de pobles petits amb menys **oportunitats extraescolars**

ÀMBIT SOCIAL I SANITARI

A continuació es presentaran dades referents a l'àmbit social i sanitari. En aquest àmbit hi entren tant aquelles situacions de diversitat funcional com de salut mental. En el cas concret del Berguedà és rellevant remarcar, també, les situacions de dependència vinculades amb l'edat, agreujades per situacions d'aïllament físic dels entorns rurals o aïllament social. L'àmbit territorial també té un paper rellevant en la distribució, disponibilitat i accessibilitat als serveis de salut i sociosanitaris.

Aquest àmbit sociosanitari, però, també té un marcat caràcter social. Moltes de les problemàtiques sanitàries tenen una estreta vinculació amb la classe social, ja sigui per una qüestió d'hàbits (higiènics, alimentaris, de salut), com d'accés als recursos sanitaris. A tall d'exemple, els diferents districtes de Barcelona presenten esperances de vida diferents, i aquesta està relacionada amb el nivell de renda dels barris. Aquestes desigualtats en l'esperança de vida vinculades a la classe social estan relacionades amb una aprehensió diferent de la salut, amb un comportament diferenciat pel que fa als hàbits saludables (esports, addiccions, alimentació) i a la disposició desigual de recursos econòmics per destinar a aspectes de salut.

Relacionat amb l'àmbit residencial, els habitatges amb males condicions també poden generar problemàtiques a nivell de salut: altes humitats, un aïllament deficient o aspectes de salubritat. Per la seva banda, habitatges mal equipats o lluny dels serveis poden agreujar problemàtiques de salut o aïllament per qüestions relacionades amb la mobilitat.

Professionals i entitats presents en l'elaboració de la diagnosi esmenten, com a especificitat territorial, una **major cobertura de serveis socials i sanitaris a Berga ciutat, quedant més descobertes les zones rurals** que acaben depenent del vehicle privat. Alhora, es remarca el fet que les Àrees Bàsiques de Salut no coincideixen -territorialment- amb les Àrees de Serveis Socials Bàsics, fet que implica que la població tingui referents diferents i s'hagi de desplaçar en punts diferents de la comarca. En aquest sentit, des del teixit associatiu es fa èmfasi en què, no disposar dels serveis en zones amb accés amb transport públic implica el no accés al servei o el sobre cost d'un transport per arribar-hi.

Es valora molt positivament l'aposta d'alguns municipis grans, com en el cas de Gironella, per elaborar el Pla de Salut a nivell de poble per ajustar les polítiques públiques a les necessitats i oportunitats detectades. I es posa de relleu la tradició de treball coordinat entre serveis de diferents àmbits.

Dades de salut

El Departament de Salut proporciona dades dels diferents Equips d'Atenció Primària de Catalunya. Les més recents són de 2017. Hi ha força indicadors, però aquí es fa una selecció d'aquells que s'ha considerat més rellevants per tenir una visió de la realitat de salut vinculada a l'exclusió social.

Les dades de salut van lligades a la qüestió demogràfica atès que una població més envellida presentarà més problemes de salut vinculades a l'edat. L'envelliment a la comarca és més present a la zona alta, mentre que el sobreenvelliment és present a la zona de l'Alt i el Baix Berguedà. Això ens pot ajudar a comprendre el nombre de visites mèdiques de la població: en les Àrees Bàsiques de Salut de **l'Alt i el Baix Berguedà, la població va més al metge que no pas a l'ABS de Berga**. Les dades de visites/població/any tenen relació amb la distribució de l'envelliment a la comarca: de mitjana a **l'Alt Berguedà hi ha 9,79 visites per habitant, al Baix 7,76 visites i a Berga 6,56, una dada més similar a la del conjunt de Catalunya, que és de 6,28**. El nombre de vegades que la gent va al metge no implica directament un pitjor estat de salut, però sí que ens dóna una idea d'una major preocupació per l'estat de salut.

De forma més concreta, les dades de població amb major nombre de visites per edat no reforcen la hipòtesi del vincle entre envelliment i salut, sinó que indicarien un ús més intensiu dels serveis mèdics per població no envellida.

Gràfica 57- Població menor de 2 anys amb més de 20 visites/any i població major de 74 anys amb més de 12 visites/any. 2017

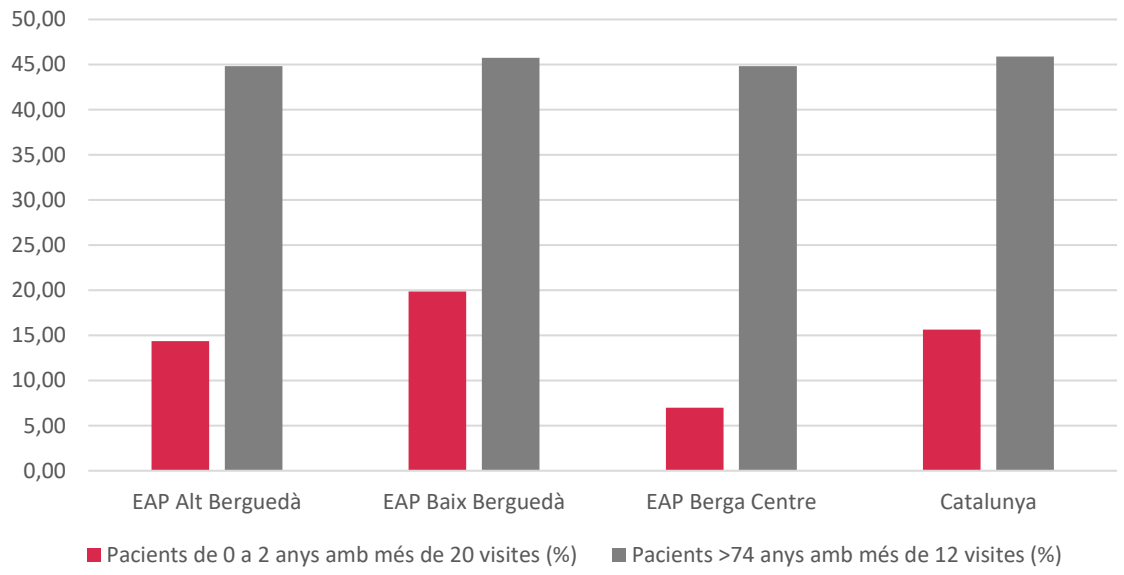

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Salut

La gràfica anterior mostra que la població menor de 2 anys i major de 74 és la que fa un ús més intensiu dels serveis mèdics. En el cas de la població menor de 2 anys, es reben més visites al Baix Berguedà o a l'Alt Berguedà que no pas a Berga, podria ser per la preferència d'algunes famílies d'escollir la figura de pediatria, encara que s'hagin de desplaçar. Per contra, la població major de 74 que fa un ús més intensiu dels serveis mèdics no és gaire diferent en cap dels àmbits territorials analitzats. Les persones majors de 74 anys de la comarca fan un ús intensiu dels serveis mèdics en una proporció similar a la del conjunt de Catalunya. Les diferències més rellevants són -sobretot en el cas del Baix Berguedà- en la població menor de 2 anys. Per sexes, la població major de 74 anys que fa un ús més intensiu és majoritàriament masculina en tots els casos: Alt Berguedà 48,12%

homes i 42,86% dones; Baix Berguedà 47,93% homes i 44,48% dones; Berguedà Centre 45,37% homes i 44,46 dones. La major diferència per sexes es dóna en les zones més envellides.

Pel que fa al nombre de receptes per pacient, les dades són molt similars a tots els àmbits:

Gràfica 58- Receptes i despesa farmacèutica per persona usuària. 2017

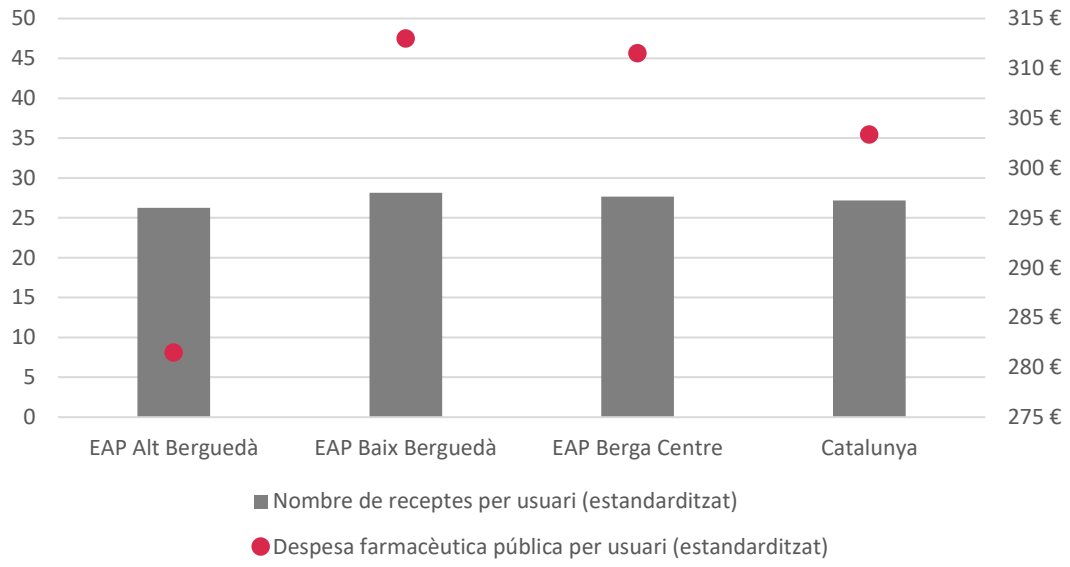

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Salut

El diferencial territorial s'observa en la despesa farmacèutica per usuari. L'Alt Berguedà presenta una despesa farmacèutica per usuari d'us 280€, mentre que el Baix Berguedà en presenta una de 312€, similar a la de Berga Centre, que és de 311€. La del conjunt de Catalunya és de 303€. El cost per recepta de l'Alt Berguedà és de 10,71€, al Baix Berguedà és de 11,12€, a Berga Centre de 11,26€ i en el conjunt de Catalunya de 11,17€.

Cal destacar, finalment, que les dades relatives als dies de baixa per incapacitat laboral de la comarca del Berguedà són significativament més altes que els del conjunt de Catalunya. De fet, en el conjunt de la comarca, els dies doblen els del conjunt de Catalunya. En aquest sentit, com s'apuntava en l'àmbit laboral, professionals de diversos serveis i entitats esmenten que la naturalesa del mercat de treball de la comarca -amb major pes agrícola i industrial- fa que hi hagi més **afectacions a la salut pel desenvolupament de les feines**. I, alhora, es detecta que, a l'haver-hi moltes persones autònomes en aquests sectors, es resisteixen més a demanar la baixa laboral, provocant un agreujament de les afectacions, fent necessari l'allargament els dies de baixa.

Gràfica 59- Mitjana de dies de baixa per incapacitat laboral. 2017

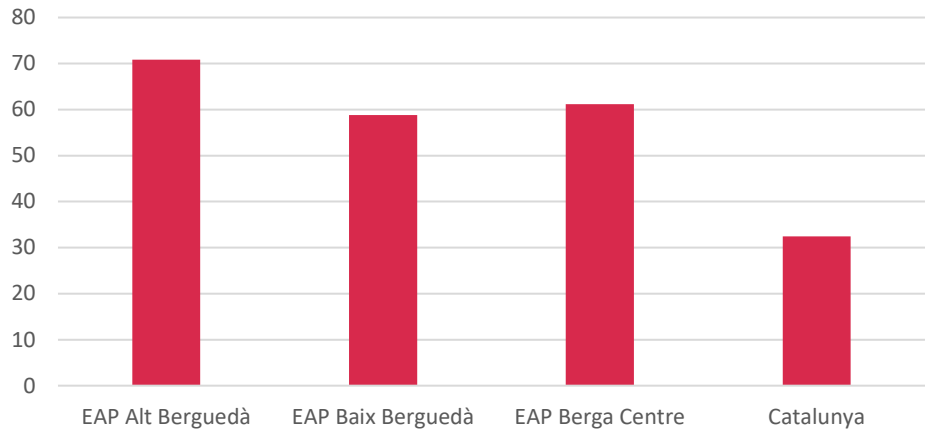

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Salut

Població amb diversitat funcional

Certament, algunes de les problemàtiques aquí tractades no tenen un origen social, sinó mèdic o genètic. Però l'interessant és com aquestes diversitats acaben generant discapacitats a l'haver-se de desenvolupar en societat. De la mateixa manera que fem la diferència entre sexe i gènere, el primer biològic i el segon constructe social; es pot fer la mateixa distinció entre diversitat i discapacitat. Una persona amb diversitat funcional només es torna discapacitada en relació a la societat i en funció de com aquesta és capaç d'incloure la diversitat.

Gràfica 60- Població amb diversitat funcional: sexe, edat, tipus, grau sobre el total de persones amb diversitat funcional. 2018

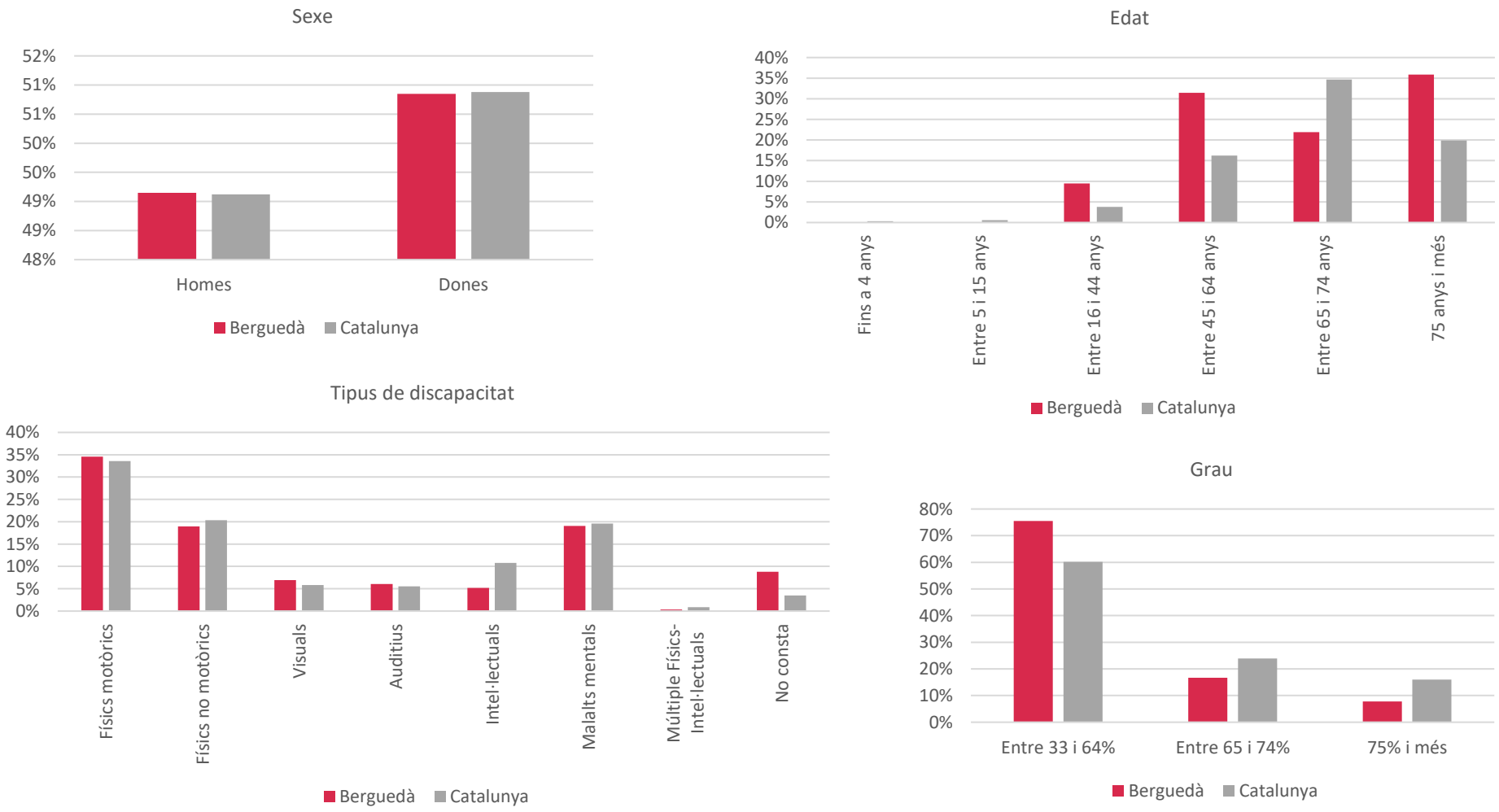

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

Del conjunt de gràfiques anteriors es pot apreciar com la població amb diversitat funcional del Berguedà no presenta grans diferències respecte el conjunt de la població amb diversitat funcional de Catalunya a excepció del nombre de persones amb discapacitat segons l'edat. S'observen lleugeres diferències en el sexe i tipus de les persones amb diversitat funcionals, tot i que són petites. Hi ha una **menor presència de persones amb diversitat funcional de tipus intel·lectual i una major proporció de diversitats funcionals que no es troben recollides en les altres categories**. Respecte el total de persones amb diversitat funcional reconeguda, la intel·lectual correspon al 5,19% de persones del Berguedà, mentre que a nivell català representen un 10,78% (el Berguedà és la comarca amb menys proporció de persones amb diversitat funcional intel·lectual respecte el total de persones amb diversitat funcional). De fet, pel total de població de 2018, les persones amb diversitat funcional intel·lectual de la comarca són el 0,67% i a Catalunya el 0,82%. També es nota una certa diferència en el grau de diversitat funcional, on el Berguedà té una major proporció de persones amb discapacitats moderades, per sota del 64%, que a la resta de Catalunya. On hi ha diferències significatives és als grups d'edat. Al Berguedà **els grans grups de població amb diversitats funcionals se centren entre els 45 i 65 anys i a partir dels 75 anys**, aquest últim grup pot estar vinculat al fet que la comarca presenta un envelliment més acusat que el de Catalunya i, al col·lectiu, es pot associar una major probabilitat a patir una discapacitat. La manca d'una relació observable entre edat i nombre de persones amb discapacitat pot apuntar a la presència d'algun recurs especialitzat a la comarca.

Des del teixit associatiu especialitzat, es troben a faltar **instal·lacions i finançament públic de places a les entitats que treballen amb persones amb diversitat funcional intel·lectual, així com serveis assistencials** (residencials i diürns), fins al punt que hi ha gent que acaba desplaçant-se a altres comarques perquè aquí no troba resposta. Es valora l'existència de serveis diürns que es poden compartir amb altres col·lectius vulnerables. No obstant, es reclama que les persones amb diversitat funcional intel·lectual també necessiten centres de dia. En aquest sentit, s'apunta que els serveis de dia i serveis laborals del Taller Coloma no estiguin ubicats en zones ben comunicades fa difícil l'accés al serveis a tota la població. D'altra banda, es detecten famílies monoparentals amb persones amb diversitat funcional intel·lectual a càrrec, per tant, famílies que no poden anar a treballar i que s'han trobat de cop en una situació vulnerable.

Salut mental

La salut mental és una problemàtica creixent en els territoris catalans, però amb afectacions particulars en els entorns rurals degut a l'envelliment de la població, la situació d'aïllament físic i social, la dificultat per la detecció, atesa la manca de serveis, però també l'estigma existent que fa ocultar problemàtiques. Les dades següents són part de la memòria de Salut Mental de 2017 del Departament de Salut.

El CSMA (Centre de Salut Mental d'Adults) del Berguedà va atendre 1.661 persones al 2017, un 5,4% del total de la població. La taula següent mostra aquesta i altres dades en relació amb les xifres de tota Catalunya:

Taula 201 – Dades CSMA del Berguedà 2017 comparativa amb Catalunya

	Berguedà	Catalunya
Persones ateses (%)	5,39%	2,66%
Pacients amb nivell socioeconòmic molt baix (%)	10,09%	13,69%
Pacients crònics de salut mental (%)	49,77%	51,13%
Pacients crònics complexos de salut mental (%)	30,68%	32,30%

Font: Elaboració pròpia a partir de la Memòria de Salut Mental 2017

S'observa que **la proporció de persones ateses al CSMA quasi dobla la del conjunt de Catalunya**, però la seva complexitat és lleugerament inferior pel que fa al nivell socioeconòmic, la cronicitat i la complexitat. Amb aquestes dades podem apuntar que hi ha 166 persones ateses amb un nivell socioeconòmic molt baix, mostrant el solapament de diverses problemàtiques.

En xifres absolutes, les dades del 2018 de la memòria del CSMA indiquen que es **van atendre 1.628 persones,** de les quals 299 van ser primeres visites.

L'evolució d'aquestes primeres visites ha estat decreixent en els darrers anys:

Gràfica 61- Primeres visites al CSMA del Berguedà. 20142-018

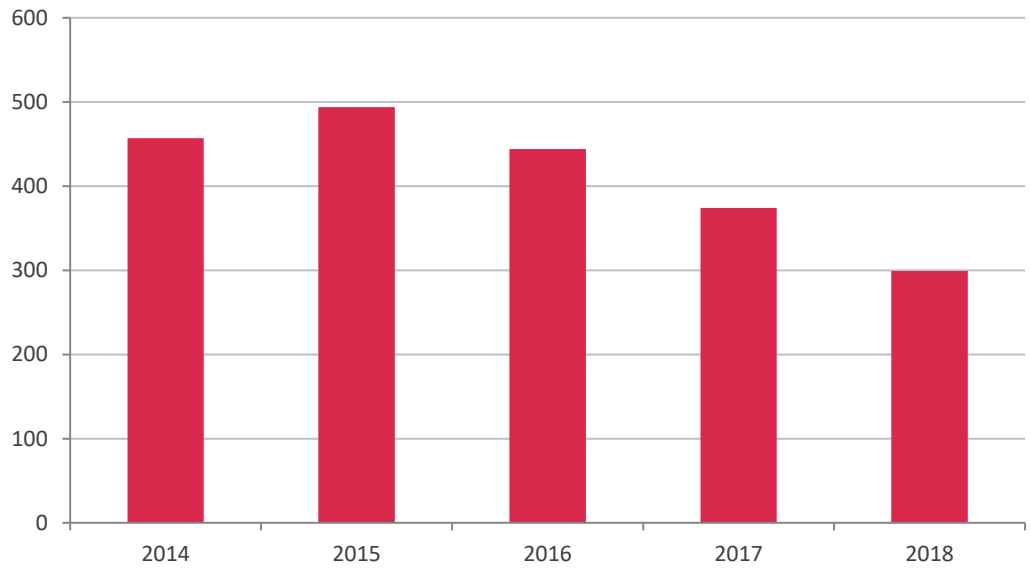

Font: Memòria de l'activitat assistencial del CSMA Berguedà 2018

Les persones ateses al CSMA són més dones (60%) que homes (40%) i el grup d'edat majoritari és el dels 51 als 60 anys en ambdós sexes.

Gràfica 62- Persones usuàries de primeres visites al CSMA per sexe i edat. 2018. Percentatge

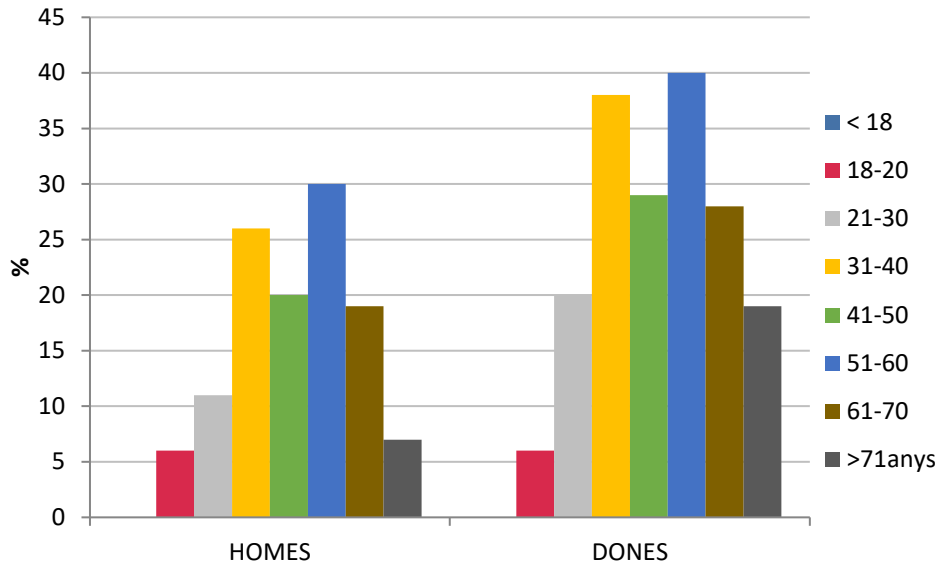

Font: Memòria de l'activitat assistencial del CSMA Berguedà 2018

Per grups d'edat destaca el col·lectiu de 31 a 40 tant en homes com en dones. La major presència femenina es pot explicar, també, per una diversa percepció de la pròpia salut i sobre la demanda de suport. Cal destacar que segons dades de l'Hospital de Dia, hi ha hagut 30 ingressos de persones procedents del CSMA.

Per la seva banda, el CSMIJ (Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil) ha atès un total de 98 primeres visites el 2018 i 234 pacients en total.

Observant la tipologia de problemàtica de les persones ateses al CSMA, també es veuen algunes particularitats respecte les dades del conjunt de Catalunya.

Gràfica 63- Percentatge de població atesa al CSMA per tipologia de trastorn. Berguedà i Catalunya 2017

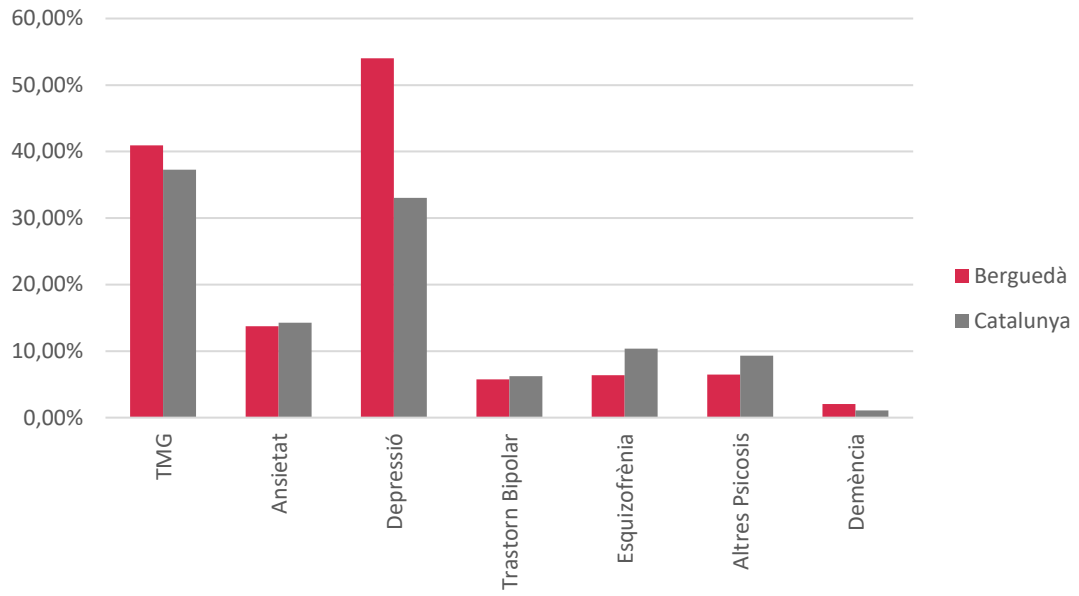

Font: Elaboració pròpia a partir de la Memòria de Salut Mental 2017

Les dades mostren desigualtats en la comarca i el conjunt de Catalunya, on el Berguedà presenta **majors atencions per Trastorn Mental Greu (TGM), depressió** (amb molta diferència) **i demència**. Per contra, presenta menor afectació de les altres tipologies de problemàtica. Caldria veure si l'envelliment té relació amb aquests resultats.

Un cop presentades les dades quantitatives, des de la perspectiva de professionals de serveis i entitats, s'insisteix en la **manca de recursos de salut mental** que hi ha a la comarca, i de la **sobresaturació dels existents** (CSMIJ, CSMA). Tant des de l'àmbit professional, com des de l'associatiu, es troben a faltar recursos per garantir una bona atenció assistencial per a persones amb trastorn mental. En aquest sentit, es qüestiona si realment s'està cobrint la **ràtio de professionals**. Tanmateix, es reflexiona sobre el fet que, amb l'arribada de joves migrats sols i persones refugiades, ha **augmentat la necessitat de suport en salut mental** i que, el fet que les **visites siguin molt espaiades**, dificulta poder fer un treball de fons i un bon seguiment d'aquestes persones.

Segons les Dades del Departament de Salut, el cost per pacient tractat amb antidepressius és menor a la comarca que en el conjunt de Catalunya. L'ABS amb un menor cost és l'Alt Berguedà (86,22€), seguit de Berguedà Centre (94,14€) i el Baix Berguedà (97,45€); pel conjunt de Catalunya el cost per pacient és de (98,10€). Aquesta informació pot aportar una visió sobre la intensitat del tractament per depressió en les diverses ABS de la comarca, evidenciant impactes de la malaltia diferents.

Les dades de la memòria també permeten veure les atencions del CAS de Berguedà on s'atenen les addiccions.

Gràfica 64- Atencions al CAS per tipologia d'addicció. Berguedà i Catalunya 2017

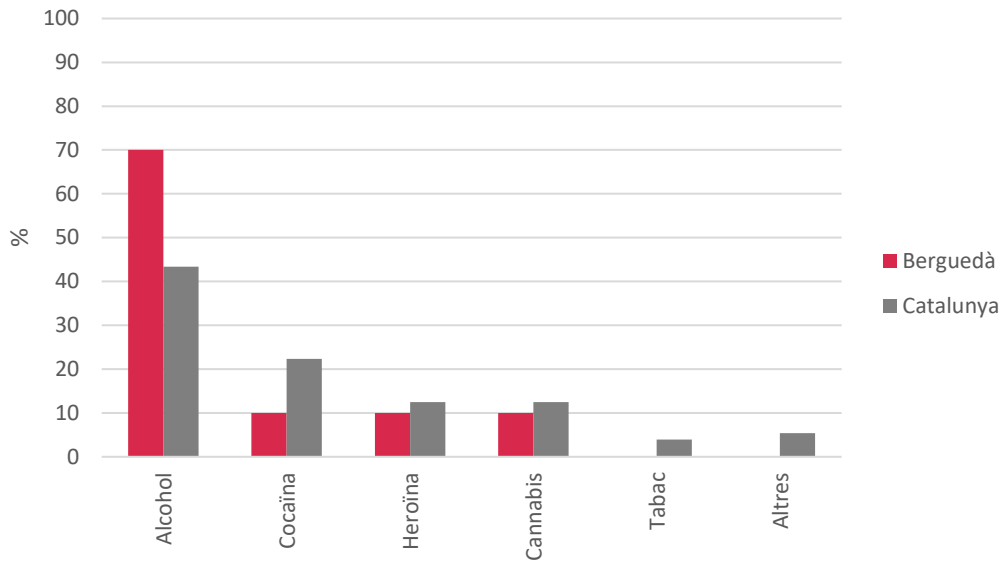

Font: Elaboració pròpia a partir de la Memòria de Salut Mental 2017

Les dades mostren que, proporcionalment, les **problemàtiques ateses** al Berguedà en relació a les addiccions **tenen a veure amb l'alcohol** de forma majoritària. No es relata cap tractament per tabac ni tampoc per altres addiccions que no tenen tipologia.

Les dades del Departament de Salut mostren quanta població hi ha entre 14 i 18 anys amb cribratge per consum d'alcohol.

Gràfica 65- Població de 14 a 18 anys amb cribratge per consum d'alcohol

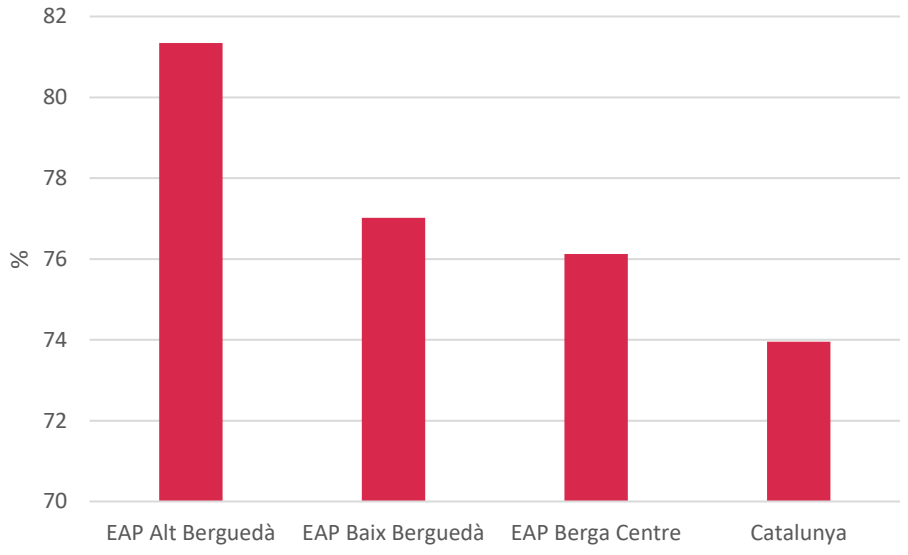

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Salut

Les dades de la gràfica anterior posen de relleu l'**elevat consum d'alcohol entre la població de 14 a 18 anys** que visita els centres de salut de la comarca i són filtrades per consum d'alcohol. En totes les ABS de la comarca el consum d'alcohol és superior al del conjunt de Catalunya, però destaca sobretot l'Alt Berguedà.

Reforçant aquestes dades, entre professionals i entitats hi ha un gran consens en el fet que la problemàtica de consum de substàncies tòxiques a la comarca és greu -especialment entre la població jove- i es considera que no s'està abordant amb prou contundència. En concret es parla de l'elevat consum d'alcohol i cànnabis i de la **normalització social del consum d'alcohol**. La hipòtesi de la poca oferta d'alternatives d'oci -sobretot als pobles petits de la comarca- sumat a les poques opcions de transport públic, s'apunta com una de les causes que pot generar una tendència més elevada al consum de tòxics entre el jovent. Tot i les dades, la percepció d'algunes entitats és que al llarg dels dos últims anys -data de les últimes dades disponibles- les dades comarcals relatives a les addicions poden haver canviat, en el sentit de disminuir.

En aquest sentit, es troba a faltar la figura del tècnic/a en drogodependències en joventut al Consell Comarcal, amb la qual cosa, és una tasca que s'està havent d'assumir des dels equips tècnics de joventut.

Salut mental i estigma

Al Berguedà es va dur a terme un **Pla Antiestigma**, al 2018, que recull algunes dades ressenyables sobre la percepció de la població enquestada per la diagnosi d'aquest Pla. No podem afirmar que les dades mostrades siguin representatives de la població de la comarca, ja que l'enquesta no es va fer amb tècniques d'estratificació que permetin extrapolar resultats al conjunt de la població.

Abans, però, es recullen algunes dades interessants del conjunt de Catalunya, com per exemple que el 82% de les persones que pateixen trastorns de salut mental (TM) ho oculten per por a la discriminació i un 88% deixen de fer activitats de la vida diària (estudiar, esport, socialitzar) per por a ser discriminades. Altres dades rellevants que presenta el Pla, a nivell català:

- Àmbit laboral
  - La taxa d'atur de les persones amb TM és del 61,9%, 44,2 punts més elevada que la població general.
  - El 48,5% han ocultat a la feina el seu trastorn per evitar un tracte discriminatori.
- Àmbit educatiu
  - El 18,9% han estat discriminades per part del professorat.

  - El 51,3% decideixen ocultar-ho al professorat i el 53% als companys i companyes.

- Àmbit atenció sanitària

  - El 26,1% han estat discriminades en un centre hospitalari en alguna ocasió pel fet de tenir un trastorn mental.

  - El 40,6% han estat discriminades en un servei de la Xarxa de Salut Mental.

- Relacions familiars, de parella i amistats

  - El 50,4% ha patit un tracte injust per part de la família nuclear, el 38,6% per part de la família extensa, el 40% per part de la parella i el 53,1% pel grup d'amistats.

  - El 23% ha rebut pressió per no tenir fills/lles per part de la família i professionals sanitaris, I també, en menor mesura, de la pròpia parella.

Les dades concretes de l'enquesta feta a la comarca mostren els següents resultats:

- Les persones que han passat per una problemàtica de salut mental al Berguedà semblen tenir una millor intenció de conducta envers altres persones amb una problema de salut mental en comparació a persones que no tenen cap experiència. Tot i això en ambos casos el nombre de persones que no estarien disposades a viure amb una persona amb un problema de salut mental o que no saben què respondre és força elevat. Aquesta dada és un exemple de la necessitat de treballar per acabar amb els estereotips que sustenten l'existència de l'estigma en salut mental.

Gràfica 66- Resultats enquesta del Pla Antiestigma: convivència amb persona amb trastorn mental. 2018

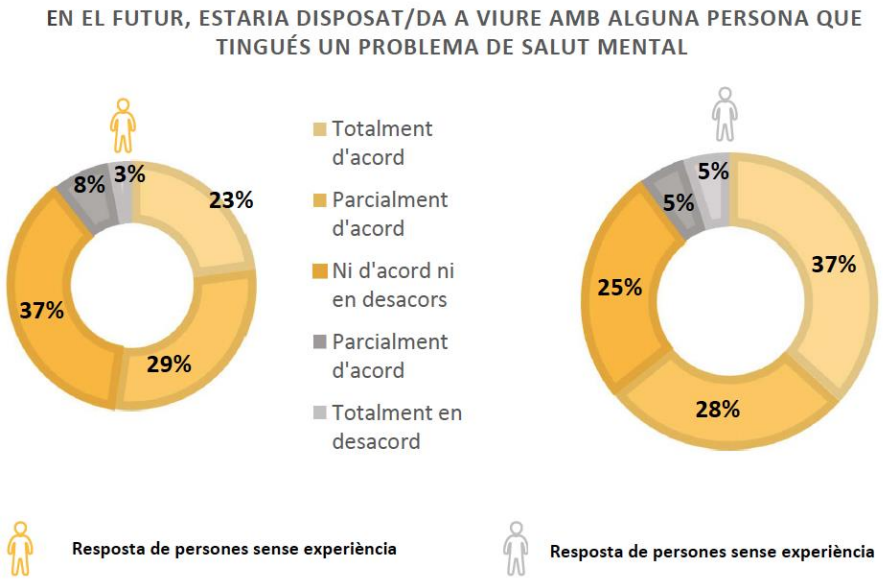

Font: Pla Antiestigma del Berguedà, 2018

En relació a les experiències de discriminació viscudes per persones amb un trastorn mental existeixen àmbits, com el laboral, familiar o d'amistats, en el que la percepció de discriminació és elevada, en els quals més del 50% de les persones han experimentat discriminacions en alguna mesura.

Gràfica 67- Experiències de discriminació viscudes per persones amb trastorn mental. 2018. Percentatges

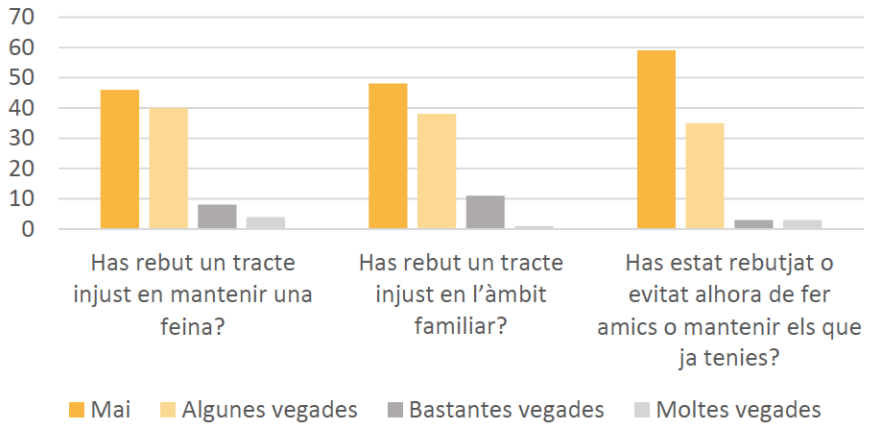

Font: Pla Antiestigma del Berguedà, 2018

Per acabar aquesta repassada a l'enquesta, destacar que les persones amb TM es relacionen, sobretot, amb persones usuàries dels serveis d'atenció a la salut mental i poc amb persones que no en siguin usuàries. Per contra de les dades presentades del conjunt de Catalunya, els resultats de

l'enquesta mostren que les persones que pateixen TM a la comarca, en la seva majoria (40%) no han amagat mai la seva problemàtica de TM, i un (30%) ho han fet alguna vegada. Alhora, qui afirma haver-ho amagat moltes vegades representa un 6%. Aquesta divergència tant notable respecte els resultats de nivell català (82% de persones amb TM ho oculten) pot deure's a com hagi estat feta l'enquesta i la seva mostra.

Gràfica 68- Aspectes relacionals de les persones amb trastorn mental. 2018. Percentatges

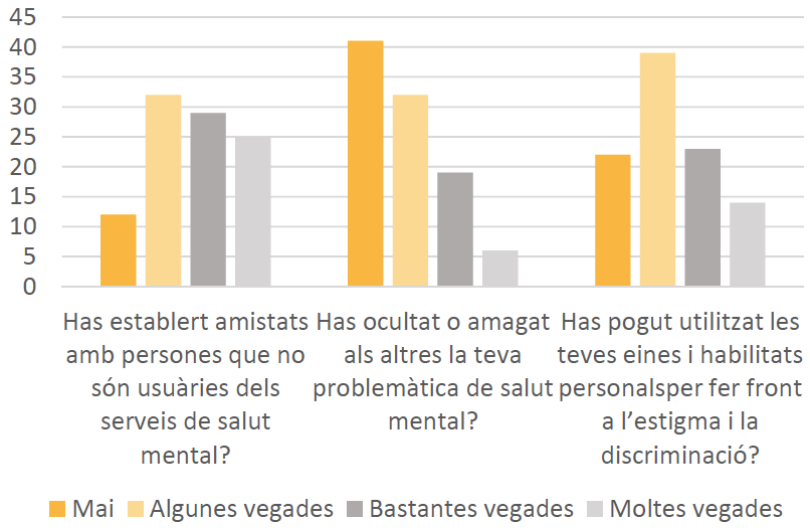

Font: Pla Antiestigma del Berguedà, 2018

Cobertura d'especialistes

Aquesta apareix com una necessitat, tant des del punt de vista mèdic, com des del punt de vista sociosanitari, agreujada per les dificultats de mobilitat.

Des de professionals i entitats es coincideix en destacar la **greu dificultat per poder comptar amb especialistes mèdics als serveis de la comarca**. A nivell de **pediatria**, es comenta que aquests especialistes fa anys s'apropaven als consultoris del territori, però actualment estan concentrat als CAP's de zona, fet que implica el desplaçament continuat de les famílies dels pobles a la ciutat. En aquest sentit, si no es compta amb vehicle privat, és un element d'exclusió a l'accés als recursos sanitaris. També s'esmenta que hi ha metges/metgesses de família que acaben assumint funcions d'especialistes en pediatria, davant la dificultat per trobar especialistes que vulguin venir a viure/treballar a la comarca. Tanmateix s'apunta la dificultat per poder cobrir els/les especialistes en **psiquiatria** als recursos de salut mental de la comarca. En general, la dificultat per cobrir les especialitats a l'Hospital és una problemàtica que preocupa i afecta el dia a dia de la ciutadania.

En relació al **Servei d'Atenció Domiciliària (SAD), també s'esmenten les dificultats per trobar professionals amb el perfil adequat.** A més, les contractacions precàries -poques hores, molts

desplaçaments- i el baix sou, no faciliten trobar i consolidar equips. En aquest sentit, per exemple, es parla dels obstacles per poder contractar personal per a recursos sociosanitaris/residencials -residència de gent gran, SAD- perquè moltes de les persones professionals que tenen el perfil i motivació per treballar, no disposen de vehicle privat. La poca oferta de transport públic, lligat als horaris que cal cobrir, dificulten que aquestes persones puguin desplaçar-se al lloc de feina que se'ls hi ofereix.

A nivell de mobilitat dels i de les professionals, **la dispersió territorial de la població implica que els i les professionals hagin d'invertir molt temps en les visites domiciliàries**. Es recull la queixa que la variable de la dispersió territorial -i la inversió de temps professional associada- no es contempla en la distribució de les ràtios de professionals de les zones rurals. A més, es posa de manifest que, sovint, els/les professionals han de comptar amb vehicles 4x4 per accedir a determinats nuclis de població. Tot i que, segons el criteri de dispersió territorial, la ràtio de professionals per territori és més alta al Berguedà que en d'altres comarques, aquesta es percep com a insuficient.

Gent gran

Segons les dades que apareixien en un inici als Indicadors de context, el Berguedà és una comarca amb molta presència de persones grans i, per tant, amb unes necessitats específiques pel que fa a la salut en sentit ampli. Des dels serveis d'atenció al territori, es posa de relleu la **manca de prestacions i recursos per cobrir les necessitats d'una població molt envellida.**

Professionals d'entitats i serveis apunten que hi ha moltes persones grans que no poden accedir al Centre de Dia perquè no es poden permetre el cost dels desplaçaments privats fins al recurs. D'altra banda, es coneix l'existència de **persones grans que viuen molt aïllades i això dificulta poder detectar les situacions de dependència.** En aquest sentit, s'esmenta que seria interessant augmentar els recursos d'atenció al domicili (SAD) -especialment per a persones grans- per evitar desplaçaments. Tanmateix, es detecta que hi ha persones grans que, si tenen els mitjans, acaben deixant el poble per anar-se'n a viure a la ciutat.

En general, les **dificultats de mobilitat, la poca oferta de transport públic i la dependència del cotxe privat** apareixen de manera transversal a totes les problemàtiques que s'apunten, accentuant-les i **agreujant-les per les dificultats associades a l'accessibilitat als recursos sociosanitaris.**

També es parla de la necessitat de pensar en recursos i serveis intermedis per a persones grans que no estan en situació de dependència, però que tenen poca xarxa de suport i que no saben què fer en el seu temps lliure. Són **població de risc de soledat no desitjada**. Es proposa que en alguns serveis universals (biblioteca, per exemple) es puguin organitzar activitats socials, però s'esmenta els pocs recursos amb els que es compta per poder-ho fer. També es destaca la situació de **persones grans, amb diagnòstic de salut mental, que estan estables però que no tenen cap recurs d'oci – lleure** on poder anar.

Des d'entitats que fan d'altaveu de les necessitats i interessos de les persones grans de la comarca i dels diferents municipis, es posen de manifest mancances en l'atenció a la gent gran i consideren **que les residències són un equipament que cal replantejar**. Persones grans que han estat properes a les residències en la seva etapa professional, argumenten que, part del personal -sobretot gerocultores- no estava preparat professionalment per fer la tasca encomanada. L'arribada de persones grans d'edat cada cop més avançada i amb més deteriorament, acostuma a complicar encara més la tasca de les persones treballadores perquè les tècniques posturals es tornen més dificultoses. D'altra banda, en molts casos, les habitacions de les residències són dobles i molt petites, fet que no afavoreix la mobilitat i maniobrabilitat -per accedir al lavabo, per exemple- de persones que es desplacen en cadira de rodes. Un altre condicionant, són els sous precaris per a una tasca que requereix de sensibilitat, tècnica, cura i cobrir horaris de caps de setmana i festius; condicions que dificulten la cerca de personal qualificat.

Tenint en compte la complexa situació que han travessat bona part de les residències de gent gran fruit de l'emergència sanitària provocada per la Covid-19, des del teixit associatiu es valora necessari cercar una alternativa a aquests equipaments**, impulsant serveis integrats i integrals que facilitin que les persones grans puguin envellir a casa seva,** a la seva colònia.

En relació a la **promoció de l'envelliment actiu**, es fa una valoració positiva del programa de dinamització de la gent gran a nivell comarcal, pel potencial que té. S'esmenta, tanmateix, que -a tots els municipis que compten amb aquesta figura de dinamització de gent gran- seria interessant **trencar barreres generacionals** repensant, des d'una perspectiva intergeneracional, els projectes i activitats que s'impulsen. En aquest sentit, per als municipis que disposen de Casal Cívic de la xarxa de casals de la Generalitat -com el cas Berga-, aquest pot ser una oportunitat per reforçar aquesta perspectiva intergeneracional, entenent que el canvi d'orientació de Casal de Gent Gran a Casal Cívic podria ser un model a seguir en altres locals.

Tanmateix es destaquen diverses actuacions des de serveis públics i entitats per prevenir l'aïllament social i l'envelliment actiu, com per exemple, des de Càritas, els dimarts s'organitzen dinars per a persones que viuen soles; des de l'A.VV Santa Eulàlia, s'ofereix un espai de berenar per a gent gran, juntament amb espai per jugar al domino, servei de podologia...; a Casserres, també s'ofereix un espai obert per a gent gran amb activitats de promoció de la memòria.

Diversitat cultural i salut

Professionals i entitats de diferents àmbits apunten l'existència d'un cert *xoc cultural* entre les famílies migrades a l'hora de comprendre o identificar-se amb els protocols sanitaris davant determinades situacions de salut (per exemple, diabetis gestacional en dones magrebines).

- Situacions de **dependència en gent gran agreujades per aïllament** en entorns rurals
- Zones rurals més **descobertes de serveis, sobretot sanitaris**
- **Dèficit de recursos** per atendre les necessitats de la gent gran i promoure l'envelliment actiu
- **Les persones ateses pel CSMA doblen la mitjana catalana**
- Manca de recursos per a l'**atenció de la salut mental** en infants, joves i persones adultes i **sobresaturació** dels existents
- Dificultats per trobar **especialistes mèdics** i professionals amb el **perfil adequat pel SAD**
- Es troben a faltar recursos, sobretot residencials, per a les persones amb **diversitat funcional**
- Elevat **consum de substàncies tòxiques**, especialment entre població jove
- **Dependència del vehicle privat** per realitzar visites a domicilis i accedir a serveis bàsics

ÀMBIT RELACIONAL

Aquest és un àmbit de l'exclusió social que no comporta una mancança material directa, però cobra una importància molt gran en l'actual situació de retirada de l'estat del benestar. La participació de xarxes relacionals és de suma importància per poder articular processos d'inclusió reeixits. Ja s'ha apuntat a la part inicial d'aquest document que un dels espais on cal treballar els processos d'inclusió és en el de la participació de les persones en xarxes relacionals de reciprocitat (a més de la participació en l'espai de renda i disposar dels drets de ciutadania reconeguts en plenitud).

Les xarxes relacionals són importants perquè poden aportar recursos molt valuosos per les persones, especialment aquelles que es troben en situacions de risc o iniciant processos d'inclusió. Les xarxes, segons diversos autors/res, aporten recursos de diferent naturalesa, principalment: suport emocional i companyia social, capital social, informació i recursos per l'ocupabilitat, suport material, serveis i una guia cognitiva i de comportament social. Les xarxes transfereixen recursos en forma d'avis/es que acullen fills/es i néts i netes, els mantenen amb la seva pensió; o en la forma de fills/lles adults amb atur de llarga durada que viuen a casa dels pares i mares. També transfereixen informació relativa a oportunitats laborals, habitatge en millors condicions o oportunitats formatives. Al seu torn, les xarxes també brinden serveis en forma de cura de fills/lles o persones dependents per poder conciliar la vida personal i laboral, entre altres exemples.

Per contra, la manca o dèficit de xarxes de relació té efectes directes, entre d'altres, sobre la salut. Des de professionals d'entitats i serveis es detecta que hi ha **molta població que viu sola, que quan s'apropen als serveis públics tenen molta necessitat de compartir, de sentir-se escoltades**, no tenen moltes persones al seu voltant amb qui parlar. Aquesta situació de solitud, com ja s'ha apuntat a l'àmbit sanitari, també està present entre la població més gran, ja que es detecta que hi ha molta gent gran que viu sola i que, a més, està molt sola. En aquest sentit, s'afegeix la **disminució de la xarxa social de moltes persones que tenen els familiars més propers vivint fora de la comarca,** accentuant-se el sentiment de solitud.

En el cas de la població adolescent i jove, des dels centres educatius **es detecten casos d'addició a pantalles, d'aïllament a casa en moments de lleure** i es posen de manifest dificultats per detectar aquestes situacions.

Alhora, però, les xarxes relacionals són espais on es poden generar factors d'exclusió importants, factors d'exclusió que poden, i de fet ho fan, tenir conseqüències molt notables per les posteriors trajectòries vitals: violència masclista, maltractaments de persones grans, pares/mares o infants, *bulling,* assetjament, entre d'altres. Per tant, la importància de la disponibilitat de xarxes no ha d'amagar que en aquests espais també es poden donar situacions perjudicials per a les persones i les seves trajectòries vitals.

En aquest sentit, les percepcions subjectives de professionals de diferents àmbits destaquen que, el fet que els pobles de la comarca siguin petits, fomenta el **veïnatge, la xarxa social i l'ajuda mútua,**

especialment en l'atenció a les persones grans. De fet, es posa de relleu que, a municipis petits, nombroses famílies han tirat endavant gràcies a la xarxa social existent al territori. Ara bé, també es reconeix el seu contrapunt, associat al control social, la visibilització de les problemàtiques, la **invisibilització de determinats conflictes de violència masclista**, o la **dificultat per la privacitat degut a la rumorologia**, per exemple, en el cas de persones bisexuals o transsexuals, com s'apuntarà a l'àmbit de ciutadania i participació.

Aquest àmbit, a més, posa de relleu la necessitat de **treballar la inclusió social amb una perspectiva comunitària**, que permeti reteixir els vincles trencats en els barris i pobles arrel de la crisi econòmica, de la pèrdua de cohesió social i la creixent individualització de la societat.

S'aprecia una certa diferència entre les dificultats que es troben les persones / famílies que arriben / viuen a la comarca sense conèixer prèviament ni català ni castellà -persones migrades del continent africà-, d'aquelles que es troben les persones / famílies que arriben d'altres països -en el cas de Llatinoamèrica- que sí que coneixen una de les dues llengües. Des de la mirada professional, es percep que les persones adultes procedents de països africans necessiten, entre d'altres, un acompanyament en el coneixement de la llengua -tant oral com escrita- coneixement de l'entorn, necessitat per part dels i de les professionals de serveis de traducció per garantir una comunicació fluïda a l'hora de ser ateses als serveis públics, etc. En canvi, es percep que les persones adultes provinents de països de Llatinoamèrica, necessiten un altre tipus de suport, com per exemple, la conciliació i cura de les criatures per poder treballar, etc. En el seu cas, segons es comenta a nivell professional, el coneixement de l'idioma, els estudis qualificats cursats al país d'origen, les similituds culturals o la possibilitat de fer xarxa després d'un procés de reagrupament familiar, fa que arribin a la comarca amb moltes ganes d'implicar-se al territori, de treballar i progressar ràpidament.

Des de serveis del territori es detecten **dificultats d'algunes famílies** per tenir cura de les seves criatures, al marge de la situació econòmica, **en clau d'habilitats comunicatives i de relació per situacions sobrevingudes, conflictes de relació intrafamiliar o situacions derivades de malalties de salut mental.**

Violència i actituds masclistes

Les dades del Servei d'Informació i Atenció a les Dones, indiquen que al 2019 es van atendre 94 dones al Berguedà, 88 per atenció psicològica i 22 per suport jurídic (algunes, les dues coses). Aquest mateix any es van atendre **52 dones per violència masclista**, 32 de les quals eren noves atencions. D'aquestes noves, 28 casos de violència són en l'àmbit de la parella, 1 en l'àmbit familiar i 3 per agressions sexuals.

El gruix d'atencions (45%) es dóna en població de 30 a 45 anys, seguit pel 37% de casos a població de 46 a 65 anys. Els casos majors de 66 anys són el 4% i els de població de 19 a 29, el 13%.

Des del punt de vista de professionals de l'àmbit social del territori sorprèn l'elevat volum de **situacions de violència masclista i la invisibilitat d'aquestes**, tot i ser casos sovint coneguts per tothom, però dels quals ningú no en parla. Aquesta invisibilitat, segons s'apunta, s'agreuja en el cas dels municipis petits, que queden allunyats dels pobles amb més serveis, i, per tant, les dones tenen menys oportunitats ja que se'ls fa més difícil accedir als serveis que se'ls poden oferir.

S'observa des d'una part de les entitats que encara hi ha present molt **masclisme a la comarca** i també entès un mal feminisme. És a dir, la mentalitat encara carrega molt a les dones unes determinades tasques pel fet de tenir aquest sexe i, a més, si hi ha dones que intenten tenir una vida més plena, poden rebre crítiques i poden ser titllades com a contràries a l'altre gènere.

Tanmateix, des del teixit associatiu es té la sensació què, les relacions socials, sobretot de les dones, es veuen molt condicionades per la situació familiar que viuen aquestes i, en conseqüència, moltes vegades queden en un segon pla o bé són pràcticament inexistents degut a la gran càrrega familiar. De la mateixa manera passa en el fet de cuidar-se a una mateixa, tant físicament com mentalment, que també queda relegat i a vegades no és possible.

En aquest sentit, des de les mateixes entitats, es posa de relleu que cada cop hi ha més serveis i entitats que contribueixen a que la igualtat entre homes i dones cada dia sigui més gran, tot oferint ajuda quan ho necessiten, assessorament, activitats per fer, formacions, etc. Destaquen que s'està fent molta feina per pal·liar aquestes diferències però, tot i així, encara es mantenen bastant i hi ha molta feina per seguir fent per tota la població, tant per homes com per dones.

Altres situacions de violència

Des de l'àmbit sanitari i educatiu es detecten situacions en què, **noies adolescents de famílies que practiquen la religió musulmana, reben pressió de l'entorn** per portar el vel o, fins i tot, casos de matrimonis acordats o forçats que les noies acaben psicosomatitzant. En aquest sentit, a nivell professional es troben a faltar eines per acompanyar i orientar les noies i les famílies en aquests casos. També s'apunta que cal posar en valor el canvi de visió i expectatives de futur que es percep per part de les noies migrades o nascudes aquí i que tenen una altra tradició cultural.

D'altra banda, es comenta que s'ha detectat **algun cas d'assetjament escolar** i que, en aquestes situacions, falten eines de prevenció, detecció i gestió del conflicte per acompanyar els diferents agents implicats. No obstant això, s'estaria parlant de casos aïllats i no d'una tendència generalitzada als centres educatius de la comarca.

Ofertes d'oci i lleure

Professionals d'entitats i serveis de la comarca detecten **dificultats d'algunes famílies per accedir a ofertes d'oci.** En el cas de l'**esport**, s'apunta que, en general, existeix una **oferta pública per a infants, però per a adolescents, joves i població adulta i gent gran, aquesta oferta pública disminueix o és pràcticament inexistent**, i els centres esportius no sempre són accessibles econòmicament per a tothom. Se suma el fet que, en ocasions, es presenten traves administratives per inscriure les fitxes esportives de joves que no tenen la situació administrativa regularitzada, o grups poc permeables a la barreja de situacions socioeconòmiques i procedències diverses. No obstant això, es fa èmfasi en el **potencial de l'esport com a eina de relació**. En aquest sentit, s'apunta que des dels serveis socials es disposa d'una línia d'ajuts per facilitar l'accés a activitats esportives a infants i joves que no tindrien oportunitat d'accedir-hi.

En l'època d'estiu, des dels serveis socials s'acompanya a infants i adolescents a activitats d'estiu fora del marc escolar, infants i adolescents que es distribueixen entre diferents entitats del territori, amb el criteri de no fer res exclusiu per a infants i joves ateses pels serveis socials. S'ofereix reforç a monitoratge per garantir l'atenció a infants i joves amb diversitat funcional.

D'altra banda, també es posen de manifest **dificultats per accedir a un oci més privat com anar de vacances, realitzar sortides**... S'esmenta l'exemple que, fins i tot per anar a algun dels càmpings de la comarca, és necessari tenir cotxe, pagar per la parcel·la, el cotxe, la tenda...

Tanmateix, en connexió amb l'àmbit residencial i de territori, des d'un punt de vista professional, es detecta **poca vida relacional a l'espai públic**. En aquest sentit, des dels propis serveis i entitats es reforça la idea que, és molt important fixar-se en els condicionants bàsics que faciliten la inclusió (habitatge, feina, educació...), però cal **cuidar més el factor relacional, el poder compartir espais, moments de lleure que permetin que les persones es coneguin en un espai més informal i proper**. En concret, es fa referència al cas de Puig-reig, on es valora que existeix una bona política i oferta municipal de lleure, oci i esport.

També creua amb aquest eix relacional el factor mobilitat, transversal a tots els eixos, ja que condiciona les possibilitats de connexió internes i externes i, per tant, l'accés a determinats recursos de lleure i oci.

- Població que viu sola que se sent en **situació de solitud**
- Presència d'**actituds i comportaments masclistes, xenòfobs, lgtbifòbics, racistes**
- **Invisibilització i difícil detecció** de situacions de violència masclista
- Detecció des dels centres educatius de casos d'adolescents i joves que s'aïllen a casa en moments de lleure amb **addicció a pantalles**
- Falta d'eines de prevenció, detecció i gestió de situacions d'**assetjament escolar**
- **Dificultats d'habilitats comunicatives i de relació** en algunes famílies davant conflictes intrafamiliars, problemàtiques de salut mental o situacions sobrevingudes.
- Manca d'eines per **acompanyar noies** que reben pressions per part de la família arrel de trets o tradicions culturals o religioses
- Dificultats d'algunes famílies per accedir a **ofertes de lleure i oci**
- Dèficit d'**oferta pública esportiva** per a adolescents, joves, població adulta i gent gran
- **Poca vida relacional** a l'espai públic
- **Desconeixement de l'entorn i de la llengua** per part de famílies d'origen africà

ÀMBIT DE CIUTADANIA I PARTICIPACIÓ

Aquest àmbit fa referència a totes les situacions d'exclusió generades per una manca de drets de ciutadania, ja sigui a conseqüència d'una migració, un procés de reagrupament o bé mesures penitenciàries.

També es contemplen aquelles situacions d'exclusió de la vida pública i política per motius de procedència, gènere, entre altres. Aquest àmbit es fixa, també, en aspectes vinculats a la vida associativa i de participació.

Recollir dades referents a aquest àmbit és extremadament complicat. No hi ha registres de quanta població en situació irregular hi ha al territori, tant sols aproximacions a nivell català. Ara bé, tant per part de serveis públics com del teixit associatiu centrat en l'àmbit social, es detecta una borsa important de persones en situació legal no regulada, i, per tant, en una situació molt vulnerable.

Diversitat a la comarca

Hi ha un gran consens entre els i les professionals que han format part de l'elaboració de la diagnosi que es dóna al territori una **certa diferenciació entre persones "d'aquí i d'allà"** en referència a la procedència dels veïns i veïnes de la comarca. Aquesta percepció condiciona les relacions interpersonals, no només amb persones que procedeixen d'altres països, sinó també amb persones que provenen d'altres indrets de Catalunya o de l'Estat i que porten anys vivint al Berguedà. Fins i tot, es detecta una certa tendència a culpabilitzar les persones que no copien o no segueixen els patrons considerats "propis" de la comarca. Hi ha la sensació generalitzada que, ser "diferent" en aquesta comarca sembla més complicat que a una altra.

Es detecten **prejudicis i rumors que afecten especialment a** certs grups de persones, com és el cas de: **joves que han nascut a la comarca però l'origen familiar** -identificat a través dels cognoms- és **d'un altre país**; persones que **demanen asil o cerquen refugi**; o, **joves que han migrat sols**. En el cas de les persones joves, per exemple, s'escolten recels per si portaran substàncies tòxiques. En d'altres casos, s'escolten rumors en relació a les beques menjador que a nivell professional ja s'encarreguen de rebatre aportant informació, reconeixent la situació de dificultat per la que travessen les famílies, etc. També tenen un cert estigma activitats que, tot i que siguin obertes, són percebudes com a exclusives per a un determinat grup de població, com pot ser el cas de les classes de repàs organitzades des de Càritas.

En relació a les persones refugiades, es posa de relleu que, tot i que amb el temps s'ha anat diluint, l'establiment del CPI a la comarca, va suposar un moviment d'acollida important per part de moltes entitats i persones que es van interessar en donar suport a les persones refugiades residents a Berga.

Des de la mirada professional també es fa èmfasi en la **vessant relacional dels joves** (majoritàriament nois) **migrats "sols".** Es comenta que els dos centres residencials -un amb 37 persones i l'altre amb 22 persones- estan aïllats del nucli poblacional, la qual cosa implica una dificultat perquè aquests joves accedeixin a les zones de més confluència del nucli. Quan surten del centre, la majoria d'hores han d'anar acompanyats de les seves referents educatives, la qual cosa, també dificulta la relació dels nois amb altres joves. En els casos en què surten sols del centre -hores molt puntuals-, de vegades es donen situacions de recel perquè van en gran grup i tenen molta presència al carrer. Aquest fet provoca **dificultats de relació amb altres joves**, **amb altres gèneres** (amistats, primers amors...), **sensació de rebuig,** d'amenaça -s'apunta que les persones vianants tendeixen a vorejar al grup- i **prejudicis**. També s'expressa que es donen **poques oportunitats per mirar-los de forma apreciativa**, enriquidora, deixant de banda la mirada assistencial, perquè puguin contribuir a generar riquesa, capacitat de donar, i que altres persones puguin participar d'allò que ells fan. Quan es prova de posar-los en contacte amb el teixit associatiu, en ocasions es condiciona la seva participació al seu comportament o al fet que vinguin acompanyants d'educadors/res. S'ha esmentat, a més, que és necessari cercar un nom no estigmatitzant per fer referència a aquests joves.

En relació a la **identitat de gènere, d'expressió de gènere i d'orientació sexual**, a nivell professional es detecten joves que estan desitjant tenir els recursos per marxar fora de la comarca perquè se senten discriminades per la seva identitat de gènere o la seva orientació sexual. S'expressa que es coneixen casos de persones adultes que van emprendre aquesta **marxa forçada per la sensació de manca de llibertat per mostrar-se a tal com són**. En la mateix direcció, des del teixit associatiu que reivindica els drets de les persones LGTBI+, es posa de manifest la necessitat de sensibilitzar i treballar perquè tothom pugui tenir el seu espai, per generar consciència i respecte per totes les persones. De fet, s'apunta que el col·lectiu de persones LGTBI fins ara era molt invisible a la comarca però, poc a poc es va visibilitzant, de fet, estan treballant conjuntament amb el Consell Comarcal per identificar aquest col·lectiu a la comarca i poder elaborar una diagnosi de la seva situació. També es detecta la necessitat de donar a conèixer entre els municipis l'existència de serveis d'orientació.

També hi ha un consens des de la vessant professional a l'hora d'afirmar que, totes les **problemàtiques i dificultats** que s'han apuntat, es veuen **agreujades en cas que la persona presenti algun tipus de malaltia mental,** la qual cosa genera un estigma, en ocasions, iniciat per la mateixa persona per manca de reconeixement de la situació de discriminació.

D'altra banda, es comenta que el centre ocupacional que treballa amb persones amb diversitat funcional tutelades i no tutelades, també es troba aïllat als afores del nucli poblacional, tot i que la part residencial sí que estigui dins el nucli de Berga.

Finalment, es posa de relleu la **manca d'espais a la comarca per celebrar una cerimònia laica de comiat** en el cas de defunció.

Per revertir aquestes actituds i pràctiques d'exclusió, professionals d'entitats i serveis **posen en valor recursos del mateix territori i també apunten possibles estratègies d'acció:** visibilització d'històries d'èxit, de referents positius; facilitar contactes propers i informals per fomentar que la gent es conegui i contrarestar el discurs diferenciador "nosaltres i els altres" -agafant d'exemple l'edat infantil en què s'acostuma a donar una barreja natural entre noies i nois de diferents procedències-; en el cas de joves migrats sols, cercar punts de contacte que permetin posar en valor el denominador comú, visualitzar que també són joves amb inquietuds similars a les d'altres joves; reconèixer i posar en valor les xarxes informals existents formades per veïns i veïnes que han viscut un procés migratori previ; identificar la llengua i la religió com a punt de trobada per a persones migrades de Llatinoamèrica; posada en marxa des de fa uns anys a nivell comarcal d'un programa de coneixement de l'entorn, des de la proximitat a la gent i en relació a diferents àmbits (salut, territori, cultura, història...); potenciar l'esport com a eina d'inclusió; aprofitar l'ampli teixit associatiu de la comarca i la feina de procés amb mirada oberta, per generar escalfor humana, que s'està realitzant des de diferents entitats territorials com, per exemple, l'A.VV. Santa Eulàlia de Berga; així com les ganes de treballar per objectius compartits i de generar idees, tant a nivell professional, com d'entitats i grups. De fet, en relació a aquest últim punt, tant professionals com entitats coincideixen a destacar la interrelació entre entitats i serveis, la proximitat amb la gent i el sentit comunitari.

Reagrupament familiar

Disposem de dades de reagrupaments familiars a la comarca del projecte Hola Família, que és duu a terme a Berga, Puig-reig i Gironella. Aquestes dades són rellevants perquè les persones reagrupades no disposen dels drets de plena ciutadania al ser considerades estrangeres i disposar només d'un permís de residència.

Les persones que sol·liciten reagrupament familiar són principalment homes. De les 33 demandes a Berga, un 82% són homes, la mateixa proporció que en les 11 demandes de Puig-reig; a Gironella el 100% de les 8 demandes són d'homes. Per nacionalitats, **la majoria són sol·licituds de persones marroquines, paquistaneses i índies.** Així mateix, més del 60% de les demandes de reagrupament són per cònjuges i fills/lles.

De totes les demandes que hi ha hagut al 2019, només s'han dut a terme 16 reagrupaments, la majoria per sol·licituds de 2018. Dels que no s'han realitzat, la major part es deuen a que encara estant en tramitació, només 4 (d'un total de 52) s'han denegat.

Les dades mostren que el 100% de les persones reagrupades s'han empadronat al municipi de residència i totes, excepte una, disposen de targeta sanitària. Cal destacar que dels 16 casos de reagrupament, 7 viuen fora de la comarca i 9 segueixen vivint-hi. D'aquestes 16 persones, 10 estan cursant o inscrites a algun curs de formació i, dels infants en edat escolar, el 100% estan matriculats.

Persones refugiades

Tot seguit es mostren dades del Programa de Persones Refugiades. Aquest és un programa estatal que a Berga és gestionat per la Creu Roja i que s'ocupa de cobrir de forma integral les necessitats que poden tenir les persones refugiades a través de tres fases d'atenció: acollida, integració i autonomia. A Berga hi ha el Centre de Protecció Internacional que dona cobertura a la primera fase del programa, que té una durada de 6 mesos.

Les dades que es mostren tot seguit, doncs, són de persones que han tingut una estada de 6 mesos -amb possibilitat de pròrroga- en el Centre de Protecció Internacional (CPI).

Des de 2016 han arribat un total de 589 persones al CPI i es distribueixen de la manera que es mostra tot seguit:

Taula 22. Persones refugiades al CPI de Berga per sexe. Evolució 2016-2019

	2016	2017	2018	2019	2020	Total
Homes	31	75	119	86	32	343
Dones	11	31	90	67	47	246
Total	42	106	209	153	79	589

*Font: Creu Roja de Berga * dades de 2020 fins a 25/06/2020*

La gràfica següent mostra com ha evolucionat l'arribada de persones refugiades per sexe.

Gràfica 69. Evolució de l'arribada de persones refugiades per sexe (percentatge) i total (absoluts). 2016-2019

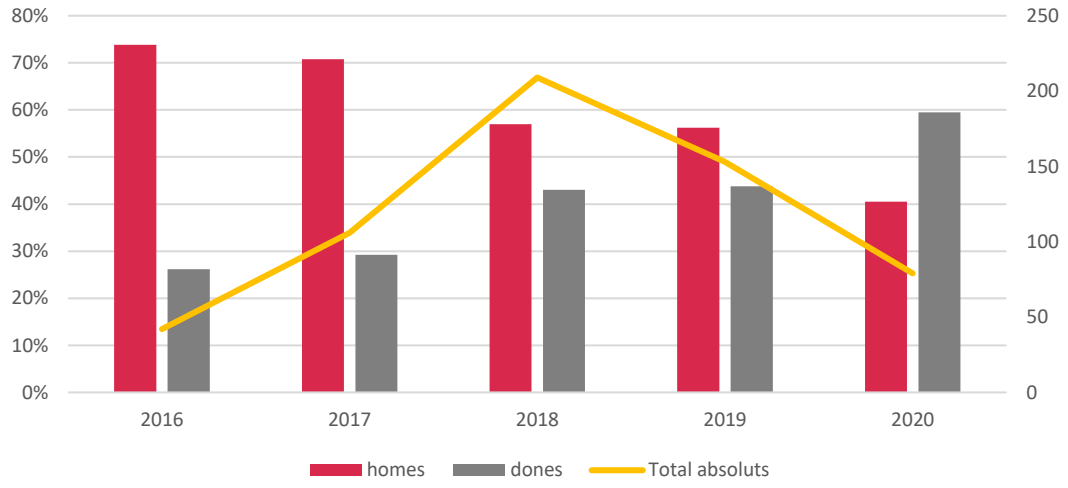

*Font: Elaboració propia a partir de dades de la Creu Roja de Berga * dades de 2020 fins a 25/06/2020*

Tal i com mostra la gràfica, l'arribada de persones refugiades va començar al 2016 amb una clara sobrerepresentació dels homes sobre les dones. L'evolució la resta dels anys ha estat cap a la igualtat en termes de gènere fins l'any 2020, on han arribat més dones que no pas homes.

En termes absoluts, la línia de la gràfica mostra com l'any 2018 va ser l'any que van arribar més persones refugiades (209), per davallar en els propers anys.

Pel que fa a les nacionalitats de les persones refugiades, aquestes són diverses, ja que n'hi ha 41 de diferents. Des del 2016, les procedències més nombroses han estat, per ordre: Veneçuela, Síria, Colòmbia, Ucraïna, El Salvador.

Finalment, es mostren dades per edats:

Taula 213. Persones refugiades al CPI de Berga per edats. Evolució 2016-2019

	2016	2017	2018	2019	2020	Total
0 a 14	6	17	42	31	31	127
15 a 29	19	38	59	41	15	172
30 a 44	16	40	66	57	29	208
45 a 63	1	11	37	21	2	72
64 a 79			5	2	2	9
80 i més				1		1
Total	42	106	209	153	79	589

*Font: Creu Roja de Berga * dades de 2020 fins a 25/06/2020*

El gruix de les persones refugiades es concentra en edats de 30 a 44 anys, edats actives per inserir-se al mercat laboral, seguidament de les persones de 15 a 29, també edats actives. El grup de persones major de 45 anys és el més reduït. Les persones en edat de jubilació tenen una representació molt minsa.

Gràfica 70. Evolució de l'arribada de persones refugiades per edats (percentatges). 2016-2019

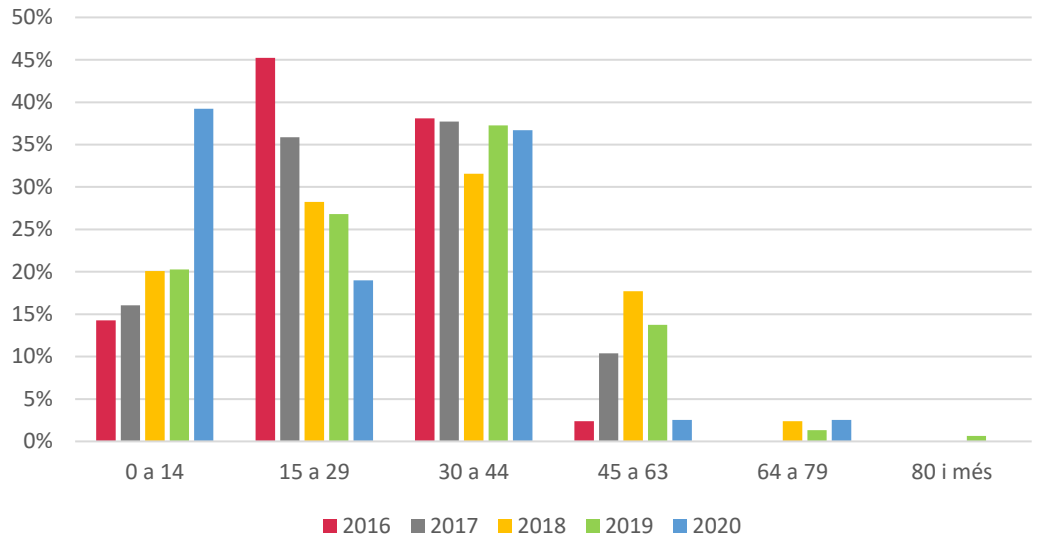

*Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Creu Roja de Berga * dades de 2020 fins a 25/06/2020*

La gràfica anterior ens permet observar l'evolució de l'arribada de persones refugiades per edats. Les tendències més remarcables és l'augment de l'arribada de persones menors de 15 anys, sobretot marcada a 2020 i la davallada de persones entre els 15 i els 29.

Les entitats de la comarca del Berguedà

Segons el registre d'entitats de la comarca, al Berguedà hi ha 600 entitats en actiu. Analitzant les dades que permet treballar el registre, apuntem de les 600, **526 no tenen pàgina web i 302 no tenen correu electrònic** (o no apareix en el registre). Aquest fet limita la difusió que aquestes poden fer de les seves activitats, com també limita els canals de comunicació a través dels qual se les pot contactar. Certament, moltes entitats de pobles no necessiten aquests canals de comunicació, però seria interessant treballar en aquesta línia per millorar la seva comunicació i transparència. Si les dades demostren una manca d'actualització del registre més que no pas la realitat de les entitats en aquests aspectes apuntats, caldria dur a terme una actualització i depuració perquè el registre sigui una eina analítica funcional a partir de la qual -o amb el suport de la qual- dissenyar actuacions.

Si observem les tipologies de les entitats, el que veiem és que la seva gran majoria són esportives i culturals, tot i que algunes de les tipologies amb les que treballa el registre també podrien ser posades sota l'etiqueta cultura, sent aquesta, aleshores, la categoria amb major representació.

Gràfica 71- Tipologia de les entitats del Berguedà. Percentatges

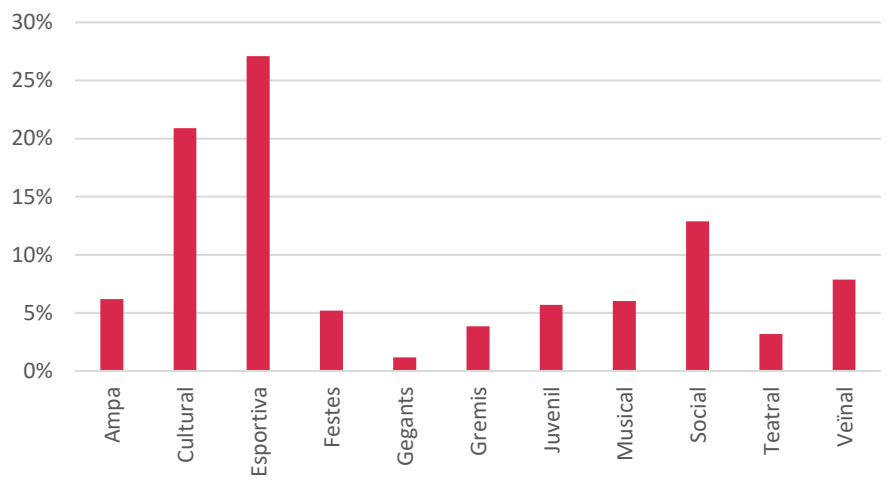

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Consell Comarcal

La seva presència al territori també és diversa. De forma clara, la mida dels municipis té a veure amb la quantitat d'entitats que hi ha a cada poble, però com es veurà la relació no és directa.

Taula 24- Nombre d'entitats per municipi

Avià	51
Bagà	45
Berga	142
Borredà	7
Casserres	18
Castellar de N'Hug	4
Castellar del Riu	2
Cercs	27
Fígols	1
Gironella	64
Gósol	8
Guardiola de Berguedà	38
L'Espunyola	3
La Nou de Berguedà	5
La Pobla de Lillet	23
La Quar	1
Montclar	1
Montmajor	13
Olvan	9
Puig-reig	90
Sagàs	2
Saldes	10
St. Julià de Cerdanyola	8
Sta. Maria de Merlés	2

Vallcebre	6
Vilada	16
Viver i Serrateix	1

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Consell Comarcal

La gràfica següent posa en relació el nombre d'entitats de cada municipi amb la seva població:

Gràfica 72- Nombre d'entitats/total de població. Percentatge

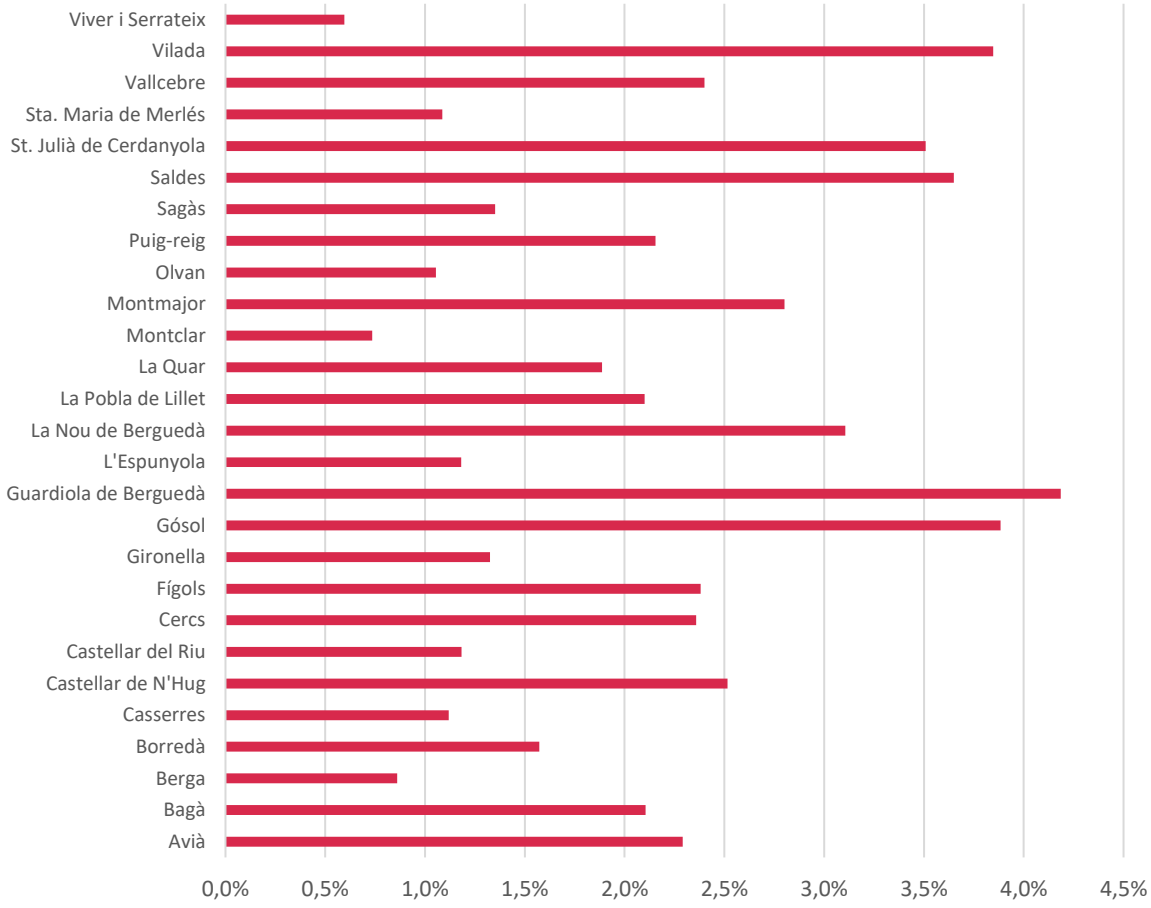

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Consell Comarcal

Aquells municipis amb uns valors més alts són els que tenen un major nombre d'entitats en relació a la seva població. Així, veiem que Guardiola de Berguedà, Gósol i Vilada són els municipis amb major proporció d'entitats en relació a la població. Per altra banda, Viver i Serrateix, Montclar i Berga, són els municipis amb menor pes associatiu en relació a la població.

Més enllà de qüestions quantitatives de les entitats, l'informe Panoràmic 2018 permet observar algunes característiques de les entitats i la seva activitat. Només es relaten algunes dades d'aquest informe, ja que per més informació es pot accedir al mateix.

Destacar que un **28% de les entitats de la comarca no van fer cap activitat al 2018**, cosa que indica que cal dur a terme un procés d'actualització dels registres per depurar entitats inactives o bé treballar de forma estreta per tal de diagnosticar els motius d'aquesta inactivitat i donar-hi suport.

Des del punt de vista de l'acció comunitària cal destacar que més del 50% de les entitats de la comarca declaren que el seu àmbit d'actuació és municipal, sent una dada interessant pel potencial dinamitzador des de la proximitat i el paper d'agents referents en els pobles. Més del 60% de les entitats afirmen realitzar més de ¾ de la seva activitat al mateix municipi on tenen la seu, és a dir, un treball de proximitat que permet, també, tenir una visió global de la realitat municipal.

Des de les entitats que han format part de la diagnosi es troba a faltar **formació i acompanyament a les entitats de la comarca perquè puguin incorporar i realitzar un rol inclusiu**. S'apunta que el teixit associatiu és molt important a la comarca, per la proximitat en les relacions, i pel seu rol clau en processos d'inclusió. En aquest sentit, s'observa que la inclusió es treballa força en l'àmbit d'infants, però menys quan té a veure amb persones adultes.

El 88% de les entitats no estan basades en valors religiosos, cosa que les fa ser vistes com a més inclusives per altres comunitats on el fet religiós podria ser un fre a la seva vinculació. Tot i això, l'accessibilitat i inclusivitat de les entitats es determina per molts altres factors que no només aquest.

Les persones que formen part de la base de les entitats del Berguedà són més dones que no pas homes, ja sigui del personal remunerat, de les persones assistents a les assemblees, o de la junta. Ara bé, les persones presidentes de les entitats són majoritàriament homes en més proporció que no pas el conjunt de Catalunya -on també són majoria homes-. Això posa de relleu la desigualtat de gènere en l'accés als llocs de representativitat.

Finalment, destacar que les entitats de la comarca tenen menys gent contractada que no pas a nivell català. A Catalunya la meitat d'entitats tenen personal remunerat, mentre que al Berguedà aquesta xifra es queda al 16%. Aquesta realitat determina en gran mesura el tipus de projectes que aquestes entitats poden afrontar, sobretot aquells que van més enllà de la seva activitat ordinària, així com assistir a espais de coordinació i treball en xarxa.

Estratègies participatives

Es troben a **faltar espais per escoltar i recollir la veu i la mirada de la gent**, de veïns i veïnes, saber què els preocupa, què els motiva, quines iniciatives de lleure es podrien impulsar. S'apunta que, les i els professionals que treballen amb població jove, faciliten que es donin o existeixin aquests espais d'escolta, de compartir i de generar propostes d'acció, tot i això, consideren que no acaben de donar resultats i, els espais que s'habiliten només de forma puntual, veuen que no queden en res. Es qüestiona que, en ocasions, els pressupostos participats siguin l'única eina per fomentar la participació entre la població.

- Sensació de diferenciació entre la **població "d'aquí i d'allà"**
- **Prejudicis i rumors** vers determinats grups de persones
- Dificultats de relació per a **joves migrats sols**
- Limitacions per a persones en **situació administrativa no regularitzada**
- Situacions de discriminació per raons d'**identitat de gènere o orientació sexual**
- Estigma vers les persones amb **trastorn mental**
- Baix **coneixement** per part dels municipis dels **serveis d'atenció i orientació a la diversitat**
- Dèficit de **formació i acompanyament a entitats** per incorporar un **rol més inclusiu**
- Manca d'**espais** on escoltar i recollir **veu i mirada de la ciutadania**
- Manca d'actualització del **registre d'associacions**

DOCUMENT DE SÍNTESI

A mode de síntesi es presenta la següent DAFO que recull les principals aportacions fetes tant en la part quantitativa del mapa de vulnerabilitat com en la part qualitativa.

L'anàlisi DAFO serveix com a eina de síntesi dels resultats de la diagnosi i fa de nexe metodològic entre els resultats de la diagnosi i la fase de planificació i definició de les actuacions del PLACI.

DAFO són les inicials de:

- Debilitats: aquells elements interns a l'organització o del municipi que són negatius o dificulten l'acompliment dels objectius marcats. Debilitats a revertir.

- Amenaces: aquells elements externs a l'organització (elements de conjuntura política, social, econòmica, legal,...) que són negatius o dificulten l'acompliment dels objectius marcats. Amenaces a afrontar.

- Fortaleses: aquells elements interns a l'organització o programa que són positius o faciliten l'acompliment dels objectius marcats. Fortaleses a mantenir i potenciar.

- Oportunitats: aquells elements externs (elements de conjuntura política, social, econòmica, legal, ...) a l'organització o programa que són positius o faciliten l'acompliment dels objectius marcats. Oportunitats a explorar.

Aquelles informacions més rellevants i significatives s'han de classificar en base a si són identificades com una Debilitat, una Amenaça, una Fortalesa o una Oportunitat.

L'eina DAFO també serveix com a eina de planificació. Les línies estratègiques del PLACI són aquelles que s'enfoquen en convertir les Debilitats en Fortaleses i aquelles que s'enfoquen a minimitzar els impactes negatius de les Amenaces, tot això contemplant i aprofitant les Oportunitats definides.

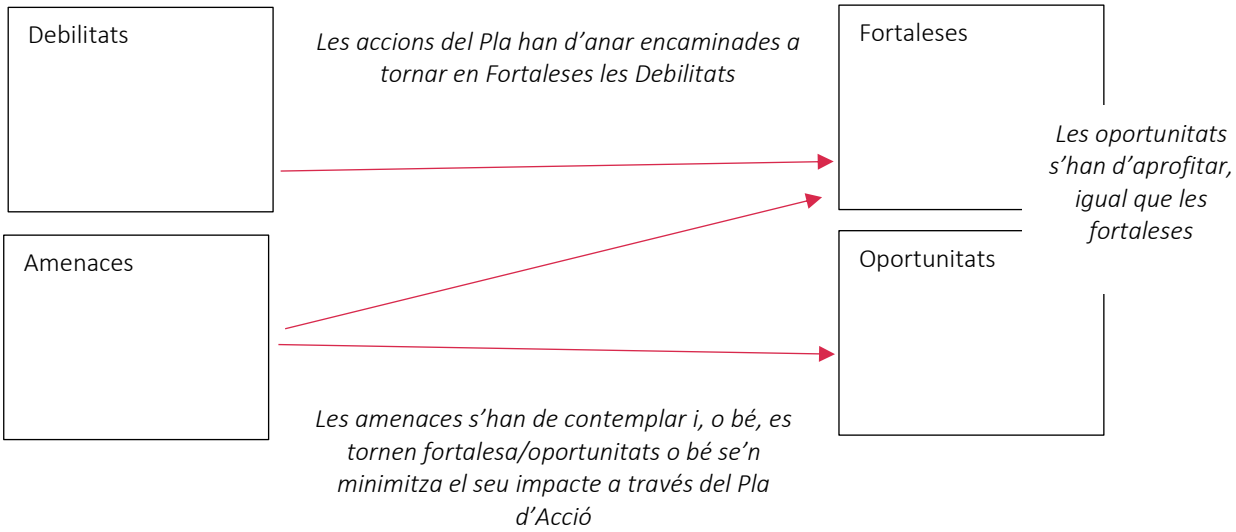

Les problemàtiques que es presenten en les taules de DAFO següents no són totes, ja que en aquest mapa de vulnerabilitat s'han detectat moltes problemàtiques que escapen al marc competencial i les possibilitats d'un ens comarcal. Així doncs, caldrà aplicar un filtre possibilista en la priorització de les problemàtiques -tasca que pren molta major rellevància en la fase de planificació- alhora que, a nivell institucional, elevar certes problemàtiques a les instàncies competents perquè adoptin les mesures necessàries per fer-hi front.

Val a dir que en les taules següents no hi apareix una problemàtica que es van repetint de manera transversal a cadascun dels àmbits: la **deficient connectivitat en transport públic**. Caldrà tenir-la sempre present com un aspecte central en les polítiques inclusives que es vulguin dissenyar.

Àmbit econòmic i laboral	
Debilitats	Amenaces
▪ **Precarietat econòmica i pobresa** en moltes famílies. ▪ **Desigualtats de gènere** en clau econòmica i laboral (taxa d'atur, distribució pensions jubilació, import prestacions contributives, temporalitat, salari). ▪ Manca de **qualificació professional i reciclatge** de part de la població. ▪ Fugida de la **comarca** de persones amb **alta qualificació** en cerca d'oportunitats ▪ **Economia submergida** com a espai propici per a la precarietat. ▪ **Dificultats d'accés a una feina** per a persones amb trastorn mental, diversitat funcional (física o intel·lectual). ▪ **Dificultats d'accés a una feina** per a persones migrades, especialment en situacions administratives no regularitzades. ▪ **Dificultats d'accés a una feina** per a persones LGTBI+. ▪ Baixa **sensibilització social de les empreses** per conèixer la realitat de col·lectius vulnerables. ▪ **Diversitat d'agents d'intermediació laboral** amb dèbil coordinació entre	▪ **Precarietat del mercat laboral.** ▪ Manca de **projectes de col·laboració universitat/formació professional – empresa.** ▪ Dèficit de mà d'obra tant qualificada com no qualificada amb **perill de pèrdua d'oficis tradicionals.** ▪ Manca de **factors atractius per a l'arribada d'indústria, empreses o professionals** (deficient xarxa de cobertura mòbil, internet d'alta velocitat, transport, sòl industrial apropiat...). ▪ **Dependència de l'economia submergida** per accedir a una renda que permeti subsistir o complementar ingressos precaris. ▪ **Retard en els processos de regulació administrativa** de persones migrades que condiciona l'accés a llocs de treball. ▪ **Factors que poden anar en detriment del petit comerç**, com la compra per internet a gran escala i a preus més baixos.

ells que pot generar confusió entre la població ▪ **Transport públic insuficient** que afecta les possibilitats d'inserció. ▪ Deficient **xarxa de cobertura mòbil i d'internet** d'alta velocitat.	
Fortaleses	**Oportunitats**
▪ **Diversificació econòmica** amb presència de sector primari, secundari i terciari. ▪ Espais turístics vinculats a la **natura i al patrimoni cultural.** ▪ Atractius relacionats amb els **recursos naturals, culturals i producció alimentària** de qualitat.	▪ **Estratègia Berguedana 2020-20205.** ▪ **Sector agrari i ramader** com a oportunitat per a **persones joves migrades de zones rurals** amb coneixements de ramaderia i agricultura. ▪ La **creixent demanda d'ocupació en els sectors sanitaris / atenció a la gent gran** pot facilitar polítiques actives per l'ocupació. ▪ **Atenció a les persones com a àmbit d'especialització,** sobretot en relació a l'atenció a la **diversitat funcional.**

Àmbit residencial i territori	
Debilitats	Amenaces
▪ **Dispersió demogràfica** d'una part de la població en nuclis petits i aïllats. ▪ **Envelliment demogràfic i despoblament de zones rurals.** ▪ **Dificultats d'accés a l'habitatge** per manca d'oferta. ▪ Manca **de recursos per facilitar l'accés a l'habitatge a determinats col·lectius**: joves migrats sols, persones grans que necessiten habitatges adaptats i accessibles, persones que es troben en situació administrativa incompleta... ▪ Manca de **recursos ordinaris per atendre a joves migrats sols** que surten dels centres d'acollida i es veuen abocats a ocupar. ▪ Servei de **borsa de lloguer social poc conegut, poc emprat i amb estancament de la mobilització** del parc d'habitatges buits. ▪ **Parc d'habitatges envellit,** sobretot en municipis amb habitatge disseminat, construccions antigues no rehabilitades i manca d'ascensors. ▪ **Parc d'habitatges deteriorat** i manca d'**incentius per rehabilitar.** ▪ Presència d'**habitatges buits en desús.** ▪ **Increment no regulat de pisos turístics** amb **lloguer estacional.**	▪ **Rendes baixes** de les llars **en relació al cost de l'habitatge.** ▪ Habitatges **buits o en desús** que **no es posen al mercat.** ▪ **Reticències al lloguer d'habitatges tot l'any,** en front del lloguer turístic estacional. ▪ Tendència al **despoblament de les zones rurals**, fora de l'Eix Llobregat. ▪ **Desempara de joves migrats sols** un cop compleixen la majoria d'edat. ▪

▪ **Colònies tèxtils envellides** amb manca de serveis essencials. ▪ Espai públic, equipaments i alguns serveis amb **barreres arquitectòniques**, també a la capital de comarca. ▪ Manca de recursos creixent per afrontar el **pagament de subministraments.** ▪ Situacions de **pobresa energètica** lligada a l'autocontenció o a condicions de salubritat insuficients (temperatura, humitat...).	
Fortaleses	Oportunitats
▪ Comarca amb **zones rurals** que són propicies per a **itineraris d'inclusió social.** ▪ Gruix de **població jove que vol quedar-se a viure** a la comarca. ▪ **Arribada de famílies provinents de l'àrea metropolitana** cercant un preu d'habitatge més assequible. ▪ **Patrimoni** natural i cultural.	▪ Hi ha **molts pisos buits** que es podrien **destinar a lloguer social.** ▪ **Qualitat de vida** per proximitat a l'entorn natural.

Àmbit formatiu	
Debilitats	**Amenaces**
▪ Cert **abandonament prematur** dels estudis i dificultats de dimensionar i actuar sobre les causes de l'absentisme. ▪ Dèficit de **coordinació del procés de transició** de l'etapa escolar a l'etapa juvenil i adulta, especialment en el cas de les persones amb diversitat funcional. ▪ Tot i haver-hi **serveis d'orientació i d'acompanyament personalitzat** a l'hora de donar a conèixer els recursos formatius, aquests no són suficients. ▪ Manca d'**oferta formativa post-obligatòria,** agreujada per a joves amb necessitats educatives especials, migrats sols, famílies amb pocs recursos econòmics... ▪ **Oferta formativa no reglada** insuficient, condicionada per la visió adulta i marcada per biaix de gènere. ▪ Insuficients recursos a centres educatius per **atendre la diversitat** i fer **diagnòstic precoç.** ▪ Manca d'**oportunitats formatives i obstacles per accedir o continuar una formació** per a persones en **situació administrativa no regularitzada, demandants d'asil...** ▪ **Deficiències en la mobilitat** que limiten les oportunitats formatives, sobretot post-obligatòries.	▪ Manca d'**encaix de l'oferta de cicles formatius a les necessitats del mercat de treball.** ▪ Pèrdua del **servei de preparació de les proves d'accés** a cicles formatius. ▪ Rigidesa en la **normativa de la formació reglada i no reglada** per adaptar-la a necessitats territorials i als diferents perfils. ▪ Dificultats d'**homologació d'estudis** de persones procedents d'altres països. ▪ **Fractura digital** en les famílies amb més dificultats econòmiques.

▪ Manca de **competències TIC,** especialment en la població més vulnerable. ▪ Infants de pobles petits amb menys **oportunitats extraescolars**, per manca d'oferta, no arribar al mínim d'infants necessari o elevat cost.	
Fortaleses	Oportunitats
▪ Bona **distribució de l'alumnat** a la comarca. ▪ Posada en marxa de **noves connexions en transport públic** des de la comarca cap a universitats i centres educatius. ▪ Elevada **consciència** entre la població de la importància del **coneixement del català.** ▪ Existència de **recursos gratuïts per a l'aprenentatge del català** i del castellà.	▪ Implementació de polítiques de **foment de l'emprenedoria.** ▪ Noves línies de transport públic que **apropen recursos formatius** i faciliten l'**arrelament de les persones joves** a la comarca.

Àmbit sociosanitari	
Debilitats	**Amenaces**
▪ Situacions de **dependència en gent gran agreujades per aïllament** físic / social en entorns rurals. ▪ Zones rurals més **descobertes de serveis, sobretot sanitaris.** ▪ **Dèficit de recursos** per atendre les **necessitats de la gent gran** i promoure el lleure i l'**envelliment actiu.** ▪ **Les persones ateses pel CSMA doblen la mitjana catalana.** ▪ Manca de recursos per a l'**atenció de la salut mental** en infants, joves i persones adultes i **sobresaturació** dels existents. ▪ Es troben a faltar **recursos**, sobretot **residencials**, per a l'atenció a persones amb **diversitat funcional.** ▪ Elevat **consum de substàncies tòxiques**, especialment entre la població jove. ▪ **Dependència del vehicle privat** per realitzar visites a domicilis i per accedir a serveis bàsics.	▪ L'**envelliment de la població** en relació a la manca de recursos. ▪ La **no coincidència territorial** entre les Àrees Bàsiques de **Salut** i les Àrees de **Serveis Socials** comporta referents diferents i desplaçaments a punts diversos. ▪ Augment de la **demanda de suport en salut mental** i visites molt espaiades en el temps que dificulten l'atenció. ▪ **Dificultats per trobar especialistes en l'àmbit sanitari i social** (pediatria, psiquiatria, atenció domiciliària, gerocultura...). ▪ Sensació de predomini del **model** assistencialista als **serveis socials** en lloc d'una aposta decidida pel treball grupal i comunitari.
Fortaleses	**Oportunitats**
▪ Existència de **programes, serveis i recursos, sobretot** en el cas de la ciutat de **Berga.** ▪ Oferta de **places residencials i de centres de dia per a gent gran.**	▪ **Col·lectius de gent gran** que reivindiquen el **dret a envellir a la pròpia llar.** ▪ **Aprofitament de les colònies** com a nuclis de referència per impulsar programes innovadors de promoció de l'envelliment a la pròpia llar.

▪ Presència de **teixit social sensibilitzat** entorn la salut mental i la diversitat funcional. ▪ Existència d'**espais de treball** com la Taula de Diversitat Funcional i la Comissió de Salut Mental. ▪ Presència d'algunes entitats i serveis que impulsen **actuacions per prevenir l'aïllament social i promoure l'envelliment actiu.** ▪ Facilitats per establir **vincles i coordinació** entre recursos i entitats.	▪ **Reconversió de l'antic Casal de Gent Gran de Berga**, de la xarxa de la Generalitat, **en Casal Cívic.** ▪ **Aposta d'alguns municipis,** com Gironella, per elaborar el **Pla de Salut** a nivell de poble.

Àmbit relacional	
Debilitats	Amenaces
▪ Detecció de població que viu sola que se sent en **situació de solitud.** ▪ Presència d'**actituds i comportaments masclistes** (permanència important de rols de gènere, judici vers les dones que volen sortir d'aquests estereotips, situacions de violència masclista...), **xenòfobs, lgtbifòbics, racistes..** ▪ **Invisibilització i difícil detecció** de situacions de violència masclista. ▪ Detecció des dels centres educatius de casos d'adolescents i joves que s'aïllen a casa en moments de lleure amb **addicció a pantalles.** ▪ Falta d'eines de prevenció, detecció i gestió de situacions d'**assetjament escolar.** ▪ **Dificultats d'habilitats comunicatives i de relació** en algunes famílies davant conflictes intrafamiliars, problemàtiques de salut mental o situacions sobrevingudes. ▪ Manca d'eines per **acompanyar noies** que reben pressions per part de la famílies arrel de trets o tradicions culturals o religioses. ▪ Dificultats d'algunes famílies per accedir a **ofertes de lleure i oci.**	▪ **Manquen recursos** per poder arribar a tots els **col·lectius més vulnerables.** ▪ Risc de consolidar la **dificultat de contacte entre grups diferenciats** per l'origen o el nivell econòmic. ▪ Permanència d'**actituds, conductes i discursos masclistes, lgtbifòbics o racistes.** ▪ **Manca de xarxa social** de bona part de les **famílies que arriben des de l'àrea metropolitana** cap a la comarca cercant un preu d'habitatge més accessible.

▪ **Dèficit d'oferta pública esportiva** per a adolescents, joves, població adulta i gent gran. ▪ Es detecta **poca vida relacional a l'espai públic.** ▪ **Desconeixement de l'entorn i de la llengua** per part de famílies d'origen africà.	
Fortaleses	Oportunitats
▪ **Dimensions** dels nuclis poblacionals que **faciliten el veïnatge, la xarxa social i l'ajuda mútua**, sobretot en l'atenció a gent gran. ▪ Presència d'entitats i serveis que treballen per a la **igualtat de gènere**. ▪ Existència de programes de **coneixement de l'entorn, traducció i aprenentatge del català.** ▪ **Voluntat de treballar per objectius compartits,** tant a nivell professional, com d'entitats i grups.	▪ **Esport com a eina d'inclusió.** ▪ Augment de la **consciència** sobre la importància de **cuidar el factor relacional.**

Àmbit de ciutadania i participació	
Debilitats	Amenaces
▪ Sensació de **diferenciació entre la població "d'aquí i d'allà"** referent a persones migrades d'altres països, ciutats o comarques. ▪ **Prejudicis i rumors** que afecten especialment a certs grups de persones (joves nascuts/des aquí amb origen familiar d'un altre país, persones que demanen asil o refugi, joves migrats sols). ▪ **Dificultats de relació** per a **joves migrats sols** amb altres joves i amb altres gèneres. ▪ **Limitacions** existents per les persones amb **situació administrativa no regularitzada.** ▪ Situacions de discriminació per raons d'**identitat de gènere o orientació sexual.** ▪ Estigma vers les persones amb **trastorns de salut mental.** ▪ Baix **coneixement** per part dels municipis dels **serveis d'atenció i orientació a la diversitat** ▪ Dèficit de **formació i acompanyament a les entitats** de la comarca perquè puguin incorporar i realitzar un **rol més inclusiu**. ▪ Manca d'**espais** on escoltar i recollir la **veu i mirada de la ciutadania.** ▪ Manca d'actualització del **registre d'associacions.**	▪ Augment de la **vulnerabilitat de persones en situació administrativa irregular.** ▪ Manca de **mirada apreciativa a joves migrats sols.** ▪ Dificultats per **contrarestar rumors i prejudicis.** ▪ **Normalització d'actituds discriminatòries.**

Fortaleses	Oportunitats
▪ La **dimensió de les poblacions** facilita la **interrelació** entre entitats i serveis i la proximitat amb la gent. ▪ Existència d'**iniciatives** públiques i associatives per **revertir actituds discriminatòries.** ▪ Visibilització creixent del **col·lectiu de persones LGTBI+.** ▪ Existència de **programes comarcals** per a l'**atenció i orientació a la diversitat** ▪ Nombre i diversitat de les **entitats i grups** de la comarca	▪ Professionals que treballen amb població jove **conscients** de la importància d'aquests **espais d'escolta** per generar propostes d'acció conjuntes. ▪ Alt percentatge d'entitats d'àmbit municipal com a **potencial dinamitzador de proximitat.** ▪ Voluntat de **treballar per objectius compartits,** tant a nivell professional, com d'entitats i grups.

PRINCIPALS REPTES I ORIENTACIONS PER A L'ACCIÓ

Si el document DAFO era una síntesi dels elements més destacats del mapa de vulnerabilitat, el present document vol ser un recull de les problemàtiques més rellevants a abordar des del futur Pla d'Acció Comunitària Inclusiva (PLACI) del Berguedà.

La diagnosi d'exclusió i d'inclusió d'una comarca és de tal magnitud que algunes de les problemàtiques que es detecten escapen del marc competencial i d'acció d'un ens comarcal. En aquest sentit, la planificació comarcal ha de servir per prioritzar i focalitzar en aquelles línies d'acció sobre les quals és realista intervenir -perquè hi són al seu abast-, sense deixar de traslladar la resta de problemàtiques a les institucions públiques competents, perquè adoptin les mesures necessàries per donar-hi resposta.

Cal recordar que el diagnòstic fa èmfasi en una altra problemàtica transversal que també caldrà tenir molt present, com és la **baixa connectivitat en transport públic.**

Tot seguit, es classifiquen les principals necessitats en diversos eixos que possibilitin el disseny del futur Pla d'Acció.

1. **Estratègia coordinada comarcal:** malgrat que tant professionals com entitats han posat de relleu la trajectòria de coordinació i relació, es detecta una manca de treball conjunt entre agents clau per al desenvolupament econòmic, formatiu, ocupacional i social de la comarca. Un treball sostingut en el temps que, partint d'un diagnòstic compartit, s'adreci a impulsar línies estratègiques compartides, tot incorporant una mirada inclusiva i comunitària a la vessant més productiva, i una mirada més estratègica i de desenvolupament local a les polítiques socials. Potencialitats que s'identifiquen en termes econòmics i laborals relacionades amb els recursos naturals, culturals, la producció agroalimentària de qualitat i l'economia circular, poden generar desenvolupament endogen de la comarca, que ha d'anar de la mà de la reducció de desigualtats socials existents. L'Estratègia Berguedana pot ser el marc des del qual articular aquesta línia.

2. **Prevenció i detecció de l'aïllament:** l'aïllament físic suscita l'aparició d'altres problemàtiques relacionals o de salut. L'envelliment poblacional, juntament amb la disgregació demogràfica d'una part de la població en nuclis petits i aïllats, dificulta la detecció de situacions de solitud no desitjada, de dependència, de discriminació o de violència. L'experiència d'un teixit social que té cura de les persones més grans i dels infants, cal aprofitar-la per acollir i cuidar altres persones o col·lectius vulnerables, connectant-los amb els serveis de referència. Alhora, cada cop hi ha més veus que demanen apostar per mesures que permetin garantir el dret a viure i envellir a la pròpia llar.

3. **Política comarcal d'habitatge:** encara que el preu de l'habitatge pugui ser més assequible que a d'altres comarques, les rendes baixes de moltes llars fan insostenible fer front a totes

les despeses que suposa. Són nombroses les problemàtiques vinculades a l'habitatge que han sorgit: dificultats d'accés per manca d'oferta, elevat preu i inexistència de polítiques que ho facilitin, manca d'oferta d'habitatge de lloguer -sobretot per a determinats col·lectius- parc envellit, habitatges buits o en desús, colònies tèxtils envellides amb manca de serveis, pobresa energètica a zones rurals... Dissenyar una política comarcal d'habitatge esdevé clau per fer front al despoblament d'algunes zones, a la redistribució de la població a la comarca i al desarrelament de persones joves que finalitzen els seus estudis fora de la comarca.

4. Promoció d'itineraris infància – adolescència – joventut: es posa de manifest que la distribució de l'alumnat a la comarca és adequada. S'observen dinàmiques i actituds de respecte i relació entre infants, així com oferta de lleure i esportiva adreçada a aquesta edat. No obstant s'apunta que aquestes van minvant a mesura que les criatures creixen. El fet que moltes persones joves hagin de desplaçar-se fora de la comarca per estudiar i que la promoció de la joventut -en clau de lleure i oci, accés a l'habitatge...- sigui escassa, pot provocar el desarrelament de la població jove. A tot això, se suma la precària situació de moltes persones adolescents i joves que han arribat a la comarca migrades soles. Apostar per polítiques amb una perspectiva de continuïtat infància, adolescència, joventut, i amb uns espais de treball compartit, pot permetre cuidar encara més el pas entre les diferents etapes vitals i generar referents de confiança que acompanyin adolescents i joves en la presa de decisions per definir el seu propi projecte de vida.

5. Foment de la vida relacional i la cohesió social: es detecten mirades i discursos poc inclusius, tant en relació a persones de procedència diversa -provinent d'altres països -situació administrativa regularitzada o no-, demandants d'asil, joves migrats sols, adolescents i joves que han nascut aquí i que tenen orígens familiars diversos, persones arribades d'altres comarques o d'altres comunitats autònomes- com en relació a persones diverses ja sigui per identitat o orientació sexual, ja sigui perquè presenten trastorns de salut mental o discapacitat intel·lectual o física. Els espais de participació comunitària (taules, comissions, grups…) poden jugar un paper important en la inclusió i en revertir aquestes actituds, si compten en incorporar la participació de les persones més excloses o víctimes d'aquests discursos.

6. Participació comunitària: bona part del teixit associatiu existent a la comarca té un àmbit d'actuació municipal, la qual cosa esdevé un potencial de dinamització des de la proximitat. Ara bé, es detecten pocs espais per a la incorporació de la ciutadania a les polítiques públiques, juntament amb una manca d'eines per incorporar la mirada inclusiva a les accions que ja impulsen entitats i grups. Connectar les persones amb el seu entorn més proper, reforçar el teixit social, les associacions i els grups comunitaris, incorporar la veu i la mirada de la població a l'hora d'avaluar els serveis que es posen en marxa, o definir conjuntament els usos i funcionament d'equipaments públics, són algunes estratègies que poden contribuir al foment de la cultura participativa, a promoure l'organització de la població i a la corresponsabilització vers la construcció col·lectiva de la comarca.

7. **Elaboració del mapa de recursos, agents i espais:** durant aquest procés de diagnosi -condicionat per la situació de confinament- no ha estat possible elaborar el mapa de recursos, agents i espais en clau inclusiva i comunitària de la comarca. Aquestes eines esdevenen bàsiques per conèixer quins programes, serveis i actuacions ja s'estan impulsant per fer front a les necessitats detectades, quins buits es detecten i quines accions es poden impulsar per contribuir a donar-hi resposta. En aquest sentit, l'elaboració del mapa de recursos i d'espais i agents, s'ha d'incorporar com una línia del futur pla d'acció, aprofitant els mapes com a eines de planificació, un cop ja està acotat què es vol/pot abordar a partir de la diagnosi.

Reptes i necessitats	Línies de treball
Estratègia coordinada comarcal	Definir una estratègia compartida entre els diversos agents comarcals que garanteixi una atenció coordinada i integral a la població, establint els mecanismes de treball en xarxa necessaris per desenvolupar-la i incorporant una mirada inclusiva i comunitària a la vessant més productiva, i una mirada més estratègica i de desenvolupament local a les polítiques socials: ▪ Coordinació dels diversos agents econòmics, laborals i socials de la comarca (agents de desenvolupament econòmic, formatius, socials...). Es pot aprofitar el marc de l'Estratègia Berguedana. ▪ Vinculació de polítiques i recursos de formació i ocupació. ▪ Exploració de potencialitats vinculades a recursos naturals, culturals, la producció agroalimentària de qualitat i l'economia circular.
Prevenció i detecció de l'aïllament	Dissenyar mecanismes que facilitin la prevenció, la detecció i l'atenció -amb especial èmfasi en els entorns rurals- de situacions d'aïllament que poden derivar en problemàtiques de salut i relacionals. ▪ Solitud no desitjada i aïllament social. ▪ Maltractaments i discriminacions. ▪ Pobresa energètica.

Política comarcal d'habitatge	Articular una política d'habitatge compartida i que abordi els principals problemes existents a la comarca: ▪ Dificultats generalitzades d'accés a l'habitatge, sobretot per a determinats col·lectius i grups d'edat. ▪ Manca d'habitatge de lloguer. ▪ Parc d'habitatges envellit i poc accessible, sobretot a zones rurals, colònies industrials i algunes zones dels municipis més grans. ▪ Despoblament de zones rurals.
Promoció d'itineraris d'infància-adolescència-joventut	Repensar les polítiques d'infància, adolescència i joventut des d'una mirada global que permeti reforçar l'acompanyament en cadascuna de les etapes i potenciar que les persones joves puguin desenvolupar el seu propi projecte de vida, individual i col·lectiu, a la comarca. ▪ Prevenció i atenció de l'abandonament escolar. ▪ Orientació més personalitzada entorn l'oferta formativa reglada i no reglada existent. ▪ Reforç de la coordinació entre agents educatius, sobretot per a l'atenció a alumnat amb necessitats especials. ▪ Vinculació de l'oferta formativa a les potencialitats de la comarca. ▪ Ampliació de l'oferta de lleure i oci per a adolescents i joves.
Foment de la vida relacional i la cohesió social	Promoció d'espais de relació i coneixença entre veïns i veïnes de la comarca que reforcin el sentiment de pertinença, juntament amb l'establiment de mecanismes que contribueixin a erradicar actituds poc inclusives. ▪ Coneixement de realitats diverses per fer front a prejudicis i rumors. ▪ Visualització de grups i col·lectius més invisibilitzats.

	▪ Donar suport a la creació de grups i entitats de persones menys visibilitzades.
Participació comunitària	Reforçar la mirada comunitària de serveis, equipaments i entitats vinculant la població amb el seu entorn més proper, promovent la seva organització i establint mecanismes perquè aquesta formi part del disseny i avaluació de les polítiques públiques o actuacions que s'impulsen. ▪ Reforçar les dinàmiques de funcionament intern del teixit social i els grups comunitaris, perquè siguin més inclusives i democràtiques (maduresa comunitària). ▪ Suport a l'impuls i dinamització d'espais comunitaris. ▪ Fomentar el paper dels equipaments en la tasca de vincular i fer motivar la participació de la població no organitzada.
Elaboració del mapa de recursos, agents i espais	Elaborar el mapa de recursos, agents i espais comunitaris i inclusius de la comarca. ▪ Priorització de les problemàtiques a abordar des del pla d'acció. ▪ Identificació i elaboració d'un recull de recursos (accions, programes, projectes...) inclusius i comunitaris existents, acompanyat d'una valoració crítica d'aquests (és suficient, elements de millora en clau inclusiva i comunitària...). ▪ Creuament del mapa de recursos (i agents i espais) amb el mapa de vulnerabilitat i identificació de buits (problemàtiques no cobertes per cap acció). ▪ Reforç del paper que pot tenir el teixit social en el disseny de les estratègies d'inclusió i acció comunitària que es desprenguin del diagnòstic. ▪ Actualització permanent i difusió del mapa per tal que sigui conegut pels diferents agents i es pugui integrar en els procediments i processos d'intervenció de tots els serveis.

ÍNDEX DE TAULES, GRÀFIQUES I MAPES

Gràfica 1- Evolució de la població del Berguedà per sexes. Absoluts. 1998-2019 25

Mapa 1- Població per municipis. Absoluts. 2019 26

Taula 1- Població total per sexe i municipi. 2019 27

Gràfic 2. Distribució de la població per sexe a la comarca del Berguedà. 2019 28

Gràfic 3- Taxa de masculinitat per municipis del Berguedà. 2019 29

Gràfic 4. Piràmide de població del Berguedà i Catalunya. Percentatges. 2019 30

Taula 2- Índexs demogràfics comparats. 2019 30

Gràfic 5. Percentatge de gent gran i joves respecte el total de la població per municipis. 2019 31

Taula 3- Diferencial de població per grans grups d'edat entre l'any 2000 i el 2019. Santa Maria de Merlès, Capolat i Sagàs 32

Mapa 2- Índexs d'envelliment i sobreenvelliment per municipi. 2019 33

33

Mapa3- Índex d'envelliment per zones del SAD. 2018 34

Mapa 4- Índex de dependència juvenil per municipi. 2019 35

Taula 4- Índexs demogràfics per municipi. 2019, en percentatges. 36

Gràfica 6- Població segons lloc de naixement. Absoluts. 2000-2018 37

38

Mapa 5- Taxa d'estrangeria global per municipi. 2018 38

Taula 5- Percentatge de població d'origen estranger per municipi. 2018 39

Gràfica 7- Piràmide de població de les persones d'origen estranger i total. 2018 40

Taula 6- Índexs demogràfics del Berguedà i de la població d'origen estranger del Berguedà. 2019 40

Taula 7- Principals nacionalitats de la comarca del Berguedà. 2018 41

Mapa 6- Persones usuàries de serveis socials al Berguedà per zona EBAS. 2018 42

Mapa 7- Persones usuàries de serveis socials al Berguedà per municipi. 2018 43

Taula 8- Persones ateses pel SAD dels Serveis Socials del Berguedà. Nombre i hores 2018 44

Taula 9- Tipologia de problemàtiques ateses. Evolució 2014 - 2018 45

Mapa 8- Problemàtiques majoritàries ateses en cada zona dels EBAS. 2018 46

Taula 6- Import i nombre de persones beneficiàries del programa de prestacions econòmiques de caràcter social del Consell Comarcal per tipus, 2018. 47

Mapa9- Import total dels ajuts per zona, 2018 48

Gràfica 9- Pes del VAB per sectors al Berguedà i Catalunya. 2017 50

Gràfica 10- Renda Familiar Bruta Disponible per municipi, sobre base 100. 2018 52

Gràfica 11- Evolució de l'IRPF al Berguedà. Absoluts 2010-2016 52

Gràfica 12- Evolució de la base de l'IRPF per municipis. Percentatges 2010-2016 53

Gràfica 13- Taxa de risc de pobresa després de transferències socials a Catalunya. 2014-2018 54

Gràfica 14- Taxa de risc de pobresa després de les transferències socials per composició de la llar. Catalunya. 2014-2018 55

Taula 7- Llindar del risc de pobresa per tipologia de la llar. Catalunya. 2018 56

Gràfica 15- Índex Socioeconòmic Compost. ABS Berguedà. 2017 58

Taula 8- Variables de l'Indicador Socioeconòmic Compost. 2017 58

Taula 9. Ajuts relatius a la protecció social al Berguedà. Evolució 2013 - 2017 60

Gràfica 2- Nivell de cobertura de les prestacions per desocupació sobre total de persones aturades. 2012-2017 61

Gràfica 3- Evolució de les PNC de jubilació i invalidesa al Berguedà 2016-2018 62

Gràfica 4- Diferencial per sexes de l'import i nombre de les pensions al Berguedà a 2018. Percentatges 64

Gràfica 19- Persones assalariades i autònomes per sectors respecte el total. Berguedà i demarcació de Barcelona. 3rT 2019 67

Gràfica 20- Comparativa de persones assalariades i autònomes en el temps i percentatge d'autònoms respecte el total 68

Gràfica 21- Evolució del nombre de cooperatives 2018-2019. Percentatge de noves cooperatives. 69

Gràfica 22- Nombre total de cooperatives al Berguedà el 2019 per tipologia 70

Gràfic 23- Població activa per sexe i edat al berguedà el 2019. Percentatge sobre el total. 71

Taula 10 Població activa per sexe al Berguedà, Província de Barcelona i Catalunya, 2019 71

Gràfica 24- Evolució dels guanys mitjans per treballador/a Catalunya 2010-2017 72

Gràfica 25- Variació interanual de la contractació al Berguedà. 2006 a 2019 73

Gràfica 26- Evolució de la contractació a la comarca per sexe i edat. 2014 a 2019. Berguedà. Absoluts 74

Taula 11- Evolució de la contractació 2018-2019 per sexe i edat. Berguedà 75

Gràfica 27- Evolució de la contractació per durada del contracte 2006-2019. Berguedà 75

Gràfica 28- Percentatge de contractes temporals sobre el total de contactes al 2019 76

Gràfica 6- Evolució de la població en risc de pobresa al treball. 2013-2018 77

Gràfica 30- Tipus de contracte per sexe. Percentatge sobre el total de contracte. Berguedà 2019 78

Gràfica 31- Tipus de contracte per edat. Percentatge sobre el total de contractes. Berguedà 2018 79

Gràfica 32- Evolució de l'atur registrat al Berguedà. Absoluts 2005-2019 83

Taula 12. Nombre absoluts de persones en situació d'atur al Berguedà per municipi. Sexe i edat, desembre de 2019. 84

Taula 13 Taxa d'atur registral per a cada municipi, desembre de 2019. 86

Mapa 10- Taxa d'atur registral per municipi. Desembre 2019 87

Taula 18- Taxes d'atur per sexe i edat. Berguedà 2019. 88

Taula 14- Atur absolut a desembre de 2019 i variació entre 2010 i 2019 per sexe i edat, Berguedà. 89

Gràfic 33- Atur per sexe i edat. Comparativa Berguedà - Catalunya. Percentatge sobre el total, desembre 2019. 90

Gràfic 34- Evolució de l'atur al Berguedà per gènere. Percentatge sobre el total d'aturats. 91

Gràfica 7- Evolució de l'atur per trams d'edat al Berguedà. 2005-2019 91

Gràfica 8- Evolució de l'atur al Berguedà per grups d'edat. Percentatge sobre el total d'aturats 92

Taula 15 Percentatge de persones en situació d'atur d'origen estranger i autòcton. Atur registrat a desembre de 2019. 93

Gràfica 37- Comparativa atur i pes poblacional per continents d'origen, 2018 94

Gràfica 38- Atur persones d'origen estranger per procedència. Comparativa Berguedà -Catalunya. Percentatge sobre el total, desembre 2019 95

Gràfica 1 Evolució de l'atur de persones d'origen estranger al Berguedà segons procedència. Percentatge sobre el total de persones en situació d'atur 96

Gràfica 2 Atur per nivell formatiu. Comparativa Berguedà – Catalunya. Percentatge sobre el total, desembre 2019. 97

Gràfica 41- Evolució de l'atur al Berguedà per nivell formatiu. Percentatge sobre el total d'aturats. 98

Gràfica 42- Atur per sector. Comparativa Berguedà – Catalunya i comparativa de pes total dels sectors. Percentatge sobre el total, desembre 2019 99

Gràfic 43- Evolució de l'atur al Berguedà per sectors. Percentatge sobre el total d'aturats 100

Taula 16- Evolució de l'atur al Berguedà per sectors. Gener 2010 - desembre 2019 100

Gràfic 44- Atur per durada. Comparativa Berguedà - Catalunya. Percentatge sobre el total, desembre de 2019 _____ *101*

Gràfica 45- Evolució de l'atur de llarga durada al Berguedà per durada. Percentatge sobre el total d'aturats. _____ *101*

Taula 17 Persones beneficiàries de prestació per desocupació per tipus i municipi. Valors absoluts i evolució 2009-2019. _____ *102*

Gràfic 46- Diferencial entre persones en situació d'atur i persones beneficiàries de prestació per desocupació, 2019. __ *103*

Gràfica 47- Evolució del preu mitjà mensual del lloguer. 2005-2018 _____ *105*

Mapa 11- Cost mitjà mensual del lloguer 3T 2019 _____ *106*

Gràfica 48- Evolució de les ajudes al pagament de lloguer al Berguedà. 2012-2018 _____ *107*

Mapa 12- Antiguitat del parc construït. Cens de 2011 _____ *109*

Mapa 13- Estat del parc construït: Deficient, dolent, ruïnós. Cens de 2011. _____ *111*

Gràfica 50- Evolució preus energia elèctrica €/kWh amb impostos inclosos _____ *112*

Taula 18- Dades de suport a consumidors/res en situació de vulnerabilitat per Zona dels EBAS. 2018 _____ *113*

Gràfica 51- Habitatges buits i buits sobre el total. 2011 _____ *115*

Mapa 14-- Estoc d'habitatges per comarques. 2013 _____ *116*

Taula 19- Necessitats de mobilitat obligada per motius d'estudis. Curs 2018/2019 _____ *118*

Gràfica 52- Mobilitat obligada per motius d'estudis no universitaris. Curs 2018/2019 _____ *119*

Gràfica 53- Evolució temporal de la mobilitat obligada per estudis no universitaris _____ *120*

Gràfica 54- Abandonament escolar 2001-2019. Percentatge _____ *123*

Taula 20- Alumnes de 15 anys amb baix rendiment escolar. Percentatges 2015 _____ *123*

Gràfica 55- Evolució de la formació permanent per sexe. Catalunya _____ *124*

Gràfica 56- Població no ocupada que no cursa estudis. Catalunya _____ *125*

Mapa 15- Cobertura mòbil general i cobertura 4G a la comarca _____ *131*

Gràfica 57- Població menor de 2 anys amb més de 20 visites/any i població major de 74 anys amb més de 12 visites/any. 2017 _____ *135*

Gràfica 58- Receptes i despesa farmacèutica per persona usuària. 2017 _____ *136*

Gràfica 59- Mitjana de dies de baixa per incapacitat laboral. 2017 _____ *137*

Gràfica 60- Població amb diversitat funcional: sexe, edat, tipus, grau sobre el total de persones amb diversitat funcional. 2018 _____ *138*

Taula 201 – Dades CSMA del Berguedà 2017 comparativa amb Catalunya _____ *140*

Gràfica 61- Primeres visites al CSMA del Berguedà. 20142-018 _____ *140*

Gràfica 62- Persones usuàries de primeres visites al CSMA per sexe i edat. 2018. Percentatge _____ *141*

Gràfica 63- Percentatge de població atesa al CSMA per tipologia de trastorn. Berguedà i Catalunya 2017 _____ *142*

Gràfica 64- Atencions al CAS per tipologia d'addicció. Berguedà i Catalunya 2017 _____ *143*

Gràfica 65- Població de 14 a 18 anys amb cribratge per consum d'alcohol _____ *143*

Gràfica 66- Resultats enquesta del Pla Antiestigma: convivència amb persona amb trastorn mental. 2018 _____ *146*

Gràfica 67- Experiències de discriminació viscudes per persones amb trastorn mental. 2018. Percentatges _____ *146*

Gràfica 68- Aspectes relacionals de les persones amb trastorn mental. 2018. Percentatges _____ *147*

Taula 22. Persones refugiades al CPI de Berga per sexe. Evolució 2016-2019 _____ *159*

Gràfica 69. Evolució de l'arribada de persones refugiades per sexe (percentatge) i total (absoluts). 2016-2019 _____ *159*

Taula 213. Persones refugiades al CPI de Berga per edats. Evolució 2016-2019 _____ *160*

Gràfica 70. Evolució de l'arribada de persones refugiades per edats (percentatges). 2016-2019 _____ *160*

Gràfica 71- Tipologia de les entitats del Berguedà. Percentatges _____ *161*

Taula 24- Nombre d'entitats per municipi 162

Gràfica 72- Nombre d'entitats/total de població. Percentatge 163

AGRAÏMENTS

A totes aquelles persones, entitats, grups, serveis, equipaments, programes i projectes que han enriquit el present document amb el seu coneixement, expertesa i estima a la comarca[13].

Sessió de treball amb entitats

- Agustí (Queda't)
- Charo (ASFAM)
- Eva (Fundació Horitzó del Berguedà)
- Glòria (Càritas Parroquial de Berga)
- Jacint (Club Esquí Berguedà)
- Joan (Gerundella i AAVV Viladomiu Nou)
- Patrick (Tal Com Som)
- Queralt (Colònies Borredà)
- Ricard (AMPA Puig-reig)
- Vanesa (JAB)
- Xavier (Fòrum de Vida Independent i ECOM)

Respostes al qüestionari

- Agustí (Queda't)
- Aude (Les vetlladores, Càritas)
- Charo (Grup Horitzó i ASFAM)
- Ester (Associació Pro Disminuïts Psíquics del Berguedà)
- Gemma (Càritas Parroquial de Berga)
- Jacint (Club Esquí Berguedà)
- Laia (Castellers de Berga)
- Lluís (Assemblea Nacional Catalana - Assemblea de Base de Berga)
- Lluís-Vidal (CC.OO)
- Mireia (Associació de Dones Atenea XXI)

[13] La relació d'agraïments s'ha classificat segons els espais / moments de treball que han tingut lloc al llarg del procés de diagnosi. Per aquest motiu, algunes persones poden aparèixer a dos espais diferents.
D'altra banda, per a cada bloc, les persones apareixen en ordre alfabètic.

- Núria (Sensepor)
- Patrick (Tal Com Som)
- Ramon (Cine Patronat)
- Ramon (Motoclub Bastareny)
- Sabina (AMPA Lillet a Güell)
- Xavier (Fòrum de Vida Independent i ECOM)

Sessió de treball amb professionals

- Alexandra (Prospecció laboral i Integració Social - CCB)
- Anna (Direcció - Agència Desenvolupament Berguedà)
- Anna (Ass. Pro-Disminuïts Psíquics Berguedà)
- Anna (Educació Social - Creu Roja)
- Carles (EBAS – CCB)
- Daisy (Dinamització Cívica Emancipació Juvenil – CCB – Aj. Gironella)
- Èlia (Inserció Laboral - CCB)
- Eva (Punt Òmnia AV. Santa Eulàlia de Berga)
- Francesc (Biblioteca Gironella)
- Gemma (Centre Formació Persones Adultes Berguedà)
- Gemma (EBAS - Aj. Puig-reig)
- Glòria (CAP Gironella / ABS Baix Berguedà)
- Helena (Dinamització Comunitària)
- Joan (ICS-EAP Berga)
- Judit (Treball Social - Creu Roja)
- Laia (Servei de Suport a les Famílies – CCB)
- Ma. Rosa (Residència Casserres l'Onada)
- Maria (EBAS – CCB)
- Marta (Migracions – CCB)
- Marta (Ocupa't – Càritas-Creu Roja)
- Montse (Germanes Hospitalàries del Berguedà)
- Neus (Educació – CCB)
- Noemí (Dinamització Cívica Emancipació Juvenil – CCB – Aj. Puig-reig)

- Núria (Igualtat – CCB)
- Patricia (Fundació Diagrama - JMS)
- Queralt (Coordinació – Creu Roja)
- Queralt (Biblioteca Puig-reig)
- Rosa (Inclusió Social - CCB)
- Roser (Inclusió Social - CCB)
- Sara (Orientació Laboral - Agència Desenvolupament Berguedà)
- Sergi (Treball Social – EAP)
- Xavi (Centre de Protecció Internacional - Creu Roja)

Entrevistes realitzades:

- Maria Alba (Cap Serveis Socials de Berga – Ajuntament de Berga)
- Carles (Coordinador de l'Àrea d'Empresa i Desenvolupament Local de l'Agència de Desenvolupament del Berguedà)

Grup Motor ampliat (Consell Comarcal)

- Daisy (Dinamització Cívica Emancipació Juvenil)
- Dolors (SIAD i SAI)
- Èlia (SIOAS – Inclusió Social)
- Gemma (Serveis Socials)
- Helena (Dinamització comunitària)
- Maria (Serveis Socials)
- Mariam (Migracions)
- Noemí (Dinamització Cívica Emancipació Juvenil)
- Olga (Habitatge)
- Rosa (Inclusió Social - CCB)
- Roser (Inclusió Social - CCB)

Presentació institucional (govern Consell Comarcal i gerència)

- Abel: Esports, Joventut, Transport i mobilitat, Turisme Actiu i Participació
- Anna Ma.: Atenció a les Persones, Salut i polítiques d'Igualtat, Consum i habitatges

- Araceli: Ensenyament, Comunicació, Govern obert i transparència, Cultura i patrimoni i Dinamització de les colònies industrials
- Eduard: Gerent
- Jordi: Suport i serveis tècnics i jurídics a municipis, Projectes comarcals i europeus i Polítiques digitals
- Josep: President
- Patrocini: Pagesia, Món rural i Petits municipis

I a totes aquelles persones, entitats i serveis que ens heu facilitat dades o heu donat suport en el procés de treball de la diagnosi.